

the 1st Edition.

శ్రీ రస్తు .
కృతి

భారతసార రత్నావళి.

కృతి సతి:

చి త్పు ర ము క టు మం చి పు ర ని వా సు ల గు
నా ర్తా ర్కా డు డి ప్రి క్ష కో ట్ట స్తీ డ రు

సు బ్రహ్మణ్య రెడ్డి.

సర్వజనంబులకు చతుర్విధ పురుషార్థ ప్రదంబుగ
శ్రీమహాభారతమునం గల సారతరపద్యంబుల నేర్చి

కూర్చు బడి

రము గవర్నమెంటు హైస్కూల్ ఆంధ్రభాషా పండితులగు
శ్రీమంతులూరుకుప్పనయ్యంగార్లవలన
నవరింపఁబడి

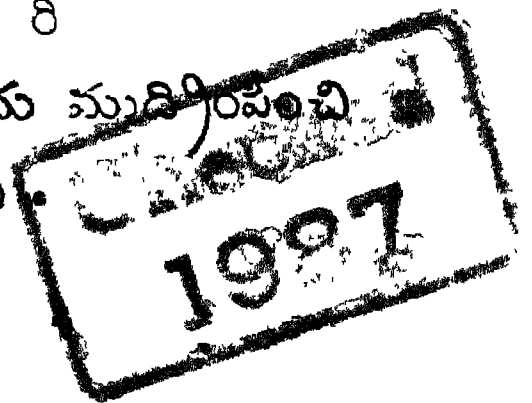
చెన్నపురి:

తి. శ్రీ ని వా స య్య గా రి

“ఎక్స్‌ప్లెయిటర్” ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడి

ప్రచురింపఁబడియె.

శకము ౧౮౦౮.

పార్థి వాబ్దము.

1885.

FIRST EDITION.

All rights reserved

శ్రీ రస్తు

భారతసారరత్నావళి.

గ్రంథకర్త:

CHECKED - 1929

చిత్తురము కటుమంచి పురనివాసులగు

నార్తార్కాడు డిప్రీక్టు కోర్టు స్టేడరు

సుబ్బిప్రణ్య రెడ్డి.

ప్రకాశకులు:

వేంకట రాం అండ్ కో., బెజవాడ.

Third Edition.

బెజవాడ:

ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాలయందు

కోదండరామయ్య చే

ముద్రింపబడియె.

శుక్లసంవత్సరము.

1929.

[All Rights Reserved]

CHECKED-75

ప్రీతి క.

సహృదయులారా !

ఆంధ్రవాఙ్మయమునందు భారతమునకున్న ప్రశస్తి వేరొందు గ్రంథమునకు లేదు. ఆదికావ్యమగుటచే లక్ష్యలక్షణ స్వరూపముల నిరూపించుటకు లాక్షణికులు ఈ గ్రంథరాజము నాదరించిరి. కవిరాక్షసుఁడు భారతనిబంధనముల నాంధ్రభాషలో నతిక్రమింపరాదని నియమంబుఁజేసెను. కవిత్రయమును మూర్ఛిత్రయముగా నావలి కవులు భావించి కృత్యాదులలోఁ బ్రశంసించిరి. ఆంధ్రభాషలోఁక మున ఆంధ్రీకరించి భారతమును బ్రసాదించిన కవిత్రయమునెడఁ గృతజ్ఞుఁడుకాని యాంధ్రుఁ డక్షరాస్యులలో నుండఁ డనుట సాహసము కాఁజాలదు.

భారతమును దెలిఁగించి యాంధ్రలోకమును విజ్ఞానవంతమొనరించిన మహామహులగు నన్నయ, తిక్కన, ఎఱ్ఱనకవుల జీవితమునెఱుంగుట ప్రకృతము గాకపోదు నన్నయభట్టారకుఁడు తొలుత భారతము కైనిగింపఁ దొరకొనెను. నేటివర కుపలభ్యములగు తెలుఁగు పాత్రములలో నన్నయభారత భాగమే మొదటిది. ప్రాచీనాంధ్ర వాఙ్మయ స్వరూపముఁ దెలిసికొనఁగోరువారికి నన్నయభారతభాగము సిద్ధాంజనము. ఇమ్మహామహునిది నిర్గళధార. మృదుమధురశైలి. ఈయన కవిత “కవీంద్రులు ప్రసన్న కథాకలితార్థయుక్తితో నారసి మేలుమేలనఁ” దగినదె. భార అష్టాదశపర్వనిర్వహణసంభృతమై పెనుపొందు గారయని సోమయాజి— “కవితజెప్పి యుభయకవిమిత్రు మెప్పింప నరిది బ్రహ్మకై న” యని పేరొందిన తిక్కన సోమయాజి చెప్పినాడు. నన్నయభట్టారకుఁడు వేగిదేశమును రాజమహేంద్రవరము రాజధానిగఁ జేసికొని యేలిన రాజరాజనరేంద్రుని యాస్థానకవిగ నుండి ఆంధ్రభారతము ఆది, సభాపర్వములు, ఆరణ్యపర్వము నాలుగవ ఖండశ్వాసము నందలి 142 పద్యములవరకు రచించెను. ఈ కవి రాజరాజనరేంద్రుని రాజ్యకాలమగు క్రీ. శ. ౧౦౨౨-౧౦౬౩ మధ్య కాలమున సుప్రసిద్ధుడై యుండెను.

విరాటపర్వము మొదలుకొని మిగిలిన పదునేను పర్వములనన్య సామాన్యముగ నిర్వర్తకభాగతో నవరసబంధురముగ దెలిగించి యాంధ్రవాఙ్మయమును సర్వతోముఖముగఁ బ్రకాశింప జేసినకవి తిక్కన సోమయాజి. ఇతనికాలమున నాంధ్రభాషకు నూతనవికాసము కలిగెను. తరువాతి కవిప్రపంచమునకు సోమయాజి భారతరచనమే మార్గదర్శక మయ్యెను. తిక్కన సోమయాజిని 'కవితాప్రపంచరవి' యని యొక యాధునిక విమర్శకవతంసుడు వ్రాసియున్నాడు. ఇతఁ డాంధ్రసాహిత్య సాధద్వాతములఁ దెలిచి సారస్వత సర్వస్వము సర్వజనసాధ్యమొనరించెను. ఈ మహాకవి నెల్లారుమండలమును బాలించు మనుమసిద్ధికడ మంత్రిగానుండి క్రీ. శ ౧౨౦౦-౧౨౫౭ మధ్యకాలమున భాషాకృషి నేయుచు సుప్రసిద్ధి వహించెను. ఇతఁడు 'ఉభయ కవిమిత్ర' బిరుదాంకితుడు.

మూడవవాడు ఎఱ్ఱాప్రగడ. ఇతఁడు రచించిన హరివంశము వాఙ్మయమునఁ గల సమగ్రగ్రంథరత్నములలో నొకటి. ఆక్రతిలోఁ జిన్నదైనను యోగ్యతతో భారతమునకు దీసిపోదు. నన్నయభట్టారకుడు విడిచిన యరణ్యపర్వభాగమును (నాలుగవయాశ్వాసము 142 పద్యము మొదలుచేసికొని) పూర్తిచేసెను. నన్నయ తిక్కనలయెడఁ గల కావ్యగుణములు ఇమ్మహాకవియెడఁ గలవు. భారతమునఁ గొలఁది భాగముపూర్తిచేసి సమానకీర్తి నన్నయ తిక్కనలయొద్దనుండి పంచుకొనుటకుఁ దగిన ప్రతిభ ప్రశస్తి ధారాసాష్టవ మీకవిచంద్రునియెడఁ గల సహజసుగుణములు. క్రీ.శ. ౧౩౨౦-౧౩౪౯ మధ్యకాల మితని గ్రంథరచనకాలమని విశ్వసించవచ్చును.

సుప్రసిద్ధులగు సీభారతకవులు ఆంధ్రమహాభారతమును బ్రసాదించి యాంధ్రవాఙ్మయము నుద్ధరించిరి. వీరి రచనా సందర్భములఁ గూర్చి తారకబ్రహ్మరాజమందు రాధామాధవకవి యీక్రింది విధముగాఁ బ్రశంసించి యున్నాడు.

“ఉ. భారతరత్నహార మొకభాగము నన్నయభట్టు గూర్చె ముక్తారమణీయవాక్యములఁ, దక్కినభాగము సోమయాజి సౌం

పారఁగఁ గూర్చి, రెంటి గలయక శివదాసుఁడు మధ్యనాయక
శ్రీ రచియించె శారద ధరింపఁ గవిత్రయకీర్తి మించగన్॥”

ఏతద్గుణ విశిష్టమగు నీ యాంధ్రభారతమున భారతరాజుల
చరిత్రమెగాక ధర్మములు, న్యాయములు, ఆధ్యాత్మికములు, నీతులు,
విరివిగాఁ గలవు. ఇందలి యుపాఖ్యానము లేదే నొక యుత్కృష్టధర్మ
మును బోధించుచున్నవి. ప్రతిపద్యము రసాస్పదమెగాక యపూర్వ
ధర్మబోధకము. ఈ యుత్తమ గ్రంథమునుగూర్చి నన్నయభట్టారకుఁ
డిటులఁ బ్రశంసించినాఁడు.

సీ॥ ధర్మతత్వజులు ధర్మశాస్త్రంబని

యధ్యాత్మవిదులు వేదాంతమనియు

నీతి విచక్షుణుల్ నీతిశాస్త్రంబని

కవివృషభులు మహాకావ్యమనియు

లాక్షణికుల్ సర్వలక్ష్య సంగ్రహమని

యైతిహాసికు లితహాసమనియు

బరమపౌరాణికుల్ బహు పురాణసముచ్చ

యంబని మహిఁ గొనియాడుచుండ

ఆ॥ వె॥ వివిధవేద తత్త్వవేది వేదవ్యాసుఁ

డాదిముని పరాశరాత్మజుండు

విష్ణుసన్నిభుండు విశ్వజనీనమై

పరగుచుండఁచేసి భారతంబు॥

ఆది. ప్రథ. ప 31

పంచమవేదమని పేరెన్నికఁగన్న భారతమునలేని ధర్మము లేం
దును లేవు. ఐహికాముష్మికములకు సంబంధించిన యిందలి పద్యరత్న
ములు మానవజీవిత సంస్కారమునకుఁదగియున్నవి. చతుర్వేద సారభూ
తంబగు నీ భారతరత్నాకరమున నమూల్యరత్నములు లెక్కకు మించి
కలవు. పలువు రీరత్నముల నేకరించి కంఠస్థ మొనరించిరికాని సర్వజన
సామాన్యముగ నొనర్పరైరి. పదునెనిమిది పర్వములతో నతివిస్తృ
తముగనుండిన మహాభారతమునుండి నైతికాధ్యాత్మిక పద్యరత్నము
లను నేకరించుట సామాన్యకార్యము గాదు.

శ్రీ కట్టమంచి సుబ్రహ్మణ్య రెడ్డిగారు భారతమును బలుమాలు పఠించి యందలి పద్యములసారము గ్రహించి ఐహికాముష్మికములకు సంబంధించిన పద్యముల నన్నింటిని నేర్చి భారతసారరత్నావళి యను నీ యుత్తమగ్రంథమును క్రీ. శ. 1885 లో మద్రాసు మొనరించిరి. వారు క్రీ. శ. 1883 సం॥ మదరాసులోని వాణిజ్యకేతన మను ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితమైన యచ్చుప్రతినాథారముఁ జేసి కొని యందలి పద్యములను ఉత్పత్తి, సత్త్వాది, ప్రవృత్తి, నివృత్తి, స్తుతి యను ప్రకరణములక్రిందికి ఆయాశీర్షికల కనుకూలముగా సమకూర్చి యాయుద్గ్రంథమును ప్రచురించిరి. భారతసీతి తెలిసికొనుట కీగ్రంథ మొకటిమాత్రము పఠించిన జాలును. అష్టాదశపర్వసారమనఁదగు నీసంగ్రహిత గ్రంథము అవ్యవస్థగానుండి భారత ధర్మములు నెఱుంగదలచిన విద్యాధికులకు మిగుల నుపయోగకర మనుటలో సంశయములేదు. ఇటీవలఁ గొందఱు భారతములోని నీతి పద్యముల సేకరించి ప్రచురించిరిగాని విషయవివరణమునందుఁ బద్యజాలమునందును, సమగ్రసంగ్రహణమునందును నీపొత్తమున కెంతయో వెనుకబడి యున్నవి. ఇట్టియుత్తమగ్రంథరత్నము పునర్ముద్రణము నొంది యాంధ్రలోకము నలంకరించుట సుకృతాతిశయము.

తమతండ్రిగారు సమకూర్చి ముద్రించిన భారతసారరత్నావళి, భాగవతసారముక్తావళి, రెండుపొత్తములను మాయొద్ద కంపి శ్రీ కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డిగారు దయాపూర్వకముగ సంస్కరింపు మనిరి. వారియాజ్ఞ శిరసావహించి యాయుత్తమగ్రంథద్వితయము నెంత త్వరలోఁ ప్రకటించిన నంతమంచిదని తొలుత భారతసారరత్నావళిని మాత్రము సంస్కరింపఁ గలిగితేమి. పూర్వముద్రణమునందుఁ బద్యములకుఁ బర్వములు, పుటలె తెలుపఁబడినవిగాని వరుససంఖ్య యాయఁ బడలేదు. పూర్వముద్రణ భారతప్రతు లటులుంటచే నటులఁ బ్రచురించిరి. ఆనందముద్రణాలయమువారు ప్రచురించిన భారతము ననుసరించి యిందలి పద్యముల కన్నింటికి సంఖ్యలువేసి పాఠాంతరములను క్రింద నుదాహరించితిమి. స్వల్పమగు భాతభేదములను బరిగ్రహింపక యభిప్రాయము మార్పుగాఁగల యవసరములగు పాఠముల నన్నింటి నిందు సమకూర్చితిమి. వ్రాతప్రతుల తోడ్పాటుతో నింకను

గ్రంథమును సంస్కరింప నెంచితిమిగాని యాలస్యమునకుఁ బ్రకాశ కులు సహింపకపోవుటచే నింకఁ గొంతసంస్కరణభారమటులె మ్మాపై నుంచుకొంటిమి.

ఎన్నఁడో చదివి వదలిన భారతమును బద్యములకు సంఖ్య వేయుటకై పూర్తిగఁ జదువ నవకాశము గలుగుటచేతను ఈయుత్తమ గ్రంథ సంస్కరణమునకుఁ గొంతసేవ గావించు నదృష్టము గలుగుట చేతను ధన్యులము. మాయెడఁగల ననుగ్రహవశమున నీ గ్రంథసంస్కరణభారము మ్మాపై నిడి మాకు మహాభారతసేవ గావింప నవకాశము గలిగించిన శ్రీ శ్రీ శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, ఎం. ఏ గారియెడఁ గృతజ్ఞులము.

నం ది గా మ , }
1—9—26

ఇట్లు భాషాసేవకులు,
శేషాద్వైతమణికవులు,
శతావధానులు.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ భారత సార రత్నావళి.

అవతారిక

శ్రీమచ్ఛేన్నపూరి రాజధానికిఁ జేరిన నార్తారాక్షుడు డిస్ట్రిక్టు చిత్తూరను చిత్పూరము చేరువనుండు కట్టమంచిగ్రామమందలి పుడమితేఁడులైన పాకనాటివంశోద్భవులగు త్రిమాణ రామలింగారెడ్డి పొత్తుండును, వీరరాఘవరెడ్డి పుత్తుండును నగు సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డి అనునేను శ్రీమదాంధ్రభారతమునందుఁగల సారతరపద్యంబులను ఈక్రిందవివరించు హేతువులంబట్టి ప్రాచుర్యము నేయఁదగినవిగా నిశ్చయించినాఁడను

శ్రీ భారతము చతుర్వేద సారవంతమై యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞాన ప్రదంబై ఐహికాముష్మిక ఫలప్రదంబులకు మిగుల నుపయుక్తంబైన గ్రంథ మగుటంజేసి యది తెనుంగున ముద్రితంబై యున్నయది.

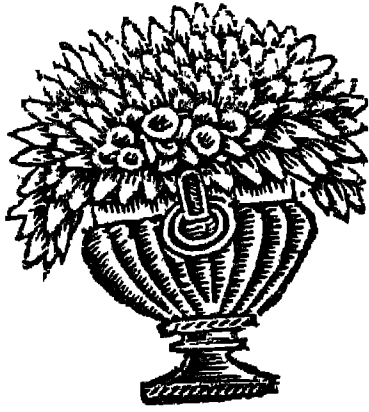
ఈగొప్పగ్రంథము భరతవంశజుల చారిత్రమయంబై అనేకోపాఖ్యానేతిహాసములతోఁ గూడియుండుటవలనఁ దదభిగర్భితములుగా నుండు ప్రవృత్తి నివృత్తి మార్గములను గ్రహింపవలయునను శ్రద్ధగలవారు ఓపికతో విశేషకాలమును వినియోగింపవలసి యుంటున్నయది. అట్లుచేయుటకు కాలనేశవర్తమానముల ననుసరించి యనేకుల కలవిగా నుండనేరదు.

ఇందువలన శ్రీ భారతాష్టాదశ పర్వములం దచ్చటచ్చట వెదజల్లుఁబడి ఇహపరసౌఖ్యములకు సాధకంబులైయుండు ముఖ్యాంశంబులన్నియుఁ దేటపఱచెడు తద్గ్రంథస్థ పద్యములనే యేర్పి ప్రచురించుట లోకులకు విశేషప్రీతికరముగా నుండునని నాబుద్ధికి గోచరించినది.

ఏతన్నిమిత్తము ఏను కూడినంత శ్రద్ధ పుచ్చుకొని సాత్వికాది గుణములయొక్కయు, ప్రవృత్తి నివృత్తి మార్గముల యొక్కయు యుక్తాయుక్త విధులును వాటి సాధక బాధకములును లోకులకు అనాయాసంబుగ గ్రాహ్యమగు తెఱంగున నదరు పద్యంబుల పంచప్రకరణంబులుగా విభాగించి అందొక్కొక్క భాగంబున నడంగఁదగిన తర

గతుల పద్యములను వాటికిందఁజేర్చి ఆపద్యంబుల కన్నింటికి ౧౮౬౩ సంవత్సరమందలి వాణీనికేతన మను ముద్రాక్షరశాలయందు చెన్న పురమున ముద్రింపఁబడియుండు శ్రీమదాంధ్రభారతమునం దుండగల పుటలనుసరితము నిశ్చేదించి యున్నాఁడను.

ఈతెఱంగున నేర్పరుపఁబడియుండు శ్రీభారతసారాంశరత్నావళి యను నీగ్రంథము లోకులు ఇహపరసౌఖ్యానువర్తులగుటకు ముఖ్యధారంబుగ నుండుటయగాక విద్యార్థులగువారు నీతిప్రయుక్త విజ్ఞానభరితులై బుద్ధివైశాల్యులగుచు సౌఖ్యార్థులగుటకు మిగుల సహాయకారిగా నుండునని నమ్ముచున్నాఁడను.

విషయసూచిక.

పుట.

కట్టమంచి సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డియొక్క సంక్షేపచరిత్రము i—xxiii

౧ ఉత్పత్తి ప్రకరణము:			
౧ ఉత్పత్తి స్థితిలయములకు మూలము	...		2
౨ సత్వాది గుణప్రకరణము:			
౧ సత్వరజ స్తమోగుణములు.	...	...	11
౨ పంచేంద్రియములు.	...	...	18
౩ విషయాన క్తత.	...	...	24
౪ అరిషడ్వర్గములు.	...	...	27
౩ ప్రవృత్తి ప్రకరణము:			
౧ మానుషప్రయత్నము ఆవశ్యకము...	...		37
౨ ఆచారము.	...	...	39
౩ నీతిమార్గము.	...	...	44
౪ అక్రమ ప్రవర్తన.	...	...	51
౫ రాజధర్మము.	...	...	64
౬ సేవాధర్మము.	...	...	79
౭ గృహస్థధర్మము.	...	...	82
౮ తల్లిదండ్రులు-పుత్రులు.	...	...	94
౯ సహోదరులు.	...	...	97
౧౦ జాతులు.	...	...	98
౧౧ భార్యాభర్తలు.	...	...	99
౧౨ కులధర్మము.	...	...	103
౧౩ ధర్మగుణము.	...	...	104
౧౪ దానవిధి.	...	...	112
౧౫ అన్నదానము.	...	...	116
౧౬ జలదానము.	...	...	118

౧౭ భూదానము.	...	...	...	119
౧౮ గోదానము.	...	...	...	120
౧౯ కన్యాదానము.	...	...	...	123
౨౦ విద్యాదానము.	...	...	...	123
౨౧ ఇతరదానములు.	...	...	...	124
౨౨ ధూపదీపములు.	...	...	...	125
౨౩ పుష్పములు.	...	...	...	126
౨౪ వనప్రతిష్ఠ.	...	...	...	127
౨౫ ఉపవాసము.	...	...	...	127
౨౬ తీర్థసేవ.	...	...	...	128
౨౭ శీలము.	...	...	...	130
౨౮ శాంతి.	...	...	...	132
౨౯ క్షమ.	...	...	...	133
౩౦ దమము.	...	...	...	134
౩౧ అహింస.	...	...	...	136
౩౨ సత్యము.	...	...	...	138
౩౩ స్వర్గము.	...	...	...	142
౩౪ సూర్యప్రభావము.	...	...	...	143
౪ నివృత్తి ప్రకరణము:				
౧ విరక్తి.	...	...	...	145
౨ జ్ఞానము.	...	...	...	163
౩ తపము.	...	...	...	169
౪ యోగము.	...	...	...	173
౫ మోక్షము.	...	...	...	182
౫ స్తుతి ప్రకరణము.				
౧ నారాయణస్తుతి.	...	...	...	198
౨ శివస్తుతి.	...	...	...	200
౩ విష్ణుస్తుతి.	...	...	...	204

ఈ గ్రంథమున ప్రయోగింపబడియుండు
సంగ్రహనామములు.

ఆది.	ఆదిపర్వము.	స్త్రీ.	స్త్రీపర్వము.
సభా.	సభాపర్వము.	శాంతి.	శాంతిపర్వము.
ఆర.	ఆరణ్యపర్వము.	ఆను.	ఆనుశాసనికపర్వము.
విరాట.	విరాటపర్వము.	అశ్వ.	అశ్వమేధపర్వము.
ఉద్యో.	ఉద్యోగపర్వము.	ఆశ్రమ.	ఆశ్రమవాసపర్వము.
భీష్మ.	భీష్మపర్వము.	మహా.	మహాసలపర్వము.
ద్రోణ.	ద్రోణపర్వము.	మహా.	మహాప్రస్థానికపర్వము.
కర్ణ.	కర్ణపర్వము.	స్వర్గా.	స్వర్గారోహణపర్వము.
శల్య.	శల్యపర్వము.	ఆ.	ఆశ్వాసము.
సౌప్తి.	సౌప్తికపర్వము.	ప.	పద్యసంఖ్య.

ఆది. ఆ ౧. ప 1. అనగా ఆదిపర్వము, ఆశ్వాసము ౧, పద్యము 1
అని గ్రహించవలెను.

క.	కందపద్యము.	శా.	శాదూలము.
గీ.	గీతపద్యము.	మ.	మత్తేభము.
సీ.	సీసపద్యము.	మత్త.	మత్తకోకిల.
వ.	వచనము.	జ్ఞో.	జ్ఞోకము.
చ.	చమ్పకమాల.	కవి.	కవిరాజవిరాజితము.
ఉ.	ఉత్పలమాల.	ల.	లయగ్రాహి.

కట్టమంచి సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డి యొక్క సంక్షేప

చరిత్రము.

ఈ భారతసార రత్నావళిని సంపుటికరించిన యతఁడు నాతఁడై యైన కట్టమంచి సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డి. వీరు చనిపోయి యిప్పటికి 32 సంవత్సరము లైనప్పటికిని వీరిపేరు ఇంకను మాజిల్లాలోను, ఇతర స్థలములయందును పచ్చగానే యున్నది. 1823 వ సంవత్సరములో జరిగిన జనరల్ ఎలెక్షనునందు మద్రాసు శాసన సభికత్వమునకు అర్హులుగా నిలిచి పోటీసల్పినవారిలో నేనును ఒక్కఁడను. ఆవిషయమున గ్రామ గ్రామ సంచారము చేయవలసిననాఁడ నైతిని, ఎక్కడకు వెళ్ళినను “కట్టమంచి సుబ్బారెడ్డికొడుకు వచ్చినాడు. ఆతనికి మనము వోట్లయ్య వలసియున్న”దని చెప్పి మాతండిగారి పుత్రుఁడ నను సన్మానమేకాని, నాకు వేఱుగ నాపరమైన సన్మానము తఱుచు లభించినది కాదు. ఒకానొకప్పుడు కాళహస్తినుండి నామిత్రుఁడు కోటిగారి రంగయ్య సెట్టియు నేనును మోటారు బండిలో తిరుపతికి వచ్చుచుండఁగా, మార్గమధ్యమున మేళాలు తాళాలు వాయిద్యములతో కృష్ణాపాశ్యం జమీందారుగారు వేచి యుండిరి. వారికి నాకు పరిచయములేదు. ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములును లేవు. పిమ్మట విచారింపఁగా ఈ సన్మానమునకు హేతువు పూర్వము మాతండిగారు ఆ జమీందారుగారి కొనర్చిన మహిమపకార మని తెలిసినది. వీరివలె బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువెనుక చిత్తూరుజిల్లాలో విమలమైన యశస్సునార్జించినవారు ఇంకెవ్వరును లేరు.

మాయింటిలో ఆంధ్రభాషాభిమానమును, కొంతవఱకుఁ బ్రవీణతయు పారంపర్యముగ వచ్చుచున్నవి. ఈ సందర్భమునఁ దొలుతఁ బేర్కొనఁ దగినవాఁడు భాస్కరశతకాది కృతకర్తయగు పెద్దరామలింగారెడ్డి. వారికృతుల నిప్పుడే ముద్రింపించి ప్రచురించుచున్నాఁడను. అవి కవిత్వధోరణిగాఁగాని లాక్షణిక సాంప్రదాయముగాఁగాని పరిశీలించిన యెడల మిక్కిలి ప్రశస్త్యములుగావు. అయినను కుగ్రామ మయిన కట్టమంచిలో నూతేండ్లప్పుడు ఇట్టి చిల్లరకవియు గొప్పకాళిదాసుగాఁ బరిగణింపఁబడె నేమో. వీరి వంశావళినిటఁ బ్రదర్శించినబాగు.

పెద్దరామలింగారెడ్డి ఒక్క కవిమాత్రము కాదు. సంస్కృతము, జ్యోతిషము, మంత్రశాస్త్రము, పట్టయోగములు మొదలైనవానిని అంగొండ కృష్ణమాచార్యుల యొద్ద నేర్చికొనినవారు. మాముతాతయైన ఆరామలింగారెడ్డి శిష్యుడు కుప్పనయ్యంగారు. వీరు చిత్తూరు హైస్కూలులో తెలుగుపండితులుగా నుండి అఖండమైన పేరును సంపాదించిరి. వాశిష్టమండలికిఁ జేసిన వారిలో నొక్కడను నేను. *

మాతాత వీరి కాఘవరెడ్డి కాలమునకు మాయిల్లు కడుబీదస్థితికి వచ్చినది. ఇది హిందూ సహకుటుంబ గాయభాగాచార ప్రకారము. కొళందరెడ్డికి ఇరువురు కొడుకులు. పెద్దరామలింగారెడ్డి చిన్నరామలింగారెడ్డి. వీరికి ఒక్కొక్కరికి ఆరుగురు పుత్రులు. కొళందరెడ్డియొక్క ఆస్తి పండ్రెండుభాగములు కానలసినచ్చెను. ప్రతిజ్ఞాతికి లభించినది కొంచెము నేలయు నెక్కువ యహంభావమును! చిన్నరామలింగారెడ్డియొక్క వంశము నేటికి ఇంచుమించుగ నిరవశేషము. పెద్దరామలింగారెడ్డి సంతతిలో నాలుగు శాఖలు నిలిచియున్నవి.

బీదతనము కారణముగ వీరకాఘవరెడ్డి గుమాస్తాపనిలో దిగుట యకాక నాతండ్రిలకు విద్యకూడ నేర్పింపఁ జొచ్చెను. అందులో మేథాశాలియైన సుబ్బారెడ్డి ఇంగ్లీషు విద్య సయితము నేర్చుకొన నారంభింపఁగా, ఇంతసాహసమావీసికి, ఇతగర్వమా, మించిపోవటకు ప్రయత్నించు చున్నాడా? యని పాలివారు ప్రతికూలించి తండ్రికి కొడుకునకు నానావిధములైన కష్టములను బెట్టిరట. సహకుటుంబముల యొక్క అనివార్యమైన విలక్షణము ఈర్ష్య. తండ్రి ఉద్యోగి, కొడుకు చదువరి. ఈదోషములకుఁ జేయవలసిన పరిహారము లన్నియుఁ బ్రయత్నించి చూచిరికాని సుబ్బయ్యయొక్క పట్టుదల చలితమైనది కాదు. ఉదయమున చల్లిఁ దిని పుస్తకము లెత్తుకొని ఒక్కమైలు దూరములో నుండు చిత్తూరునకు వెళ్ళి వారిని వీరిని ఆశ్రయించి ఇంగ్లీషు, తెనుఁగు అవకాశము కొలది అభ్యసించెను. నాతండ్రికి నాకువలె క్రమమైన శిక్ష లభింపలేదు. పాపము! ఒక్కనా డిక్కడ ఇంకొకనా డక్కడఁగా

* కుప్పనయ్యంగారి పర్వలక్షణక సాసంగ్రహము యొక్క పీఠికను చూడవగు.

ముక్కలు ముక్కలుగా గ్రహింపవలసిన విధి వారిది. అయినను స్వయంకృషి ప్రధానమయిన విద్యగా వ్రన అది చక్కగా నాటి ప్రతిదిన ప్రవర్థమానమై నిత్యవసంతోత్సవముగ నెగడినది. వీరు ఇంగ్లీషులో ప్యాసు చేసినది పొంఫిషెన్సి టెస్టు. ఈ టెస్టు నేను పుట్టక పూర్వమే యెత్తి వేయఁబడినది కాబోలు. వారు చదివిన ఇంగ్లీషువ్యాకరణము మర్రోగారి కృతి. నాకాలమునాటికి అది మృగ్యము. నేను ౯ వ ఫారములోఁ జదువుచున్నపుడు “రామలింగం! ఏవ్యాకరణము పనికిరాదు నీకు. Murray's Grammar చదువు. అదిచాలా మంచి పుస్తకము.” అని కృతముగబోధ చేసిరి. గాని చెన్నపురి నంతయు గాలించి చూచినను ఆ యాదిమవ్యాకరణము దొరకలేదు. చిత్తూరు హైస్కూలు హెడ్ మాస్టరుల కందఱికిని మిన్నయనఁ దగు తిరువేంగడసామి నాయఁడుగారియెడ మాతండ్రికి భక్తి యెక్కువ. భయము అంతకన్న రెండింతలు. ఆ నాయఁడుగారు సర్వంకషప్రతిభులు; ఇంగ్లీషునందు సంపూర్ణ పాండిత్యము; గణిత శాస్త్రములో నసమానప్రజ్ఞ; తెనుఁగు, సంస్కృతము, సంగీతము, వీణ, బెత్తముపెట్టు, వీదెననునరే, వారుపెట్టినదే బిచ్చము. వారిదెబ్బే దెబ్బ! “చిత్తూరుపులి” (Tiger of Chittoor) అను భీకరమైన పేరు వహించినవారు. కాలేజి లెక్చరరుపనిని పుచ్చుకొమ్మన్నప్పటికిని, చిత్తూరును విడనాడ నని నిగ్రహించిరి. భూస్వాములు. వారియొద్ద చదువు నేర్చుకొనుటకు విక్రమాద్కూని సాహసముండవలయును. సాహసము శ్రద్ధయు నుండినయెడల 6 నెలలలో 6 ఏండ్ల విద్యాభివృద్ధి సిద్ధము. ఇట్లు ఖండవృష్టిగ విద్యాకృషిసల్పినవారయ్యును నాతండ్రి ఆంధ్రాంగ్లేయములయందు గొప్ప పాండిత్యమును బడయఁజాలిరి.

“పరమ క్షేత్రమునఁ జేసివడసిన విద్యల్ | స్ఫురియించుఁగాక...”

వీరి యింగ్లీషు లాలైబ్రరీ (Law Library) యంత భండారమును చిత్తూరు B. A. B. L. లు ఎవ్వరు సేకరించలేదు. తెనుఁగున వీరు జేసిన కృతులే వీరి రసికత్వమునకును వివేచనకును సాక్ష్యములు.

తొలుత మాతండ్రిగారు పితౄచారమును బట్టి గుమస్తాపనిలో దిగిరి. కొన్ని యేండ్లకు జిల్లాకోర్టులో రికార్డు కీప రైరి. త్వరలో ఆపనికి రాజీనామా యిచ్చి కార్యేటి నగరసంసానములో మేనేజరుగాఁ జేరిరి

అక్కడి రాజుల విపరీతరాజనము తనకు సరిపడనందున దానిని వదలి
 ఖస్తుగ్రేడు స్త్రీడరు సన్నదును సంపాదించుకొని వక్కిలువృత్తి నాశ్ర
 యించి దానికిని తనకును అసాధారణమైన కీర్తిని దెచ్చిరి.

తాను కోర్టులో గుమాస్తాగా నున్నపుడు జడ్జీలుగానుండిన
 కాలేటుగారును, రాబర్టుగారును తనయెడ చాల అభిమానము వహిం
 చి అన్నివిధముల పోషకత్వమును జూపిరి. చాల క్లిష్టములైన వ్యవ
 హారములలో రహస్యముగఁ బిలిచి తన యభిప్రాయములను అడిగెడి
 వారు. వారి యదలి కృతజ్ఞతను చూపుటకై తాను నూతనముగ
 సృష్టికై దెచ్చిన రెండు మామిడి రకములకు కాలేటు పసందు, రాబర్టు
 పసందు అని నామకరణముల నిడిరి. ఈ జాతులు మాత్రోటలలో
 నున్నవి.

సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డిగారి వక్కిలువృత్తి అనన్యసదృశము. ఆది నొక
 క్రిమినల్ కేసులో తన కక్షి దారునికి ఉరిశిక్ష పొందమైనది. ఆనాడు
 మొదలు క్రిమినల్ కేసులను గైకొనుటను విడిచిపెట్టిరి. నాతో నొక్క
 నాడీవిషయమై మాటలాడుచు, “నాక్లయంటునకు మరణదండనయను
 మాటవిన్నదే నాకంతమునకే ఉరిత్రాడు బిగింపఁబడినట్లున్నట్లుఁడనైతిని.
 నాడు మొదలు మనఃకేశము నేమాత్రమైన కలిగి పంజాలు కేసులను
 స్పృశింప నని వ్రతముఁ దాల్చితిని.” అని నుడివిరి. ఇది నిజముగా భీష్మ
 వ్రతము. వీరిసత్యసంధతయొక్క ప్రభావ మెట్టి దనఁగా తాను ఏప్ర
 క్కను వక్కిలుగా నుండిన నదియే సత్యమయిన పక్ష మని జడ్జీలు
 భావించువారు. సత్య మేదికో ఆదికే నుబ్బారెడ్డి. కాబట్టి వారి
 పక్షమునకు అనుకూలించునట్లు తీర్పు. ఈ భావధోరణి చిత్తూరుజిల్లా
 జడ్జీల నావేశించి యున్నందున, ఒకానొక మహాంతుపై గొప్ప క్రిమి
 నల్ చార్జి తేఁబడినప్పుడు, నేను మాతండిగారి ఆఫీసుగదిలో నుండగా
 ఆ మహాంతుగారే వచ్చి, నాతండిగిని ఆశ్రయించి “మీరు మాపరము
 వక్కిలుగా నుండేటట్లు పేరును అర్పణచేసినఁ జాలును. మీరుకోర్టు
 నకు రాఁబనిలేదు. వాదించనక్కఱలేదు. నాపక్షపు వక్కిలు అను మాట
 మాత్ర ముండినఁజాలును. ఇదిగో మూఁడువేల రూపాలఫీజు. చాల
 డొలే ఇంకా యిచ్చుటకు సంసిద్ధుఁడను. కోరినంత యిచ్చెదను” అని
 చిన్ని బాలుఁడనుగానున్న నాకుసయితము దుఃఖమువచ్చునట్లు దీనతతో

ప్రార్థించినను సుప్రసిద్ధులైన వ్రతభంగమున కోర్వ నని అంగీకరింపలేదు. వీరికి ధనాశ మొదలగు పాపరాశలు పట్టినవికావు.

అయినను మాతండియొక్క కక్షి దారులతో నొకఁడును, స్నేహితులలో ముఖ్యుడును అయిన నెమ్మిల వీరాసామి రెడ్డిగారి యొక్క మరుమఁడు కుప్పసామిరెడ్డి, ఆ వీరాసామిరెడ్డిగారి తొండరపెట్టుటచే, ఒకానొక పెద్దమనుష్యుని, అన్యాయముగా ఆరోపించఁబడిన క్రిమినల్ దావానుండి రక్షించుటకునై, మానాయన సబ్ మేజిస్ట్రేటుకోర్టునకు ఒక్కపర్యాయము పోయిరనియు, వీరినిచూచుటతోనే మేజిస్ట్రేటు ఆశ్చర్యపడి అరగంటలో విడుదలతీర్పు చెప్పినారనియు, తన తాత తనతోఁజెప్పినట్లు అనేకవివరములతో నాతో రెండేండ్లక్రిందటఁ జెప్పెను. వ్రతధారణానంతరము ఈయొక్కభంగమేనట. ఫీజు వుచ్చుకొనక స్నేహితకైంకర్యముగా ఈకార్యమునకు నిర్బంధము మై పూనిరట.

సివిల్ కేసుల విషయములో మాతండిగారి సమయస్ఫూర్తులు రెండు. ఒక్కటి చిల్లర కేసుల గ్రహించుట లేదు. మునిసీపుల కోర్టులలో గాలువెట్టియెరుగఁడు. రెండవది గొప్ప కేసులైనను, క్లిష్టములుగా సందిగ్ధములుగా నుండఁగూడదు. విస్పష్టమైన సత్యములుగా నుండవలయును. కాబట్టి మాతండిగారు స్వీకరించెడు కేసులసంఖ్య ఎప్పుడను స్వల్పమే. ఆర్జనలో అందఱికన్న నెక్కువ. నెలకు రెండువారముల కన్న నెక్కువగాకోర్టునకుఁ బోరు. ఇట్లు మిగిలింపబడిన కాలమంతయు గ్రంథపఠనమందును, మామిడితోటల కృషియందును వినియోగించిరి.

తన సమయములకు విరుద్ధములైన కేసులు వచ్చినయెడలచిత్తూరులో నుండు గోపాలాచార్యులు, అరుణాచల మొదలి, శ్రీనివాసాచార్యులు మొదలగు వక్త్రీశ్చయొద్దకు పొమ్మని కక్షి దారుల పంపివేయుచుండిరి.

తనవలెనే వక్త్రీలువృత్తిలో ప్రథమగణ్యుఁడుగా నుండిన వాఁడు నరసింగరావు. కక్షి కొకరైన ప్రతికక్షి కొకరుగా నిలిచి వాదము చేయుచుందురు. తన పార్టీల నందఱిని కట్టమంచికిఁ బోయి రాజీ చేసికొనుఁ డని నరసింగరావు విపరీతభాషలతో తలకెక్కునట్లు బోధచేయు

టచేతను, సుబ్రహ్మణ్య కెడ్డిగారి సద్ధర్మ ప్రవర్తనము లోకప్రసిద్ధిగ నుండుటచేతను, నాతండిగారు పట్టిన కేసులలో నూటికి తొంబది వంతు వారిచేతనే రాజీకాబడి ఉపసంహృతము తాను.

జిల్లాలో గొప్పగొప్ప ఆస్తుల విభాగములకు కోర్టువారు కక్షి దార్లు కల్గిసి నాతండిగారినే పంచాయితీవారు (Arbitrator) గా కోరు కొను చుండిరి. వీరిమరణపర్యంతము యింక నెవ్వరికి యీ గౌరవము లభించినదికాదు, తాను చావుపడకలో నున్నప్పుడు సైతము, పాల్కొన గాను చెంగమనాయుడుగారి 5 లక్షల ఆస్తిని కొడుకులకు నిర్వివాద ము, రీతిని పంచిపెట్టుటయగాక వారిసమ్మతిమై మిడిల్ స్కూలు నొక్కదానిని నగరిలో స్థాపించి తగిన మాన్యముల నేర్పఱచిరి.

తనకక్షి దార్లపట్ల తాను చూపువర్తనమును అనన్యసదృశము. పైనఁ జూపబడిన విశేషములనుబట్టి వీరి యొద్దికి వచ్చువారు చాల మంచినారుగా నుండువారేగాని అల్పులుగార నుట స్పష్టము. మాయంటిలో భోజనము చేయఁగలవారెల్లరు మాయతిధులుగానే యెన్నా లై నను సరే, యెన్ని పర్యాయములైనను సరే ఉండవలయును. కాళహస్తి, కార్యేటి నగరము రాజులు, లాడ్ కృష్ణదాసుగారు, బ్రాహ్మణులు మొదలగువారికి ఊరి సత్రములో అన్ని సౌకర్యముల నడిపి సిబ్బంది తో అతిధులుగా సన్మానింతురు. ఇది చాల పెద్ద ధర్మశాల. ఇప్పుడీ సత్రము వాడువారు లేక శిథిలమై పోయినది.

రెండవది క్రమమైన ఫీజును మాత్రము గ్రహించుట. చిత్తూరు లో పూర్వము అగ్రగణ్యులుగా నుండినవారు కోటావారు, వెళ్ళులు. వారింటివారు మాతండియొక్క ధర్మగుణములఁగూర్చి నాతో ప్రసంగించెడివారు. ఒకానొకప్పుడు నాతండిగారు కష్టపడి వారికి 5,000 రూపాయలు చెల్లునట్లు చేసిరి. వారు సంతోషపడి అధికమగు ఫీజు ఈయ రాగా, “క్రమవేతనముకన్న నెక్కువగాఁ గైకొన్నచో అది భిక్షముతో సమానము. నిజమైన వక్కిలు బిచ్చగాడు కాడు. ఆర్థితమున కన్న నెక్కువ వుచ్చుకొనను” అని నిరాకరించిరి.

మూడవది బలాధ్యులచేత హింసింపఁబడు బీదలకు ఉచితముగా సహాయముచేయుట. ఈ తరగతికి చేరినవాడే పూర్వము

పేర్కొనబడిన కృష్ణాపాశ్యం జమిందారు. పాలివారు అన్యాయము చేసి ఇల్లువెడలఁ గొట్టఁగా అయిదేండ్లు అన్నికర్పులు భరించి కేసు జయించి వారిభాగము వారి కిప్పించుటయగాక ఫీజు వుచ్చుకొనలేదు. 1923 వ సంవత్సరపు ఎలెక్షనులో నన్ను జూచునప్పటికి ఆజమిందారుచాల వయస్సు చెల్లిన ముసలాయన. అట్లుండియు ఊరేగింపుగా నన్నును కోటిగారి రంగయ్య సెట్టిని ఇంటికి పిలుచుకొనిపోయి, దానే స్వహస్తములతో వడ్డించి, “మితండ్రి పెట్టిన భిక్ష నాయనా! నీ కుండెడు సొంతము ఈయిట్టో నాకుతే” దని చెప్పి, “నీ కెవరైనా వోట్లయ్య కుంటే తలపగుఁకొట్టిస్తాను, భయపడవద్దులే, నుబ్బారెడ్డికొడుకునకు లేని వోట్లు ఇం కెవ్వరికి” అని పరమానందభరితునిఁ జేసి నన్ను సాగ నంపిరి.

ఇంక కక్షిదార్లుగ వచ్చినవారెల్ల స్నేహితులుగ నిలిచి రని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా; మాతండ్రికి లభించినంత స్నేహిత సంవత్తు ఎవ్వరికి నుండదు.

లాడ్ కృష్ణదాసు, ఆనరెబిల్ పాలవాయి రంగయ్యనాయుఁడు మున్నగు ఘనులను పేర్కొనఁ బూనిన ఆత్మ ప్రశంసగ నుండు నేమో? ఆత్మప్రశంస ఆత్మహత్య తుల్యము. కావున సామాన్యులను కొందఱిని నిదర్శన ప్రాయముగ పేర్కొనెదను. (1) అరికెలపాడి ముని సామిరెడ్డి. వీరి అభ్యంజనస్నానము పిల్లవాండ్ర మయిన మాకు ఆశ్చర్యము కలిగించునది. వ్రేలుపెట్టిన ఖతుక్కని తునుగఁ జేయునంతటి వేడినూనెను ఉద్ధరణితో నెత్తి తలమీఁదఁ బోసికొనుచు ఒక్కగంట సేపు తలను దేహమును పట్టించుకొను చుండెడివారు. స్నానమైన తోడనే రెండుగంటల నిద్ర. (2) నెమ్మిలి వీరాసామిరెడ్డి. వీరింకను సజీవులై యున్నారు, చాల మంచివారు. వీరికి భాస్కరుని నన్నును చూడవలయునను భ్రమ పెద్దది. మనుమడైన కుప్పసామిరెడ్డి ద్వారా పదింబదిగ తండ్రివలె మమ్ము విచారించుచున్నారు. (3) కోటిగారి మునిసామిసెట్టిగారు. కాపురస్థలము తిరుపతి. మొట్టమొదట కక్షిదారుగా వీరు మాగృహప్రవేశముచేయుట నే నెఱుంగుదును. కొంతకాల మునకు నా తల్లిదండ్రుల మిత్రమండలిలో ప్రథములైరి. మా యక్కయొక్కయు, అన్నయొక్కయు వివాహములు విచారణకర్త

టుగ దగ్గఱనుండి నడిపిరి. నన్ను అప్పు డప్పుడు తిరుపతికి బిలుచుకొని పోవుచుండెడివారు. స్నేహ మిట్లు బంధుత్వమునకన్న నెక్కుడుగ ముదిరియున్నను మాతండ్రియందలి భక్తి లేత కాలేదు. వీరు పేకాట యందు చాలప్రియులు. మాతండ్రిచే నది అష్టమవ్యసనముగ నిరసింపఁ బడుచున్నందున వారికి తెలియకయ ఆఱూట నాడెడివారు. (4) చిత్తూరు కాకర్ల రామయ్యసెట్టి. ఈయన మాతల్లిగారికి మంత్రియట్లు పనియున్నను లేకున్నను ప్రతిదినము మాయింటికి వచ్చి గృహవిచారణ చేసి కావలసినసరకులఁ దీసి పంపెడివారు. వీరును కోటిగారి రంగయ్యసెట్టియు ఇంటిపెత్తనగాండ్రి. నాతండ్రి సాంసారికచింతల పెట్టుకొనరు గావున, ఇట్టి మిత్రులసాహాయ్యముతో తల్లిగారే గృహభారము నిర్వహించుచు వచ్చిరి. (5) వీరందఱికిని స్నేహభావమున మిన్నయైన వారు మణియం సుబ్బయ్య యను బ్రాహ్మణులు. అరవవారు. మాయూరుచేరి కొన్ని సంవత్సరములు నాజాతులలో నొక్కనికి ప్రతిగ మణియము చేసిరి. పిమ్మట ప్రైవేటు వక్కిలుగా కుదిరి తనకు కావలసినంత మితశ్రమతో నార్జించుకొనుచు సుఖజీవన కళాకోవిదులైయుండిరి. వీరును వీరిభార్యయు నాతల్లిదండ్రులకు ప్రాణస్నేహితులు. మాయింటినుండి ప్రతిదినమును కూరగాయలు మొదలగు సరకులు వారింటికి యెగుమతి; వారియింటినుండి మంచి వంటలు మాయింట దిగుమతి. సుబ్బయ్యగారు ఆకారమున ఏనుఁగుతల లేని విఘ్నేశ్వరులు. పొట్ట ఉల్లాసముతో ఉబికి దూఁకులాడునది. చాల పెద్దది. భోజనప్రియులు. పాపము! ఇంకేచింత లేనివారు. భక్తి, భుక్తి యివిరెండే వారిజన్మ ప్రపంచపు ధ్రువనక్షత్రములు. ఒకనాడు మాతండ్రితో ముచ్చటించుచు “ఆకలెక్టరు రెండువేల రూపాయలు తీస్తాడు. లాభమేమి? సుఖమేమి? నేను తినునంత వాడు తినఁగలఁడా? చెఱకుగడను కఱకఱ మని నమలి తినఁగలను నేను. ఈవయస్స! డబ్బుంటే యేమి ఫలము? సుఖమును అనుభవించే శక్తి యధాక్రమముగ నుంటేగద” అని తన జీవితకళాసూత్రమును వెల్లడించిరి. ఆసుబ్బయ్యవంటి నిష్కల్మషచిత్తుఁడు, విశాలహృదయుఁడు యింకొకఁడుండఁడు. తన సంపాదన యెక్కువగాదు. అందులో అమ్మవారు ఎంత వితరణగా వాడినను తమకై మిగులునది తక్కువ. ఆకొంచెమును భారాళముగ

దానముచేసి “శివశివ” యని భగవన్నామస్మరణ సదాచేయుచు, తెల్లని జుబ్బా, తెల్లతలగుడ్డ, ఎఱ్ఱనిరుమాలు, తెల్లధోవతి ధరించి, మార్గములోనుండు విఘ్నేశ్వరునికి నమస్కరించి ఏదైన నెదు దేవునిదయ వలన కోర్టులో దొరకునా యని చిత్తూరునకు పోవుచుందురు. పిల్లల కందఱకు వారిని చూచినఁ బరమానందము.

వీరియొక్కయు, మాతండ్రియొక్కయు దైనందినచర్యలు ద్వంద్వసమాసములు. ఉదయము 5 గంటలకు లేచి, కాల్యక్యత్యముల దీర్చి మణియము సుబ్బయ్యగారు వేదపారాయణము బిగ్గరగాఁ జేయుచు (వేదపారాయణమో కాదో నాకు తెలియదు. ఏదో సంస్కృతభాషాఘోష) మాయింటి అరుగుమీఁదగ వచ్చి కూర్చుందురు. ఆయరుగు నాతండ్రియొక్క పడకగదికి సమీపస్థము. ఆదీర్ఘరావములు చెవినిఁబడగానే సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డి లేచి ఎఱ్ఱని చిన్నదస్తుగుడ్డను (duster cloth కాఁబోలు) తలకు చుట్టుకొని, జుబ్బాను ధరించి వారితోఁ గలిసికొని, తాకికసంభాషణలు సేయుచు తోటకుఁ బోదురు. మాకు తోట లనేకములు. దూరపుతోటలకు బండిలో ప్రయాణము. దగ్గఱవానికి నడిచి సుమారు 7 గంటలవఱకు తోటలో తిరిగి 7½ గంటలకు ఇంటికి వత్తురు. పిమ్మట అయ్యగారు ఇల్లుచేరుదురు. రెడ్డిగారు కచ్చేరిపనికి దిగుదురు. పదిగంటలకు భోజనము. కోర్టుకు పోకుండినచో ఆమీఁద విశ్రాంతి కొంతసేపు. పిమ్మట భారత భాగవత పఠనము. సాయంకాలము మఱల కచ్చేరి. రాత్రి 7 గంటలకు భోజనము. తదుపరి యేవ్యవహారచింతయుఁ గూడదు. భారత భాగవత పారాయణము. ఆపారాయణకు మణియము సుబ్బయ్యగారు, కొలఁదరెడ్డిగారి తండ్రి రామయ్యగారు, అతిథులుగా నుండు కక్షిదార్లు, అందఱు సభగా సమావేశ మగుదురు కొంతవయస్సు వచ్చినవెనుక పాఠక త్వము తఱచు నాపనిగా నుండెడిది. 12 సంవత్సరముల వయస్సునకే భారత భాగవతముల ఎక్కువ గజిబిజిలేక చదువఁగలట్లు నాతండ్రి నన్ను తేర్చిరి. తన యితరకొడుకులకన్న నేను అర్థజ్ఞానముతో చదువువాఁడననియు, పదాది విభాగములను అన్వయసౌలభ్యము కలుగునట్లు చేయుదుననియు, వారి వాత్సల్యజనిత భ్రమ. చదువు పద్యములసంఖ్య కొంచెమే, వానిపైన నడచు వ్యాఖ్యానములు, వాగ్వాదములు మెండు.

ముఖ్యముగా కొళందరెడ్డిగారి పెద్దనాయన, వేంకటసామిరెడ్డి, మాతండ్రి వేదాంతములు భారతములో వే ననియు, ఆకాలమువారును బాగుగ తిని కండకొప్పెక్కి భోగపరాయణులుగా నుండిరే కాని శుష్కసన్న్యాసులు గా రనియు, పెద్దకెకల వేయునపుడు మా కందఱికి ఆపరాని నవ్వుగా నుండెడిది. తక్కినవారు మాతండ్రి చెప్పినదే వేదమని ఊఁకొట్టువారు. మణియము సుబ్బయ్యగారు 'అమితాహార మనే దిలేదు. కడుపుపట్టేదానికంటే నెక్కువ నెవఁడు తినలేడుగదా! కాఁబట్టి అది తామసక్రియలలో చేరదు.' అని తమకుకావలసిన వికల్పసూత్రమును మాత్రము సమర్థింతురు. రామయ్యరెడ్డిగారు మాంసాహారప్రియులు. వారివాద మేమనఁగా "ఒక్కభీముఁడేగాదు, ధర్మ రాజుఁగూడమాంసము తినేవాఁడు. ఆకాలమున అందఱు తింటూ వచ్చిరి. అది తింటేనేగాని నిజంగా హిందూధర్మం చెల్లదు. ఈయొక్క విషయంతప్ప తక్కిన దంతా సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డిబోధించునట్లే;" అని మాంసాహార నిషేధము సరిగా దంచురు. రాత్రి 9, 9½ గంటలకు సభ ముగియును. వారివారి పడకలకు వారు పోదురు.

మామిడిపండ్ల కాలములో ఈధర్మ విచారణలతో ననుపానముగ మంచి మామిడిపండ్లను కోసి తినుచు వాని తారతమ్యచర్యలను నడుపుదురు. "ఒరే ముట్టెలలో నుండే రుచి చెంపలలో లేదురా! చూడండి ముట్టెను ఎట్లా తింటానో" అని మా మణియము సుబ్బయ్యగారు ముట్టెను చవులూరు నట్టు చప్పరించుటయే గాదు, ఖటుక్కని కొఱుకుటయు చూచి హర్షధ్వానములు చేయుచుంటిమి. మామిడి విత్తులను నాటితి మేని మొలకెత్తి, చెట్లయి 5, 6 పండ్లకు కాయలు కాయును. ఈకాయలు విత్తుయొక్క మాతృవృక్షపుకాయ లట్లుండవు. అందునకే విత్తువేయక అంటఁ గట్టవలసినవిధి. విత్తులనుండి యేవేవో నూతనరకములు కలుగును. ఇందులో 100 కి 99 నిష్ప్రయోజనములు. పరివూర్ణమయిన మామిడిపండుయొక్క సాముద్రీకలక్షణము లివ్వి. మంచిరంగు; పలుచని నున్ననితఱిలు, నారలేకుండుట; చిన్నముట్టె, ఘనమును బిగువును నైనకండ; మంచివాసన; మంచి రుచి; ఆలస్యముగా కాయ పక్వమునకు వచ్చుట; (అప్పుడే దానికి మంచివెల). నాతండ్రికి డార్విన్ గారిచే ప్రసిద్ధపఱుపఁబడిన "సహజవికృతి" న్యాయము

(Spontaneous variation) తెలియదు. వినికూడ నెఱుంగరు. అయినను సహజమైన వివేకమును ప్రయోగించి, ఆన్యాయముయొక్క ప్రయోగమును గ్రహించి, విత్తునుండి మొలిచెడు చెట్టులో ఏదయిన నూతనఫలము వచ్చునుగదా! అదృష్ట ముండిన మంచి క్రొత్తజాతి యేల యుద్భవించరాదు? అని వితర్కించి, పరీక్షార్థము విత్తులను నాటి ఆ చెట్టు ఫలించువఱకు వేచియుండి, ఆపండ్లను మాయూరి నభిలో కోసి, తిని చర్చించి, —ఈకార్యమునకు ప్రధానమంత్రి రామారెడ్డిగారు. వారుతప్ప నింకెవ్వరు ఈనూతనసృష్టులను కోసి నివేదింపఁగా నేఁజూచి యుండలేదు—మంచిదని నిర్ణయింపఁబడినయెడల దానికినామకరణము చేసి, ఆ చెట్టునుండి అంటుకట్టి ఆజాతిని నిలుపుదురు; వ్యాప్తికిఁ దెత్తురు. తక్కినవానిని నిర్మూలము చేయుదురు. ఇట్లు అనేకసంవత్సరములుగా ఓపికతో పరీక్షలు సలిపి సలిపి నాకుఁ దెలిసినమట్టునకు అయిదు నూతనజాతులను సృష్టించఁగలిగిరి. (1) రాజాపసందు; కాయ గుండ్రము, మల్లోవాకన్న రెండింతలు పెద్దది. మంచి రుచి. కాయ పెద్దది, కాడసన్నము. కాని కాయుట తక్కువ. గాలికి నిలుచుట కష్టము. నిలిచినకొన్నియు ప్రశస్తములు. (2) రెడ్డి పసందు. కాయ పెద్దది. చర్మము ఘనమును గడుసును. రంగు వికారము, అనాగరకము చూచుటకు రుచి మంచిది. (3 & 4) రాబర్టుపసందు, కాలేటు పసందు. గుండ్రములైన మేలిమిరకములు. (5) భోగం పసందు; చూచుటకు మంచిరంగుతో నాణ్యముగా నుండును. రుచి మంచిది కాదు. వినోదార్థము కొన్ని చెట్లుమాత్రమే వేసిరి.

కోర్టునకు పోక మిగిల్చిన కాలమునంతను భారత భాగవతము లకు మామిడితోఁటలకు వినియోగించిరి. రెంటును బ్రసిద్ధిఁ జెందిరి.

మణియము, సుబ్బయ్యగారు పార్శ్వవాయు వ్యాధిచే పీడితులై తమ దేశమునకుపోవుట నాతండ్రికి శాశ్వత దుఃఖకారణ మాయెను. వారు బ్రాహ్మణులు; మేము శూద్రులము. ఏభేదములేక సహకుటుంబ మట్లుంటిని.

చిత్తూరులో నారాయణయ్యంగార్లు అను వైష్ణవ బ్రాహ్మణులు పూర్వము డిస్ట్రిక్టుమునిసీపుగా నుండిరి. వారికి మాతండ్రికి సంపూర్ణమయిన మైత్రి యుండెను. వారు చనిపోవునపుడు భార్య

కనకమ్మ, కూతురు కమలమ్మ, వీరికి, మాతండ్రిగారిని గార్డ్యన్ గా నియమించిరి. భార్యను కూతురిని చెన్నపట్నము ఎళుంబూరిలోనుంచి తన మరణపర్యంతము వారి కెట్టికొదవయు లేకుండునటు తల్లిదండ్రుల కన్న నెక్కువగా రక్షించిరి. వారికై సంవత్సరమునకు రెండుమార్లు పట్నము పోవుచుండిరి. వారు పోవునప్పుడెల్ల నన్నను పిలుచుకొని పోవుచుండిరి. ఒక్కొక్కప్పుడు మాయక్కయువచ్చును. ఒకానొకప్పుడు కమలమ్మయు మాయక్క సుందరమ్మయు తా ముండుగది లోనికి నన్ను రావలదనఁగా బాల్యవిపరీతకోపినై కొరడాతో వారిద్దరిని కొట్టితిని. మాతండ్రితో చెప్పకొనిరి గాని వారు న న్నేమియు ననలేదు. నే నెప్పుడు తండ్రితో నుండువాడను. వారికిని నాయందు ప్రీతి యెక్కువ. ఘటికుడనను నభిమానముకూడ. కాబట్టి కనకమ్మ గారు నన్ను “మంత్రి”యని కించిద్దేశనముగ పిలిచెడివారు. సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డి చనిపోయినపిమ్మట వారి వ్యవహారములలో చాల చిక్కులు వచ్చినవి. నేను 1902 వ సంవత్సరములో కేంబ్రిడ్జికి పోక ముందు పెంపుడు సహోదరియైన కమలమ్మనుచూచిసీమనుండి వచ్చిన తోడనే నాసమీపముననే ఆమెకు గృహమేర్పఱచి శక్తికొలది చూచుకొందు నని నమ్మికచెప్పి ఓదార్చిపోయితిని నాదురదృష్టము, ఆప్రీతికార్యమును చేయనిచ్చినదికాదు. నేను వచ్చుటకు ఒక్కయేడు ముందు కమలమ్మగారు మరణించిరి ఆమెకుపూర్వమే తల్లి కనకమ్మయు తరలిపోయెను. ఈబ్రాహ్మణ కుటుంబమునెడ ప్రీతియు గౌరవముఁ దాల్చి మేమెంతయో చేసితిమిగాని, మనసు కోరినంత సుఖము సంపాదించజాలమైతిమి. మాయింటిలోని ప్రతిశుభకార్యమునకు వారురానిది జరుపనెంచము. వారి కష్టసుఖములన్నియు మాయవిగా నెంచి మైత్రి నెఱవేర్చితిమి. చావుతో మాకు వియోగము సంభవించెనుగాని మాయెవరివలనను ఆమైత్రికి ఒక్కక్షణమాత్రభంగమైన రాలేదు.

కట్టమంచి సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డికి దైవభక్తి యెక్కువ. దానితోఁ బాటు ఛాందసములును.

భోటోగ్రాఫు తీయించుకొనిన ఆయుఃశ్చయకరమని తనపటమును తీయనీయలేదు. వీరివలెనే మా చిన్నాయన రంగారెడ్డియు ఆకృతిపటమును తీయించుకొనకయ చనిపోయెను. ప్రతిబింబము

తీయించిన బింబమునకు హానియట! మానాయనకు గుఱ్ఱముల నుంచుటయు ఆక్షేపణీయము. ఆయోగము రాజులకేగాని యింకెవ్వరికిఁ దగదు. తనగ్రంథములో రెడ్లను వుడమితేడు లని సంభావించి యున్నాఁడు. గుఱ్ఱములు కూడదనియు ప్రకటనే! తాను ఒంటెద్దు బండిలో నెన్నఁడుఁ గూర్చుండఁడు. అదిపాపము. మతేవాహనత్వము చెల్లు ననఁగా తెల్లని రెండెడ్లబండి. తనకు అనుకూలించురీతిని పెద్దవిల్లు బండిని కట్టించి దానికి పెద్ద తెల్లనియెడ్లరెంటిని బూన్పించి అందులో రాకపోకలు చేయుట వారిపద్ధతి. నాదత్తుతండ్రి రామస్వామి రెడ్డికి గుఱ్ఱముల మీఁద వ్యామోహము ఎక్కువ. నాకుఁ దెలిపి ఒకదాని వెనుక నొకటిగా మూఁడు గుఱ్ఱములఁ గొనెను. కొనినప్పుడెల్ల అన్న గారియొద్ద శ్రమార్హణార్థము కల్లనమాధానములు చెప్పచుండును. మూఁడవగుఱ్ఱమును కొనినప్పుడు వేలూరులో (వారు వేలూరిలో వక్కిలుగానుండిరి) ఇంజనీయరు తనకు ఇనాముగా బలవంతపఱచి ఇచ్చి నాఁడని సమ్మోహనాస్త్రము వేసినాఁడుగాని, దానివలన పెద్దాయనకు కోపము రెండింతలై నాయెదురుగనే మాచిన్ననాయనను, అప్పటికి విరి ఏడ్లవానిని, చెడదిట్టినాఁడు. ఈమంగళాశాసనములైన వెనుక మాచిన్ననాయనయు నేనును మేడమిద్దెమీఁదికిపోవుచుండఁగా నే నూరక యుండక చనువుచేత కలిగిన చాపల్యముమై “చిన్నాయనా! చిన్నాయనా! నిన్నుమానాయన బాగాతిట్టినాఁడే” అని యంటిని. మాచిన్ననాయన నవ్వుచు “అపి తిట్లుకాదురా తమాషామాటలు” అని త్రోసిపుచ్చెను. ఆకాలపు అన్నదమ్ముల సాహార్యము నేడుకలదా?

రామస్వామిరెడ్డి రాజసగుణుఁడు. సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డికి సత్త్వగుణ మెట్లు ప్రభానమో తమ్మునికి రజోగుణ మట్లు. వారికిని నాయందు ప్రాణసమానమైన ప్రీతిగావున అప్పుడప్పుడు నాచదువు ఎట్లవునను విచారణలేకయ వేలూరునకుఁ బిలిచికొనిపోయి మాసములకొలఁదిడంచుకొనువాఁడు. అక్కడ నాకు మిఠాయిపొట్లములేమి, భోగమువాండువచ్చి స్నానముచేయించి నయముగా నొప్పిలేనివిధమున తలదువ్వుటలేమి, చాల బాగుగ నుండునది కాలము! విరింజిపురము కోవెలకు మాచిన్ననాయన ముఖ్యధర్మకర్త. అక్కడకు వెళ్లినప్పుడెల్ల బ్రాహ్మణ ఫలహారములు, పసిబిడ్డగదా యని దేవదాసినులు చేయు

పరిచర్యలు ఇవన్నియు దట్టముగా పడుచుండెను. మాతండ్రి కీవిపరీతములు తెలియుటతో వెలూరునకు పంపుట మానివేసిరి. తొమ్మిదవ సంవత్సరప్రాయానంతరము ఈ రాజభోగములన్నియు నిలిచిపోయి సత్యగుణముల నభ్యసింపవలసిన కర్మముఁ జెందిన వాఁడనై తిని.

కవిత్వము మహాసాహసకార్య మని నాతండ్రికి భయము. ఒక విధముగఁ జూచిన నిజమేకాని వారికాతణము వేఱు. విషగణములు పడి యెవరి కేచేటు వాటిల్లునో యను వెఱపు పెద్దది. తెనుఁగులో నాకుండు పాటవమును జూచి వీఁడెప్పుడు కవిత్వరచనకు ప్రారంభించి నాశనమగునోయని దిగులుచెందుచుండును. సాక్షాత్తు తనయొక్క కంఠస్వరముతోనే తానుచదివెడు మాడ్కినే భారతమును నేను చదువునప్పుడు పరమానందమును, ఈ తుంటరి కవిత్వమును మొదలు పెట్టి ఇల్లు గూల్పునో యను సంశయమును చనిపోవువరకుఁ దాల్చియుండెను. కవిత్వమనఁగామరణయోగములలో నొకటి !!

ఇంక శకునములు మొదలగు పారంపర్య ఛాందసముల సంగతి చెప్పవలయునా! పిల్లి, కుక్క మొదలగు అన్నిజంతువులును, జ్యోతిశ్శాస్త్రములోని గ్రహములట్లు. మనుష్యజీవితమును ఆదేశించుచు శాసించుచు నిర్మాణమునకుఁ దెచ్చినవి. బ్రాహ్మణులు వారికి భూదేవతలు. ఎన్నితప్పులు ఎన్ని పాపములుచేసినను పూజనీయులే. పంచాంగము అయ్యవారు జీవితయాత్రకు మార్గదర్శి, అనఁగా త్రోవచూపువాఁడు. “లగ్నము నిజమైతే ముండమోపులెట్లయిరి.” అని వేమనయొక్క ప్రశ్న. అట్టి లగ్నములు నిజములుకా వని నాతండ్రియొక్క సమాధానము !

దైవభక్తి, సత్యగుణము, ఇవి వీరికి వెన్నతోవచ్చిన వరములు. చిన్నవయస్సుననే మాంసాహారముమానిన జీవహింస మానునని—

ఉ॥ మౌనము రాతనుం గలదె మాంసము ప్రాణులమేనఁగాక య

మృదుల నొంచునట్లు తమమేనులసోకినమాత్ర నెట్లగున్

దానిఁ దలంపఁగావలదె తా నది మానిన హింసలన్నియున్

మానవే యంచు నుత్తముఁడు మాంసముమాను దయార్ద్రచిత్తుఁడై.

భారతమున విని మాంసాహారమును విసర్జించెను. వీరికిముందే మాతల్లి నారాయణమ్మ వదలిపెట్టెను. వీరినిజూచి మాపినతండ్రిలు పిన్నమ్మలు అందఱు షాకాహారవృత్తమును బూనిరి. మావేలూరు చిన్న నాయనమాత్రము మఱుగుగాకోడిగుడ్లు సకృత్తుగా బౌషధముగా తినెడువాడు. బౌషధముగా మాంసము పుచ్చుకోవచ్చు నని మాతండ్రియు నొప్పుకొనుచుండెను గాన అది వృత్తభంగముకాదు. సూర్య గ్రహణము, చంద్రగ్రహణము, ఇత్యాది షర్వదినములలో ఆ నేకపర్యాయములు స్నానములుచేసి పితృతర్పణము విడిచి, భారతపారాయణము చేయుదురు. అందును ముఖ్యముగా అరణ్యపర్వములోని తీర్థప్రశంసాఘట్టమును. తాను అలసినప్పుడు నేను, నాగొంతు కీచైనప్పుడు వారు, ఇట్లు మార్చి మార్చి పుణ్యమును జోగించేసితిమి. తల్లియైన జ్ఞానమ్మ (అనఁగామాయవ్వ) చసిపోయినప్పుడు గోదానాదులవిశేషముగాఁజేసి బ్రాహ్మణులకును తనకును మనస్తృప్తికల్పించుకొనిరి. ఈతృప్తి కృత్రిమమో యధార్థమో ఎవరు నిర్ణయింపఁగలరు? కట్టమంచి చిన్నయూరు. దేవాలయములుమాత్రము మెండు. చోళులచే ప్రతిష్ఠింపబడిన శివాలయ మొక్కటియున్నది. అది మిక్కిలియు పెద్దది. అందలి విగ్రహాదులు మనోహరములు. మణియము సుబ్బయ్యయు వీరును తరుచు సాయంకాలముల నచ్చట గడుపు చుందురు. ఆ దేవళము శిథిలతకు వచ్చుచుండుటజూచి, మాతండ్రిలుమువ్వురు, ఆస్తిలోనుండి పదివేలరూపాయలు కర్చుపెట్టి గాలిగోవురముతక్క తక్కిన యావత్తు భాగములను సంపూర్ణముగా బాగుచేయించిరి. కొలందీశ్వర కామాక్షమ్మ విగ్రహములను ధాన్యములో పాతిపెట్టి, కట్టడపుకార్యము ముగింపునకు వచ్చినపిమ్మట కంచినుండి వేదవేత్తలైన బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులను రప్పించి యజ్ఞములు చేయించి, పిమ్మట, దైవతములను అష్టబంధనాది కృత్యములతో పునఃప్రతిష్ఠింపించిరి. ఈకార్యము నిర్విఘ్నముగ కట్టమండ్రిలో యధార్థబ్రాహ్మణుఁ డని పేరువడసిన గురుకులము కుప్పయ్యగారి విచారణక్రింద, 1905వసంవత్సరములో జరిగెను. ఆయజ్ఞశాలలోనే ఒకానొక బ్రాహ్మణమిత్రుఁడు నన్నుఁజూచి “మీ నాయనయొక్క పుణ్యము పరిపూర్ణమైనది. ఇంక వారు త్వరలో భావముతో కైలాసపదవి నందుదురు.” అని గౌరవ గుఱిచెప్పెను.

మఱుచటి సంవత్సరము డిశంబరు నెల 6 వ తేదిని నాతండ్రిగారు స్వర్గ స్థులైరి.

కంచి వరదరాజస్వామి నామాంకితమయిన విష్ణ్వాలయము ఒకటియున్నది. మాయుటివారు శివమతము అనిపేరు గలవారుగాని వీరు కొలువని దేవతలు లేరు. మాకు దేవతలందఱు సమానాదరణ పాత్రులే. ఈ విష్ణుగుడిని బాగుచేయ నారంభించిరిగాని కార్యము ఎక్కువగ కొనసాగకముందే విగతజీవులైనందున, దానిని, చిన్ననాయన రంగారెడ్డిగారు నిర్వహించి ముక్కాలు మువ్వీసము పూర్తి చేసిరి. ఆకొదవను తీర్చవలసిన భారము మాది.

1892వ సంవత్సరమునందే, వేలూరుచిన్ననాయన, రామస్వామి రెడ్డిగారు 42 సంవత్సరముల వయస్సున చనిపోయిరి. వారు ధన సాహాయ్యము తప్ప ఈ దైవకైంకర్యములలోనిం కేదియు చేయజాల రైరి. 1896వసంవత్సరములో నాతండ్రి మరణించిరి. అప్పుడు వారి వయస్సు ఏబది. కడగొట్టు చిన్ననాయన రంగారెడ్డి షష్టిపూర్తి ననుభవించి 1913వ సంవత్సరములో దివంగతులైరి.

మాతండ్రిగారు శ్రీరామభజనమందిరమును స్థాపించిరి. శాస్త్రోక్తముగా లిఖింపబడిన పటమొకటి కార్వేటినగరమున రాజుగారు తన కిచ్చి సంభావించిరి. కొన్ని నెలలకు నాయన్నయైన నరసింహ రెడ్డి జ్వరగ్రస్తు డయ్యెనట. ఆపటమునకుఁ బూజయు నైవేద్యము లేనందున ఈ వ్యాధివచ్చె నని కుప్పనయ్యంగార్లు గుటిపలుకఁగా, తత్తణమే భజనకు ఏర్పాటు చేయునట్లు మొక్కుకొని కొంతకాలమున కేగొప్పమందిరమునుకట్టించి శ్రీసీతారాములపట్టాభిషేకపటమును అందు స్థాపించిరి. మాయూరిలోని పాఠశాలయు అందే నడుపబడుచున్నది. నేను పరీక్షలలో జయమునందినపు డెల్ల విశేష నైవేద్యములతో పూజ చేయుటకునై నాడు రెండురూపాయ లిచ్చుచుందురు. ఊరిపిల్లల నందరినిఁ జేర్చి వారి కఠినువస్తువుల నిచ్చి కృతకృత్యుఁడ నౌచు నుంటిని.

తమ్ముడైన రామస్వామిరెడ్డి ద్వారమున నాగప్రతిష్ఠ జేయించెను. మఱియు విఘ్నేశ్వరుని గుడి యొకటి కట్టించెను. దేవపూజ

లన్నియు క్రమముగా నడచునట్లు విచారించుకొనుచు మా గ్రామములో ఋజువర్తనము సుద్ధరించుచుండెను.

వీరు ప్రచురించిన గ్రంథములు రెండు. భారతసార రత్నావళి, భాగవతసార ముక్తావళి. సొంతకవనముపొంతఁ బోఁగూడ దను నియమము దాల్చినవా రగుటవలన, నీసంపుటికరణములతోఁ దృప్తి జెందిరి. ఈగ్రంథముల ప్రాశస్త్యమును గుతించి నేను చెప్పబూనుట సమంజసముగానుండదు. ఆపనిని పండితులకు సమర్పించుచున్నాను. సారాంశ దాయానుసారముగా ప్రధానసీతులని తోచినవానిని పోగుచేసి, వర్గీకరించి భారతసారమును తొలుత 1885 వ సంవత్సరములో ప్రచురించిరి. పిమ్మట మూఁడేండ్లకు భాగవతసార ప్రకటన. భారతము యొక్క నిజమైన సారమేది యను నంశము నానా మహాగాథ విమర్శనలకు ప్రకృతము లక్ష్యమైయున్నది. అయినను జనబాహుళ్య మెయ్యది దానియొక్క నిజతత్వమని యెంచుచున్నదో దానిని సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డి గారు సంపూర్ణముగను, విశదముగను, వర్గీకరించి ప్రదర్శించినారు. భాగవతముయొక్క నిజమయిన భావమునుగురించిన అభిప్రాయ భేదము లంతగా లేవు. కొందఱు అద్వైతపరముగను, మరికొందఱు ఇతరదర్శనముల పరముగను సమర్థించి యున్నారు; కాని యిదియే యాభేదముల పరిమితి.

నాతండ్రికి అద్వైతమే పరమసిద్ధాంతము. అయినను ద్వైత విశిష్టాద్వైతములుగూడ సత్యమును వహించినవగుటయేకాక ఆవశ్యకములసియు వారినమ్మిక. ప్రతియొక్కనియు ఆత్మయొక్క పరిణామస్థితిని అనుసరించి అన్నియు గావలసినవే. కేవలత్వమునకు సంసిద్ధుడైయున్నవానికి అద్వైతమే అనుకూలించుమతము. దానికన్న తక్కువదశలలో నుండువారికి తక్కినమతములు అనుకూలించును. త్రిమతములకు నీరీతి అన్వయము కలిగించుట న్యాయమని నేను చెప్పజాలను. భక్తి, జ్ఞానము, కర్మ, ఈ త్రికాండములకుఁగల సంబంధములను గ్రహించుట యనగా తత్త్వశాస్త్రమధనము పరిపూర్ణముగా జేసి అమృతమును వడయుట. న్యాయవాదిగా నున్నను వివాదములన్న జడిసి వెనుకదీయు నాతండ్రి నిరాఘాట విమర్శనావ్రతమును అవలంబింపలేదు. ఏదోయొకరీతి అన్నింటిలో నీశ్వరుఁడున్నట్లే అన్నింటిలో

సత్యమున్నదని సంధిమార్గమును బూని ఒకరిని నొప్పింపక తా నొవ్వక తన జీవయాత్రఁ గడ జేర్చుకొనెను. ఎట్లు విచారించిచూచినను ఆతఁడు అజాతశత్రువు.

కుప్పనయ్యంగారు ఈగ్రంథములను సవరించినా రని యుఖపత్రమున నున్నది. స్నేహభావముచేత వారిపేరున కా ప్రాముఖ్యత నొసంగిరేకాని వా రెక్కువ యేమియు చేయలేదు. అయినను మాయూరిలోని ప్రసిద్ధాంధ్రపండితులును, మాముత్తాత రామలింగారెడ్డి శిష్యులును, అగుటచే సహకర్మగా గ్రహింపఁబడుట నహజమేకదా !

నాముత్తాతయైన రామలింగారెడ్డియొక్క కృతులను ముద్రింప గోరి 1889 వ సంవత్సరములో నెత్తి వ్రాయింప నాతఁడ్రొ ఆరంభించెను. వారికృతులలో ముఖ్యమైనది భాస్కరశతకము. అప్పుడుపుట్టిన పుణ్యవశముచేత నాచిన్నతమ్ముఁడు, ఇప్పుడు డిస్ట్రిక్టు మునిసిపుగా నుండువాడు, భాస్కర నామధేయాంకితుఁ డయ్యెను. ఏకారణము చేతనో ఆముద్రణకార్యము నెఱవేఱినదికాదు. ఈ సంవత్సరమున ఆభాస్కరుని సాహాయ్యముచే రామలింగారెడ్డి కృతులను మదనపల్లెలో నే నచ్చు వేయింపగలిగితిని.

ఈ సంగ్రహజీవితమును, నేను కుప్పనయ్యంగారి సర్వలక్షణ సారసంగ్రహమునకును, రామలింగారెడ్డి కృతులకును వ్రాసిన పీఠికలను చదివినయెడల మావంశచరిత్రమేగాక పూర్వమున మాగ్రామ వృత్త మేరీతినుండె ననుటయు కలఁగన్నమాడ్కి యైన గోచరింపక పోదు.

1895 వ సంవత్సరము డిశంబరు నెల 6 వ తేదిని నాతఁడ్రొకాల ధర్మముఁ జెందెను. నే నప్పుడు చెన్నపురిలో నుంటిని. ఆనరబిల్ రంగయ్యనాయుఁడుగారికి తంతి రాఁగా కమలమ్మను నన్నును బిలుచు తొని బయలు వెడలిరి. నాదుఃఖమునకన్న కమలమ్మయొక్క దుఃఖమే యెక్కువ. పాపము ! ఆఁడుది. రక్షకులు లేనిది. పుట్టిననాటఁ గోలె యేచింతయు సోకకుండునట్లు కాపాడిన పెంపుడుతఁడ్రొ చనిపోయె గదా ! నా కింక గతి యేమని పనివి పనివి యేడ్చుచు వచ్చెను. నాడ నఁగా రైలుబండి ఒకగంట ఆలస్యముగా చిత్తూరు చేరినది. మేము

వచ్చునరికి చిత్తూరునుండి కట్టమంచివఱకు జనులు గుంపులు గుంపులుగ
 చీమలబారుల ట్లుండిరి. నరసింగరావు, సుందరయ్య, వెంకయ్య, అరు
 ణాచలమొదలి, దొరసామిమొదలి మొదలయిన వక్కిళ్లు, వర్తకులు,
 బంధువులు, బీదసాదలు, కోటిగారి రంగయ్య మొదలయిన స్నేహి
 తులు అందఱు ఆ మహనీయుని అంత్యదర్శనార్థము తండ్రోపతండము
 లుగ పరివేష్టించి కన్నుల నీరుఁ గార్చుచుండిరి. దహనసంస్కారానంత
 రము డిస్ట్రిక్టుజడ్జియైన రాబర్టు సిపెల్ వచ్చి విచారించెను. ఒక నెల
 వఱకు మాయిల్లు సత్రముగా నుండెను. మాజిల్లావారి గొప్పతనము
 నకు సూచకమయిన ఒక్కవిషయ మిట అల్పమయినను చెప్పకతీరదు.
 కక్షిదారులెల్లరు మేము అడుగకయ తా మియ్యవలసిన పైకమును
 తామే తెచ్చి మాతల్లికి దేవుని ముడుపులట్లు చెల్లించిరి. దాదాపు
 ముప్పదియేండ్లు దాటినవెనుక నేను ఎలక్షన్ దండయాత్రకు వెడలఁగా
 కట్టమంచి సుబ్బారెడ్డికొడుకు అను ధ్వజమే అనాయాసవిజయావహ
 మైనది. “తమ్ము కపిధ్వజప్రభల యంధీభూతులం జేయవే” అను
 మాడ్కి, నాకు తెనుఁగున నుండు విద్య వా రిడిన భిక్షయేకాని వేఱు
 కాదు. భారత భాగవతములను మనసులో నాటి కాలక్రమమున విక
 సనకువచ్చునట్లుచేసిరి. రామాయణమునందు వారికి రక్తి లేశమా
 త్రము. వీలనఁగా. అది కథ ; కావ్యము ; వేదాంతవిచారణలు, ధర్మా
 ధర్మ ప్రసంగములు అంతగా లేని దని. వారెంతచెప్పినను భాగవతము
 యొక్క శైలి నా కంత రుచింపలేదు. వారి చావుపడకలో నారా
 యణకవచమును పదింబదిగఁ జదివితినీ. కాని ఆచిన్నవయస్సునఁగూడ
 కవితాకళ అందు న్యూనమని కాఁబోలు మనసు భారతము మీఁదనే
 తఱచు ప్రసరించుచుండెడిది. భారతమును పునః పునః పారాయణము
 చేయించి నాయందు వారు సాహిత్యరసజ్ఞులను పుట్టించిరి. అందుచేతనే
 నాకవిత్వ తత్తవిచారమును నాతండ్రికి అంకితముచేయుచు నిట్లు
 వ్రాసితిని:—

క॥ నాతండ్రి సుగుణమణి ఖని

శ్రోత్రియుఁ డురువైభవుండు సుబ్రహ్మణ్యం

డాతతగతి నాటిన వి

ద్యాతతుల ఫలంబుమీకు నభివేదింతుఁ.

ముహూన ప్రచురణస్థితికిఁ దెచ్చిన, సుప్రసిద్ధపండితులును, కవులును
అయిన శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులయొక్క సాహాయ్య గౌరవమును
శక్తికొలఁదిఁ బొగడఁగలన కాని అర్హతకొలఁదిఁ జేయఁజాలను. అట్టి
విద్యావిశారదులు ఈకార్యమును సమర్థించుట నాతఁడ్రయొక్క
సుకృత విశేషము కాబోలు ! సంచితపుణ్యములు సఫలములుగాక
జోనేర్చునా ?

శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులకు నాయొక్క ధన్యసూక్తులతో కృతజ్ఞ
తాభివందనములను నిండుమనస్సుతో సమర్పించు చున్నాను.

ధవ శేషరము, }
26—4—27.

కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి.

శ్రీ రామ జయం .

శ్రీ భారత సారరత్నావళి.

1 శ్లో. శ్రీవాణీగిరిజా శ్చిరాయ దధతో వక్షోముఖాంగేషు మే
లోకానాంస్థితిమావహంత్యవిహతాంస్త్రీపుంసయోగోద్భవామ్
తే వేదత్రయమూర్తయ స్త్రీపురుషా స్సంపూజితావ స్సురై
ర్భూయాసుః పురుషో త్తమాంబుజ భవ శ్రీకంధరా శ్శ్రీయసే.

ఆది. ఆం. ప 1.

2 ఉ. శ్రీయన గౌరినాఁ బరగు ♦ చెల్వకుఁ జిత్తము పల్లవింప భ
ద్రాయితమూర్తియై హరిహరంబగు రూపముదాల్చివిష్ణురూ
పాయ నమశ్శివాయ యని ♦ పల్కెడు భక్తజనంబు వైదిక
ధ్యాయిత కిచ్చమెచ్చు పరతత్వముఁ గొల్పెద నిష్టసిద్ధికిఁ.

విరాట. ఆం. ప 1.

3 ఉ. అంబ నవాంబుజోజ్జ్వల కఠరాంబుజ శారదచంద్ర చంద్రికా
డంబర చారుమూర్తి ప్రకటస్ఫుటభూషణ రత్నదీపికా
చుంబిత దిగ్విభాగ శ్రుతిసూక్తివివిక్త నిజప్రభావ భా
వాంబరవీధి విశ్రుతవిహారి ననుం గృహజూడు భారతీ .

ఆర. ఆం. ప 216.

౧ ఉత్పత్తి ప్రకరణము

౧ ఉత్పత్తి స్థితి లయములకుమూలము

4 ఆ. వె. వ్యక్తసప్తధార ♦ మవ్యక్త నాభంబు
జోడశకవికార ♦ సుపరిమండ
లంబు ధ్రువమధిష్ఠితం బాత్మచేతఁ జ
క్రంబుదిరుగుచుండుఁ ♦ గాలవశత॥ శాంతి. ఆ ర. ప 279.

5 క. ఈ చక్రంబున సకల చ
రాచరమయమైన లోక ♦ మవశానిష్ఠా
గోచరమై చరియించుట
సూచికొనన్వలయుఁడె త్వ ♦ శోధనదృష్టికొ॥ శాంతి. ఆ ర. ప 280

6 క. శరనిధి తరంగలభంగం
బారిఁబారి నవ్యక్తమునన ♦ పుట్టు నడంగుకొ
సురనర ధరణీరుహముఖ
చరాచరానేక భూత ♦ జాలము లెల్లకొ॥ అశ్వ. ఆ ౨. ప 200.

7 క. భూతము లవ్యక్తంబున
జాతములగునందుఁ జెరుగు ♦ సమయుఁ దదీతము
స్థితత్వమునను బురుషుం
జ్ఞేతద్విధసాక్షి తా సమిద్ధుఁడు వత్సా॥ శాంతి. ఆ ర. ప 278

8 ఆ. వె. విను మవిద్య కామమునకుఁ గామము కర్మ
మునకుఁ బుట్టబట్టు ♦ లనఘ యంత
వట్టుగారణముగ ♦ వచ్చుఁ బునర్జన్మ
మరెడ్రీ తే త్వవేదులై న మునులు॥ శాం. ఆ ర ప 344.

9 ఆ. వె. బలసి లోభమోహములు దోషసంసేవ
నం బొవర్పఁగా ఘనప్రగాఢ
మగు నవిద్య భూమియై బహుకర్మ బీ
జముల కంకురాది ♦ శక్తులొసఁగు॥ శాంతి. ఆ ర. ప 344.

- 10 ఆ. వె. కర్మములకుఁగర్త • గాఁ డాత్ముఁ డతని ప
త్వము రజస్సు దమము • వాతపితృ
కఫములెట్లు మర్త్య • కాయగతములగు
నట్లువొందుఁ గర్త • లవియెచూ వె॥ అను. ఆగ్నే. ప 139
- 11 క. అసఘా విధివిహితంబులు
దనచేఁ దగఁ దలఁప ఫలము • దగులు సహంకా
రనిరూఢున కనహంకా
రున కదిలేమిఫలయుక్తి • ద్రోవంజాలు॥ శాంతి. ఆర. ప 378
- 12 క. దై వతమానుషతిర్య
గ్భావంబులఁబొందుచును వికారిణియై భూ
తావలిదిరిగిన వెంట
వేవిధములఁదిరుగుఁ గర్మవివశత్వమున॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప 400
- 13 ఆ. వె. మాంసశోణితాస్థిమయశరీరంబులు
తారుగాఁగ వాత్మ • దలచునట్టి
కృపణజనులు వీని • కీడుగానఁగలేక
చిక్కిచెడుదు రింత • నిక్కువంబు॥ ఆశ్వ. ఆశ్రి. ప 140.
- 14 క. ఆదిని సంయోగవియో
గాదిద్వంద్వములు 2 దేహు లగువారికినం
పాదిల్లకతక్కవు పూ
ర్వోదితకర్మంబు తెట్టియోగికి నయిన॥ ఆది. ఆత్మ. ప 246.
- 15 తే. గీ. క్రియ లహంకారమునఁగల్గు • క్రియలవలన
దేహసంబంధ 3 మెడపక • తిరుగవలయు
జన్మపర్యాయములయందు • జన్మ మనఁగ
మిళితవశుక్లశోణిత • కలితవృత్తి॥ శాంతి. ఆర. ప 291
- 16 ఆ. వె. మూత్రమునఁ బురీషమున మూనుచును గర్భ
మునఁ బ్రవర్ధనమ్ము • వొంది వెడలి

సంతతానుబంధఃసంసారదుఃఖని

ర్మగ్నుః డగుచునుండుఃమానవుండు॥ శాంతి. ఆర. ప 292

17 క. జననార వేళ వెలువడి

తనతోల్లీటికర్మములకుఁదగినవివిధవ

ర్తనములఁబొందు వని దెగినఁ

జనిమఱియుంబుట్టుఁ గర్మఃసంతతికిఁ దగ్గఁ॥ అశ్వ. ఆం. ప 190

18 ఆ. వె. అతఁడు గాఢకలితఁమై కర్మమునను సం

సారవ ర్తనంబు ♦ సలుపుచుండు

స్వప్న సంప్రవృత్తిఁసలిపెడు నరుమాడ్కి

నిందియములతోడఁ నెఱయబొరసి॥ శాంతి. ఆ ర. ప 295

19 క. బాలత్వంబున నవివే

కాలోలత శుచియు నశుచిఁమైనదియు సమం

బై లీల జుగుప్సితవిధి

శీలతనొందంగ దుర్విఃచేష్టలఁదిరుగ్గఁ॥ శ్రీ. ఆం. ప 39

20 క. యశావనమున విషయపర

త్వావేశము దుఃఖకారిఁమై యలఁపఁగ నా

నావిధదుర్వినయములకుఁ

దావలమై మెలఁగు నిందితప్రక్రియలఁ॥ శ్రీ. ఆం. ప 40

21 మత్త. వృద్ధుడైనతరి న్బలంబును ♦ వీరయుం దఱుగంగ దు

ర్బుద్ధివాటిలమగ్గి యిందియఁముల్విశ క్తతఁబొంద దో

జోధతిఁ రుజ లుప్పతిల్లఁగ ♦ నొండురూపగు పాశసం

బద్ధఁజేసి జముండు దివ్యఁగఁబాయు నబ్ధవముం దుదిఁ॥

శ్రీ. ఆం. ప 41

22 కవి. అనయముతోలతమైవిషయప్రచయంబునుదు స్తరపంకమున

న్తునుగుచు జేలుచునుండగ గాలముఁముట్టిరుజఁజర నెవ్వగపై

కొనదొరకొల్పిక్రమంబున నంగముః♦కొవ్వును జెల్వునుబాపి
ప్రయోజనరహితంబుగఁజేసి యపాత్రపుఁ ♦ జావొనరించుఁ
గురుప్రవరా! శ్రీ. ఆ ౧. ప 55.

23 తే॥ గీ॥ నిత్యుఁ డాత్ముండు దేహ మనిత్య మతఁడు
ముదిమి దెవులును వికృతమైనది వికలతఁ
బొందుటయు దానిఁ దొఱఁగి తాఁ ♦ బోవునట్టి
దశకుమరణము పేరయ్యెఁ ♦ దనులతాంగి॥ అను. ఆగ్. ప 125

24 తే॥ గీ॥ మేను జీర్ణముగాఁజేయుఁ ♦ గాని మరణ
మొందఁజేయదు విను కాలమెందు నరుని
పూర్వకర్మంబు లాయువుఁ ♦ బొదలఁజేయ
సన్నముగఁజేయబ్రదుకును♦జావుఁగలుగు॥ అను. ఆగ్. ప 128

25 క॥ జీవుఁడు జీర్ణశరీరముఁ
బోవిడిచి దివంబుఁ బొంద ♦ బుట్టనుపేరం
దా వెలయుం దద్దశ జీ
వావలివర్తించు నిట గతాగత ¹పదవి॥ అను. ఆగ్. ప 126

26 క॥ ఈవిధమున వెడలి చనిన
జీవుఁడు నిజకర్మజాల ♦ సిద్ధగతులకు
²బోవుఁ దదుద్భవ సుఖముకి
ఖావేశముఁబొందుచుండునయ్యెయెడల॥

అశ్వ. ఆ ౧ ప 179.

27 చ॥ స్థిరమగు పుణ్యకర్మమున ♦ దేవ భవంబగుఁ బుణ్యపాపనం
కరమున మానుషత్వమగుఁ ♦ గల్గిషము ల్పశుకీటభావమున్
బొరయఁగఁజేయు నిప్పగిది ♦ బుట్టుచుచచ్చుచుమోహవార్ధిలోఁ
దిరుగుచునుండుఁ గాని యొకతీరము సేరఁడు జీవుఁ డెన్నఁడున్.
ఆర. ఆ గ్. ప 75.

28 చ॥ ఇది సకలంబుగాంచి బుధుఁ ♦ ³డెప్పుడుఁ జావముపోతఁబోక ని
ర్మద నిరహంక్రియాత్ముఁడును, మత్సరదూరుఁడనై చరించుటెం

పోదవఁగ ధర్మమార్గమునఁ నొయ్యనధర్మము తీ పెటింగి తా
వదలఁడుదత్తియూవిధముఁ వారక యెక్కు డొనర్చుధర్మముల్.
ఆర. ఆగ్. ప76.

29 చ॥ మనుజుఁడుపుణ్యపాపములు ఁమానుగనిందొనరించుచుం దుదిన్
దనువుదొరంగిపోవు నెడఁ ఁ దప్పవు నీడయపోలె గర్మమున్
వెనుకనయేఁగి భూరిసుఖ ఁ విశ్రుతియుంబటుదై న్యదుఃఖమున్
దనుకఁగఁజేయుఁ గ్రమ్మఱక ఁ తానయొనర్చుభవంబు దేహికిన్.
ఆర. ఆర. ప 171

30 క॥ వినుజేవుండు సనాతనుఁ
డనఘుఁడు నిజకర్మవశతఁనధ్రువదేహం
బునుబొందు దేహపాతం
బున నెవ్వోడుఁ జెడఁ డతండు ఁ భూసురవర్యా॥ ఆర. ఆగ్. ప72.

31 క. ఈయొడలువిడిచి వేళ్ళొక
కాయముగై కొని శరీరి ఁ కర్మవశగతిన్
బోయి సుఖదుఃఖములు గనుఁ
బాయక వెండియును దేహఁబంధముబొందున్॥ ఆర. ఆగ్. ప73

32 తే . గీ. అశుభములును శుభమ్ములు ఁ నైనకర్మ
ములఫలంబులు గుడువకఁపోవఁ గాదు
మన్యువశగతమైన యాత్మకు నుదాత్త
చరిత్రయదికారణమును వేర్వొ జన్మమునకు॥ అశ్వ. ఆగ. ప186.

33 క॥ విను కర్మంబొనరించును
జననము మరణంబు నదియుఁ సౌఖ్యము దుఃఖం
బును గావించుం భనచే
సిన్హదానం బడకపోవ ఁ శివునకువశమే॥ అను. ఆగ. ప 34.

34 ఆ॥ మొ కర్మవశత్వమునై . కలుగు దేహము దేహ
తత్త్వమునకర్మవశగతంబు

దేహపాతశ్చైవ ♦ దేహస్థుః డగు జీవుః
డరుగుః గర్మవిహితమైన యెడకు.

ఆర. అగ్ని. ప 70.

35 క॥ వినుమనుజున కెవ్విధమునఁ

దనచేసిన సుకృతదుష్కృతంబులు సేరయం

దన కనుభవింపఁ బాలివి

తనువు సెడుంగాని కర్మతతి సెడ దనఘా॥ ఆర. ఆ ర. ప 172.

36 క॥ పురుషుఁడు కర్మాధీనత

నరుగక తనవశమ యనిన ♦ నాపదలు రుజల్

మరణంబును నివి యేమియు

బొరయక యుండంగ బ్రతుకఁ బోల దెచెపుమా॥ ఆర. అగ్ని. ప 69.

37 సీ॥ నీతిమంతులు ధర్మనిరతులు దత్తులు

నగువారు చేయుకార్యములు గొన్ని

సిద్ధిబొందవు దుష్టచిత్తులు గూర్తులు

జేయఁ గొన్ని విశేషసిద్ధిబొందు

నూరకయుండంగ ♦ నొందుఁ గొందఱు విపు

లార్థము ల్లోంద తాఁ యాసపడియు

నిష్ఫలారంభులై ♦ నిలుతురు కొందఱు

పేదవారికిఁ బ్రజ ♦ పెల్లువొడము

తే. గీ. నర్థవంతులు కొందఱు ♦ కర్మ నధిక

దానములు ధర్మములు సువ్రతములుఁ జేయఁ

బ్రజలు పుట్టరు విను మట్టి ♦ భంగిస్తూప

కర్మఫల మాత్మతంత్రంబు ♦ గాకయుండు॥ ఆర. అగ్ని. ప 68.

38 చ॥ వలసధికంబుగాఁగలుగువైద్యులు శాస్త్రము లభ్యసించి మం

దుల నొడఁగూర్చనేర్చి తనుదోషము లారయు బుద్ధిగల్గియా

ర్తులకుఁ జికిత్స సేయుదురు, రోగము వాయమిలేదె వాడు రో

గు లగుట గౌన మెట్లు ప్రతికూలవిధి న్నరునేర్పు దోచునే॥

శాంతి. ఆ ర. ప 215.

39 మ. శ్రుతివాక్యంబులు కర్మనిష్ఠ వినుతింఁచుకొనిష్కీయత్వంబున
 ద్ధతిఁగావించుటఁ యూది చెప్పనిటుచిఁ త్తప్రక్రియకొరెండుచో
 దితము ల్వానిని వింటిమన్న ¹కలఁచుకొ ఁ దీపించు నేతత్త్వసం
 గతబోధంబు సుకర్మతంగలుగు ²నాకంబాప్తవీరవ్రతా!

శాంతి. ఆ ౧. ప 138.

40 ఉ. ఆదటపూర్వశాస్త్రముల ఁ యర్థములారఁగఁగోలి తత్త్వసం
 వేదసుధారసంబునఁ జఁవిం జిర సౌఖ్యముఁ బొందనేర కి
 మ్మేదని నెందునుం దిరిగిఁ మేలని ³కర్మమ యూది చెప్పుచుం
 గాదని శాంతి యొప్పనిదిఁగాఁ జెడనాడుదు రల్పబోధనుల్.

శాంతి. ఆ ౧. ప 141.

41 ఆ. వె. విను ప్రవృత్తి కర్మమనఘ నివృత్తి ని
 మ్మర్మమరయ బంధకంబు మోక్ష
 ణంబునగుట బోధనత్వసంపన్నులు
 చొరరు కర్మతంత్రకరణమునకు॥ శాంతి. ఆ ౫. ప 125.

42 క. కొందఱు కర్మకరణ మభి
 నందింతురు వారలకు జననమరణములం
 బొందకపోరాదు మహా
 నందముఁబొందుదురు నిత్య ఁ నైష్కర్మ్యపరుల్.

శాంతి. ఆ ౫. ప 126.

43 క. మానుషజన్మము మే లది
 హీనపుజాతిని జనించెనేని తునన్యం
 బై న జననంబుకంటెను
 దానసుగతివడయనగుటఁ దత్త్వప్రవణా॥ శాంతి. ఆ ౫. ప 522

44 క. నరుడు జరాయుజములలోఁ
 దరుణీ! విను ముత్తముఁడు శ్రుతములేకున్న

శ్రీ భారతసార రత్నావళి

సరిపశువునకుం గావున

వరిష్టమగునట్టి వినికిఁవలయు నరునకున్॥ అను. ఆ గీ.ప 145.

45 క. దుర్మతు లామిషగత మగు

కర్మమువాటించి బంధఁకలితు లగుదు ర

య్యూర్కిగడచి సువిచారులు

నిర్మమతను ముక్తివడయఁనేర్తురు వత్సా! శాం.ఆం.ప126.

46 క. నేయి ²పాలుపరిన దీవియ

మాయుకరణిఁ గర్మసిద్ధిఁమలిఁగిన హీన

త్వాయత్తంబై తానును

మాయును దైవానుకూల్యఁమహిమ మహిశా!

అను. ఆ గ. ప 139.

47 క. తేరు శరీరము దానికి

సారథి సత్వంబు తురగఁచయ మింద్రియముల్

దారుణతర బుద్ధి వ్యా

³పారంబులు దనరు జనుపఁపగ్గము లధిపా॥ శ్రీ. ఆ గ. ప 57.

48 క. నరవర! యేర్పడ విను మ

త్తురగంబుల పటురయంబుఁతో ⁴ ననుచరతం

దిరుగు పురుషుండు సంస్కృతి

పరుఁడై భ్రమియించు నవశఁభావవ్యాప్తి. శ్రీ.ఆం.ప58.

49 క. వానిఁ దమయిచ్చ నెందుం

బోసీకుండంగ నాఁగుఁపురుషుండు సంసా

రానేకదుఃఖభాజన

తానిరసనమునకు నేర్చుఁధరణీనాథా॥

శ్రీ. ఆం. ప 59.

50 క. యముని యధీనం బది దుః

ఖముల ననేకములఁ జేయఁగానోపు నృపా

త్తమ! యీ ⁵ రథ మవియింతురు

విమల వివేకాక్షధమున ♦ విను మార్యజనుల్. శ్రీ. ఆ గ. ప 60.

1 పరి నతిఁడు పశువు, 2 పాలుపరిన, 3 పారము లొనరంగగనప, 4 ననుచరతఁ ననునరుతఁ, 5 రథమది యడతురు.

౨ సత్వాదిగుణ ప్రకరణము

—:0:—

౧. సత్వరజ స్తమోగుణములు.

—॥—

1 సీ. సంయమివరులార! ♦ సత్వరజ స్తమో

నామరూఢములు గుణంబులవియు

సన్యోన్య మిధునత్వ♦మన్యోన్య సంశ్రియ

మన్యోన్యసంకలితానువృత్త

భావ మన్యోన్యోపజీవనాచరణంబు

గలిగి దుర్బోధత్వ♦గాఢభంగు

లైయుండు దమము నియమితమైనరజస్సు

దన్నియమమున సత్త్వంబు నడచు

తే. గీ. సత్వ¹ముడిగినచో 2 దమశ్చరణ మెసగు

లోభశోక సమ్మోహ నిద్రాభయములు

వికృతి దుర్మానమాధ్య పాపకృతి కోప

³శౌర్య మాత్సర్యములు దమస్సంభవములు.

అశ్వ. ఆ ౨. ప 611

2 క. తలఁపులు గ్రందుగఁ బొడముట

గలగను తేమలుట భ్రమము♦గదురుట జాడ్యం

బలసతయును నీభావం

బులు దామసకోటి యండు ♦ బుధులు నరేంద్రా.

శాంతి. ఆ ౪. ప 352.

3 ఉ. పాములుఁదేళ్లునుం బసులు ♦ బంధులు గుక్కలు మీలుగోళ్లులుం

జీమలుఁ గాకులుంగ్రిములు♦జింకలు నక్కలు గొంకనక్కలు

న్దోమలుఁద్రాకులుంబొదలు ♦ నోవులఁబీడలబొందువారు మున్

దామస 4 భావులట్ల మఱితద్విధజంతువులెన్ని యన్నియు.

అశ్వ. ఆ ౨. ప 117.

- 4 తే. గీ. సంశయంబు విషాదంబు ♦ జడత నిద్ర
విను తమస్సువర్ధింపఁగాఁ ♦ బెనుపునొందు
నది విహీనతఁబొందిన ♦ నవియు హీన
భావమొందు వికస్వర ♦ పద్మనయన॥ అను. ఆగ్నే.ప 249
- 5 క. ఇవి తామసంబులని గుణ
నివహమాల్మోఁ గీడువాప♦నేర్చు నతఁడు త
ద్వివిధ వికృతి నిరసనహే
తువివేకముగలుగఁగా న♦ధోగతిదలఁగు॥ అశ్వ.ఆ.౨ ప. 118
- 6 క. అతినిందితము తమోగుణ
మతిమోహమయంబు సత్వ♦మనయంబు బ్రకా
శత నొప్పు నుభయగుణమి
శ్రీతఁబరగు రజోగుణంబు ♦ సన్నతచరితా. ఆర. ఆగ్నే.ప96
- 7 క. పరితాప మనభితోషము
నర్థేశ్వరాశోచనము జనవ్యాపారా
దర మక్షమ మనియెడు నివి
యరయంగా రాజసంబు♦లగు భావంబుల్. శాంతి. ఆర.ప351
- 8 చ॥ బలమును శౌర్యము స్మదముఁ ♦ బ్రాభవమున్నుఖిదుఃఖిభాగితా
కలనముజెల్మిసేతయును ♦ గాంక్షయు నొల్లమియుంబ్రతాపముం
గలహమునీర్వ్యయున్బహు వికల్పపుభాషలుఁ గామినీజనం
బులయెడ గాఢరాగతయు ♦ బొంతును నుబ్బరజఃప్రభూతముల్.
అశ్వ॥ ఆ.౨॥ ప 119॥
- 9 చ॥ అవి తొలుబొచ్చునం గలుగు♦నట్టి ¹జనంబులకీడు లట్టి వి
ట్టివి యవినీతుల స్మతిప♦టిష్ఠతగల్గి త్రివర్గవర్తనం
బువెరపునొంది యరములఁబొంపిరివోవుచుఁ గామసౌఖ్యవై
భవములఁగాలుచు స్మనుజ♦భావనిరూఢతఁబొల్తురెంతయున్.
అశ్వ॥ ఆ.౨॥ ప 120॥

10 తే॥ గీ॥ క్రోధ లోభకామాన్యత • దోహచింత
తాపములకు రజోభివత్థిరనము వృద్ధిఁ
జేయువానికి నెల్ల సంక్షీణభావ
మావహిల్ల రజక్షయః మావహిల్లు॥ అను॥ ఆ॥ ప248॥

11 క॥ రాజసగుణములకుం గల

నైజమెఱుగువారు తజ్జనననై కృతముల్
ధీజితములు గావింపఁగ

నోజగలిగిశుభదప్యత్తిన్ నొందుదు రెందున్॥ అశ్వ॥ ఆ॥ ప121

12 సీ॥ వినుము రజస్తమో • వికృతులఁ దగిలిన

మానసంబులు గల • మానవులకుఁ

గలుగు ధర్మద్వేష • కలనంబు వారలు

నరకవాసాహులు • ధరణినాథ

సత్వపరాత్ములు • సతతంబు ధర్మ ము

పాసింతు రూర్ధ్వ లోకాధివాస

మునకు వా రుక్తులు • మునుమును వుట్టిన

¹ సుతుఁడు ధర్మము పద్మజునకు దాసి

తే॥ గీ॥ పాకసంపద సుమతు లుపార్జితగ ను

పాసనము సేయుదురు తియ్యబంటిపరువ

మాదరించి తదుపచార • మాచరించు

వెరవుగలయట్టి జనములవిధముదోప॥ అను॥ ఆ॥ ప424

13 క॥ జపమును దానము యజ్ఞముఁ

దపమును గర్తృజనచిత్త • దశలను సత్వా

ద్యుపహితము లగుట నడచుం

ద్రిపథంబులసాత్వికపుగఁ తియమేలెందున్॥ అశ్వ॥ ఆ॥ ప131॥

14 క॥ విను నృప హర్షంబు ప్రియం

బనూన సుఖివృత్తి నిర్భరానందము శాం

తినిరూఢియనఁగ మనమునఁ

²బనుపడు నవి సాత్త్వికాఖ్యభావంబులగున్॥ శాంతి॥ ఆ॥ ప350॥

- 15 సీ॥ సంతోషమును బ్రకాశత్వంబుఁ బ్రియమును
నానందమును గరుణాభిరతియు
క్షమయును సత్యంబు ♦ శౌచంబు ధృతియును
! గార్వణ్యమును దితిక్షయ నహింస
యును నార్జవంబును ♦ ననసూయయును గోధ
రాహిత్యమును నసంరంభతయును
సమతదాక్షిణ్యంబు ♦ శ్రద్ధదానతయు న
కూరభావంబు హింసారవంబు
తే॥ గీ॥ సత్త్వజాతంబులివి పూర్వజన్మసంక
లితములైనట్టివా రహంకృతి మమత్వ
మర్ధతృష్ణకామార్తిలే ♦ కతులబోధ
భరితులై యూర్ధ్వలోకవైభవముగండు॥అశ్వ॥ఆ౨॥ప122
- 16 క॥ ధృతివిజ్ఞానశ్రద్ధలు
నతిశయసమ్మోహమును దయయు హాషణము నం
చితసత్త్వవృద్ధిబరివ
ర్ధితంబులగుసత్త్వమరుగఁదెరలుందారు॥ అను॥ఆ౩॥ప24
- 17 క॥ ఇనురూపము జలములదో
చినక్రియబుద్ధిఁ బ్రతిబింబ ♦ సిద్ధతవెలుగొం
దినయాత్మను బరమార్థతఁ
గను సత్త్వస్థులకు నిజముగానంగనగు॥ శాంతి॥ఆ౪॥ప196
- 18 సీ॥ సత్త్వగుణంబులు ♦ సంతోషమానంద
మారోగ్య మక్రోధ ♦ మార్జవంబు
శుద్ధిప్రకాశిత ♦ సుస్థిరత్వమహింస
నిర్మలశ్రద్ధ వివేచిలజ్ఞ
సత్త్వంబు శౌచంబు ♦ సమతయాచారంబు
కార్పణ్య పైశున్య ♦ కామవృత్తి
విను రజోగుణములు ♦ విగ్రహదర్పాభి
మాన కామక్రోధ ♦ మత్సరములు

తే॥ గీ॥ కరుణలేమి భోగఁకాంక్ష యహంకార

ముమ్మలిక తమోగుణమ్ములప

కాశ మోహ బహుతఁరాశన వాద వ

1 మాద మాంద్య మరణఁభేదములును॥ శాంతి. ఆ. ౬. ప 98

19 మ॥ అసుఖాకారత నిద్ర దైన్యము విమోహం బక్షమత్వంబు తా

మసభావంబులు రాగ లోభ జడతామానంబు లూహింప రా

జసవృత్తంబులుధైర్య శాంతి కరుణాసంతోషవిద్యాదు లిం

పెసఁగన్ సాత్విక చేష్టితంబులు నిజంబిట్లాత్మఁగ నిన్నియున్.

ఆర. ఆ. ౧. ప 97

20 తే॥ గీ॥ సత్య శౌచ దయాదులు సాత్వికములు

రమణి లోభసంగాదులు రాజసంబు

లమృత హింసాపరత్వ భయాలసత్వ

ధైర్యహాని నిద్రాదులు తామసములు॥ అను॥ ఆ. ౧. ప 140

21 తే॥ గీ॥ స్మృతియు సంప్రీతియును బ్రసన్నతయు మఱియు

నీదృశములగు సత్వగుణోదితములు

రాగలోభరోషాదులు రాజసములు

దర్శశోకప్రముఖములు తామసములు॥ శాంతి॥ ఆర. ప 288

22 తే॥ గీ॥ సౌఖ్యతుష్టిప్రకారము ల్సాత్వికములు

మోదభేదాదిక ద్వంద్వములు లతాంగి!

రాజసము లప్రకాశ సంత్రాసహేయ

ములునుదండ్రయుఁదామసములుగ నెఱుఁగు॥ అను॥ ఆ. ౧. ప 246

23 క. కారణములుగలిగియు ని

ష్కారణకలితంబులయ్యు జనియించు ధరి

తీరమణ మూఁడుదెఱుఁగులు

నారయ నివి యస్థిరంబులై తిరుగఁబడున్॥ శాంతి. ఆర. ప 353

24 చ॥ జనవరసౌఖ్యము బొరసి సాత్వికభావసముద్గతంబు ను

మ్మనియును దుఃఖముల్ గదిరి నప్పడు రాజసభావభంగి ను

మృనియు జడత్వసంగసమయంబునఁ దామసభావవృత్తి సు
మృనియును ద్రోచి వానిఁబడఁకాత్మరతి నిలుపిచ్చు మోక్షమున్॥
శాంతి॥ ఆ ర. ప 354

25 క॥ కలగొన రాజసతామస

ములయిన భావములు వికృతిఁబొందింపఁగ మ

ర్త్యుల కేకాంతికవృత్తిని

నెలకొనఁగా నెట్లువచ్చునిర్మలధిషణా॥ శాంతి॥ ఆ. ప 507.

26 క॥ వారికిఁ బ్రవృత్తిలక్షణ

తారూఢంబైన ధర్మ ♦ మలవడు హరికిన్

గారుణ్య పాత్రములు గా

రారయ వారన్యపథసమాశ్రితులగుటన్॥ శాంతి॥ ఆ. ప 508.

27 తే॥ గీ॥ అరసిచూడ సత్త్వంబు సుఖాస్పదంబు

సాంద్రదుఃఖమయంబు రజస్సు బోధ

మాంద్యమూర్తి తమస్సు సమత్వ మూఁది

యీయవస్థలఁ బొరయమిమాయపోక॥ శాంతి. ఆ ర. ప 125

28 క॥ జ్ఞానమునకు నగ్గుణసం

తానం బడ్డంబు గానఁ ♦ దత్ప్రతిహతికై

పూని మును సాత్త్వికమునను

మానస² మూఁదంగవలయు ♦ మహాసీయధృతిన్॥

శాంతి॥ ఆ ర. ప 289॥

29 క॥ విను సాత్త్వికమును మది నెల

కొని రాజస తామసములకును విగతత్వం

బొనరించు పదంపడి స

త్వనిరూఢతబోధసంపదకు హేతువగున్॥ శాంతి॥ ఆ ర. ప 290.

30 క॥ సాత్త్వికులకు దివము రజో

మత్త్వికలితవర్తనులకు మధ్య భువనవా

సత్త్వముఁ దామసులకు నీ

చత్వకరాధోజేగంబు సంస్కృతమగున్॥ అశ్వ. ఆ. ప 128

31 తే॥ గీ॥ సర్వసంకల్ప రహితుడై ♦ సత్వమున వి
నిశ్చయంబుగఁ జిత్తంబు ♦ నిలుపవలయు
సత్వస క్త చిత్తంబు ప్రసాద మొసగు
దానఁ గాలంబునడపు టుత్తమవిధంబు॥ శాంతి. ఆగ్. ప155.

32 క॥ కావునఁ గామకోధ స
మావేశము వెడలవిడిచియనవరతంబున్
సేవించురు సత్వము దృఢ
భావాకలనమున యోగ • పరినిష్ఠాత్ముల్॥ అశ్వ. ఆ. ప 107.

33 తే॥ గీ॥ పొందుసత్వరజ స్తమంబులు విశుద్ధు
నంతరాత్ము బాంసు వ్రాత • మనిలుఁ జెందు
నట్లు సద్వివేకము దదనంతరంబ
బుధుఁడుగాంచి యగ్గుణములఁ ♦ బొరయకుండు॥
శాంతి. ఆ ర. ప 281.

34 తే॥ గీ॥ వినుము నృపసత్వమును రజస్సును దమస్సు
ననఁగ గుణములు ముప్పిరిగొనుచు నాత్మ
జుట్టుకొను నొండు మెయిఁదెగ ♦ విట్టలముగ
నొలయ వైరాగ్య మనుకొడవలినకాని॥ శాంతి. ఆర. ప192.

35 క॥ సత్వము ప్రదీపమా పర
తత్వముఁ గాంచుటకుఁ గానఁ ♦ దత్సాధనతా
తత్వము వదలక చిత్తసు
ఖత్వాకలితమగు నెలవుగండు కృతాత్ముల్॥ అశ్వ. ఆ. ప189

36 క॥ శ్రుతియన దపమనఁగఁ బ్రజా
వతియన*సత్వంబునకు నపరనామంబుల్
వ్రతులార! సత్వమన న
వ్వితతమహిమమైన పరమవేద్యమునుండి॥ అశ్వ. ఆ. ప 106

౨. పంచేంద్రియములు.

౩7 తే॥ గీ॥ వర్ణములకెల్ల నింద్రియఁవ్యాప్తి నిగ్ర
హంబువలయు నెయ్య ది గన్న ♦ యంతఁదుష్టిఁ
బొంది యొండాస పడకున్న ♦ నొందుసాధు
జనులు వెదకు ననామయఁసత్పథంబు॥ అను. ఆ3. ప 318.

38 క. ఒరుల పనికిఁగా నిజహిత
విరహితుఁడగు నట్లుగాదె ♦ వివిధేంద్రియ కా
ర్యరతుండై యాత్మసము
ద్ధరణం బొగిఁ జేయకునికి ♦ ధరణీనాథా॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప 531

39 క॥ విచ్ఛలవిడి నింద్రియముల
నెచ్చటికై నను జనంగ ♦ నిచ్చిన నరగం
బచ్చుపఱచుఁ గదియించినఁ
దెచ్చు సుగతినరున కది సతీమాళిమణి॥ అను. ఆగ్నే. ప 234.

40 తే॥ గీ॥ సాధు లింద్రియ విభ్రాంతి ♦ సంహరింతు
రఘముఁ దెలిసి ప్రియశ్చిత్త ♦ మాచరింతు
రప్రకాశంబుగా ధర్మ ♦ మాచరింతు
రఖిలభూతదయాభుత్వఁమారఁగలరు॥ అను. ఆగ్నే. ప 428

41 తే॥ గీ॥ ఇంద్రియంబులు దమయిచ్చఁనిట్టునట్టు
దిరిగెనేని దుఃఖంబులఁ ♦ దెచ్చునవియె
కట్టువడి సుఖమొనరించు ♦ గాన నాత్మఁ
గావవలయునింద్రియచోరఁగణమువలన॥ శాంతి. ఆర. ప 186

42 క. ఏనింద్రియములు మనసును
బూని తన 1 వశంబులైనఁ ♦ బురుషాండు సదా
ధ్యాన సమాధి సమగ్రుఁడు
వానిం గీ రింతు రమరఁవరులు న్మునులు॥ ఆర. ఆగ్నే. ప 94.

43 తే॥ గీ॥ ఇంద్రియంబులు దివిచిన ♦ యెడకుఁ బాటు
చుండు మనసెప్పు దద్వేగ ♦ ముడుపకున్న

- నెడలి చెడిపోవు బుద్ధి యుద్ధీర్ణపవన
హతిఁ బయోనిధిలోఁ గల • మవియునట్లు॥ ఆర. ఆగ్. ప93
- 44 ఆ॥ వె. మనసు నిందియములఁ • బనిగొని పురుషుండు
ప్రచురశీక్షలేని • రథ్యసమితి
నడపురధికుమాడ్కి • నడువడినది యీడ్చి
నట్టులైన నశుభ • మావహిల్లు॥ శాంతి. ఆగ్. ప 153
- 55 తే గీ॥ మనసుచేతన యిందియ • మహిమలెల్ల
నుపరతంబైన మనసుతో • నుడిగిమడఁగు
నిందియములు పరమునొందె • నేని దాన
మనసుమగుడదు విషయత్యజ్ఞనచరించు॥ శాంతి. ఆగ్. ప86
- 46 క. కావున నిందియ చేష్టల
నేవలనికిఁ బోవనీమి • యింతకు ముఖ్యం
బైవడి గొను మనసు దిగువఁ
గావలయును మగుడదీనిఁ • గనుఁగొనుమనఘా॥ శాంతి. ఆగ్. ప87
- 47 తే. గీ. ఇందియములెల్లఁ 2నట్టివఁ యెనసి యొండు
వలన మనసున్నఁ దమతమ • వర్తనముల
నిగుడనేరమి దెల్లఁబు • నృపవరేణ్య
యిట్టులగుట యజ్ఞనకై న • నెఱుఁగవచ్చు॥ శాంతి. ఆగ్. ప87
- 48 క॥ వినుటకును గనుటకును సా
ధనములయిన చెవియుఁ గన్ను • దనతనయంత
న్విననుం గానను నేర్పునె
మనఃప్రభావమునఁ గాక • మనుజాధీశా॥ శాంతి. ఆగ్. ప 84
- 47 తే॥ గీ. ఇందియములలో నొక్కటి • యేని బట్టు
వడక వెడలిన నాగంటి • ప్రజ్ఞకారు
నట్లుగావున మనసు మున్నాఁగి వినికి
యాదియగునై దుగ్రమమున నాఁగవలయు. శాం. ఆగ్. ప119
- 50 క॥ మనసునియమింపభూతా
త్కునియత్నంబొప్పు నియమ • మునకులోనై

మనసింద్రియములఁ గుదియిం

చిన శబ్దాదులుదొరంగి ♦ సిద్ధిదొరకొనున్ || శాంతి. ఆగ్నే. ప107

51 క. విను మందు నొకవిశేషం

బనఘా! బుద్ధీంద్రియంబు ♦ లైదును బరముం

గను వెలుఁగున కడ్డమువా

ని నడంగింపంగ మనసు ♦ నిపుణత¹నోపున్ || శాంతి. ఆగ్నే. ప106

52 ఆ. వె. కనుటవినుటయాది ♦ గాఁగల యింద్రియం

బుల కగోచరంబు ♦ బుద్ధి దీప

రూపుగాఁగఁ దోఁచు ♦ రూపశబ్దాది గు

ణత్వరహితమైన ♦ తత్త్వమనఘం || శాంతి. ఆగ్నే. ప 108

53 తే. గీ. అనఘ! యింద్రియముల విషయములమీద

నిగుడనీక మనంబుతో ♦ మగుడఁ దిగిచి

యాత్మగూర్చుట సాంఖ్యుల ♦ యనువు సాంఖ్య

యోగములు రెండునారయఁ నొక్క తెరువ || శాంతి ఆగ్నే. ప97

54 క. ఈ రెండుప్రకారంబుల

వారలకును మమత విడువ ♦ వలయుట సరి ని

స్సారపు సంసారమునకుఁ

గారణము మమత్వమగుట ♦ గవిజనముఖ్యా || శాంతి. ఆగ్నే. ప98

55 తే. గీ. ఎల్లకడలకు వెలువడు ♦ నింద్రియముల

బాలపుత్రులఁదండియుఁ ♦ బోలె నాఁగు

మవియు మనమును నిశ్చలై ♦ కాగ్రభావ

మొందుటు త్త²మపదమునఁముజ్వలాత్మ || శాంతి. ఆగ్నే. ప179

56 క. అది ధర్మంబుల కెల్లం

దుదియగు ధర్మంబు మనసుతో దానిదగం

గుదియించి మేధతోడం

57 తే. గీ. అనఘ! వినియోగమునియతిబులై ♦ కడుగాఢముగన్ || శాంతి. ఆగ్నే. ప180

57 తే. గీ. అనఘ యింద్రియములు విషయములు మనసు

బుద్ధియును సాత్త్వియును గ్రామంబునన యెక్కు

- డాత్మ బుద్ధి యనంగ నల్పాంతరంపు
వస్తువులు బుద్ధి యిన్నిటవిస్తరిలుట॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప 168
- 58 క॥ విను మైదింద్రియములకును
మనంబు పృథ్వీంబు సప్తమత్వము బుద్ధిం
బనిగొను భవ్యక్షేత్ర
జ్ఞానియం దష్టమతగల్గు ♦ సుగుణాభరణా॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప 165
- 59 తే॥ గీ॥ స్వస్థతయు దుస్థతయు జడత్వమును గ్రమవి
గణన సత్వరజస్తమో ♦ గుణము లవి స
మీరితములగు టడగుట ♦ యింద్రియంబు
లడరుటాదుగుట బుద్ధిక్యత్వములువత్స॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప 167
- 60 తే॥ గీ॥ తలఁచు మనసున నిశ్చయదశ యొనర్చు
బుద్ధి సర్వైక సాక్షిత్వమున వెలుంగు
సంతరాత్ముండు క్షేత్రజ్ఞ ♦ డనఁగ వాని
మెఱుపుసత్త్వాదిగుణములై ♦ మెఱియువత్స॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప 166
- 61 క॥ కనుఁ గన్నె వినుఁ జెవియై
కొనుఁ జవి జిహ్వాయయి మూరుకొను నాసికయై
తనువై స్పర్శముగనుఁగొను
సనవద్యాబుద్ధి యాత్మయందు నిలుచుచు॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప 169
- 62 క॥ ప్రీతిం గడుఁ బొదలు విషా
దాతురతఁ సుక్కు దద్వయములేక సమ
త్వాతిశయంబున నిలుచును
నేతృత్వంబునను బుద్ధి నెరపుగుణములక॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప 170.
- 63 ఆ॥ వె॥ బుద్ధిఁగొని మనంబు ♦ పోసక నిలిపి మ
నోనియు క్తి నింద్రియముల నాఁగి
విషయసమితి నెడల ♦ విడిచిన వానికి
ననిమిషులు ప్రసన్నులగుదు రనఁకు॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప 171
- 64 తే॥ గీ॥ ఇంద్రియంబుల 2 నేనింటి ♦ నిట్లు విషయ
ములకు నొలయక యుండంగ ♦ నిలువరించి

తలఁపు లుడిగి తేనియుఁ బ్రమదమును నాను
భంగిఁదృప్తుఁడవై యుండిఁపరముగాఁతు॥ శాంతి.ఆశ్శ.ప181

65 క॥ వృత్తివిశేషమునఁ జనిన
చిత్తము వెనుకఁజని యందుఁజేర్చి మనసుఁ దా
నెత్తెఱఁగునకుం దివియమి
యుత్తమపురహాస్యమండ్రుఁడయోగమునమునుల్॥ అశ్వ.ఆ.౨. ప209

66 ఆ॥వ॥ తత్స్వభావ మెఱిగి • తానిందిరియాదిన
ప్రకము వెంటఁబోక • తన్ను గనుచు
నున్నవానిఁ బొందఁనోపునే దుఃఖదై
న్యంబు సుఖమదంబు • నప్రమత్త॥ శాంతి.ఆశ్శ.ప171

67 సీ॥ ఇందిరి¹యార్థములకు • నెలసిన పురుషుండు
గాఢరాగంబునఁ • గరఁగుచుండు
రాగంబువలనఁ దిరంబగు లోభంబు
లోభియై కరుణకు • లోనుగాఁడు
మఱి సముద్ధత వృత్తి • మఱుగుఁ బాప క్రియఁ
దగువారు చెప్పిడి • తగవు వినఁడు
కుజనులదెసఁ²ప్రీతి • గోరుఁ దుల్యంబులు
గాకుండు వాఙ్మనః • కర్మభంగు
గీ॥ లిహమునందు బుణ్యఁహీనుడై చెడిపోవు
బరమునందు దుఃఖభరము నొందుఁ
గాన నిందిరియార్థ • గతిఁబోక సాధుసం
సర్గఁ జేసి సుగతి • జనుట యొప్పు॥ ఆర. ఆశ్శ. ప81

68 గీ॥ అనఘ! శబ్దాద్ది విషయంబు • లందుఁ దగిలి
యిచ్చుఁ జరియించునెప్పుడు • నిందిరియములు
బుధుఁడు తత్స్వభావము దనఁబుద్ధి నెఱిగి
యేమటకవానిఁ దగఁ గుదియింపవలయు॥ ఆర. ఆశ్శ. ప81

1 ఇందిరియార్థంబుల కలసిన 2 ప్రీతిగొలుబుడు.

69 చ. అరదముదేహ మింద్రియములశ్వములాత్తుడుసూతు డిమ్మహః
తురగచయంబు ధైర్యమను, తోరపుపగ్గములన్ దృఢంబుగా
నురువడిఁ బోకయుండ వెరవొప్పగఁ బట్టినవాఁడు స్వర్గపుం
దెరువుననేగు నప్పరమ ♦ ధీరుఁడు సూర్యుడారుఁ డెయ్యడన్.

ఆర. ఆగ్. ప 92

70 క. స్వర్గ నరకంబు లింద్రియ
వర్గసమాచరణము ననవచ్చును వినవే
స్వర్గమగుఁ దన్నివారణ
దుర్గతి యగుఁ దన్నిరోధ ♦ దుర్బలతమెయిన్ || ఆర. ఆగ్. ప91

71 క. రాగపరిలిప్త మానస
యోగంబున నింద్రియంబు ♦ లుల్లసితములై
భోగులగుట యుడిపిన నప
రాగత సంసారదుర్వి ♦ కామమునేయున్ || శాంతి. ఆర. ప296

72 ఉ. ధీరుఁడు నిర్జితేంద్రియుఁడు ♦ తెల్లముగాఁ దనుగాంచు భూతవి
స్తారనిరూఢమైన పర ♦ తత్త్వముగాఁ దనయంద భూతవి
స్తారమునెల్లఁ గాంచు సత ♦ తస్ఫుటదర్శనుఁడై సమగ్ర వి
స్ఫారముఁబొంది నిర్మల తపంబులయందుఁ జలింపఁ డెప్పుడున్.

ఆర. ఆగ్. ప89

73 ఆ. వె. ఇట్టివాఁడు వెడల ♦ నీఁడు నింద్రియజల
మన్యుపంకలోభ ♦ మయ తటాది
ఘోరరూపమగు న ♦ సారసంసారవి
శాలనడిఁ బ్రశాంత ♦ శాలివృదయ || శాంతి. ఆగ్. ప85

74 క. నియతి గలిగి యింద్రియముల
జయించి శుచులైన శాంతి ♦ సంపన్నులకున్
భయ మొనరింపఁగ లే వ
వ్యయపుణ్యాగ్రహము లే యవస్థలయందున్ || ఆర. ఆగ్. ప255

75 ఆ. వె. వినుము దనుజనాథ! ♦ విష్ణునియం దఖి
లంబుగలుగు నిలుచు ♦ లయముఁ బొందు

నతనిభక్తి నిందితః ♦ యజయంబు నకుఁ బోలె
దానధర్మవిధులఁ ♦ గానరాదు॥ శాంతి. ఆ శ్లో. ప 409

76 ఆ. వె. ధూతపాపుఁడైన ♦ పూతాత్మకుండు ల
ఘ్నాశి యగుచు నిందితః ♦ యముల గెల్చి
మనసులోనఁ గామమును గోధమును జొర
నీక బ్రహ్మపదము ♦ నిచ్చ గోరు॥ శాంతి. ఆ శ్లో. ప 84

77 తే. గీ. అధిప! లఘ్వాశియై యిందితః ♦ య ప్రపంచ
జయముగలిగి మోక్షార్థోక్తః ♦ సారధర్మ
నిరతి నుండెడివానికిఁ ♦ బరమమగు ప
దంబు తంగేటిజున్ను చందంబు నొందు॥ శాంతి. ఆ శ్లో. ప 91

78 ఆ. వె. ఇందియములఁ గెల్చి ♦ హృదయంబు శాంతిను
ఖంబుఁబొంద నిర్వికారవృత్తి
యైనవానిఁ బొందు ♦ మానితగతి దేవ
తలకుఁబొంద నరిది ♦ ధర్మనిరత॥ శాంతి. ఆ శ్లో. ప 27

3-విషయాసక్తత.

79 క. అరయఁగ విషయము లెంతయు
దురంతములు వానియందుఁ ♦ దొడరిన చేటుం
బొరయుదురు దొడరకున్నం
బరమపదవి యమ్మహాను ♦ భావులకు నగు॥

శాంతి. ఆ శ్లో. ప 310

80 తే. గీ. ఆనఘ మూఢాత్ము చిత్తంబు ♦ నందు విషయ
జాల మత్యంతగాఢసం ♦ సక్తి నొందు
లక్కరసము దండాదులఁ ♦ జిక్కఁబట్టు
చందమున దీనిఁ గనుట బ్రశాంతికరము॥ శాంతి. ఆ శ్లో. ప 528

81 క. విషయంబులు నశ్వరములు
విషసన్నిభములు సమగ్రా ♦ వికృతిజనకముల్

ధిషణాగుణములనెల్లఁ గ

లుషములుగాఁ జేయు మోహా ♦ లోభకరములై ॥

అశ్వ. ఆ ౨. ప 139

82 క. హరివిషయాభిలాషము

కారణముగ నెంతయెఱుక♦గల వారును దు

ర్వారవికారము బొందెడు

వారు నిజేంద్రియము లవియ♦వశ్యములగుటన్ ॥ ఆర. ఆగ. ప 32.

83 క. విను విషయజ్ఞానమునకు

ననయంబును మనసు మూల ♦ మది కామక్రో

ధనిరూఢ మగుచుఁ బురుషుని

ననిశము నెలయించు నింద్రి♦యార్థంబులకున్ ॥ ఆర. ఆగ. ప 80.

84 క. ఇంతకు మూలము దృష్టా

తంతులతయ వత్స ! వినుము ♦ దానికి నడరం

గాంతాపనంబు తొలుప్పా

కింతయెఱిగి తృప్తి తొఱుగు ♦ టిచ్చువిముక్తిన్ ॥

శాంతి. ఆ ౪. ప 293.

85 క. పాపంబుఁ బుణ్యమును దృ

ష్టాపరులకు దుఃఖ సౌఖ్య♦సంపాదు లగున్

భూపాల ! విత్పల్లులు ని

ర్లేపు లగుట వారిఁ బొందఁలే వాఫలముల్ ॥ అను. ఆగ. ప 148

86 క. విను సుమతి విషయములయం

దునికి గలిగెనేనిఁ బొందఁ ♦ డుదకంబులఁ బొం

దని బిసరుహాపత్రము చా

డ్చున నది విజ్ఞానఫలము ♦ భూపవరేణ్య ॥ శాంతి. ఆగ. ప 27.

87 క. వనమున వన్యహారం

బునవ ర్తించినఁ బదార్థ♦ములపై మమతన్

మనమున విడువకయుండిన

మనుజుడు మృత్యుముఖవ ర్తి ♦ మనుజాధిశా ॥ అశ్వ. ఆగ. ప 123

1 నిడకుండిన యహ్మనుజుడు.

88 క. శరధిపరివేష్టిత క్షితిః

బరిపాలించినను దాని ♦ పై దృఢమమతం

బొరయక వర్తించిన య

ప్పురుషుని దురితంబు లెట్లు ♦ పొందఁగ నేర్చున్ || అశ్వ. ఆం. ప122.

89 క. మది సుఖముగోరి దుఃఖం

బొదవంగల కార్యములకు ♦ నుత్సాహము సే

యుదు రొప్పని తృష్ణం బడి

చదు రేమియు లేనియట్టి జను లాతురులై || ఉద్యో. ఆం. ప306.

90 తే గీ. విడువరాదు దుర్మతునకు ♦ నొడలు ముదియఁ

దాన ముదియదు ప్రాణాంత ♦ మైనరోగ

మనఘ తృష్ణవరితకాముఁ ♦ డైనయతఁడు

దానిఁబోద్రోచి సౌఖ్యసాం ♦ ద్రత్వ మొందు || శాంతి. ఆం. ప377

91 చ. వినుము జరానుబంధమున ♦ వెండుకతండముఁ బండ్లువీనులుం

గనుఁగవయున్ జరంబొరయుఁ ♦ గాని యొకప్పుడు దృష్ట జీర్ణగా

దనయముఁబేర్చి ప్రాణముల ♦ నన్నకపోవనిరోగ మల్పబు

ద్ధినరులు ద్రోవలే రది మదిం జొరనీరు సుఖార్థులై బుధుల్ ||

అను. ఆం. ప 147.

92 క. అది సర్వదోషముల కా

స్పదమది దురితక్రియాను ♦ బంధంబులకున్

మొదలు నిరంతరదుఃఖ

ప్రద మనియెఱిగినను దృష్టఁ ♦ బాతురు సుమతుల్ || ఆర. ఆం. ప25.

93 క. రమణీ తృష్ణాసమచుః

ఖమును బరిత్యాగ సమ సుఖముఁ గలదే కా

యము ముదిసిన ముదియదు ప్రా

ణము గొనిపోజాలు తెవుల నంజను దృష్ట || అను. ఆం. ప232.

94 క. శోక ప్రమదాదిద్వం

ద్వాకులుఁడవు గాక శాంతి ♦ నంతఃకరణ

శ్రీకిం బరీక్ష నేయుము

నీకు నతృష్ణత్వసౌఖ్య ♦ నిత్యత గలుగన్ || శాంతి. ఆం. ప278

- 95 క॥ వెలి పగఱి గెలుపు గెలుపే
యలఘుమతీ! గెలువ వలయు ♦ నభ్యంతర శ
త్రులఁ దద్విజయము మోక్షము
నలవరుపం జాలు నొంట ♦ నమ్మేలగునే॥ అశ్వ. ఆం. ప 124.
- 96 క॥ దొరకొన్న ననుభవించుచు
దొరకొనమికిఁ జింతనొంది ♦ దురటిల్లక ని
ర్భరుడై యున్నను దృష్టకు
జొరవచ్చునె యతని మనసు ♦ సువ్రతశీలా॥ శాంతి. ఆం. ప 376.
- 97 ఆ. వె. విడుపువలయు సకల ♦ విషయ వాంఛల యందు
విడుపుఁ బోలు గుణము ♦ వెదకి యందుఁ
గానరైరి బుధులు ♦ కలదె పరిత్యాగ
శీలునకు నసాధ్య ♦ సిద్ధియందు॥ ఆర. ఆం. ప 388.

ర- అరిషడ్వర్గములు.

- 98 సీ. మనుజేంద్ర సంకల్పమునఁ బుట్టుఁ గామంబు
రూపరు జేహనిరూపణమునఁ
బరుల దోషంబునఁ ♦ బ్రభవించుఁ గోధ మ
క్షీణ తుమాయుక్తిఁ ♦ జేసిపొలియు
భూతాస్థిరత్వంబు ♦ బుద్ధిఁ గానమి లోభ
మనఘ జనించుఁ గాంచిన నడంగు
నజ్ఞానమున మోహ ♦ మావహిల్లు నధర్మ
లేపవర్జనమున ♦ లేకతక్కుఁ
- తే. గీ. గులమునను ధనమున విద్యఁ ♦ గలుగు మదము
మరలి వాని పెంపూహింప ♦ మ్రిందిపోవు
సాత్వికుఁడుగామిఁ బొడము మాత్సర్య మదియుఁ
జేడు గురూత్తమ సాధు సంసేవనమున॥ శాంతి. ఆం. ప 421.

99 క. ఈ యాటింటను సకలా

పాయంబులు మానవులకుఁ ♦ బాటిలు వీనిం

బాయంగఁ జదియనోపిన

ధీయుతునకు శుభము సద్గతియు సమకూరున్॥ శాంతి. ఆ3. ప422

100 క. హింసా విహియైన నృ

శంసుం డీయారు గలుగు ♦ జనుకంటెను గీ

డంస ప్రదేశలలితో

త్తంసీకరణోపలాల్య ♦ ధరణీవలయా॥ శాంతి. ఆ 3. ప426

101 క. ఇవి తోడేడుల భంగిం

గవియుఁ బురుషు ధైర్యహాని ♦ గనుఁగొని ధైర్యం

బవలంబించిన నరుఁ జే

రవు వీనికి నిది తెఱంగు ♦ రాజవరేణ్యా॥ శాంతి. ఆ3. ప423

102 శా. కామంబుం బెడవాచుఁ బండితుఁడు సంకల్పంబు వర్జించి ని

ద్రామోహంబు లడంచు సత్వగుణచింత స్తోభముం బ్రాజ్ఞసే

వాముద్రం దొలఁగించుఁగ్రోధముశమ ♦ వ్యాప్తిస్మగుడ్చుస్మతి

శ్రీమాన్యాభయమప్రమాదముననిర్జించున్ దృఢస్వాంతుడై.

శాంతి. ఆ ౫. ప116.

103 ఉ. కామముఁగ్రోధమున్నననుఁగాడఁగఁబాటుటమాన్చియింద్రియ

స్తోమవిమార్గ వర్తనము ♦ ద్రుంచుచు నెవ్వగలేక రక్షణం

బేమఱి కెవ్వరిం జెనకి ♦ యేపక నొంపక లోకమేలఁగా

నామహితాత్తుసర్వమహిఁమాతిశయంబునుబొందువాసవా!

శాంతి. ఆగ. ప141.

104 క. కామంబును గ్రోధంబును

నేమరక జయింపవలయు ♦ నెల్ల విధములన్

ధీమహిత యిదియ సతత

క్షేమంకరమైన పథము ♦ కృతబుద్ధులకున్॥ ఆర. ఆశ్చ. ప109.

105 క. ఆరయఁగామము గోధము

వైరులుముక్తి కవి రెండు ♦ వారించిన సం
సార మనాకారంబగు

నేరపు¹లొండెలముక్తి నెలపుగనుటకు॥ శాంతి. ఆ ౬. ప312.

106 తే.గీ. ఘనతరప్రజ్ఞయనుతెప్ప ♦ గలుగువాఁడు

సంసరణ నది గడవంగ ♦ జాలుఁగాక

కామమును గోధమును మది ♦ గలిగి ప్రజ్ఞ

సించునేని²యా కడచుట ♦ చిక్కువడదె॥ శాంతి. ఆ ౫. ప86.

107 క. కామకోధాద్యములగు

నీమానసవికృతు లుడిపి ♦ యేకాంత గృహ

రాముడవై నిను వెదకుట

సూ మేలొండెల్లనుడుగు ♦ సులభవివేకా॥ శాంతి. ఆ ౪. ప30.

108 చ. అనయముఁబేర్చు కామముననర్థముఁధర్మముగ్రాగుఁగామతం

త్రనిరతుఁడైనవాఁడు సుపథప్రతిపన్నుఁడుగాఁడు దుష్టదం

డనమొనరింపఁ డట్టిపతి ♦ డాయరుసాధులు నార్యులు సుహృ

జ్ఞనులును దానఁజేటు నగు ♦ జావును వాటిలు నెల్లభంగులక॥

శాంతి. ఆ.3. ప 124.

109 తే.గీ. కామరసమున నతితృప్తుఁ ♦ డైమనుష్యుఁ

డర్థతృప్తాపరీతాంతరంగుఁ డైన

గోరియ నడవిలో నెత్తెడు ♦ కోలుపులియుఁ

బోలె మృత్యు వాతనిఁ గొనిపోవు దేవి॥ అను. ఆ ౫. ప235.

110 చ. సులభ మొ దుర్లభంబొయని ♦ చూడ నెఱుంగవు గన్నదానిపై

నలముదు గామమాయిడుమలందఁగఁ జేయుదు నిండుపేమిటం

గలుగుదు నీకు నీతెఱఁగుగాధ రసాతలభంగి నీవు చ

న్పొలమువఁబోవకుండి నినుఁబుచ్చెదఁ బచ్చెనరూపుపోకలక॥

శాంతి. ఆ ౪. ప5.

111 క. నీ వాసపఱుప ధనములు

గావించెదఁబో వినాశ¹కము నుడువంగా

నీవశమె ²కామమాచెడ

వేవగపుక లేదు పెనుపవే దైన్యంబుక॥ శాంతి. ఆ. ర. ప50.

112 క. శోకశ్రమతృష్ణలకుక

నీకలిమియ మూల మగుట ♦ నీ కగుపడువాఁ

డే కర్తవ్యముగానం

డోకామమనిన్నుఁ దొరఁగియుండెదనుఖనై॥ శాంతి. ఆ. ర. ప40

113 తే. గీ. సొమ్ముగోరినయంతనఁ సుఖము గలుగ

దది యుపార్జింపఁగా సిద్ధి ♦ యగుట నిజమె

కలిగెనేని ననేక చింతల నొనర్చుఁ

జెడుటచావుతోఁ ³దుల్యమయ్యిడుమలేల॥ శాంతి. ఆ. ర. ప47.

114 క. నీమూలం బేనెఱిగితిఁ

గామమ సంకల్పమునన ♦ కలిగెదు సంక

ల్పమర్థరహితమగు చే

తోముద్రొందాల్తు నేను ♦ దుది యది నీకుక॥ శాంతి. ఆ. ర. ప45.

115 తే. గీ. ధనముచేటున విసివి నామనసు నిన్ను

నెడలవిడిచెను గామమ ♦ యేను శాంతి

దాంతి సత్య క్షమా భూతదయలఁ జెంది

నాడ తోభాదు లొందవు ♦ నన్నునింక॥ శాంతి. ఆ. ర. ప 52.

116 తే గీ. కామభోగము త్రేలనఁ ♦ గాదు వాని

విడిచిచూడుము పొందెదు ♦ విపులసుఖము

కాయలాకులు నీళ్లును ♦ గాలి యనుభ

వించియున్న మునీంద్రులు ♦ వెట్టివారె॥ శాంతి. ఆ. ర. ప124.

117 క. కామములు భోగములఁ దెగు

నే మెలఁతుక నేతనాఱు నే చిచ్చు ధృతిం

గామములఁ దొరగు సౌఖ్యము

నేమెయిసౌఖ్యములుఁబోలునెయరయంగక॥ అను. ఆ. ర. ప233

(1) వినాశకరి నుడువంగా (2) కాననిచెడు వేవగపుక (3) కుల్యకుయ్యెడునదేల

118 తే.గీ. బంధనంబులలో నెల్ల ♦ బరమబంధ
నంబు గామంబు తద్వర్జనమున నాత్మ
యభిప్రటలంబు వాసిన ♦ యమృతకిరణ
పూర్ణముడలమునుబోలె ♦ బొలుచుననఘ॥ శాంతి. ఆగ్ర. ప190.

119 క. బలితపు టురిగామంబున
నిలుచుట యారజ్జుదెవ్వ ♦ నీలిగి సుమతుల్
వెలలి చని సుఖులగుదు ర
వ్వల నెఱుంగరు పడుదురందు ♦ వత్స దురాత్ముల్. శాంతి. ఆగ్ర. ప232.

120 తే.గీ. కామసుఖ దివ్యసుఖముల ♦ కాంక్షదొరంగు
మేలి పోడ శాంశంబునఁ ♦ బోలలేవు
గానఁ గామమ నిను ♦ శత్రుకరణఁ జంపి
బ్రహ్మపురమున నుండెద ♦ భ్రాంతిదక్కి॥ శాంతి. ఆర. ప53.

121 సీ. క్రోధంబు పాపంబు ♦ క్రోధంబుననుజేసి
యగుఁజువ్వె ధర్మ కామార్థహాని
కడుక్రోధి కర్జంబు ♦ గానండు కృద్ధుండు
గురునైన నిందించుఁ ♦ గుద్ధుడైన
వాఁ డవధ్యులనైన ♦ వధియించు మరియాత్మ
ఘాతంబు సేయఁగఁ ♦ గడఁగు గుద్ధుఁ
డస్మాదృశులకు ధర్మానుబంధుల కిట్ట
క్రోధంబు దాల్చుట ♦ గుణమెచెపుమ

ఆ॥ వె॥ యెఱుకగల మహాత్ముఁ ♦ డెఱుకయ న్జలముల
నార్చుక్రోధమను మహానలంబుఁ
క్రోధవర్జితుండు ♦ గురుకొని తేజంబు
దాల్చు దేశకాల ♦ తత్వ మెఱిగి॥ ఆర. ఆగ్ర. ప222.

122 తే. గీ. క్రోధమోహ నామకులైన ♦ ఘోరశత్రు
లిరువు రెరియించుచుండుదు ♦ రెపుడు నరుని
నంతరంగము లోపల ♦ నడచుకున్నఁ
గలదె యూరక బ్రాహ్మణ ♦ గౌరవంబు॥ ఆర. ఆగ్ర. ప23.

(1) వెలడిచని (2) రాజవోలె. (3) నంతరంగమయ్య భయంబునడంగ

- 123 తే.గీ. పాపముల కెల్ల నెక్కుడు ♦ పాతకములు
 సువ్వె కోరిధలోభంబులు ♦ సువ్రతాత్మ
 వాని రెంటి జయించిన ♦ వాడు గాని
 యెందుఁబరమధార్మికుఁడని ♦ యెన్నఁబడఁడు॥ ఆర. ఆగ్. ప42.
- 124 క. రోషము శోకము రాగ
 ద్వేషము లభిమాన దర్ప ♦ వే గాల స్యా
 శ్లేషము లజ్ఞాన మని మ
 నీషిజనము సెప్ప మానఁనీయచరిత్రా॥ శాంతి. ఆ3. ప401.
- 125 క. కోరిధము దపముం జెటుచును
 గోరిధను యణిమాదులయిన ♦ గుణములఁ బాపున్
 గోరిధమ ధర్మక్రియలకు
 బాధయగుం గోరిధిగాఁ దపస్వికిఁ జనునే॥ ఆది. ఆ2. ప170
- 126 ఆ.వె. కార్తవీర్య దశముఖ ప్రముఖులు జమ
 దగ్నితనయ రాఘవాదులై న
 పురుషవరులచేతఁ ♦ బాలియరే సకోరిధ
 వృత్తిగాన యలుక ♦ విడుపు మేలు॥ శాంతి. ఆ4. ప589.
- 127 క. కుపితుఁ డగువాని వ్రతమును
 జపమును దేవార్చనంబు ♦ శ్రాద్ధక్రియయుం
 దపమును దానము యజనము
 నపగతములుగాఁగఁజేయునంతకుఁడలుకన్॥ శాంతి. ఆగ్. ప554.
- 128 క. అనుపమ నియమాన్వితులై
 యనూనదక్షిణల గ్రతుసహస్రంబులు చే
 సిన వారికంటె నకోరి
 ధనుఁడు కరంబధికుఁ డండు ♦ తత్వవిధిజ్ఞుల్॥ ఆది. ఆ3. ప145
- 129 క. అనహంకారుఁడు నకోరి
 ధనుఁడు సత్కృష్టుండునై నతఁడు శుభ మశుభం
 బనుభేదముఁ బొరయఁడు విడు
 పునసమతాసుఖమయత్వముంగనుచుండున్॥ శాంతి. ఆగ్. ప327.

130 సీ. వినుము పాపముల కెల్లను నధిష్ఠానంబు.

లోభంబ యది గామలోలతయును

గోధంబు మత్సర ♦ దోహంబులును బర

ధన దార వాంఛలు ♦ దైన్యపాటు

వ్రీడా క్షమా సత్య ♦ విముఖ భావంబులు

గలిగించి ధర్మంబు ♦ గలఁచి నరునిఁ

గ్రియమాలి యేమిటి ♦ కేసిని బొంకించు

వానిఁగా నమకట్టు ♦ గాన లుబ్ధ

ఆ. వె. జనులఁదొరఁగి లోభ ♦ మనుతిరిం బడని స

త్యవ్రతులను బరమధార్మికులను

బాపభీతమతులఁ ♦ బనిగొఁను లోభంబుఁ

జెందనీకు నీదు ♦ చి త్తవృత్తి॥

శాంతి. ఆ. 3. ప 399.

131 ఉ. క్రోధములోభముభయముగూరిన చి త్తముతోడదుష్ప్రియా

సాధనవృత్తి దుర్జనుఁడు ♦ సజ్జను లాడఁగఁజేయు కార్యముల్

బాధలఁజొందకున్నె సిరిఁ ♦ బాయఁగఁ జేయకయున్నె వానిఁదీ

వాధి నితాంత దుఃఖివృద్ధయత్వము జేరకయున్నె వానికి॥

సా. పి. ఆ. ౧. ప 36.

132 క. కావున లోభము విడుచుట

కేవియు సరిగావు గుణము ♦ లీగుణము మహీ

దేవునకు వలయుఁ బెద్దయు

నీ విధమున కమరసంఘు ♦ మెంతయు మెచ్చు॥ అను. ఆ. 3. ప 252.

133 తే. గీ. నియత తపమును నిందియ ♦ నిగ్రహంబు

భూరివిద్యయు శాంతికిఁ ♦ గారణములు

వాని యన్నిటికంటె మేలైన శాంతి

కారణము లోభ ముడుగుటకార వేంద్ర॥ ఉద్యో. ఆ. ౨. ప 84.

134 క. విను లోభము నజ్ఞానం

బును సదృశ ఫలప్రదములు ♦ పుట్టును లోభం

1 బ్రయమాలి యేమిటికయినను గర్థించా, నర్థించు. (2) బెట్టకున్న

ఋన సజ్జానము గావున

జననాయక లోభ ముడుగు ♦ సౌఖ్యములొందున్॥

శాంతి. ఆ 3 వ 402

135 క. విను సంసారమునకు విను

వనిమర్త్యుడు శోక మోహ ♦ వశగతుడై మో

క్షునిరూఢిఁ బడయ నేరఁడు

మనమువిరక్తముగవిసివి ♦ మతేముక్తిఁగనున్॥ అను. ఆగ్. ప228

136 క॥ ఇది నాయదియను నూత

న్మదినెయ్యది పట్టుకొల్పి ♦ ననువాసితమై

తుదిఁ జేటునొంది వానికి

నది శోకము నావహించు ♦ నత్యంతంబున్॥ శాంతి. ఆర. ప13

137 క॥ స్నేహార్ణవమగ్నుండయి

దేహి మహాదుఃఖముల ధృతింబొందును దుః

ఖాహతుఁడు శోకతాపవి

మోహియగున్ స్నేహమూలములు రాగాదుల్॥

ఆర. ఆ ౧. ప 28

138 క॥ స్నేహసహవాసములు స

మోహము తలకొలుపఁ గాలమున మునుగుచు గా

ఢాహంకార మమత్వము

లీహఁబెనువఁ బ్రకృతిపురుషుఁడేననుచుండున్॥ శాంతి. ఆ౬. ప154

139 తే. గీ. వినుము దేహభిమానికి ♦ వీనినెల్లఁ

దొఱఁగ దొరఁకొనదెంత శాంతునకు నైన

గాననేమిట దేహభిమానమెడలు

నట్టి చూపభ్యసించు వేదాంతవిదుఁడు॥ శాంతి. ఆర ప234

140 ఆ వె॥ ఒకటి గోరి దాన ♦ నుల్లంబు గందంగ

జాలిఁబడమి యేమి ♦ సంభవించె

నేని దానఁ దృప్తి ♦ నూనుటఁ దప్పిన

పనికి వగవకునికి ♦ భవ్యవిధము॥

శాంతి. ఆ ౫ ప21

- 141 క. ఆర్యులు ప్రవృత్తిలక్షణ
కార్యంబులచేతఁ జేసి ♦ గ్రాహ్యమునగుఁ ద
ద్ధుర్యత్వమందు విడువ ర
వార్యములగుమదనమదభ♦యశ్రోధాదుల్ || శాంతిఆర.ప283.
- 142 క. *మదమలిన మనస్కుండై
తుదిలే కవినయమునేయు ♦ దుర్జనునకు సం
పద పెద్దయయ్యు నాతని
మొదలిటిసంపదయుఁ జెడున♦మోఘముదీనకా||సభా.అ. ప202
- 143 క. శోపము నుబ్బును గర్వము
నాపోవని యునికియును దుఃఖభిమానము ని
ర్వాపారత్వము నను నవి
కౌపురుషగుణంబు లందు ♦ కౌరవనాథా|| ఉద్యో. ఆ. ప32.
- 144 క. భూరిగుణోన్నతు లనఁదగు
వారికి ధీరులకు ధరణి♦వల్లభులకు వా
క్పారుష్యముచనునె మహా
దారుణమది విషముకంటె♦దహనముకంటె||సభా.ఆ. ప17.
- 145 ఆ|| వె|| ఇదియకాని చేయ ♦ నెద్దియుననుచు ని
ర్బంధవృత్తిఁదలఁపు ♦ వట్టికొనిన
నట్టివారికెందు ♦ నలజడివాటిల్లు
గాలవుండు గురియ ♦ కాఁడె మనకు|| ఉద్యో. ఆ 3. ప305.
- 146 క. బలవంతుల బలమున క
గ్గలమగు బల మెదురఁగలుగఁ♦గాఁ గీడ్పడునే
కొలదులవారికి గర్వము
నిలుచునెనయమార్గవృత్తి♦నిలిచినభంగికా|| ఉద్యో.ఆ3.ప303.

*క. మదమలిన మనస్కుండయం

తుదుఁడు నృకలసుఁ డనఁబరగు ♦ దుర్జనునకు సం

పదలెడలయ్యెను నాతని

మొదలిటి సంపదలతో నమూంబు చెడుకా.

- 147 తే. గీ. బహుళమగుగర్వమునఁ గార్యభంగియును న
కార్యసరణియు నెఱుఁగక ♦ నార్యవృత్తి
గాని తెఱవున నడచుచు ♦ నేని గురుని
నైన శాసింపఁగాఁదగు ♦ నండుబుధులు॥ శాంతి. ఆ3. ప275.
- 148 తే. గీ. సర్వజనసమ్మతుండగు ♦ గర్వముడిగి
కోధ మడచి శోకమునకుఁ ♦ గుదురుగాఁడు
వినవె యర్థాధ్యుడగులోభ ♦ మొనర విడిచి
తృప్తవర్జించి సౌఖ్యము ♦ తెరువుగాంచు॥ ఆర. ఆ2. ప452.
- 149 తే. గీ. స్పర్ధసద్ధర్మమునకు నాశని సుధర్మ
నాశమునఁజేసి నరుఁడు విఙ్గవృత్తి
మొందుగావున సంస్పర్ధ ♦ యుడుగవలయు
నిర్మలశ్రద్ధ గైకొని ♦ నిపుణుడనఘ॥ శాంతి. ఆగ్. ప242.
- 150 ఆ. వె. వినుము దీర్ఘవైరవృత్తియు దోహచి
తనములేక వాక్కు ♦ మనము నొక్క
చంద మగుట సకల ♦ జనములకును² బుద్ధి
సంపదాప్తి పరమసాధనంబు॥ ఆశ్శ్లో॥ ఆ ౨॥ప75.

3 ప్రవృత్తి ప్రకరణము

౧ - మానుష ప్రయత్నము ఆవశ్యకము,

- 1 ఆ. వె. పౌరుషంబు చూచె ♦ 1 ఫలమందు గొంద ఆ
ట్లనక దైవమిచ్చు ♦ నందు గార్య
ఫలము గొంద తెల్ల ♦ ఫలము భూతస్వభా
వంబయందు 2 గొంద ♦ అనఘ వినుచు || శాంతి. ఆగ. ప67.
- 2 క. విను పౌరుషమును దైవము
నను రెండును గార్యఫలము ♦ నందింపఁగ నె
ట్లనఁ గారణములు గావున
జననాయక సదృశములు విచారింపంగఁ || అను. ఆగ. ప141.
- 3 తే. గీ. పౌరుషమ్ము దైవంబుతో ♦ డ్పాటులేక
ఫలముఁ బొందంగనేరదు ♦ పార్థివేంద్ర
విత్తు సహకారి గాకున్న ♦ రిత్తనేల
వంధ్యమగుఁగాక తా ఫలవంత మగునె || అను ఆగ. ప136.
- 4 క. షేత్రంబు పురుషకారము
ధాతృశ్వర బీజ మరయ ♦ దైవము రెండు
సూత్రపడఁ గూడెనేనియు
బాత్రమగుం గర్మకరుఁడు ♦ ఫలమున కెందు || అను. ఆగ. ప134.
- 5 క. విను పురుషుఁడు గావింపని
పనులకు దైవ మదియెట్లు ♦ ఫలమొనరించు
జనములు గార్యము నడుపఁగ
ననుకూలత నిచ్చుఁగాక ♦ యయ్యయిఫలముల్ || అను. ఆగ. ప135.
- 6 తే. గీ. సారమతిఁ బరికింపంగఁ ♦ పౌరుషంబు
కంటె దైవంబు ముఖ్యంబు ♦ కార్యసిద్ధి
కెచటనేనియుఁ బౌరుష ♦ మెసకమెసఁగె
నేని యది దైవదత్తంబ ♦ యింతనిజము || శాంతి. ఆగ. ప41.

7 క॥ కావున నుద్యోగంబును
దైవంబును గారణములు ♦ చామరసాక్షి
యేవిధమున కర్మముల ఫ
లావాప్తికి దీనసంశయము¹లేదునుమీ॥ అను॥ ఆ॥ ప156.

8 క॥ దైవంబునేర్చుగా కిటు
పోవఁగ నే నేర్తు నేరఁ ♦ బొమ్మని పలుకం
గా వశమె నరున కెక్కుడు
దైవము బొరుషముకంటె ♦ ధరణీనాథా॥ ఉద్యో॥ ఆ॥ ప99.

9 సీ॥ ప్రారంభముల కెల్లఁ ♦ బొరుషమ్మును దైవ
మును సాధనమ్ములు ♦ వినుము వాని
లోన నొక్కటిచేతఁ ♦ గానేర దనఘ త
త్ఫలసిద్ధులెట్లన్నఁ ♦ దఱుచు వాన
కారుపొలంబునఁ ♦ గల్గెనేనియుఁ గొల్చు
గావింపనేర్చునే ♦ కలవిధమున
వలనేర్పడఁగ దున్నఁ ♦ బొలములోనైన వ
ర్ణంబులేకున్న ధాన్యంబు లగునె

గీ॥ కావు లావువెఱవు ♦ గల్గికర్మనము సే
యంగవృష్టిదగిన ♦ యట్లుగలుగ
ఫలము గలుగునట్లు ♦ పొరుషంబునకు దై
వంబు దోడుపాటు ♦ వలయు నెందు॥ సౌప్తి॥ ఆ॥ ప31.

10 చ॥ వెరవున లావునం గృషికి ♦ వేయువిధంబుల మేలొనర్చినం
దొరఁగొనునే ఫలంబు దఱితోదగువర్షము లేకయున్న నె
ప్పరుసున లెస్సచేసినను ♦ పొరుషముల్ ఫలియించుటెల్ల నా
దరణమునం బ్రసన్నమగు ♦ దైవముచేతనచూపె ఫల్గునా!
ఉద్యో॥ఆ3॥ ప82.

11 క॥ ఆరంభ రహితుఁబొందునె
యారయ సంపదలు హినుఁ ♦ డయ్యును బురుషుం
డారంభశీలుఁడయి యక్క
తారంభులనోర్చు నెంత ♦ యధికుల నయినన్॥సభా॥ఆ॥ప121.

12 మ॥ వినుముద్యోగము రెంటియందు బర ముద్వీనాథ యుద్యోగవం
తునకుఁ దైవము దోడ్పడంగ ఫలసిద్ధుల్ చేకులు న్మానసం
బున నొక్కొక్కెడ సిద్ధిదప్పిన వగ ధిల్పొందంగ రాసీక య
ప్పని దైవోపహాతంబుగాఁగనుట భూపాలార్హ వృత్తంబగు॥
శాంతి. ఆ ౨. ప 127.

౨. ఆ చా ర ము .

13 క॥ విను మాచార మవశ్యం
బును నడుపఁగవలయు ధర్మమున కది మూలం
బనఘా ధర్మంబాయువుఁ
బెనుచును లక్ష్మిని యశంబుఁ బెంపొందించు॥ అను. ఆర. ప 127.

14 క॥ కావున నాచారపరత
భూవర మేల్పాధుజనులు ధి వోవు తెరువు సం
భావించుట యాచారము
తావర్ణాశ్రమ నమర్త తంబరగు నృపా॥ అను. ఆర. ప 89.

16 తే॥ గీ॥ అనఘ యాచారమాయువుఁ ధి బెనుచునదియ
కాదు శ్రీయును గీర్తియుఁ ధి గలుగఁజేయు
విను దురాచారుఁ డాయువు ధి పెనువుఁ బొందఁ
డతని నఖిలభూతంబులు ధి నభిభవించు॥ అను. ఆర. ప 88.

16 ఆ॥ వె॥ సుకృతు లమరలోక ధి 2 సురుచిరవాసులీ
యిలకు డిగి చిరాయువులును నగుదు
రతిచిరముగ నరకగతులయి తుదినాయు
వల్పమగు మనుష్యు ధి లగుట గలుగు॥ అను. ఆగ. ప 134.

17 తే॥ గీ॥ క్షమయు సత్యంబుఁ గృపయు శౌచమును గురుల
వలని భక్తియు నాయువు ధి పొలుపునిచ్చు
నలుక బొంకు గూరత శుచితాపగమము
గురువిరోధమాయువుగదుఁ గుంగ జేయు॥ అను. ఆగ. ప 130.

(1) చేకులు న్మానసంబున. (2) సుచిరవాసులనిట| దిగి చిరాయువులను
నగుదు రితియి లలి.

18 క॥ తొలు మేన నహింసారుచి

గలిగిన దీర్ఘాయువౌందుఁ ♦ గారణభూతం

బులు భూవర యవి యిగుణ

ములులేమియు కీడులకును ♦ మూలంబరయన్॥ అను.ఆగ్.ప432.

19 ఆ॥ వె॥ ధర్మసాధనంబు ♦ తనువు ధర్మము పరి

జ్ఞానదాయి యిట్లు ♦ గానదనువు

నోమవలయు మర్త్యుఁ ♦ డేమిట నేమట

కాత్మహితము గోరి ♦ యనఘచరిత॥ అశ్వ॥ ఆం॥ ప164॥

20 ఆ॥ వె॥ అర్హ కర్మలోప ♦ మవచయ మొనరించు

ననఘ దేహమున కన్వర్హభోగ

ధారణములు రోగతతి జనింపఁగఁజేయుఁ

గామరోషములను ♦ గాయమెడలు॥ అశ్వ॥ ఆం॥ ప168॥

21 క॥ తనలావున కధికమయిన

పనిచేయు టయుక్తమును నపధ్యము నగు భో

జనమును హరించు నాయువు

వనిత యవియుఁ బూర్వకర్మవశతనకలుగున్॥ అను॥ఆగ్॥ప132.

22 సీ॥ తన సత్వమును బలంబును దనకయ్యెడు

కాలంబు నారయఁగఁ దలంపఁ

డాహారములు గొను ♦ నవియును నగు నవి

గానివియును వివేకంబు బుద్ధి

జొనుపఁడు బహుళభోజన మొకపరిసేయు

1నొకపటిదుర్నిష్ట ♦ నుపవసించు

గతకాలమును నపక్వంబును గురుదుష్ట

విషమ²విరోధుల ♦ విపులరసము

గీ॥ నైన యన్నము దానరయక భుజించుఁ

గుడుపు³పైఁ గడుదిన నిద్రగూరు సురత

పరతనొందుఁ బెల్లాయాస ♦ పడు విమూఢుఁ

డతని బాధించు దోషత్రయంబుగెరలి॥ అశ్వ॥ఆం॥ప166

- 23 క॥ అత్యంత ప్రబలంబులు
పైత్యవికారములు రేగి • పాణిములకు శీ
ఘ్రాత్యయముంజేయు మహా
ద్ధత్యంబున నెలవు వెడలఁ దరిమి సుచరితా॥ అశ్వ॥ ఆం॥ ప169
- 24 తే॥గీ॥ అవికారంబు లెక్కుడై • యడరి యెచ్చ
టెచొటు భిన్నంబుసేయు నయ్యెడలు మర్క
నామకంబులు మర్క భిన్నత్వ మెట్లు
నేయకుండుఁ బరిచ్యుతి • జీవమునకు॥ అశ్వ॥ ఆం॥ ప170
- 25 క॥ వినుము తెలియంగ శ్లేష్మం
బనుదోష మ్మారఁ బరగి • యవయవములు జా
డ్యనిరూఢంబులుఁగాఁ జే
యును లోపలిబయలు నొయ్యి • నొయ్యిన శప్పణ॥
అశ్వ॥ ఆం॥ ప171
- 26 క॥ కుత్తుకకు నడ్డపడు నూ
ర్పొత్తిలి పోసక యాఁగు • నూర్వశ్వాసం
బెత్తగఁజేయును జీవుం
డత్తనువున నుండనేర • కంతట వెడలుక॥ అశ్వ॥ ఆం॥ ప173
- 27 తే॥గీ॥ వాయు వంగంబులందు దుర్వ్యాప్తిఁ గదిరి
నొప్పుఁ దెవులును బుట్టించుఁ • గొప్పు చెఱుచు
సందు లెడలించు గ్రమమున • నెందుఁ బరగి
తనువు మ్రానుగఁజేసి జీవుని వెలార్చు॥ అశ్వ॥ ఆం॥ ప176
- 28 క॥ నాలుకయాడుట కేలుం
గాలు ముడువఁ జాప నగుట • గాయముతుదియం
దీలీలలు వాయుగతు
త్త్రేనంగలుగు దక్కు • లేమిమహాత్మా॥ అశ్వ॥ ఆం॥ ప177
- 29 సీ॥ సజ్జనులందు నాచారవంతుల దురా
చారంబు గష్టత్వకారి యట్లు
గావున నాచారగతి పింట గడులెస్స
రాజమార్గంబున • రచ్చమంద

(1) యెచ్చటెచట, (2) గాయంబునయందీ, (3) మేలైనవి గలుగు దక్కుటెల.

మూత్రపురీష విమోక్షంబు నేయమి
శౌచియై వార్చి నిష్ఠను జలంబు
చొచ్చుట సంధ్యలఁ సూర్య నేవించుట
యర్కోద యాస్తమయముల నిద్ర

గీ॥ వోవకుండుట పంచార్ద్రభావ మొంది
కుడుచు టన్నంబు దెగడమి ఁ దడిపదములు
గలుగ నిదురకుఁ జొరమి సత్కర్మవేది
నారదుఁడు వివరించె నాచారములుగ॥ శాంతి॥ ఆర॥ ప117

30 ఆ॥వె॥ ప్రాజ్ఞులుండు నార్ద్రపాదుఁడనై భోజ
నంబునేత మే లనంగ విందు
నిలిచియుండి కుడుపు ఁ నింద్య మమ్మెయి మూత్ర
సర్జనంబుఁ బాపసరణి యండు॥ అను॥ ఆర॥ ప 99

31 క॥ తలఁ జీరఁ జుట్టియును జె
ప్పలు దొడిగియుఁ జేయు నట్టి ఁ భోజనము ఫలం
బలఘుచరిత! పద్మజుఁ డను
రల భాగం బని విధించెఁ ఁ బ్రకటఫణితులక॥ అను॥ ఆ3॥ ప177

32 క॥ ఒకఘలు చూచిన యది వా
రికిఁ బెట్టక నమలుటయును ఁ బ్రీతిం దన ప
క్షికిఁ దెచ్చిన చుట్టలు వే
తొకభంగింగుడువఁ గుడుపునురువిషభుక్తిక॥ అను॥ ఆర॥ ప111

33 క॥ విను మొరుచూచిన మూచూ
చిన భోజ్యము నింద్య మన్యచిత్తము తోడం
గొనఁ దగ దాహారము పో
త్తునఁ గుడుచుట యఘము గూడు ఁ దూషించుటయుక॥
అను॥ ఆర॥ ప 109

34 నీ॥ మానుషీ క్షీరంబు ఁ నీనిన పదినాళ్ళ
లోనిధేనువుల పాలును నపేయ
ములు ప్రేతవిషయాన్నమును సూతకాన్నంబు
తలవరియన్నంబుఁ ఁ గులట యన్న

మును వనితోపజీవనశీలు నన్నంబు

నాడెడుపాడెడు ♦ నట్టివాని

యన్నంబు జూదరియన్నంబు సూనరి

యన్నంబు బహివెట్టినతని యన్న

గీ॥ మును నిజాగ్రజునకు ♦ మును పెండ్లియాడిన

పురుషు నన్నమును నభోజ్య మండు

వందియన్న మధికనిందాస్పదంబు ప

ర్యుషితశుష్కములను ♦ నుడుగవలయు॥ శాంతి॥ ఆం॥ ప322

35 క॥ విను సురతోఁ గూడఁగఁ దె

చ్చినయట్టిది యెద్దియును భుజింపరు భోజ్య

త్వ నిరూపణనిపుణత గల

మనుజోత్తము లఖిలలోకమాన్యచరితా॥ శాంతి॥ ఆం॥ ప323

36 క॥ జీవితసంశయ వేళను

భూవర! యొండన్న పానములు లేమిని గల్

ద్రావినఁ గల్లగు తెఱుగక

త్రావిన నద్దురిత మధికధర్మమునఁ జెడు॥ శాంతి॥ ఆం॥ ప297

37 క॥ పగవారియింటఁ గుడిచిన

నగుఁ దమ కనుమాన మమృత ♦ మైనను దారుం

బగతురకుఁ గుడువఁ బెట్టఁగ

దగ దొడఱులకెప్పు డెవ్విధము వాటిలునో॥ఉద్యో॥ఆ3॥ప224

38 తే॥ గీ॥ పలు తెఱంగుల వంటకంబులఁ బ్రమాద

జాతమై యశుచిత్వంబు ♦ సంభవించి

నప్పు డసురలు గొండు క్రియాఫలంబు

తిలలుపై నల్క నశుచిత ♦ దొలఁగు నంద్రులను॥ఆ3॥ప187

39 తే॥ గీ॥ నీళ్ళ నాడక మును పూతనిందితంబు

నీర తడితో విదుర్చుట ♦ సెట్ట, యెరులు

గట్టి విడిచిన వస్త్రంబు ♦ గట్టరాదు

మడతమార్చుటొప్పుదు కడుమాపు నైన॥ అను॥ ఆర॥ ప 107

40 తే॥ గీ॥ ఉదయమగు సూర్యుఁ గనుఁగొను • టొప్ప దన్య
వనిత నగ్నయైయుండంగ • వలదు చూడఁ
దన పురీషంబు చూచుట • ధరణినాథ
కీడు నిజపాపగు ప్తి యశ్చత్య మరయ॥ శాంతి॥ ఆర॥ ప118

41 క॥ మూత్ర పురీషోత్సృష్టము
రాత్రిపగలు దక్షిణోత్తరదిశాముఖతా
సూత్రణము వలయు నది సఁ
ధ్యాత్రయమును నుత్తరంబయగు నప్పనికి॥ అను॥ ఆ3 ॥ ప276

42 తే॥ గీ॥ ఇన్ని యాచారములలోన • నెక్కు డండు
సకల భూతములందును • సదయుఁ డగుట
యాదిమును లట్లుగావున • నఖిలవర్ణ
మూలకు దయకల్మిపెద్దయువలయు గుణము॥ అను॥ ఆర॥ ప128

3 - నీతిమార్గము.

43 క॥ పురుషుఁడు రెండు తెఱంగుల
ధర నుత్తముఁ డనఁగఁ బరగుఁ • దా నెయ్యెడలం
బరుసములు పలుకకనుకీ
దురితంబులు వారయు పనులు • దొఱఁగుట 2వలన॥
ఉద్యో॥ ఆ౨॥ ప41

44 చ॥ పలుకకయుండుకొంటెఁ దగఁ బల్కుట మేలు విషండుసత్యము
బలుకుట ధర్మమార్గమునఁ • బల్కుట సర్వజనప్రియంబుగాఁ
బలుకుట యోని నెక్కు డగుభంగులు వీని నెఱింగి యొండు మైఁ
బలుకక నొల్తుచందములఁ • బల్కుఁగ మెత్తురు పాని దేవతల్॥
శాంతి॥ ఆ౩॥ ప555

45 క॥ చెలిమియుఁ బగయును చెలివియుఁ
గలఁకయు ధర్మంబుఁ బాపగతియును బెంపు

- దులువతనంబును వచ్చును
బలుకుబడినకానబొసఁగఁబలుకఁగవలయున్ || ఉద్యో. ఆ. 2. ప 60
- 46 క॥ మనమునకుఁ బ్రియంబును హిత
మును బధ్యముఁ దధ్యమును నఁమోఘము మధురం
బును బరిమితమును నగు పలు
కొనరఁగఁ బలుకు నది ధర్మయుతముగసభలన్ || ఆది. ఆ 3. ప 204
- 47 క॥ తనువున విఱిగిన¹యమ్ములు
ననువునఁ బుచ్చంగ వచ్చు ♦ నతి నిష్ఠురతన్
మనమున నాటిన మాటలు
విను మెన్నియుపాయములను ♦ వెడలునె యధిపా || ఉ. ఆ 2. ప 62
- 48 క॥ బెడిదముగఁ గత్తి గొడ్డలి
పొడువఁ దెగిన మ్రానఁ జిగురు ♦ పొడము పలుకులం
బెడఁ దునిసిన కార్యంబు ని
గుడనేరదు పిదప నెట్టు ♦ గురువంశనిధి || ఉద్యో. ఆ. 2. ప 61
- 49 క॥ అలిగిన నలుగక యెగులు
వలికిన మఱి విననియట్లు ♦ ప్రతివచనంబుల్
వలుకక బన్నము వడి యెదఁ
దలఁపకయు న్నతడ చూవె ♦ ధర్మజ్ఞుఁ డిలన్ || ఆది. ఆ 3. ప 146
- 50 క॥ వినుతించిన నిందించిన
ననఘా! మనమున బ్రియంబు ♦ నప్రియమును లే
కునికియు వ్రేసిననై నను
గనలువొడమమియఁబ్రబుద్ధ ♦ గణ్యగుణంబుల్ || శాంతి. ఆ. 2. ప 22
- 51 క॥ జనములు తను నవమానిం
చిన నిందించినను మారు ♦ సేయక సైరిం
చిన శాంతాత్ముఁడు వారల
మునుచేసినయట్టిమక్యతములనాచికోనున్ || శాంతి. ఆ. 2. ప 547
- 52 క॥ పలుకువడి నతనిఁ బాపం
బులు విడుచుం బలికినతనిఁ ♦ బొందును బాపం

బులు నొరుపాపము దనపై

నొలయింపఁగ నేలనింద ♦ యుడిగినఁ గాదే॥ శాంతి. ఆశ్చ. ప553

53 తే॥ గీ॥ తగిన వేషంబు తను దాన ♦ పొగడుకొనమి

నొచ్చియును గీడు వలుకమి ♦ యిచ్చి వగవ

కునికి తనకెంత నడువక ♦ యున్నఁ బథము

దప్పకుండుట నడవడి ♦ కొప్పజేయు॥ ఉద్యో॥ ఆ२॥ ప45

54 క॥ అనహంకారము నప్పా

ర్థమును విషయములఁ బెద్ద ♦ దగులమియును మే

లనఘా! పరు నిందించుట

దనువర్ణించుకొనుటనుచి ♦ తములెయ్యెడలన్॥ శాంతి. ఆశ్చ. ప453

55 క॥ తల్లికిఁ దండ్రికి సుతులకు

నెల్లవిధంబులను వలయు ♦ హితములు సెప్పన్

మల్లకుఁడుగాక కరము

1 సల్లాపముగాఁగఁజూపి ♦ సౌజన్యనిధి! అను. ఆర. ప 123

56 క॥ చెలిమియు సంభాషణమును

బలిమి వివాదంబు దోపుఁ ♦ బాడియుఁ దమయం

తలవారితోన తగు నధి

కుల హీనులతోడనైనఁ ♦ గొఱగా దధిపా! ఉద్యో. ఆ२. ప 46

57 క॥ కడు నధికుతోడఁ దొడరినఁ

బొడిచిన నొడిచినను బురుషు ♦ పురుషగుణం బే

ర్పడుఁగాక హీను నొడుచుట

కడిదియె పౌరుషము దానఁ ♦ గలుగునె చెపుమా॥

సభా. ఆ ౧. ప 122

58 క॥ సమశీల 2వ్రతయుతులకు

సమధనవంతులకు సమసుఁచారిత్రులకున్

దమలో సఖ్యమును వివా

హము నగుఁగాక గునె రెండునసమానులకున్॥ ఆది. ఆశ్చ. ప209

59 చ॥ ధనపతితో దరిదుగ్గినకుఁ ♦ దత్త్వవిదుం డగువానితోడ మూ
ఖునకుఁ బ్రశాంతుతోడఁగడుఁక్కురునకుఁ రణశూరుతోడ భీ
రునకు వరూధితోడ నవఁరూధికి సజ్జనుతోడఁ గష్ట దు
ష్టనునకు నెవ్విధంబునను ♦ సఖ్యము దా నొడఁగూడ నేర్పునే॥
ఆది॥ ఆ॥ ప208

60 క॥ మిత్రుం డైహికములు నా
ముత్రికములునైన భద్రములు దలకొలుపు
న్మిత్రధనంబులలోనను
మిత్రుడ యెక్కు డనుమాట ♦ మెత్తురు పాజ్ఞుల్॥
శాంతి॥ ఆ3॥ ప526

61 ఉ॥ మిత్రుల! చేతలకొనుఖము ♦ మేకొనునంటయుఁజెందు దుఃఖముల్
శత్రుల చెయ్యినంటయును ♦ సమ్మతి దా ధనమూలమంటయున్
గోత్రవరేణ్య! భోగములకున్ ధనముల్ గరణంబు లంటయుం
జిత్రచరిత్రుడైన విధిచేప్ట దొఱంగిన నీటివారి లగున్॥
శాంతి॥ ఆ॥ ప 207

62 తే॥ గీ॥ మొదల నస్రియ మయ్యును ♦ దుదిఁ గరంబు
పథ్య మగుపల్కు ప్రియులందు ♦ బలిమి నైనఁ
బలుకవలయు మోమోడక ♦ యెలసి యట్టి
వాఁడు తగుమిత్రుడగును భూవల్లభునకు॥ సభా॥ ఆ॥ ప192

63 క॥ కడు నలుకయుఁ గూర్చియు నే
ర్పడ నెఱిగించు నది వాని ♦ ఫలకాలమునం
బిడుగును గాడ్పును జనులకుఁ
బడటయు వీచుటయు నెఱుకపడియెడుభంగిన్॥
ఆది॥ ఆ॥ ప 113

64 క॥ ఉత్తమకులజుడు సుగుణా
యత్తుడు సున్నేహమతియు ♦ నగు మిత్రునకుం
జిత్త మెలర్పు తెఱంగునఁ
బొత్తు మనఁగవలయుశుభముఁ బొందవలసినన్॥ శాంతి॥ ఆ3॥ ప527

65 చ॥ అలుక మనంబునం గదిరి ♦ నాతఁడుదాను నెఱుంగఁ దొడ్లచేఁ
దెలియఁడు కార్యతంత్రములు ♦ ధీమహితుం డగు వానికై ననుం
జెలులును జుట్టలుం దగిలి ♦ చెప్పఁగఁ జొప్పడుఁ గాక తక్కుని
ర్మల మగు నీతితంత్రము దిఁరంబయి చిత్తమునందు నిల్చునే॥
సౌప్తి॥ ఆం॥ ప77

66 క॥ మతిమంతు లైన వారికి
హితు లగువెరవుగలవార ♦ తెఱిగింతురు దు
స్థితిగాకుండను గార్యము
1 గతి యెంతయు నొత్తినొడివికడవఁబటకినక॥సౌప్తి॥ ఆం॥ ప80

67 తే॥ గీ॥ దుష్పథంబులఁ జొరనీక ♦ తొలఁగఁ దివుతు
రాష్ట్రజనములు దగ వశ్యులయినవార
లందు బుణ్యంబు దొలఁగిన ♦ నతఁడు దొలఁగుఁ
దొలఁగనేరఁడు భాగ్యంబుతొలఁగువాఁడు॥సౌప్తి॥ ఆం॥ ప79

68 క॥ ధీరమతియుతులతోడ వి
చారమునేయునది మును విచారిత పూర్వ
2 ప్రారంభమయిన కార్యము
పారము వొందును విఘాతపదదూరంబై॥ ఆది॥ ఆ६॥ ప103

69 క॥ తనమేలు కీడు దా మదిఁ
గనుచు హితులు నెప్పు బుద్ధి ♦ గైకొని శుభముం
గొనకొని నడుపుపతికి వ
చ్చునె పశ్చాత్తాప మెట్టిచోట నరేంద్రా॥ స్త్రీ॥ ఆం॥ ప144

70 క॥ మతి నెప్పుడు దా ధర్మ
స్థితి నూహించుచును హితులు ♦ చెప్పెడి వెరవు
ద్ధతి దక్కి యాచరించుచు
జితేంద్రియతగలిగినడువఁజెందును శుభముల్॥సౌప్తి॥ ఆం॥ ప78

71 క॥ హీనప్రజ్ఞఁ డకార్యము
లైనవిచేసి తుది వగచు ♦ నతులప్రజ్ఞ
3 మాన రథాధూఢుఁడువగ
మానఁడు దురితములవిరతి ♦ కోపకయ్యవికి॥శాంతి॥ ఆ३॥ ప352

- 72 గీ॥ కార్యగతుల తెఱఁగు ♦ కలరూపు సెప్పిన
నధికమతులు దాని ♦ నాదరింతు
1రల్పభాగ్యబుద్ధు ♦ లగు వారలకు నది
విరసకారణంబు ♦ విషమువోలె॥ ఆర. ఆం. ప59
- 73 ఆ॥వె॥ కార్యసిద్ధి బొంది ♦ కాలంబు దేశంబు
నెఱిగి బుద్ధిమంతు , లెల్లప్రాద్దు
సాహసంబు విడిచి ♦ సామాద్యపాయ ప
యుక్తి చేయుదురు యథోచితముగ॥ ఆర. ఆ3. ప348
- 74 ఆ॥వె॥ 2కమియఁబండకుండఁ ♦ గాయఁ గోసిన చవి
చేటెగాదు విత్తు ♦ చేటుగలుగుఁ
3బక్ష్వమగుడుఁ గోయఁఫలమిచ్చుఁ జెడదు బీ
జంబు, కార్యసిద్ధి ♦ చంద మిట్లు॥ ఉద్యో. ఆ. 1. ప56
- 75 తే॥గీ॥ మాలకరి పుష్పములు గోయుమాడ్కిఁ దేటి
పుష్పదేనియఁగోలెడుపోల్కి నెదురు
గందకుండఁగఁ గొను నది ♦ కార్యఫలము
బొగ్గులకుబోలె మొదలంటఁబొడువఁజనదు॥ఉద్యో. ఆ. 1. ప57
- 76 క॥ ఆద్యులు దఱివోఁ దగియెడు
కార్య మనుష్ఠింతు రట్లు ♦ గా కప్పని మా
త్సర్యమునఁ దిగిచిపట్టి య
నార్యులు దుది దూఱ వగతు ♦ రాపద యైన॥ స్త్రీ. ఆం. ప18
- 77 క॥ ధర్మము దప్పక నయగతిఁ
గర్మాచరణంబు నడుపఁగా ఫలసిద్ధుల్
నిర్మలయశ! యగుఁ దప్పినఁ
బేర్చి చెడదు నింద రా దభేద్యోత్సాహ॥ సౌ. ప్రి. ఆం. ప34
- 78 క॥ తగువని కుద్యోగించుచుఁ
దగఁజెఱిగెడు హితుల కనుమఁతంబుగఁ జేయున్
జగతీసురవర! కార్యము
లగువారికిఁ గలుగు విధి సహాయత్వంబున్॥ సౌ. ప్రి. ఆం. ప35

1 కార్యబుద్ధులకు 2 తనియబండకుండ మను 3 పక్ష్వమైన గోసిన ఫలమిచ్చు,

79 క॥ ఏనరుఁడు మానసము ధృతి

నూన నుచితవృత్తినుండు ♦ నుదిల గొనక యెం

దైనను నెయ్యదియేనియు

వానికి దుర్లభములేదు ♦ వసుధాధీశా! శాంతి. ఆ3. ప161

80 క॥ అరిదివిలుకాని యుజ్జ్వల

శర మొక్కని నొంచు తప్పి ♦ చనినం జను నే

ర్పరియైనవాని నీతి

స్ఫురణముపగరాజు నతని ♦ భూమియుఁ జెలుచున్.

ఉద్యో. ఆ2. ప36

81 క॥ పరహిత ఫలవంతులు ను

సిరమూలాన్విత 1లపార ♦ ధీయుతులు పర

స్పద సంశ్రయమున జీవిం

తురుమనుజులు వనములోని ♦ ద్రుమములపోలెన్. ఆది. ఆ2. ప182

82 క॥ మైత్రింబోలెడు ధర్మము

ధాత్రీదివిజులకు లేదు ♦ దాని నడపినం

బుతా! యేకర్థంబు ప

విత్రతయును వలవదది వి♦వేకముఁ జేర్చున్॥ శాంతి. ఆ3. ప102

83 క॥ జనులకు నొడఁబాటగు విధ

మున నడుచుచు లోకనింద్యముల నుడుగుచు మీ

ఱిన యొకని కలిమి కలుకక

మనుజులతోఁ బొంది పొసఁగి ♦ మనుటొప్పు నృపా!

ఉద్యోగ. ఆ2. ప 31

84 క. శ్రుతమువలన శ్రోత్రియుఁ డగు

నతుల తపోయక్తిఁ గడు మహాత్వము వడయున్

ధృతిచే సహాయయుతుఁ డగు

నతిశయముగ బుద్ధిమంతుఁడగు బుధసేవన్. ఆర. ఆ2. ప42

౪ - అక్రమప్రవర్తన.

- 85 ఉ॥ నీతిదోషంగి కార్యముల ♦ నెట్టన నాగ్రహవృత్తిఁ జేసినం
బ్రీతిగ సిద్ధిబొందినను ♦ 1 భీతి జగుప్సయుఁ బుట్టు భూజను
త్వేతురు చేయు చేతలు ఫలింపక తక్కిన మున్నవచ్చు న
త్యాతురతాస్పదంబు లగు ♦ నాపద లిద్ధవివేక వైభవా !
సౌప్తి. ఆం. ప 35
- 86 తే॥ గీ॥ బుద్ధిమంతుల తెరువునఁ ♦ బోక యుత్ప
థప్రవర్తులు నడుచు పథంబు నందు
జనుట విను మప్పటికిఁ జూడఁ ♦ దనకుఁ జాల
నించియుండు నాపద నొనరించుఁ బిదప॥ శాంతి. ఆం. ప 226
- 87 తే॥ గీ॥ కానితెరువునఁ బోయినఁ ♦ గలుగు నయ్య
బ్రదుకు చవియెంతయైన నపథ్యములకు
వేడ్కచేయుదుర య్యవివేకు లెవ్వి
ధమున నాబుద్ధి వినవయ్య ♦ తమక ముడిగి॥ విరాట. ఆం. ప 73
- 88 తే॥ గీ॥ వంకయైన తలంపెల్ల ♦ వసుమతీశ !
యరయ మృత్యుపథం బగుఁ నార్జవాన్వి
తంబు బ్రహ్మపథం బింత ♦ తథ్య మేల
యీతాతా తలంపుల ♦ బీటువాఱ॥ అశ్వ. ఆం. ప 108
- 89 ఆ. వె వేదవిహితవిధుల ♦ నాదరించుట యూర్ధ్వ
గతికిఁ దెరువు విధులఁ ♦ గడచి యెందు
నాఁగఁబడిన వాని ♦ లోఁగఁగఁ జేయుట
యథమగతికి మార్గమనిరి బుధులు॥ ఆది. ఆం. ప 110
- 90 ఆ॥ వె॥ ఆగమోక్తకర్మ ♦ మాచరింపమియు ని
షిద్ధమైనదానిఁ ♦ జేయుటయును
2 బాత్రజనులు ధరణిపాలవరేణ్య ! చె
ప్పదురు పాపములుగ ♦ బోధ్యతతికి॥ శాంతి. ఆం. ప 291

1 భీతియుఁ గుత్సయు 2 బాత్రజనులు

* ఇప్పటి ప్రతులలో ఈ పద్యము కానరాదు. కారణము అరయనది.

91 చ॥ ¹పరుసఁదనంబు బొంకులగు ♦ పల్కులు నన్యధనాభిలాషముం
బరవనితావిలోలతయు ♦ బాంధవ సజ్జన విప్రీయంబు దు
శ్చరితులతోడి మైత్రియును ♦ సంతతధర్మరతాభ్యసూయయుం
గరినిభయాన ! ఘోరనరకంబునకేగెడివారి చిహ్నముల్.
అను. ఆగ్. ప220

92 క॥ పరమర్మ ²భేదములు నయ
విరహితములు ధర్మకార్య ♦ విముఖంబులు ని
ఘ్నరములు నగుమాటలు స
త్పురుషుం డాడఁ డవి సత్యములు గాకునికిన్ ॥ శాంతి. ఆగ్. ప546

93 క॥ అనఘా ! దుఃఖాత్మక మగు
నన్యతం బడఁగించుటకుఁ బ్రయత్నమున సుధీ
జను లాచరింతు రనిశం
బునుమోహవిఘాతనియమములునిష్ఠమెయిన్ ॥ శాంతి. ఆర. ప102

94 ఆ॥ వె॥ ³ధర్మమెఱిగి దానిఁ ♦ దా నొండుగా లాభ
లోభ పక్షపాతలోలబుద్ధి
సభల నెవ్వఁడేనిఁ ♦ సభ్యుడై పలుకువాఁ
డన్యతదోషఫలము ♦ ననుభవించు ॥ సభా. ఆ. ప238

95 ఆ॥ వె॥ సభకువచ్చి ధర్మసందేహ మడిగిన
నెఱిగి చెప్పకుండి ♦ రేని సభ్యు
లన్యతదోషఫలమునం దర్థ మొందుదు
రనిరి ధర్మవేదు ♦ లయినమునులు ॥ సభా. ఆ. ప 237

96 క॥ తన యెఱిగిన యర్థం బొరుఁ
డనఘా ! యిది యెట్లు నెప్పుడు మని యడిగినఁ జె
ప్పనివాఁడును సత్యము చె
ప్పనివాఁడును ఘోరనరకపంకమునఁ బడున్ ॥ ఆది. ఆగ్. ప136

97 క॥ విను మిచ్చెద నని యీమియుఁ
గొనియెద నని పలికి పిదపఁ ♦ గొన కునికియు న

త్యన్యతంబులు సత్యవ్రత

మునకుందొలగంగ మనకుభూవర! తగునే॥ శాంతి. ఆర. ప150

98 తే॥ గీ॥ సాక్షియును ధర్మదర్శియు¹ ♦ సభలయందు

దప్పఁజెప్పిరియేని నధర్మవృత్తి

వరుణపాశసహస్రంబు ♦ వానిఁ గట్టి

పాయు² నొక్కొక్కటేటేటనాయతముగ॥ సభా. ఆ. ప242

99 క॥ పలుమఱు శపథంబులు నం

జలులును నభివాదనములు ♦ సామప్రియభా

షలు మిథ్యావచనంబులు³

గలయవి దుష్టస్వభావ ♦ కాపురుషులకు॥ ఆది. ఆ. ప111

100 క॥ మృదుభాషణముల దుర్జన

హృదయములు ప్రసన్నతామహిమఁబొందునె యె

ల్లిదముగఁ గొని యంతంతకు

మద మెక్కుంగాక దురభిమానముపేర్చి॥ ఉద్యో. ఆం. ప34

101 ఆ॥ వె॥ చేటుకాలమైనఁ ♦ జెట్టమాటలు నెఱి

గానితెరువు వట్టి ♦ కర్జములును

దగవు లట్ల దోచు ♦ దగియెడు నవి యవి

నీతు లని మనమున ♦ నిశ్చయించు॥ ఉద్యో. ఆ. ప 64

102 క॥ నమ్మిగలవారి నొల్లరు .

త మొల్లనివారి వెనుక ♦ దగులుదు రధిక

త్వమొఱిగి యెఱిగి తొడరుదు

రిమ్మెఱుగని యట్టివార ♦ లిభవురనాథా॥ ఉద్యో. ఆ. ప 34

103 క॥ బలవంతుఁడుపై నెత్తిన

బలహీనుఁడు ధనము గోలుపడినయతఁడు ము

చ్చిలి వ్రేగునతఁడు గామా

కులచిత్తుఁడు నిద్రలేక ♦ కుందుదు రధిపా॥ ఉద్యో. ఆ. ప21

1 సాక్ష్యవిధులు 2 దప్పఁగాదు దప్పినది 3 కర్మముక్తి 4 నేఁజేఁట నొక్కొక్క
డామతముగ, 5 మిథ్యావినయంబులు 6 ముచ్చిలవేచు,

104 ఆ॥ వె॥ యోగ్యతృష్ణః దగిలి ♦ యుచితంబు కొలఁదిమై

నడుచుచుండువారు ♦ బెడిదములకు

నంత సొత్తు రెట్లుసంతాపకారుల

కాక పెనుకువలు సుఖంబు లగునె॥ ఉద్యో. ఆం. ప 307

105 చ॥ పగ యడగించు తెంతయు శుభం బది లెస్స యడంగునే పగం

బగ పగకొన్న మార్కొనక ♦ పల్కకయుండఁగ వచ్చునే కడుం

దెగమొదలెత్తి పోవఁ బగతీర్పకయుండినఁ గ్రౌర్యమొందు నే

మిగతఁ దలంచినం బగకు ♦ మేలిమి లేదు ధ్రువంబు కేశవా !

ఉద్యో. ఆ3. ప21

106 క॥ తెగఁదీర్పక తెగనార్పక

తెగఱార్పక కడమ కొంత ♦ ద్రిక్కగ నున్న

జగతీశ ! యప్పు నన్నియుఁ

బగయును మఱిపెఱుఁగు గీడుపాటిల్లు దుదిక॥ శాంతి.ఆ3.ప276

107 క॥ విను చల్లనిమాటలలో

మునిఁగి యలుక గుబ్బతిలు సముద్రజలములో

నన యుండి యార కెప్పుడు

గనగనయను బాడబాగ్ని ♦ కరణి నరేంద్రా॥ శాంతి.ఆ3. ప363

108 ఆ॥ వె॥ పగయు గల్గెనేనిఁ ♦ బాయునె గూఢమై

మాన నగ్ని యున్నమాడ్కి నుండు

గాన నమ్మిచేరఁ ♦ గాలాంతరంబున

నైనఁ జెడును సందియంబు వలదు॥ శాంతి. ఆ3. ప 258

109 క॥ నయ్యముచెడినను మాటల

తియ్యఁదనము వట్టి పగ మదిన్మఱిచినఁ జా²

వయ్యఁ గలఁకయ్య మఱి చే

టయ్య నొకటి మూఁడుగాకయది మే లగునే॥ శాంతి.ఆ3.ప256

110 క॥ బాలుఁడని తలఁచి రివుతో

నేలిదమునఁ గలసి యునికి ♦ యిది కార్యమె యు

త్కిలానలకణ మించుక

చాలదె కాల్పంగ నుగ్రశైలాటవులక॥ ఆది. ఆ4. ప116

111 క॥ మొనసి యపకారిఁ గడ నిడి

కొనియుండెడు కుమతి దీర్ఘ¹ ♦ కుజశాఖాగ్రం

బుననుండి నిద్రవోయెడు

మనుజునకుసమాన మగుఁ బ్ర²మ తత్త్వమునన్॥ ఆది. ఆ. ప117

112 క॥ తన కపకారము చేసిన

జనుఁ డల్పుం డనుచు నమ్మి¹ ♦ జడమతియయి చే

కొనఁజన దించుక ముల్లయి

నను బద్ధతులందు నున్న ♦ నడవగ నగునే॥ ఆది. ఆ. ప115

113 క॥ తన కిమ్మగు నంతకు దు

ర్జనుఁ డిష్టుఁడపోలె నుండి ♦ సర్పము పోలెన్

తన కిమ్మగుఁడును గఱచును

ఘన దారుణకర్మగరళఁఘనదంష్ట్ర²లచేన్॥ ఆది. ఆ. ప112

114 ఆ॥ వె॥ వినుము నేల దోచి¹కొనినను దాయాను

లైన మాటిమాటి²కైన నాఁడు

వారియెడను గీడు ♦ వారక చేసిన

బగ జనించు నిట్టి ♦ భంగు లైదు॥ శాంతి, ఆ3. ప257

115 ఆ॥ వె॥ మహితశాస్త్రకలిత ♦ మార్గంబు విడిచి ని

జేచ్చుఁ బగఱ గెలువ ♦ నెన్వఁ డడరు

వాని నయ్యధర్మ¹వర్ధన క్రొర్యమ

యెవ్విధమునఁ జెఱచు ♦ నింత నిజము॥ సౌప్తి. ఆ. ప105

116 క॥ ఎదిరిం దమ యట్టులకా

మదిఁ దలఁచిన బొనఁగుగాక ♦ మాకుం గుడు మిం

డిదె మీరు వ్రక్క గొనుఁ డని

చదురడఁచినమనసుపొందు²చక్కంబడునే॥ ఉద్యో. ఆ. ప312

117 క॥ కాన నవశ్యము పెనుకువఁ

గాని యుపాయమునఁ బగఱఁ ♦ గడ తేర్చి ధృతిం

బూని నడుమ² నెవ్వం డెద

దానం జెయివెట్టికొని యతఁడు నిద్రించున్॥ ఉద్యో. ఆ3. ప19

1 నమ్మిచేకొని యుండం జన దోకయించుక 2 నెవ్వఁడు దెందానన్

- 130 తే॥గీ॥ ఆత్మ సదృశత ప్రాణ భయంబునందుఁ
 బ్రాణులకు నెల్లఁ గని మాంసభక్షణంబు
 మాను దయనార్ద్రమానసుం • డైన పురుషుఁ
 డాతనికిఁ బ్రహ్మలోకాదు • లాటపట్టు॥ అను. ఆ ర. ప308
- 131 క॥ భూతముల కలుగు నతనికి
 భూతము లఖిలములు నలుగు • భూతహితార్థి
 భూతతతి కభయ మిచ్చిన
 పూతాత్మునకభయమిచ్చు • భూతావలియు॥ అను. ఆ ర. ప309
- 132 క॥ తపముల దానంబుల బ్ర
 హ్మపురినివాసంబు దప్ప • దనరాదు జనా
 ధిప! మాంసము నమలని పు
 ణ్యపురుషునకుసులభమందు • రా నెలవార్యుల్॥ అను. ఆ ర. ప300
- 133 క॥ తను నమలినవాని నమలు
 నని మాంసము తెఱఁగు నెప్పు • నాగమములు గా
 వునఁ దదృక్షణ ముడిగిన
 ననఘ తపంబునకుఁ జాలు•నది యొక్కండు॥ అను. ఆ ర. ప292
- 134 తే॥గీ॥ మాంసభక్షణ దోషంబు • మాను దాన
 మహిమ ననుటయు మాంసంబు • మఱి భుజింప
 కున్నఁ జూవె ధర్మములెవ్వి•యును దలంప
 దయకు సదృశంబులే కురు•ధరణినాథ! అను. ఆ ర. ప307
- 135 క॥ జనవర! మాంసము చవి గడ
 చిన చవు లరయంగ లేమిఁ • జేసి చవి యెఱిం
 గినవాఁ డది యుడిగిన నా
 తని దేవసమానుఁ డండ్లు • ధర్మధిజ్ఞుల్॥ అను. ఆ ర. ప293
- 136 క॥ పితృకార్య యజ్ఞముఖముల
 శ్రుతిచోదిత హింస కీను • సౌరనేరదు వి
 శ్రుతగుణ! మాంసము చవి గో
 రి తినంబ్రాణిఁ దెగటార్చు•క్రియఁ బాపమగు॥ అను. ఆ ర. ప291
- 137 వ॥ ఇట్లుగాన నంజుడు నమలుటయు నధికదోషంబులు
 గానియెడలునుఁ గలిగియుండు, నగన్యుండు రాజులకు వేట విధించెం

గావునఁ గుతూహలంబు కోపం బనియెడు భావంబులం బొరయక
లోకరక్షణార్థంబుగాఁ గూర్చి మృగవధంబును స్వహస్త విక్రమాజిత
మాంసంబున దేవ పితృ ప్రీణనం బొనర్చుటకుఁగాఁ బక్షిమృగమార
ణంబును సేయు భూనాయకుండు దురితంబులం బొరయకుండు. విశే
షంబు వినుము.

అను. ఆర.ప305

138 క॥ పానము జూదము వేటయు

మానినియును భూపతులకు ♦ మధురవినోద

స్థానము లగు నై నను దగ

వైన విధము దక్కదగుల♦మాపదఁ దెచ్చు॥ శాంతి.ఆ3.ప272

139 ఆ॥ వె॥ జూద మాడి ధర్మ ♦ సూనుఁడు రాజ్యంబు

ననుజులను బ్రయాంగ♦నను బణంబు

గాఁగ నొడ్డి యాడి ♦ కాటియవడఁడె య

ట్లగుట దీనితోడి ♦ యర్థి కీడు॥

విరాట.ఆగ్. ప245

140 ఆ॥ వె॥ కుటిలమార్గులయిన ♦ కుత్సిత కితవుల

తోడఁ గడగి జూద ♦ మాడఁ జనదు

దానఁజేసి నుఖిల ♦ ధర్మవివర్జితు

లగుదు రెట్టివారు ♦ జగములోన॥

సభా.ఆ.౨. ప167

141 తే॥ గీ॥ క్షత్రసీతికిఁ గ్రమములు ♦ గావునూ వె

నికృతియును జూదమును ధర్మ ♦ నిత్యులయిన

వారి కీరెండు వర్జింప ♦ వలయు నెందుఁ

బాపవృత్తంబు జూదంబు , పార్థివులకు॥

సభా.ఆ.౨. ప166

142 క॥ పరధనహరణము దురితము

పరికింపుము వరుణుచేతి ♦ పాశంబుల ని

ష్ఠురముగఁ గట్టువడకు ని

ర్భర నరక కృశానుశిఖిలఁబడకుము మీఁద॥ఆర.ఆర.ప348

143 క॥ ధన మపహరించుటయ తన

కనిశముఁ బనిగాఁగ బ్రతుకు ♦ నతిలుబ్ధునకు

విను శత్రులచే నొటకు

మును దనప్రజచేతఁజేటు,మూఁడు నరేంద్రా! శాంతి.ఆ.౨.ప188

157 గీ॥ అంగహీను దరిదుర్ విద్యావిహీను
 రూపహీనునిఁ దెగడుట ♦ పాప మందుర్
 వేద దేవతా నిందలు ♦ వేతనార్థ
 కముగ జోస్యంబు నడుపుట ♦ కల్మషములు॥

అను. ఆర. ప 104

158 క॥ విను మధురాహారంబులు
 గొనుటయుఁ బెక్కందుర్ నిదర్ ♦ గూరిన యెడ మే
 ల్కని యునికిముఁ గార్వాలో
 చనము దెరువునడుచుటయును ♦ జన దొక్కనికి॥

ఉద్యో. ఆ. ౨. ప 38

159 క॥ ఏపాపమేని లేనిది

కాపురుషత నొకనిమీఁదఁ ♦ గలిగించిన న
 ప్పాపము చేసినవాఁ డగు

నాపలువ యనంగ విందు ♦ మార్మలచేత॥ శాంతి. ఆ. 3. ప 439

160 తే॥ గీ॥ ఎఱుక గలఁడేని మఱిశక్తుఁ ♦ డేని నన్యు

లన్యులకు హింస గావించునపుడు దాని

బూని వారింశకున్న యపృరుషుఁ డేగు

హింసచేసినవారలు ♦ యేగు గతికి ॥

ఆది. ఆ. ౨. ప 145

161 చ॥ వసుధ నధర్మవర్తు లగువారల వర్తన మెన్నఁడున్సమం

జనమయి నిల్వనేరదు భృశంబుగ నాశముఁ బొందు దుర్మద

వ్యసనుల ధర్మవర్తనఁ బ్రవర్తితులయ్యును నేమ చూడ రా

క్షుణులును దైత్యదానవులుగ్రాగరె తొల్లినహాససంఖ్యల॥

ఆర. ఆ. ౨. ప 309

162 క॥ తగు నిది తగ దనియెదలొ

వగవక సాధులకుఁ బేదవారల కెగుల్

మొగిఁ జేయు దుర్విసీతుల

కగు ననిమిత్తాగమంబు ♦ లైన భయంబుల్ ॥ ఆది. ఆ. ౧. ప 85

163 తే॥ గీ॥ దినము రాత్రియు ఋతువులు ♦ మనుజుచేయు

సుకృతమును దుష్కృతంబును ♦ జూచుచుండు

గాన నెంతరహస్యంపు • కార్జ్యమైన

నొరులెరుంగరు నన్నని ♦ ¹యునికితగదు॥ అను ఆ ౨. ప 214
164 చ॥ విమలయశోనిధీ! పురుష♦వృత్త మెరుంగుచునుండుఁ జూవెవే
దములును బంచభూతములు ♦ ధర్మపునఁ ధ్యలునంత రాత్మయున్
యముఁడును జంద్రసూర్యులున♦హంబునురాత్రియునన్నిహాపదా
ర్థము లివియుండగానరుఁడు♦దక్షొన నేర్చునె తన్ను మ్రుచ్చిలన్.
ఆది. ఆర. ప78

165 క॥ చనినఁజు, నున్ననుండున్,
మనుజు డొకటిసేయఁ జేయు ♦ ²మనుజుఁధిప! తో
డనె తగిలి నీడవోలెను
విను చేసిన కీడుమేలు ♦ విడువపువానిన్ ॥ శాంతి. ఆర. ప76

166 క॥ గురువునకు మారుపలికినఁ
బొరసినకల్మషము వాసి♦పోవు నతనికిం
బరితోషముగా వినయపు
వెరవున నుపహార మిచ్చి ♦ వినతుండయినన్ ॥ శాంతి. ఆం. ప311

167 క॥ అన్యతోపచారకలనం
బునఁబుట్టిన పాతకంబు ♦ పోవుం దా నె
వ్వని నపచరించెఁ దగనా
తనిఁ బ్రీతునిఁజేయ శర్క♦ తత్వప్రవణా! శాంతి. ఆం. ప310

168 క॥ కలఁగినపెద్దమడుపు విను
తెలివిఁ బొరయునట్లు దాన ♦ ధీరుండయి య
గ్గలములయిన దుఃఖతంబుల
గలగియుఁదనయంతఁదేలు♦గౌరవమొప్పన్ ॥ శాంతి. ఆర. ప314.

169 క॥ మదిమఱువునఁ బాపము దన
కొదవుటయును బిదప వగచి♦ ³యొకసగమును నే
నిది సేయనింక ననియెడు
మదిఁ4బెఱసగమును నరుండు♦మలపు నఘంబున్ ॥ ఆర. ఆం. ప41

1 యునికిమోస 2 సరినాయక 3 యొక్క పంగ బుచ్చి 4 తెరఁగమయిన
నరుడు మానగవలయున్.

170 చ॥ దురితముచేసి తాపమునఁ ♦ దూలిన నిం కిటునేయన నృతిం
బొరసిన ధర్మసంచరణ ♦ బుద్ధియ మేలని యూఁదినం గ్రియా
పరుఁడయి మేలు చేసినను ♦ బాదము పాదముగాఁ గ్రమంబున
న్విరియు సమస్తముం తదభి ♦ విష్వక్లంకము నిర్భయంబుగన్.
శాంతి. ఆ3 ప363

171 ఆ॥వె॥ అతివ కామకృతము ♦ లై నకర్మంబుల
ఫలము లనుభవింప ♦ వలయు వినుమ
కామకృతము చెడుట ♦ గలుగుబ్రాహ్మశ్చిత్త
మాచరింప సంశయంబు వలదు॥ అను. అగ్గ. ప 118

గీ. రాజధర్మము.

172 మ॥ ధరణీశా! నృపధర్మ ముత్తమము స♦ ధర్మంబులందెల్ల నే
తెరవున్ గాజరయంగఁ గాదె తగసిద్ధింబొందుఁ గామంబు గ్రో
ధరయంబున్ మగుడించి దండము సమత్వవ్యాప్తి జెల్లించుచున్
ధరఁబాలించినరాజు వొందుగతిఁ బొందన్ శక్యమే? యేరికిన్॥
శాంతి. ఆ ౨ ప247

173 క॥ నరరూపంబునఁ బఱఁగెడు
పరదేవతగాన నృపుఁడు ♦ బాలుఁ డయిన న
వృరుషు నెడ నేమి పొమ్మని
తిరిగిన దుర్మతులఁ బొందఁదే కీ డధిపా ! శాంతి. ఆగ. ప92

174 తే॥గీ॥ చారచక్షుఁ1డై తగ నెల్ల ♦ జగము నడుపు
సూర్యు డంద్రు నరేంద్రు2ని ♦ నార్యవరులు
దునుము నయ్యడ జముఁడునాఁ ♦ జనునతండు
దేవతాత్మకుడగుట సంధియమె యధిప! శాంతి. ఆ ౨. ప273

175 క॥ విను నృప ! సమాట్టు విరా
ట్టనియెడు శబ్దములఁ బొగడు ♦ నాగమములు నె
ట్టన భూపాలుని ననిన న
తనిఁదగ నర్చింపకుండఁ ♦ దగు నె యొరులకున్॥ శాంతి ఆ ౨. ప272

176 తే॥గీ॥ లోకములు లోకధర్మంబులును నృపాల !

రాజమూలముల్ రాజవిరహితమైన

పుడమి జనులకు నింకిన ♦ మడుపులోని

జలచరంబులు వడుపాటు ♦ సంభవిల్లు॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప265

177 తే॥ గీ॥ విభుఁడు లేకున్నజనములు ♦ సభయహృదయు

లగుచు హాహానినాదంబు ♦ లడరఁ దల్ల

డిల్లుదురు రాజు లేమియ ♦ యెల్లవారు

లేమి కల్మి యకల్మి ! నిర్లేపరహిత॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప267

178 క॥ తనధన మిది యని యూఁడి

మనఁ బరిణయ మాదియైన ♦ మహితోత్సవముల్

గొనియాడ నెవ్వరికి వ

చ్చునె జనపాలుండు లేనిచో నిర్భయత॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప268

179 సీ॥ ఏనుంగు²నంజలో ♦ నెల్ల సత్వంబుల

³యంజలు నడఁగిన ♦ యట్లువోలె

రాజిత క్షత్రధర్మమునకు లోనయి

సర్వ ధర్మంబులుఁ ♦ జను మఖములు

వేదంబులును శుభవృత్తంబులును దండ

నీతిమానినఁ జెడు ♦ భూతలంబు

సంస్కారరహితమై ♦ చాల హీనతఁ బొందు

నట్టెనఁ బ్రజకుఁ జేటావహిల్లు

తే॥ గీ॥ రాజు లరసిన నెమ్మది ♦ బ్రతుకుఁ గాన

రాజు సర్వోత్తముఁడు ధర్మరాజియందు

రాజధర్మంబు యెక్కుడు ♦ రాజనంగ

ధర్మదేవత యన వేతె ♦ ధర్మతనయ॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప269

180 సీ॥ రాజు కుత్తమగుణ ♦ భ్రాజిష్ణు నభిషిక్తుఁ

గావించుకొని యెల్ల ♦ కార్యములును

దన్ముఖంబునఁ జెల్ల ♦ దద్దయు సుఖముండఁ

బడయుదు రొకఁడు భూపాలనంబు

సేతలేకున్న దుఃశ్చేష్టితులై జను
 లన్యోన్య చార ధనాపహరణ
 మాచరింతురు మీల ♦ యట్టుల బలవంతు
 లల్పులఁ దమకు నాహారములుగ

గీ॥ గొండు భూపతి లేకున్న ♦ మండ్రోజనము
 లధిప! కృషి నేయుటయును బేహార మాడు
 టయును గోరక్షగావించుటయును మొదలు
 గాఁగ బ్రతికెడు తెరవులు ♦ గాసిగావె? ॥ శాంతి. ఆ ౨. ప255

181 క॥ తరణి వొడిచి తమము చెఱుచు
 కరణిని లోకమునఁగల్గు ♦ కల్మషమెల్లఁ
 ధరణిపతి! యాత్మధర్మ
 స్ఫురణంబునఁ జెఱుచువినుల ♦ బోధనచరితా ॥ శాంతి. ఆ ౨. ప160

182 క॥ జనపాలుఁడు మృదుకర్మం
 బున నత్తునను శ్రావకర్మమున వయినను నే
 ర్వున నుద్ధరించునది త
 న్ననప్రాయతఁ బొందఁజేయునది కర్మంబుల్ ॥ ఆది. ఆ ౬. ప104

183 క॥ కాని చెయిదములు సేయ క
 నూనపు ధర్మమున నడుచు ♦ నుద్వేగుఁడు సం
 తానము బంధులుఁ బ్రజయును
 దానును సేనయును శుభము ♦ దలఁకొన నేర్చున్ ॥ శాంతి. ఆ ౨. ప406

184 తే॥ గీ॥ తాను మున్ను వినీతుఁడై ♦ తనదుమంత్ర
 వరులఁ బుత్రుల భృత్యుల ♦ వరుసతోడ
 వినయవంతులఁ జేసి భూవిభుఁడు ప్రజకు
 రక్షణముసేయ నిహముఁ బరమును గల్గు ॥ శాంతి. ఆ ౨. ప96

185 క॥ తనుఁ దాన తొలుత గెలువ
 న్మనుజపతికి వలయుఁ బడవ ♦ మార్తుర గెలువన్
 మనమునఁ దలఁచునది మును
 తను గెలువనిపతికి గెలువఁ ♦ దరమే పగలున్ ॥ శాంతి. ఆ ౨. ప276

186 ఆ॥ వె॥ వినుము తన్ను గెలుచుడనగ వేటొకఁడె పం
చేంద్రియములఁ బారఁగీక కొలఁది
నాఁగుటయు జితేంద్రియత్వంబు గలరాజు
రిపులఁ జెఱుపఁ జాలు ♦ నృపవరేశ్వర॥ శాంతి. ఆ. 277

187 తే॥ గీ॥ వీరు నమ్మంగఁ దగుదురు ♦ వీరు నమ్మ
దగరు నాఁగను వలవదు ♦ తత్త్వబుద్ధి
నెవ్వరిని శిశ్వసింపక ♦ యెల్ల పొందు
నాత్మరక్షాపరుం డగునది విభుండు॥ ఆది. ఆ. 109

188 క॥ కడునమ్మి యునికియును నె
క్కుడు నమ్మమియును సుశీల ! ♦ కుశలతగా దె
య్యెడనె నను బుద్ధి సాలిపి
తడవి కనుఁగొనంగవలయు ♦ దగవు తగమియు॥ శాంతి. ఆ. 187

189 ఉ॥ తాలిమిఁ జేర్చువారలను ♦ ధర్మవిధిజ్ఞులు సత్యవంతులు
తొలతలేనివారు మదలోభ నిరర్థక కోపహీనులు
శీలసమేతులు బలుకు ♦ నేర్చుట కార్యము గాన్పు పెంపుమై
జాలుటగల్గు భృత్యులును ♦ సంపదఁజేయుదు రాత్మభతకు॥ శాంతి. ఆ. 3. 468

190 క॥ శౌర్యము సత్యంబును స
త్కార్యజ్ఞానమును భక్తి ♦ తాత్పర్యము గాం
భీర్యము గలిగినఁ గురుకుల
వర్య! కులంబేల సిరికి ♦ వాఁ డుక్తుఁడగు॥ శాంతి. ఆ. 3. 99

191 చ॥ కులమని పట్టి చిత్తమునఁ ♦ గూరిన కీ డరయంగ లేక య
గ్గలపు విభూతి దుష్టునకుఁ ♦ గల్గెఁ జేయుట కర్జమెట్లు భృ
త్యులమదియున్న రూపరసి ♦ యు తమమధ్యమ హీనరూపమా
త్రలకుఁ దగంగ నయ్యయిపదంబుల నిల్పుట నీతి భతకు॥ శాంతి. ఆ. 3. 98

- 192 తే॥గీ॥ తనకు మేలొనరించునా♦తండు మిత్రుఁ
డతఁడు నడుపంగ నెల్లకా♦ర్యములు శుభము
నొందు నేమిట నేమిట ♦ కునికితోడ
నృపుఁడు మిత్రుఁడై గార్యంబు♦నిలుపవలయు॥ శాంతి. ఆ. ౨. పరి52
- 193 ఉ॥ మన్ననకు న్నదింప కవ♦మానము వచ్చిన సుక్కు కొక్కభం
గిన్నెటిఁ గార్యము ల్విగత ♦ కిల్బిషుఁడై తగఁజేయునట్టి మి
త్రుఁ న్నరనాయకుండు తన♦రూపుగ నగ్గలమైన శ్రీయున
శ్చున్నతియున్ ఘటించి మహి♦మోజ్జ్వలుఁజేత సుఖావహం
బగున్॥ శాంతి. ఆ. ౨. పరి53
- 194 ఆ॥వె॥ ధర్మరతులు నర్థ ♦ నిర్మాణచతురాలు
తాల్యరహితులును న ♦ లఁఘితాత్ము
లును సునీతి నిపుణు♦లును గులజులు నగు
పరిజనములఁ బెనుపు ♦ పతికి హితము॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప189
- 195 ఉ॥క్రూరులులోభులు శతులు♦గొండితులు జడులుంగృతఘ్నులు
నేరనివారు బొంకునకు ♦ నిందకు!నోర్చిన దుష్టబుద్ధులు
ధీరతలేనిదుర్నయు లతివ్యసనత్వము గల్గువారలుం
జేరువ నున్ని భూపతికి ♦ జెట్టయొనర్చు నరేశ్వరోత్తమా!
శాంతి. ఆ. 3. ప469
- 196 క॥ అవలేపంబునఁ గర్త
వ్యవివేకము లేక వలసి ♦-నట్టుల యెవ్వం
డవిసీతిసేయు ధరణీ
ధవుఁడు విడువవలయుఁ దన కతఁడు గురుఁడైనన్॥
శాంతి. ఆ. ౨. ప182
- 197 క॥ గుఱుకొని కార్యాకార్యము
లెఱుగక దుశ్చరితుఁడయి య♦హితుఁడగునేనిన్
మఱువక గురునైనను జను
లెఱుగగ శాసించునది మ♦హిశుఁడు బుద్ధిన్॥ ఆది. ఆ. ౬. ప102

198 సీ॥ దక్షుఁడై భూపతి ♦ దండసీతి నయింప

కున్న సన్యాసులు ♦ సుత్పథ పృ
వర్తను లగుచురు ♦ వావిరి నన్యోన్య
ధనధాన్య పశుభూమి ♦ దారహరణ
మాచరింతురు జను ♦ లప్పాప మవ్విభు
నొందు దండము హింసయుగఁ దలంప
వలదు దుర్వృత్తుల ♦ వధియించు తుమ్మిని
గోవిందు వాసపు ♦ గుహనిజూడు

తే॥ గీ॥ మమ్మహాత్ములు తక్కు దుర్మార్గాగచరుల

దండితులఁ జేత వినమె యధర్మ మడఁగు

ధర్మమెసఁగు దండమున నర్థమును గామ

మును నదూష్యంబులై సిద్ధిఁబొందు నధిప॥ శాంతి. ఆం. ప108

199 ఆ॥ వె॥ క్షమయ తాల్చియుండఁ ♦ జన దెల్లపొద్దు తే

జంబ తాల్చి యుండఁ ♦ జనదు పతికి

సంతతక్షముండు ♦ సంతత తేజుండు

నగుట దోషమందు ♦ రసఘమతులు॥ ఆర. ఆం. ప217

200 క॥ పేద పాన సగుట ధర్మువు

గాదు నరేంద్రునకు జగము ♦ గావం బోవం

గాదె నృపులోకపాలాం

1 శోదితుఁడుగఁ జేసె బద్ధుఁడొని చతురత॥

శాంతి. ఆం. ప91

201 సీ॥ మేదిసీపతి యతి ♦ మృదువైన మావంతు

డేనుంగు నెట్లట్ల ♦ యెక్కియాడు

జూచుఁ దేకువ సెడి ♦ నీచపుఁ బ్రజ కూరుఁ

డగునేని లోకంబు ♦ బెగడు గుడుచుఁ

గాన వసంతంబు ♦ భానునిచాడ్పున

దగియెడువాడితో ♦ ధరణి ప్రజల

నుచితవర్తనముల ♦ నొందించునది యిది

రాజధర్మములకు ♦ రాజసుమ్ము

గీ॥ కౌరవేంద్ర! యదియుఁ ♦ గాక దండము పరీ
క్షావిశుద్ధి పూర్వకముగ వలయుఁ
దనతలంపు వెంటఁ దమకించి ప్రజకు నొ
ప్పిగఁ జరించుటయును • దగదు పతికి॥ శాంతి. ఆ. ప178

202 క॥ దండార్హులైనవారల
దండింపకయున్నఁ జువ్వె ♦ ధాత్రీవిభు నా
ఖండలసన్నిభునైన బ్ర
చండపు కిల్చిషము పొందు • జగతీనాథా! శాంతి. ఆ. ప96

203 క॥ పేదలకును సాధులకును
వేదములకుఁ దాపసులకు • వేయేల నమ
స్తాదిత్యులకును దండమ
కాదె బ్రదుకుజేయు రాజు ♦ గావిపంగళ॥ శాంతి. ఆ. ప97

204 క॥ గరడుని గృహదాహకు మం
త్రరహస్యవిభేది వధవిధానిఁ బరసతీ
హరు బంధుఘాతిఁ బరధన
హరణపరునిఁ జంపి పుణ్యుఁ ♦ డగు నృపుఁ డనఘా॥
శాంతి. ఆ. ప95

205 క॥ చోరులచేఁ జెడకుండం
గూరులచేఁ జావకుండఁ • గువలయజనులకా
జారులచేఁ జెడకుండంధ
శారమణుఁడు నేర్పుగలిగిరక్షింపఁదగు॥ శాంతి. ఆ. ప87

206 క॥ ధర్మ మధర్మముభంగి న
ధర్మము ధర్మబుమాడ్కిఁ ♦ దనయా! తోఁచుకా
నిర్మలమతి నరయవలయు
ధార్మికతన గోరునాఁడు • దనకేర్పడఁగళ॥ శాంతి. ఆ. ప71

207 క॥ ధర్మ మధర్మము బోలు న
ధర్మము జాతిధర్మమగు విధంబునఁ దోచుం
గర్మసమితి నొక్కొకయెడ
ధర్మగతి యెఱుంగవలయుఁదచ్చాస్త్రముల॥ శాం.ఆ. ప88

208 క॥ అనఘ! యధర్మము ధర్మం
బనుమతిఁబుట్టించుఁ దృణసఃమావృతమై పృ
న్నని తలముచందమునఁ దోఁ
చిన నూయుంబోలె సూక్ష్మఃచిత్తతలేమి॥ అను. ఆగ్నే. ప409

209 క॥ కామార్థంబులు మోహమా
ద్దామతఁ గృత్యంబు లని యెఁదఁ గని ధర్మ
స్తోమమునఁ దగులు జనముల
చే మేలుగ నెఱిగికొనుము ♦ సిద్ధవివేకా॥ అను. ఆగ్నే. ప413

210 క॥ శ్రుతము బరిత్యాగముగల
మత్రిమంతుల నడుగు లోభఃమదమోహ సమా
శృతబుద్ధులుకాని సమం
చిత చరితులవలనఁ దెలియు ♦ శీలనిరూఢా॥ అను. ఆగ్నే. ప412

211 క. వావిరిమాటలఁ దేలక
భావంబునఁ గీడు మేలు ♦ బరికించి యస
ద్భావుని సద్భావుని ధర
ణీవర! యేర్పఱుప నెఱుంగ నేరగవలయు॥ శాంతి. ఆ3. ప81

212 క॥ మిత్రత్వము శత్రుత్వము
బాత్రతయు నపాత్రతయును ♦ బరికించు సుచా
రిత్రుఁడు చిరతరగణనా
సూత్రితముగ దాన నెల్లఃశుభములుపొందు॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప289

213 క॥ కార్యవిచారము చిరముగ
ధైర్యముతో నడుపవలయుఁ దత్త్వత్క్రియలం
దార్యుఁ డచార్యుడు వీడని
యార్యులు సేయుదురు నిశ్చయంబు²చిరముగ॥
శాంతి. ఆగ్నే. ప288

214 క॥ విను మచిరవృత్తిఁజేసిన
పని కర్తకు నావహించు ♦ బశ్చత్తాపం

(1) నచనీవర నీహ్నిరింప, 2 చిరముగ॥

బనఘా ! చిరభావిత శు

ద్ధినిరూపణకృతము శుభముఁ ♦ దేజము దెచ్చున్॥

శాంతి. ఆగ్నే. ప292

215 ఆ॥ వె॥ ఇవ్విధంబుగాక ♦ క్రొవ్వి కామక్రోధ

కలితచిత్తవృత్తి ♦ గలుగనడచు

పతికి నగుఁ జతుర్థభాగంబు ప్రజనేయు

పాపముల కులప్రదీపచరిత !

శాంతి. ఆగ్నే. ప177

216 క॥ రక్ష ప్రజగోరు నిజయో

గ క్షేమార్థముగ జనసుఖస్థితి నడుపన్

నక్షుడగురాజు నడుప కు

పేక్షించినఁ బాప మొంద ♦ దే కురుముఖ్యా॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప82

217 క॥ దోష మరసి కామంబును

రోషంబునులేక తగిన ♦ రూపునఁజేయం

బోషక మగు ధర్మమునకు

వైషమ్యవిహీనమైన ♦ వధము కుమారా॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప297

218 క॥ వెలయ విధిదృష్టినయమున

వలయుఁ బరాక్రమము నేయ ♦ వసుధేశ్వర! య

గ్గలమగు బుద్ధియుఁ గడఁకయుఁ

గలపురుషున కిదియచూపె ♦ కర్తవ్య మిలన్॥నభా. ఆగ్నే. ప129

219 క॥ నరుకుట యర్థముఁ గొనుటయుఁ

జెఱునునుచుట కట్టియడఁచి ♦ చేల్పాటొందం

బఱుచుట మొదలుగఁగల పలు

దెఱుఁగులఁదగవుమెయి నడపు ♦ ధీవిచారా॥ శాంతి॥ఆగ్నే.ప376

220 సీ॥ వ్యవహారశుద్ధి సర్వప్రజాప్రియకారి

యదియ భూపతికి ధర్మాతిశయము

గీర్తియుజేయు నక్షీణ ! సత్పులుధర్మ

పరులును నై నభూసురులు నీవు

తానులువోని చిత్తంబులతోడనుఁ

బ్రజవివాదంబులు ♦ పక్ష ముడిగి

విని ధనవాఁడమై ♦ ధనికుల దెస వ్రాలి

తీర్చక ధర్మంబు ♦ తెరువుదప్ప

గీ॥ కుండఁ బాడి దీర్చి ♦ దండింపఁదగు నెడ

ననుగుఁపుదండ ♦ మాచరింపు ;

మొఱుగఁ బలికితేని ♦ నుండదు ప్రిజ; డేగఁ

గనిన పులుగుపిండికరణఁ జెదరు॥

శాంతి. ఆ. ౨. ప374

221 క॥ రాజునకుఁ బ్రజ శరీరము

రాజు ప్రజకు నాత్మగాన ♦ రాజును బ్రజయున్

రాజోత్తమ ! యన్యోన్య వి

రాజితులై యుండవలయు ♦ రక్షార్చనలన్. శాంతి. ఆ. ౨. ప274

222 చ॥ కపటము లేక వైభవము ♦ గప్పక యెండొరు మీద రాజుపై

నపరిమిత ప్రియం బెసఁగ ♦ నల్లకయుండు ముదంబు పొంది యే

నృపు. విషయంబునం బ్రజ వినిర్మల వృత్తతఁ బుత్రుభంగి నా

నృపు నృపుఁ డండుగొ కితరునిం దగువా రెద నియ్యకొందురే?

శాంతి. ఆ. ౨. ప190

223 గీ॥ భూతవృద్ధులు ధనలాభములును గలుగు

ధర్మమునను రా జనువాఁడు ♦ ధర్మరక్ష

కై జనించెను. గావున ♦ నతఁ డరోష

కాముడై ధర్మనిరతుండు ♦ గాఁగవలయు. శాంతి. ఆ. ౨. ప401

224 క॥ ధనమునకై ధర్మముదెస

ననాదరము చేసెనేని ♦ నాన్యపతికి న

ద్ధనమును జెడు దుర్యశముం

బనుగొనుఁ దుది దుర్గతియును ♦ బాటిలు ననఘా!

శాంతి. ఆ. ౨. ప409

225 క॥ లాభంబు ధర్మ ముఖ్యము

గా భరపడి మార్గశుద్ధి ♦ గనుఁగొని కైకో

లాభావరునకు నిహపర

శోభనములునేత చెప్పుశ్రుతివాక్యంబుల్॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప410

- 226 క॥ ఆయతి కిమ్మెయిఁ గలుగు ను
పాయంబులు ధర్మమార్గ ♦ ఫలితంబులుగాఁ
జేయుటయు మేలు నృపతికి
మాయాకృతినిపుణుఁడగుట♦మతిగాదునుమీ॥ శాంతి. ఆ. ౨. పరి98
- 227 క॥ విను కర్షకులును వణిజులు
ననఘా ! గోరక్షకులు ధ♦రాధీశునకున్
ధన మొడఁగూడెడు చోటుల
ననేక విధములకును నెల్ల ♦ నాద్యస్థలముల్॥ శాంతి. ఆ. ౨. పరి91
- 228 తే॥గీ॥ ధనములకు ధాన్యములకు నుత్పత్తితలము
లయినవాని కించుకయును ♦ హానిగాక
యుండఁ దనకును భండార ♦ మొదవఁ దగు ను
పార్జనము సేయవలయు భూ♦పాలకుండు॥ శాంతి. ఆ. ౨. పరి92
- 229 క॥ అవు బేహారము గృహియున్
సవరణలును బసుల సొంపు ♦ సరి యుట్లగుటన్
భువిఁ బసులుగలుగు కాపుల
నవసీశుఁడు కన్నప్రజల ♦ యుట్లరయఁ దగున్. శాంతి. ఆ. ౨. పరి88
- 230 క॥ అరయుటఁ బ్రజ వర్ధిల్లఁగ
సరి యేటేటఁ గ్రమవృద్ధి ♦ యశా నట్టులుగా
నరపతికిఁ గొనగవచ్చున్
వెరవునఁ బెంపంగఁ జాల♦వెలయు ధనంబుల్. శాంతి. ఆ. ౨. పరి94
- 231 ఆ॥వె॥ కోరి తోటవాడు ♦ కుసుమఫలంబులు
గోయనట్లు రాజు ♦ గొనగ²వలయు
న వ్వనంబు నటికి ♦ యంగారములు సేయు
భంగియైన భూమి ♦ పాడుగాదె॥ శాంతి. ఆ. ౨. పరి00
- 232 చ॥ జనకుఁడువోలె నన్మిలిఁ బ్రజం బరికింపుచు షష్టభాగముం
గొనునది వారిచేత నరి♦కోటివిధంబుల నాప్తదత్తులన్
ఘన వన గోకులాకర నగప్రముఖార్థకరంబు లారయం
బనుచుచు నన్నిటన్ ధరణి♦పాలుఁడు³కన్నిడి యుండఁగాదగున్.
శాంతి. ఆ. ౨. పరి83

233 క॥ అరి యారవ పా ల్కొనుచుం

గరుణ గలిగి ప్రజలఁ దండిగతి మధ్యస్థా

చరణంబునఁ బాలించుట

పరమపదముఁ జేర్చు విడుపు ♦ భయ సంశయముల్॥

శాంతి. ఆం. ప176

234 క॥ అరి మిగులఁ గొనుట గ్రేపుల

బొరిమాలఁగ బిదికినట్ల ♦ భూవర! కదుపున్

వెరపునఁ బెనిచిన యట్లగు

నరపతి ప్రజక్షత నప్ప♦నము దగఁ గొనినన్॥ శాంతి. ఆం. ప389

235 క॥ పరుసఁదనముమెయి నరిగొనఁ

జొరఁ దగ, దది పొదుగుగోయు ♦ చొప్పుగు, విను పా

ల్గురియించుకొనఁగ దలఁచిన

నరయవలదె గోవుఁ, బ్రజయు ♦ నట్టిద యధిపా॥

శాంతి. ఆం. ప299

236 క॥ పులి కూనలఁ దినుచందము

గలిగిన నంతటనె నిలుడు♦గాక ధనంబుల్

గలుగునె మీదం గావున

జలగ దిగిచి నట్లు గొనఁగఁజను నిల సొమ్ముల్॥ శాంతి. ఆం. ప393

237 క॥ ధనము సవరించినఁ బ్రయో

జనమేమి యపాత్రములకుఁ ♦ జల్లి చెఱుచునే

ని నరేంద్ర! ముఖ్యవ్యయములు

వినురక్షయ సిరికిఁబాత్ర♦విషయము లైనన్॥ శాంతి. ఆం. ప399

238 క॥ విను గర్భిణిప్రజబ్రదుకున

కనురూపములైన యట్టి ♦ యాహారంబుల్

గొనుగతిఁ బతి ధరణీప్రజ

మనిక్కిఁ దగ నడుచునది త♦మకిగా కెపుడున్॥ శాంతి. ఆం. ప179

239 క॥ మృదు మధుర వాక్యముల నిం

పొదవెడు చిఱునవ్వుతోడ ♦ నుర్వీశుడు స

మృదము సచివులకుఁ బ్రజలకు
నొదవింపఁగవలయు నది మహాహూన్నతిఁజేయున్॥

శాంతి. ఆ. ౨. ప371

240 క॥ యాగములును భోగములును

ద్యాగంబులు బహు విధముల ♦ ధర్మములు మహా
భాగా! నరపతిరక్షా

యోగంబునఁ జెల్లుఁ బ్రజకుఁనుల్లాసముగన్॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప269

241 ఆ॥ వె॥ సకల వర్ణధర్మసంకరరక్షయు

సంధివిగ్రహాది ♦ పద్మణములు

నలయ కరయుటయును ♦ సర్ధసమ్యగుపార్జ

నమును నృపతి యెపుడు ♦ నడుపవలయు॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప185

242 తే॥ గీ॥ వర్ణములు నాశ్రమంబులు ♦ వసుమతీశుఁ

డు క్తపథమున నడిపింప ♦ నుభయలోక

సిద్ధి గనుఁ దప్పఁ దొక్కిని ♦ శిష్టజనులు

గల నరేంద్రుని కిందుఁడు ♦ దలఁపసరియె॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప237

243 మ॥ అరయం దప్పకృతంబెఱుంగు నుదలోభావేశమున్ లేదు ము

ష్కరుఁ డాత్మస్తుతిలేదు సేయునియతింకార్యంబులీగున్ ఘన

స్థిరముల్ శూరుడు గర్విగాఁ డశతుఁ డస్త్రీలోలుఁ డకోధనుం

డరి నొవ్వం గొనఁడబ్బగ డ్డఁగను రా ♦ జత్యంతదీప్తుం డగున్॥

శాంతి. ఆ. ౨. ప296

244 చ॥ అతఁడును మందహాసనహితాలపనంబును సత్యభాషణ

వ్రతము సుసంవిభాగనిరవద్యతయున్ సమభావమున్ గృత

జతయు జితేంద్రియత్వముఁ బ్రసాదఫలంబును గల్గిభూమికిం

బిత్వసముఁడై విరోధిజనభీషణసారత నొప్పఁ బెంపగున్॥

శాంతి. ఆ. ౨. ప263

245 తే॥ గీ॥ అధిప! నానాప్రకార చరాచరంబు

లింద వేత్వేఱ జనియించు ♦ నింద పెఱుగుఁ

బీదప నింద యడంగు నీ ♦ పృథ్వి దాన

సకలమునకుఁ జరాయణ ♦ స్థానమరయ॥ భీష్మ. ఆ. ౧. ప17

246 క॥ విసికిఁగలిగి రక్షించుచు

ననువున దయతోడి పాడి ♦ నాయతు లెల్ల

గొనుచుఁ దగ నేలి పొగ డొం

దిన నృపులకు నున్వి గామధేనువుగాదే॥

భీష్మ. ఆగ.ప41

247 క॥ కోపంబులేమి సత్యా

లాపము నిజదారపరవిలాసము శుచితా

గోపన మదోహం బన

నీపాళక! సర్వవర్ణనియతగుణంబుల్॥

శాంతి. ఆ. ౨. ప221

248 తే॥ గీ॥ శస్త్రజీవికయును నది ♦ షష్టభాగ

మాహరించుటయును భృత్యు ♦ నరటయును

బ్రజవివాదంబు వినుచోటఁ ♦ బక్షపాతి

గామియును రాజులకుఁ గృత్యకర్మకోటి॥

అను. ఆ. ౧. ప11

249 ఆ॥ వె॥ న్యాయశాస్త్రపేది ♦ యై యింగితాకార

చేష్ట లెఱిగి జనుల ♦ శిష్టదుష్ట

తావిశేష మరసి ♦ దండనీతి యొనర్చు

పతికి నెల్లమేలు ♦ పడయవచ్చు॥

శాంతి. ఆగ. ప175

250 ఆ॥ వె॥ పరులవలన బాధ ♦ వొరయకుండఁగ సాధు

జనుల ధనముగాచు ♦ జనవిభుండు

కరుణదప్పి తాన ♦ హరియించువాఁ డగు

నేని సాధులోక ♦ మేమిచేయు?

ఆది. ఆ2. ప103

251 క॥ వ్యాకులతఁబొంది రూపము

లోకస్థితి తొంటి రాజలోకముచే నం

గీకృత మగు ధర్మ మనంగీ

కృత మగు నేని వీతకిల్బిషచరితా!

శాంతి. ఆ. ౨. ప159

252 క॥ తరణి శశాంకులతేజ

స్ఫురణము లేకున్నయట్లు ♦ భూజనములు ని

ర్భరదురితతఁ జేడ్పడుదురు

నరపాలక! విహితపాలనము లేకున్న॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప266

253 సీ॥ ధర్మమార్గంబున ♦ ధరణి బాలించిన
 నై హికసుఖములు ♦ నగ్గలంపుఁ
 బొగడును బరలోక ♦ భూరి సౌఖ్యములును
 సిద్ధించు విపుల దక్షిణలు బెట్టి
 యశ్వమేధ ప్రముఖాధ్వరంబులు పెక్కు
 లాచరించుటకంటె ♦ నధిక మండు
 మేదిసీప్రజల నత్యాదరంబును గరు
 ణాతిశయంబు మధ్యస్థతయును

గీ॥ గలిగి బిడ్డల నరసిన ♦ కరణి గాఢ
 రక్షణం బొనరించుట ♦ రాజవర్య!
 వినుము తమ్ముల నీగి మన్ననల ననుది
 నంబుఁ గొనియాడు మా నందనంబుగాఁగ॥ ఆశ్ర. ఆం. ప77

254 క॥ దాంతియుఁ బ్రయవాదిత్వము
 శాంతియు శీలంబుఁ గలుగు ♦ జగతీశుడ శ్రీ
 మంతుండు యశస్వియు నై
 మొంతయు సౌఖ్యంబు నొందు ♦ నిభపురనాథా! శాంతి. ఆం. ప168

255 ఆ॥ వె॥ అర్థసిద్ధికంటె ♦ నరయ నెక్కుడు ధర్మ
 సిద్ధి దాన సకల ♦ సిద్ధులును బ్ర
 శస్త్రభంగి జేరు ♦ శాశ్వతకీర్తియు
 సంభవించుఁ గలుగు ♦ సద్దత్తియును॥ శాంతి. ఆం. ప408

256 క॥ దయఁ బ్రజ రక్షించుటకు నె
 నయె తపములు నధ్వరములు ♦ నరవర! దాన
 జయమును లక్ష్మియునుం గీ
 ర్తియు సుగతియుఁ గలుగు వసుమతీనాథునకు॥

శాంతి. ఆం. ప301

257 ఉ॥ కీర్తియ యిచ్చుఁ బుణ్యగతికీర్తియ తల్లియుఁబోలెఁబోవు స
 త్కీర్తియ యాయువు సిరియు ♦ గీర్తివిహీనుడచూ శవంబు దు

స్మీర్తికి నెల్లచేటులును ♦ గిట్టి హరించు ననండ్ తొల్లి భ
క్తార్తిహారుండు నాఁబరఁగు ♦ నంబుజసూతి జగత్తితంబుగన్ ||

ఆర. ఆ2. ప293

258 ఆ॥ వె॥ కీర్తిలేనివానికిని జీవనంబు ని

రరకంబుసూవె ♦ యవనిమీఁద
నిత్యమయిన ధనము ♦ నిర్మలకీర్తియ
యట్టి కీర్తి వడయుట శ్రమంబె॥

ఆది. ఆ౮. ప31

259 క॥ ఇలఁగీర్తియెంతకాలము

గలిగి ప్రవర్తిల్లు నంత ♦ కాలంబును ని
త్యులుగారె కీర్తిగల పు

ణ్యులు? కీర్తివిహీనుఁ డెందుఁనుం బూజ్యుండే? ఆది. ఆ౮. ప32

260 క॥ తనకీర్తియెంతకాలము

వినఁబడు నిజగమునందు ♦ వెలయఁగనందా
కను బుణ్యలోకసౌఖ్యం

బున నెంతయు నుల్లసిల్లు ♦ బురుషుం డనఘా! ఆర.ఆర.ప370

౬. సే వా ధ ర్మ ము .

261 ఉ॥ ఎండకు వాన కోర్చి తనయిల్లు ప్రవాసము చోటనాక యా
కొండ నలుంగుదు న్నిదురఁకుం దటి దప్పెనుడప్పి పుట్టె నొ
క్కండన యెట్లాకో యనక ♦ కార్యము ముట్టినచోట నేలి నా
తం డొక చాయ చూపినను. ♦ దత్పరతం బని సేయుటొప్పగున్ ||

విరాట. ఆ౧. ప135

262 చ॥ ధరణిపు చక్కగట్టెదురు ♦ దక్కి పిఱుందును గాని యట్లుగా
నిరుగెలనం దగంగొలిచి యేమనునో యెటుచూచు నొక్కొ యె
వ్వరిదెస నెప్పు డేతలఁపు ♦ వచ్చునొ యీతని కంచుఁజూడ్కి సు
స్థిరముగ దన్ముఖంబునన ♦ చేరిచి యుండుట నీతి కొల్వునన్ ||

విరాట. ఆ౧. ప129

- 263 క॥ తగఁజొచ్చి తనకు నర్హం
బగునెడఁ గూర్చుండి రూపం ♦ మవికృత వేషం
బుగ సమయమెఱిగి కొలచిన
జగతీవల్లభున కతఁడు ♦ సమ్మాన్యఁడగున్॥ విరా.ఆం.ప121
- 264 క॥ ఊరకయుండక పలుపుర
తో రవ మెసఁగంగఁ బలుకఁ ♦ 'దొడరకయు మదిం
జేరువగల నాగరకులుఁ
దారుగలిసి పలుకవలయు ♦ ధరణీశుకడన్॥ విరాట.ఆం. ప127
- 265 ఆ॥ వె॥ రాజనొద్దఁ బలుపురకు సంకటంబుగాఁ
దిరుగుపనుల నెంత ♦ తేజమైన
వాని బుద్ధిగలుగు ♦ వారొల్ల రటుమీఁదఁ
జేటు దెచ్చుటెట్లు ♦ సిద్ధమగుట॥ విరాట. ఆం. ప126
- 266 క॥ చనువాని చేయుకార్యం
బున కడ్డముసొచ్చి నేరుపున మెలఁగుచు దా
నును బయిఁ బూసికొనినఁ దన
మును మెలఁగెడు మెలఁకువకును ♦ ముప్పగుఁ బిదపన్॥
విరాట. ఆం. ప125
- 267 ఆ॥ వె॥ వసుమతీశుపాల! ♦ వర్తించు నేనుంగు
తోడనైన దోమతోడనైన
వైరమగు తెఱంగు ♦ వలవదు తానెంత
పూజ్యుడైన జనులపొందు లెస్స॥ విరాట. ఆం. ప139
- 268 క॥ వేచొక తెఱంగున నొరులకు
మాతాడక యునికి లెస్స ♦ మనుజేంద్రునకున్
తేఱమిగల చోటులఁ దా
మీటికడఁగివచ్చిపంపుమెయికొనవలయున్॥ విరాట.ఆం.ప128
- 269 ఆ॥ వె॥ ఆవులింత తుమ్ము ♦ హాసంబు నిష్టేవ.
నంబు గుప్తవర్తనములు గాఁగ
నలుపవలయు నృపతికొలుపున్న యెడల బా
హిరములైన గెలని ♦ కెగు లగుట॥ విరాట. ఆం. ప136

- 270 క॥ పుత్రులుఁ బాత్రులు భాత్రులు
మిత్రు లనరు రాజు లాజ్ఞ ♦ మీఱినచోటన్
శత్రులకాఁ దమ యలుకకుఁ
బాత్రము చేయుదురు నిజశుభస్థితిపొందున్॥ విరా. ఆం. ప124
- 271 క॥ నరనాథుఁ గొలిచి యలవడఁ
దిరిగితి నాకేమి యనుచుఁ ♦ దేకువలేక
మృరియాద దప్పమెలగినఁ
బురుషార్థంబునకు హాని ♦ పుట్టకయున్నే॥ విరాట. ఆం. ప 122
- 272 క. తానెంత యాపుడైన మ
హీనాయకుసొమ్ము పాము ♦ నెమ్ములుగా లో
నూనినభయమునఁ బొరయక
మానినఁగా కేలగలుగు ♦ మానము బ్రతుకున్॥ వి. ఆం. ప120
- 273 క॥ జనపతి యెవ్వరి నైనను
మనుపఁ జెఱుపఁబూని యునికి ♦ మదిఁ దెలియ నెఱిం
గిననైనఁ దాను వెలిపు
చ్చునె మునుము న్నెట్టిపాలఁనుండును దానిన్॥ వి. ఆం. ప134
- 274 క॥ అంతిపురము చుట్టటికం
బెంతయుఁ గీ డంతకంటె ♦ నెగు తదీయో
పాంతచర కుబ్జ వామన
కాంతాదులతోడి పొందు ♦ కలిమి భటునకున్॥ వి. ఆం. ప131
- 275 క॥ నగళులలోపలి మాటలు
తగునే వెలి నుగ్గడింపఁ ♦ దనకేర్పడ నొం
డుగడం బుట్టినఁ బతి విన
నగుపని చెప్పెడిదిగాక ♦ యాతనితోడన్॥ విరాట. ఆం. ప130
- 276 ఉ॥ రాజగృహంబుకంటె నభిరామముగా నిలుఁ గట్టఁగూడ దే
యోజ నృపాలుఁ డాకృతిని ♦ నొప్పుగువేషము లాచరించు నే
యోజ విహారము ల్పలుప ♦ నుల్లమునం గడువేడ్క చేయునే
యోజ విదగ్ధుడై పలుకు ♦ నొడ్లకునుం దగ దట్లు చేయఁగన్॥
విరాట. ఆం. ప123

277 ఆ॥ వె॥ ఉత్తమాననములు • నుత్కృష్టవాహనం
బులును గరుణఁ దమకు • భూమిపాలుఁ
డీక తార యెక్కు • టెంతటిమన్నన
గలుగువారికైనఁ • గార్య మగునె? విరాట. ఆం. ప132

278 క॥ కలిమికి భోగములుకదా
ఫల మని తా మెఱసి బయలుపడఁ బెల్లుగ వి
చ్చలవిడి భోగింపక వే
డ్కలు సలుపఁగవలయు భటుఁ డడంకువతోడన్.
విరాట. ఆం. ప140

279 క॥ మన్నన కుబ్బక యవమతి
దన్పొందిన సుక్కుబడక • ధరణీశుకడన్
~~ము న్నున్నచుట్లు మెలగినఁ~~
యన్న రుసకు శుభము లొదవువాపద లడఁగున్॥ వి. ఆం. ప133

280 క॥ నియతి మెయి నెవ్వ డింద్రియ
జయమును భక్తియును జిత్తసారము ధృఢసం
శ్రయతయుఁ గలిగి కొలుచు నృపు
నయసంపన్నునిగఁ జేయునధిపతి యతనిన్॥ శాంతి ఆం. ప273

3 గృహస్థధర్మము

281 ఉ॥ అంబుజసూతి యేర్పడ గృహస్థసమర్థముగాఁ బ్రవృత్తిధ
ర్మంబు నొనర్చె నార్యజనమాన్యము దాని తెఱంగు చాలసూ
క్ష్మం బతికాంక్షలేక తగుకాలమున న్నమచి త్తవృత్తి ని
త్యంబును ధర్మముఖ్యముగ నర్థముఁ గ్రామము స్తుటొప్పగున్॥
అను. ఆగ్నే. ప30

282 క॥ దీనికి నఖిలాశ్రమ సువి
ధానంబులకును గృహస్థతయ నెల వగుటన్
దాని పథావపాలి న
నతానముగా దరయ నాశ్రమంబెయ్యదియున్॥ అను. ఆగ్నే. ప34

- 283 క॥ తక్కిన మూఁడాశ్రమములు
నొక్కదెస గృహస్థధర్మ • మొకదెసఁ దులయం
దెక్కింప వానితోనన
యొక్కటి సరితూఁగె నందుఁరుర్వీశ బుధుల్॥ శాంతి. ఆం. ప76.
- 284 తే॥ గీ॥ భోగములు సంపదిత్యక్తములుగఁ జేసి
కేవలాంగుఁడై నిర్మలభావయుక్తిఁ
దపము గృహముననైనఁ దత్పరత నాచ
రించి సంసారజలధిఁ దరించు నతఁడు॥ శాంతి. ఆం. ప923.
- 285 గీ॥ పుత్ర దార బంధు • మిత్ర సక్తుఁడు తొంపిఁ
బడినగజమునట్ల • యడరు నొందు
భోగజాలపరుఁడు • నాగురాజాల సం
పతిత మృగఝషముల • భంగిఁ దనరు॥ శాంతి. ఆం. ప318.
- 286 క॥ ఆలును బిడ్డలు బంధులు
నై లీలఁ జరించుచును గృహస్థుఁడు దత్త
ల్లోలత్వ రహిత చిత్తత
మేలుగ నలవలుప వలయుఁమీ దెఱిఁగిన్మపా॥ శాంతి. ఆం. ప327
- 287 ఆ॥ వె॥ కీడు గని యొకండు • గృహధర్మ ముడిగి స
మాశ్రయించు నాశ్రమంతరంబు
దాన సంగ ముడుగఁగా నేర దది యెల్ల
మియును వలపు గాన • మీననయన! శాంతి. ఆం. ప177
- 288 క॥ విను మోక్షము గార్హస్థ్యం
బునఁ గాదని యెన్నఁ డెచటఁ • బురుషుం డెవ్వం
డు నిరూపించి పలికె న
ర్వనిధానము గృహము వేదవాక్యఫలజ్ఞా! శాంతి. ఆం. ప313
- 289 మ. నిజదారైకపరత్వముం గరుణయుఁన్నిక్కంబునుం దాల్చియున్
సుజనాసంగము దేవపితృతిధి సంశుద్ధార్చనల్ హవ్యభు
గ్భజనంబున్ నకలాశ్రమస్థులను శక్యప్రక్రియం బ్రోవుఁ బం
కజగర్భుండు గృహస్థధర్మములుగాఁ • గల్పించె నుర్వీశ్వరా!
శాంతి. ఆం. ప231

- 290 ఆ॥ వె॥ ప్రజలు తల్లిఁ జెందు ♦ పగిది గృహస్థధ
 ర్మంబు నెల్ల యాశ్రమములుఁ జేరి
 కాదె జీవనంబు ♦ గావించుకొను గృహ
 యుక్తుఁ డోషధులకు ♦ నొడయఁ డగుట॥ శాంతి. ఆగ్నే. పరి12
- 291 గీ॥ త్సుత్పిపాసలచేఁ గడుఁ ♦ గుంది నట్టి
 యతిధి వచ్చినఁ బ్రియమున ♦ నతని డప్పి
 వోవునట్లుగ సముచిత ♦ భోజనంబు
 వెట్టు తెల్లపుణ్యములకుఁ ♦ బెద్దతలఁప॥ అను. ఆగ్నే. పరి3
- 292 ఆ॥ వె॥ పంచపర్వసురత ♦ పరిహృతితో నిజ
 దారతృప్తుఁ డగుచు ♦ ధాన్యకోటి
 పక్షి యెలుక దినిన ♦ బ్రదుకు కాఁ గను గృహ
 పతికి నశ్వమేధఁఫలము గలుగు॥ అను. ఆగ్నే. ప41
- 293 క॥ విను పర్జన్యఁడు భూతము
 లను బండినమ్మాను పక్షు ♦ లను బోచువిధం
 బును నీవు బంధువుల స
 జ్జనయుతముగఁబోవుమది ప్రశస్తంబనఘా॥ శాంతి. ఆ. 2. పరి29
- 294 ఆ॥ వె॥ భగిని గురుని మిత్రు ♦ బండితు వంశజు
 బేదవడినఁ దెచ్చి ♦ ప్రియముతోడఁ
 దనగృహమున కల్మి ♦ కనురూపముగఁ బోవు
 పెనువునేయు నాయువునకు సిరికి॥ అను. ఆ. 8. 117
- 295 క॥ అతిధిజనులు తమతమ వాం
 చితము లనుభవించునట్లు ♦ నేయం గనినం
 గృతకృత్యత బొరయరె గృహ
 పతియును గృహిణియును 1గర్మభారమువలన॥ అను. ఆ. 1. ప65
- 296 తే॥ గీ॥ అతిధి²దేవతా పితృపూజ ♦ లాచరించి
 కాని గృహ మేధులకు భోజ్యఁమైన గుడువఁ
 దగదు యశ్విష్టం బమృతంబుగాఁగ
 నార్యజనములు చెప్పదు ♦ రధిపముఖ్య॥ శాంతి. ఆ. 1. పరి26

297 క॥ తనయింటఁ గలుగు నన్నము

మును దేవతలకు నివేద్యముగఁ జేసి ప్రాణ

మ నియమ సహిత సమర్పణ

మునఁగృతకృత్యుఁడుగ వలయుఁబురుషుం డనఘా! అ. ఆశ్చ. ప26

298 క॥ దేవతలకు నర్ఘ్యము సం

భావన నుపహార మిచ్చి ♦ సదఁపడి కుడువం

గా వలయు నట్లు నేయని

ధీవిరహితుఁ డసుర యగుట ♦ దెల్లం బధిపా! అను. ఆర. ప24

299 క॥ ఉపహారసమర్పకుఁడగు

సుపురుషు గృహదై వతములు ♦ శుభములఁగూర్చున్

నృపవర! తత్కర్మరహితుఁ

గృపలేక నితాంత విఫల ♦ కృత్యుం జేయున్॥ అను. ఆర. ప29

300 క॥ ఏలినవానిని దై వము

నాలిని బంధులను సముచితారాధన సం

శీలతఁ బ్రీతులఁ జేయని

పాలనుఁ డాఫలము లాసఁపడు మనుజేంద్రా! ఉద్యో. ఆ. ప33

301 క॥ దేవాతిధిపితృపూజలు

గావించుట భావశుద్ధి ♦ కలిమి నరునకున్

దేవీ! వలయును నాతికి

నేవిధమున బ్రహ్మచర్య ♦ మేమరమి తగున్. అను. ఆశ్చ. ప39.

302 క॥ నృపవర! పూర్వాహ్లాంబును

నపరాహ్లాము దేవపితృ సమారాధన వి

ధ్యుపదిష్టకాలములు మ

ధ్యుపసమయము మానుషార్చనార్హంబరయన్॥ అను. ఆ. ప44

303 తే॥ గీ॥ రేపకడయును బగలునుఁమాపువరుస

నర్థధర్మకామంబుల ♦ నాచరింప

వలయు వానియం దాసక్తి ♦ వలదు, సక్తుఁ

డయ్యె నేనియు మేలు ధగ్మాభినిరతి॥

అను. ఆ. ప47

304 క॥ జతసంబున నర్థము సం

చితముగఁ గావించి కృతు విశేషంబుల దే
వతలను దృపులఁ జేయమి

యతికిల్చిషకారి యందు ♦ రాగమవేదుల్॥ శాంతి. ఆగ. ప78

305 ఆ॥ వె॥ వడ్డి కిచ్చి కుడుచు॥వాడు ననగ్నియుఁ

బ్రాణి విక్రయమున ♦ బ్రదుకు నతఁడు

దైవపితృములకుఁ దగరు ♦ సంధ్యోపాస

నములు లేనివారు ♦ నగవరేణ్య ! అను. ఆ. 5. ప57

306 క॥ దైవికకృత్యంబులకును

భూవర ! భూసురుల సూక్ష్మముగ శోధింపం

గా వలదుగాని పితృపూ

జావిధికిఁ బరీక్షవలయు ♦ సమ్యగ్భంగి॥ అను. ఆ3. ప171

307 తే॥ గీ॥ కుల వయో రూప శీల విద్యల నుదాత్త

లనఁగఁ దగువారు పజ్జి పావనులు తద్దు

ణము లారయలేని జనములు పజ్జి

దూషకులు పైతృకమునకు ♦ దోషదూర ! అను. ఆ3. ప173

308 క॥ వ్యాకరణ ధర్మశాస్త్ర వి

వేకములు పురాణజాత ♦ వేదిత్వము బ్ర

హ్మైకత్వబోధనము నధి

పా ! కలిగినవారు పజ్జి॥పావనులుగడు॥ అను. ఆ. 3. ప180

309 క॥ శాంతుఁడు సువ్రతశీలుఁడు

దాంతుండధ్యాపకుండు ♦ దయగలవాఁడు

త్యంత ప్రబోధనంప

ద్వంతుఁడుపావనులుభూపవర ! పజ్జులకు॥ అను. ఆ3. ప179

310 తే॥ గీ॥ మేలిగుణములు గనియు నమిత్రజనము

శ్రాద్ధపాత్రంబుఁ జేయంగఁజన దమిత్ర

దత్తమైనది భస్మహుతంబుఁ జౌట

నిడిన విత్తునుబోలె నై ♦ చెడు నృపాల॥ అను. ఆ3. 181.

711 క॥ మునుముట్ట నెఱిగి శ్రాద్ధం

బునకుం గైకొనుట మేలు ♦ భూసురునిం గై

కొని యరసి కాడనిన నా

తని యుమ్మలికంబు చెఱచు ♦ ధార్మికునై నన్ || అను ఆ3 ప.182

312 క|| అపరం బగుపక్షంబును

నపరాహ్ణము మేలు పితృసమర్పనమున కా

ద్యపుతిధి దశమి చతుర్దశి

నృపవర ! యప్పక్షముననునింద్యతఁబారయన్ || అను. ఆ3 ప162

313 క|| అమవస నమవసఁ బితృయ

జ్ఞముఁ దగఁ బిండప్రదాన ♦ సహితముగా భ

క్తిమెయిం జేయునతఁడు ని

త్యముఁ జేసినవాడయగు సమంచిత చరితా! అను. ఆ3. ప159

314 ఆ|| వె|| మునగ యల్లి యడవిమునగ దుర్మాసము

లానుగుమ్మ మలినమైనయుప్పు

కలియ జీలకఱ్ఱ ♦ కరివేము గురిజ యి

గువుఁ బ్రవర్జనీయఁకొటి యగుట. అను. ఆ 3. ప 189

315 క|| విను సర్వభూతములయం

దును మార్దవయుక్తుఁడై మధురవాగ్వృత్తిం

బనుపడఁగవలయు నార్జవ

మనూనముగ దేవపితృసమర్పకుడగుచున్ || శాంతి. ఆగ్. ప452

316 తే|| గీ|| చెల్లియుండియు సయిరణ నేయునతఁడుఁ

బేదపడియును నర్థికిఁ ♦ బ్రియముతోడ

దనకుఁ గలభంగి నిచ్చు నతండుఁ బుణ్య

పురుషుఁ డనిచెప్పి రార్యులు ♦ కురువరేణ్య || ఉద్యో. ఆ. ప42

317 క|| వినుమలసుండును గర్వియు

ననర్థభాషియును మత్స్యరాశీధుఁడు గో

ధనుఁడును గావలవదు శ

క్త్యనురూపతఁ జేయవలయు ♦ నాతిధ్వంబున్ || శాంతి ఆగ్. ప454

318 తే|| గీ|| జనని జనకుఁడు సద్గురుఁ ♦ డనలుఁ డాత్ముఁ

డనఁగ నియ్యేపురును నే గృహస్థుచేత

సుగతివాంఛఁ బ్రసాదితు ♦ లగుదు రట్టి

వాఁడునూ వె ధర్మాత్ముండు వసుధమీఁద || ఆర. ఆగ్. ప118

319 ఉ॥ నీతిపదంబునన్ బ్రదుక ♦ నేర్చుట యుత్తమభంగి శౌర్య సం
జాతములై కరం బమరు ♦ సంపద లొందుట మధ్యవృత్తి య
స్థితములై నభారవహా♦జీవనముల్ దలఁపంగ నిష్ఠముల్
నీతికి బాహ్యులైన ధరఁజీవర! మెత్తురె వారి నుత్తముల్॥
ఉద్యో. ఆ२. ప 71

320 క॥ పరదార పరధనంబుల
హరింపమియు దేవపితృస♦మారాధనముం
గరుణయు నతిధి సపర్యయు
గిరితనయా! యెల్లవారికిం గృత్యంబుల్॥ అను. ఆగ్నే. ప79

321 చ॥ తమతమకర్మము లైరువు ♦ దప్పక చేసినవారు దేవలో
కమున సుఖంబుఁ బొందుదురు♦కృష్ణరీవచ్చియుఁబూర్వజాతి జ
న్మమున మహర్థిఁబొందుదురు♦మానిని! యిమ్మెయిఁదప్పియెట్టికృ
త్యములఁ జరించి రజ్జులు ♦ కట్టికులంబులఁ బుట్టు వాటిలున్॥
అను. ఆగ్నే. ప81

322 ఉ॥ ఆపదఁ దూలిపోక సిరి ♦ యంది మందింపక శౌర్యవృత్తిమైఁ
బాపుల గెల్చి యార్జవము♦బంధుజనాళికి నార్యకోటికిం
జూపుచు దీనులన్ గరుణఁ♦జూచి తగం గలమాత్ర బోచుచుం
గోపములేని! మన్నిగలు♦గున్ దివిజాంశమునన్ జనించినన్॥
అను. ఆగ్నే. ప34

323 క॥ వినుము సుఖమునకు♦దుఃఖం
బునకుం గారణము దనకు పూర్వకృతం బై
చను కర్మము కారణ మిది
యని యన్యముగలుగనేర♦దందొక్కటియున్॥ ఆర. ఆ2 ప384

324 క॥ తిల గో సువర్ణదానం
బులు నుపవాసములు దీర్థ♦ము లనేకము లి
మ్ములఁ జేయనివారు దరి
దుర్మలు నిరతం బగుదురాత్మ ♦ దోషము పేర్కిన్॥ ఆర. ఆ२. ప241

- 325 క॥ సరిగా నెన్నుదు రార్యులు
దరిదునిం బతితునిం ¹గృ • తఘ్నుని జడుని
దొరఁకొను ధర్మముఁ గాఘముఁ
బరమగతియు నర్థమునన ♦ పౌరవముఖ్యా! శాంతి. ఆగ. ప50
- 326 క॥ కలిమిను చుట్టలఁ జేర్చును
గలిమియ చెలులను ఘటించుఁ ♦ గలిమియ శౌర్యో
జ్వలుఁ డనిపించును గలిమియ
పలువురు సద్బుద్ధి యనఁగఁబరఁగఁగఁజేయు॥ శాంతి.ఆగ.ప51
- 327 క॥ ఏవానిబంధుమిత్రులు
జీవధనంబులును డప్పిఁజెందుచు గృశునిం
గా వాని నెన్నఁగాఁ దగుఁ
గేవలతనుకార్యయుతుఁడు ♦ కృశుఁడె నరేంద్ర॥ శాంతి.ఆగ.ప52
- 328 క॥ మొలువం బెట్టనియట్టిది
మొలచునె, తొలు మేనిదానఁముల నానార్థం
బులు సిద్ధిందుఁ బ్రయత్నం
బులులేకయు నింత నిజముఁభూపవరేణ్యా॥ అను.ఆగ. ప430
- 329 సీ॥ ఆయాసపడకుండ ♦ నర్థంబుసేరెడు
వారు పాత్రజనంబు ♦ దార పిలచి
తొలుమేనఁ బెట్టిన ♦ యలఘు దయాధ్యులు
ధనసిద్ధి బహుల యత్నమునఁ గలుగు
మనుజులు పూర్వజ ♦ స్మమున నర్థులు దమ్ము
నడుగ దాపక యిచ్చు ♦ నట్టివార
లాయాసమునను వి ♦ త్తాగమం ²బెడలిన
జనులు ముందటి పుట్టు ♦ వునఁ గృపావి
హీనులై యాచకుల నల ♦ యించి పివప
నిడని లోభులు ముదిసి ధ ♦ నేశుఁ డగున
రుండు ప్రాయంబునా డీక ♦ గండడంగి
తొంటిభవమున నీఁగికిఁ ♦ దొడఁగి నతఁడు॥ అను. ఆగ. ప91

330 క॥ అమితజ్ఞానము విజ్ఞా
నము గలిగియుఁ బేదయైన ♦ నరుఁడు చనినజ
న్మమున వినికి గలిగియు దా
నము తెరువునఁ బోనివాఁడునలినదళాక్షీ! అను. ఆగ్నే. ప95

331 క॥ తగుబుద్ధిలేక సంపద
మిగులఁ గలుగు నరుఁడు తొంటి ♦ మేనఁ గరుణమై
విగతప్రజ్ఞుం డయ్యును
దగ దీనులఁ బోచినతఁడు ♦ దళదబ్జముఖి! అను. ఆగ్నే. ప96

332 ఆ॥ వె॥ ధనము గలిగియుండి ♦ ధవళాక్షీ! కుడువక
కట్టకుండు పరమ ♦ కష్టజనము
లొరువు లొత్తిచెప్ప ♦ నుపకారులై తొలు
పుట్టువందు మనిన ♦ యట్టివారు. అను. ఆగ్నే. ప89

333 ఆ॥ వె॥ తమకు ధనములేక ♦ తగుభోగముల కెవ్వ
రైన నడప మను సుఖాధ్యజనులు
తొల్లి పేదవార ♦ లుల్ల మర్థుల కెప్పు
బెట్టఁ గోరుచుండు ♦ నట్టివారు॥ అను. ఆగ్నే. ప90

334 తే॥ గీ॥ కలిగియుండియుఁ దెవులు ♦ కతన భోగ
ములు భుజింపఁగలేని మర్థులు గిరీంద్ర
తనయ! తొలుమేన రోగము ♦ ల్దనికి చచ్చు
నపుడు దానము చేసిన ♦ యట్టివారు॥ అను. ఆగ్నే. ప92

335 ఆ॥ వె॥ ఆలుబిడ్డ లొరటు ♦ లై లేమిఁ గుందుచుఁ
దెవులుచేతఁ బడుచు ♦ నవయు జనులు
మున్ను క్రోధలోభ ♦ ముల నాస్తికతఁ బర
పీడనంబు సేసి ♦ పేర్చినారు॥ అను. ఆగ్నే. ప93

336 చ॥ నిజగుణదోషకర్మముల ♦ నెట్టన మేలును గీడు వచ్చుఁ ద
త్ప్రజనితసౌఖ్యదుఃఖములఁ ♦ బ్రాజ్ఞులు తుల్యమనస్కులై మనో
రుజులును దేహజంబు లగు ♦ రోగములు హితధర్మకర్మభే
షజములఁ జేసి పాపుదురు ♦ సర్వము సాత్వికదృష్టిఁజూచుచు॥
ఆర. ఆగ్నే. ప99

- 337 క॥ విను పూర్వకర్మఫలములు
దనకు వశముగాక పొందుఁ ♦ దరితోవానికొ
గనుఁగొన నేరక మూఁడు
దన కాపద యెనచోట ♦ దైవముఁ దూఱు॥ ఆర. ఆగ్ని. ప65
- 338 క॥ ద్రుమముల దళకుసుమఫలం
ద్గమముల క్రియఁ గర్మముల నొదవుఁ దత్ఫలముల్
తమతమతటిఁ గర్తకు భో
గ్యములై నియతిని శుభాశుభాకారములకొ॥ అను. ఆగ్ని. ప145
- 339 క॥ సమయంబై నను గుసుమ ఫ
లము లెట్టులుదోచుఁ దరువులం దటితోఁ గ
ర్మమునం బొడమును సుఖదుః
ఖము లట్టుల నిష్ప్రియత్న ♦ కలితోద్భూతికొ॥ శాంతి. ఆర. ప77
- 340 తే॥ గీ॥ ఎఱిఁగి యెఱిఁగి నన్నడుగంగ ♦ నేల దీని
సుఖము దుఃఖంబుఁ బ్రాప్తింఁచుచోట నరుఁడు
దగిలి తనకర్మవశమునఁ ♦ దనకుఁ దాన
కర్తగా కన్యులకు నేమి ♦ కారణంబు? ఆది. ఆర. ప264
- 341 క॥ ఎట్టి విశిష్టకులంబునఁ
బుట్టియు సదనద్వివేకములుగల్గియు ము
నట్టిన కర్మఫలంబులు
నెట్టిన భోగింపకుండ ♦ నేర్తు రె మనుజుల్? ఆది. ఆగ్ని. ప62
- 342 సీ॥ దుఃఖంబుఁ బొమ్మని ♦ త్రోచి సుఖంబు ర
మ్మని తెచ్చికొన వశ ♦ మయ్య వానిఁ
దొలుబామునందలి ♦ దుష్కృతంబును సుకృ
తంబు హేతువులుగఁ ♦ దగిలిచేయు
బురుషునికాలంబు ♦ తిరములుగావవి
పొరిఁబొరివచ్చుచుఁ ♦ బోవుచుండు
నర్థముల్ దుర్బుద్ధి ♦ కై నను సిద్ధించు
నగుకాలముల నార్యు ♦ లయ్యుఁ గాని

కాలమున ఘటింపఁగా నేర రనిల వ

రాతపేందు రుచులు ♦ నధిపకాల

కల్పితములు మంత్ర ♦ శిల్పాషధమ్ములు

మేలునేత కాల ♦ లీల దలఁప॥ శాంతి. ఆగ. ప 185

343 సీ॥ తారు గొందఱకు బాధకులయి నడచుట

పరులచే బాధలఁ ♦ బడుట కలుగు

నివి కాలభావంబు ♦ లెఱుక గల్గిన నొరుఁ

బటిచితి మొరులచేఁ ♦ బడితిమనుచుఁ

బురుషుండు ప్రియశోకములఁ బొందఁడర్థదా

రాపత్యబాంధవహానికాత్మఁ

గుందంగ నడలుట ♦ మందబుద్ధిత్వంబు

వగఁ గీడు మానునే ♦ వలవ దడల

శోకభయకారణంబులు ♦ లోకమున న

నేకములు వానిఁ దలసూపు ♦ శోకమునకు

భయమునకు బుద్ధియెడ యీడు ♦ పండితుండు

మూఢుఁ డవి త్రోవనేరఁడుమునుఁగు వగల॥ శాంతి.ఆగ.ప188

344 క॥ విను మలుకయుఁ గూర్చియు లే

దనవద్యా! యజ్ఞనంబు ♦ ల దును విధికి

న్మును చేసిన కర్మఫలం?

బనుభవగోచరము నేయు ♦ నంతియతటితో॥ అను.ఆగ.ప87

345 తే॥గీ! నాతి! విను గ్రహచారంబు ♦ హేతువులుగ

నశుభములు శుభములు నరుఁ ♦ డాచరించు

గ్రహము చేయించునే తానకాక చేత

కొడఁయఁ డటుగాన ఫలములు ♦ గుడువ వలయు॥అను.ఆగ.ప123

346 వినుము పురాతన జన్మం

బునఁ జేసినయట్టి కర్మముల ఫలములు పా

జ్ఞానినై నఁ బొందు వానికి

మనుజేశ్వర! మందుడై ర్యమహిమయ చుమ్మి॥ శాంతిఆరవ14

347 క॥ తనకొలఁది నుపాయంబులు

వొనరిచి ధనవంతుఁ డగుట ♦ భూపగుణము ని

ర్థనుని నిజప్రజయును గై

కొనదు విరోధులునుసరకు♦గొనరు కుమారా॥ శాంతి.ఆ3.ప173

348 క॥ విను ధర్మంబున ధన మగు

ధనమున సిద్ధించుఁ గామతంత్రం బటుగా

పున మధ్యమంబు నధమము

ధనకామము, లుత్తమంబు ♦ ధర్మం బధిపా॥ శాంతి.ఆ3.ప453

349 ఉ॥ కావున ధర్మసిద్ధికి ముఖం బగు నర్థము నందు నిష్ఠమై

నేవిధి నైన ధర్మరతి ♦ యెక్కుడుగా మదిఁ జొన్నుటొప్పుఁ గా

మావిలబుద్ధిగాక యుచితాగతసౌఖ్యము లాచరించుచు

భూవిభుఁడెపుభూమిసతిఁబొంది రమింపమ హేమాన్నతుండగున్.

శాంతి. ఆ3. ప125

350 తే॥గీ॥ ఓపి ధర్మార్థకామంబు ♦ లొకటి నొకటి

నాశ మొందింపకుండంగ ♦ నడుపవలయు

గాక ధర్మంబుసెడ ♦ నర్థకామములను

గోరు పుగుషుండు నిందకుఁ ♦ గుదురు గాఁడె॥శల్క.ఆ2 ప302

351 ఆ॥వె॥ వినుమ సత్యలోభ ♦ మున సిరియగునె యాఁ

కొనిన ముసిఁడి దినినఁ ♦ గ్రొవ్వులావు

గలుగునయ్య? శకుని ♦ కర్ణదుశ్శాసన

మంత్రితంబు కార్యతంత్ర మగునె? ఉద్యో. ఆ3. ప333

352 చ॥ అలఘు గుణంబు లందధికుఁ ♦ డైన మహాత్ముఁడు రాగకోపమా

యలఁ బడి యక్షమావివశుఁ♦డై యచిరాంశులతావిలాసచం

చల మగులక్ష్మి కాసపడి ♦ సత్యము ధర్మముదప్పి సత్సభా

వలి దగువారియొద్దఁ దగు♦వాడయి సజ్జనుఁ డుండనేర్చునే?

ఆర. ఆం. ప259

353 సీ॥ ధర్మకామంబులు • ^{ధి}దలగంగన^{ధి}రారి
 యగువాఁడు పతితుడై ^{ధి}2 యర్థసేవ
 నర్థార్థముగఁజేయు • సతఁ డుగ్రవనములో
 గోరక్షసేయు నఁకమ్మమతిఁ బోలు
 నర్థసర్థములకు • హానిగాఁ గామూరి
 యగునాతఁ డల్పజలాలాశయమున
 జలచరం బెట్లు లజ్జలములతోఁ జెడు
 నట్లు కామంబుచే • హానిబొందు
 గీ॥ నర్థధర్మములు మహాబ్ధిమేఘములట్లు
 లుభయమును బరస్పరోదయమ్ము
 లిట్లుగాఁ ద్రివర్గ • మెఱిగి³ సౌమ్యమున సే
 వించువాఁడు సర్వవిత్తముండు॥ ఆర. ఆగ. ప245

354 క॥ వరధర్మము నర్థంబును
 సరసంబగు వివయసుఖము • సద్గతియుఁ దపః
 పరిపాకమునన కలుగు
 న్నరునకుఁ ⁴వత్తద్విధార్థ • నైపుణుఁ డైనక॥ శాం.ఆగ.ప502

355 తే॥గీ॥ అలఘుతపములు తొలుమేనఁ • గలిగెనేని
 పెదకికొనివచ్చు న న్నరు • విపులభోగ
 ములు పురాకృతవృద్ధసేవల ఫలించు
 బుద్ధి కలిమియు విద్యలఁ • బాలుచుటయును॥ అను. ఆగ.ప431

౮ తల్లిదండ్రులు, పుత్రులు.

356 ఉ॥ కొందఱు బ్రహ్మచర్యమును • కొందఱు భవ్యగృహస్థధర్మముం
 బొందుట కొంద టిద్ధతపఃము న్వనభూమిఁ దగం జరించుటం
 గొందఱు సత్క్రియత్వమునఁ • గొందఱు యజ్ఞవిధానశీలతం
 గొందఱు అనూనదానములఁగోరి యొనర్తురు నిత్యసౌఖ్యముక॥
 శాంతి. ఆ ౬. ప552

357 క॥ జనకుడు తపమును ధర్మం

బును విద్యయుఁ బరమదైవ ♦ మును గావున నా

తనికిఁ బ్రీయం బగుపనిచే

సిన దేవతలెల్లఁ బ్రీతిఁ జెందుట గల్గున్॥ శాంతి. ఆశ్శ. ప 271

358 చ॥ కరచరణాదినంఘటిత ♦ కాయము సంజననంబు వహ్నిపు

ట్టరణినిఁ బోలెఁ దల్లిదెన ♦ నైనదిగాదొకొ యట్లుగాక దు

ర్భరమగు గర్భభేదమును ♦ బట్టికినై నిజదేహచింతపై

భర మొకయింతలేక పడుపాటులునక్కట! యెక్కుడెంతయున్॥

శాంతి. ఆశ్శ. ప273

359 ఆ॥ వె॥ వచ్చి పోయి చూచు ♦ వాడుగా కిడుమలఁ

బడునె తల్లివోలె ♦ బట్టివోడఁ

దండి సెప్ప నిట్ల ♦ ధర్మశాస్త్రంబులు

నంబ గౌరవమున ♦ నధిక యగుట॥ శాంతి. ఆశ్శ. ప274.

360 క॥ కలవాడు లేనివాడు న

బలుఁ డబలుఁడు మూఢబుద్ధి ♦ ప్రాధుం డనఁ గా

వల దెవ్వరికైన జనని

కలిమియ యత్యంతసౌఖ్య♦కరమై యుండున్॥ శాం. ఆశ్శ. ప278

361 క॥ అప్పుడ యసమర్థుం డగు

నప్పుడ దుఃఖియగు శూన్య♦మై తోచు జగం

బప్పుడ మాతృవియోగం

బెప్పుడు వాటిల్లు నపుడఁ యెంతయుఁ దూలున్॥ శాం. ఆశ్శ. 277

362 ఆ॥ వె॥ బాలుఁ డైనఁ గొడుగు ♦ ప్రాధుఁ డైనను వృద్ధుఁ

డైన నొక్కవిధమ ♦ యర్హిలియును

నరయ భరము తల్లి ♦ కాపదార్థంబు జ

గంబు కలిమికెల్లఁ ♦ గారణంబు॥

శాం. ఆశ్శ. ప275

363 క॥ జననీజనకగురులయొడ

నొనరించిన మేలు గీడు ♦ నొదవించు సుఖం

బునకును దుఃఖమునకు నిం

తని కొలఁది యిడ స్వశంబెయజనకు నైనన్॥ అను. ఆశ్శ. ప 25

364 సీ॥ విను తల్లియును దండ్రీయును గురుండును సేవ
 నీయులు సదృశి క్తి ♦ నిత్యనిరతి
 వారలఁ గొలుచుచు ♦ వారెద్ది చెప్పిన
 నది యాచరించుట ♦ యధికధర్మ
 మాగమత్రయమును ♦ నగ్నిత్రయంబు లో
 కత్రయంబును దేవ ♦ తాత్రయంబు
 నను వస్తువులు వాని ♦ యందును జనని గౌ
 రవమున నెక్కుడు ♦ రాజముఖ్య!

తే. గీ॥ యీజగంబున దివమునఁ ♦ బూజ పడయు
 మాతృభక్తుఁడు పితృభక్తి ♦ మానసుండు
 నట్ల యవ్యయానందసం ♦ ప్రాప్తణంబు
 గురుపదాబ్జసమారాధ♦కుండు గాంచు॥ శాంతి. ఆ3. ప43

365 సీ॥ జతనంబు మిగుల మా ♦ సములు దొమ్మిది యుద
 రంబునఁ గరము భ ♦ రంబుతోడ
 భరియించి పదపడి ♦ ప్రాణసంశయదశ
 నొంది పుత్రునిఁగాంచు ♦ నొనరఁ దల్లి
 తపములు యజ్ఞము ♦ ల్దానము ల్వ్రతములు
 దేవతా సజ్జన ♦ సేవనములు
 గావించుఁ బుత్రునిఁ ♦ గామించి జనకుఁ డి
 ట్లినుపురపాటును ♦ సరియె తలఁపఁ
 గీ॥ దనయుఁ గని తల్లిదండ్రులు ♦ దమకు నతఁడు
 భక్తుఁడగుటకు ధర్మార్థ ♦ సక్తుఁడగుట
 కాసపడుదురు విను మట్టి ♦ యాస సిద్ధి
 బొందఁ జేయునాతఁడ సూర్య ♦ నందనుండు॥ ఆర. ఆశ్చ. ప5

366 కీ॥ జనవియు జనకుఁడు నెవ్వని
 యనువర్తనమునఁ బ్రియంబు ♦ నందును రెదఁ ద
 త్తనయుఁడు ధర్మము గీర్తియు
 ననూనముగఁ బడయఁజాలు ♦ నక్షయగతుల౯॥ ఆర. ఆశ్చ. ప6

367 క || పితృసంకల్పము సేయఁగ
సుతుల కవశ్యంబు వలయు ♦ సుతజన్మఫలం
బతిముదమునఁ బితృవరులకు
హిత ! మొనరింపంగఁగాదె ♦ యెంతయుభక్తి || సభా. ఆం. ప93

368 క || విను గార్హ పత్య మను న
య్యనలము విహరింపఁబడి త ♦ దాహవనీయం
బన వెలుఁగునట్ల వెలుఁగును
జనకుఁడు దాఁబుత్తుఁడై నిజద్యుతితోడన్ || ఆది. ఆశ. ప85

369 క || తాన తననీడ నీళ్లుల
లో నేర్పడఁ జూచునట్లు ♦ లోకస్తుత! త
త్సూను జనకుండు చూచి మ
హానందముఁ బొందు నతిశయప్రీతిమెయిన్ || ఆది. ఆశ. ప86

370 క || తనయుండు తల్లిదండ్రులు
పనిచినపని సేయఁడేని ♦ పలు కెదలోఁ జే
కొనఁడేని వాఁడు తనయుం
డనఁబడునె పితృధనమువ ♦ కర్హుండగునే! ఆది. ఆశ. ప198

371 క || విను బేల యెట్టికష్టుఁడు
దనపురుషగుణంబు సెడఁగఁ ♦ దల్లిని దోఁబు
ట్టినవారి విడిచి రాగం
బునఁ జపలస్త్రీసుఖంబు ♦ వొందునె చెపుమాన్ || ఆది. ఆశ. ప196

— — —
౯. స హా ద రు లు.

372 క || విను భక్తియు పేరపు గలిగి
యనుజన్ములు పెద్దవాని ♦ నారాధింప
జనవర! యతండు దమ్ములఁ
గొనియాడన్ సిరికిఁ బట్టఁగుదు రుజ్వలులై || అను. ఆశ. ప182

(1) మొనరించుటయే.

373 చ॥ కరి తురగాదిఘట్టనయః ♦ గాలియు నొంపదెయ్యెంటినున్నయ
త్తరువు ననేకభూరుహావిఃతానము ¹గుంపయియున్న బాధలం
బొరయు నె యన్నదమ్ములును ♦ బొందిన నేరి కసాధ్యులట్లుగా
కెరవయి ²నిల్చినం గెలని ♦ కెల్లిదమ్మై పరివోదురెంతయున్॥

ఉద్యో. ఆ. ౨. ప88

374 తే॥గీ॥బలముగలనానిఁ బలువురు ♦ బలవిహీను

లొక్కఁడైకూడి నిర్జింతు ♦ రుత్సహించి
మధువుగొన నుత్సహించిన ♦ మనుజుఁబట్టి
కుట్టి నిర్జించు మధుకర ♦ కులమునట్లు॥

ఆర. ఆం. ప251

375 క॥ మానవనాయక యగ్రజుఁ

డైనను ననుజన్ముఁడైన ♦ సన్న్యాసయంబుం
బూని సహౌదరులకుఁ గీ

డైన సతఁడు దండుఁడందఱు ♦ నవసీపతికిన్॥ అను. ఆర.ప136

376 ఆ॥ వే॥ అన్న పతితుఁడైన ♦ నటుగాక సన్న్యాసి

యయ్యెనేనిఁ దమ్ముఁ ♦ డాతఁడుండ
దారసంగ్రహంబుఁ ♦ దాఁజేసి పాపంబుఁ

బొరయఁడందఱు బుధులు ♦ కురువరేణ్య॥ శాంతి. ఆం. ప301

౧౦. జ్ఞాతులు.

377 క॥ జ్ఞాతుల ³పూరితమును గో

వ్రాతము నాక్రమము విప్రః ⁴వర్గము చనువున్
నాతుల ⁴గారింపమియును

బ్రీతిం జననిచ్చు నతని ♦ పెంపొప్ప నృపా॥ ఉద్యో. ఆ. ౨. ప86

378 క॥ జ్ఞాతులు తమలోఁ బొందినఁ

జ్ఞోమోదమునఁజెలఁగి ♦ చెలువొందుదు ర

స్మితిం బొసిన విగతవి

భూతింగడుఁగొఱవులట్ల ⁴పొగయుదురధిపా॥ ఉద్యో. ఆ. ౨. ప275

(1) గుంపయి కెచ్చి (2) నిల్చింబరుల (3) పూరితమును (4) గారింపమియును.

379 వ॥ కాపునఁ దమలో విరోధం బొప్పదు. సంభాషణ ¹భోజనాది
సత్కారంబులను సవినయవర్తనంబులను బ్రీతులైన జ్ఞాతు
లిహపరార్థసాధకు లగుదురని చెప్పి వెండియు॥ ఉద్యో. ఆ. ప 27

380 క॥ అలమిక్సొని యొండొరుల పో
పులఁ బ్రాపుల నెలమి కలిమిఁ • బొంది బహు జ్ఞా
తులు నెమ్మిఁగూడఁ దామర
కొలనిక్రియన్ సరికిఁ బట్టఁగుదు రుజ్జ్వలులై॥ ఉద్యో. ఆ. ప 87

381 తే॥ గీ॥ కొంచమైనను దగఁబంచి • కుడువ మేలు
పనులయెడ దుఃఖ మొర్చి యల్పంబు సుఖము
ననుభవించుట హితము శత్రునకు నైన
నిచ్చుటయలెస్స యడిగినయెడ నృపాల! ఉద్యో. ఆ. ప 47

382 ఉ॥ సారపుధర్మము నిర్విమలఁసత్యముఁ బాపముచేత బొంకుచే
బారముఁ బొందలేక ²చెడు • పాలిది యైనయవస్థ దక్షులె
వ్వార లుపేక్ష చేసి రది • వారలచేటగుఁ గాని ధర్మని
స్తారకమయ్యు సత్యశుభ • దాయకమయ్యును దైవముండెడున్॥
ఉద్యో. ఆ. ప 273

౧౧. భా ర్యా భ ర్త లు .

383 క॥ సంతత గృహమేధిఫలం
బంతయుఁ బడయంగనోపు • ననుగుణభార్యా
వంతుం డగువాఁడు క్రియా
వంతుఁడు దాంతుండు పుత్ర • వంతుండు నగున్॥ ఆది. ఆ. ప 81

384 క॥ సతియును గుణవతియుఁ బ్రిజా
వతియు ననువ్రతయునైన • వనిత నవజ్ఞా
న్వితదృష్టిఁ జూచు నతిదు
ర్మతి కిహముం బరముఁ గలదె • మదిఁ బరికింపన్॥ ఆది. ఆ. ప 80

385 క॥ విను సౌ భాగ్యసమేతుఁడు

మును నిజదార్తై కపరుఁడు ♦ ముండటిజన్మం

బున భార్యకుఁ బ్రీతియొన

ర్పని మనుజుఁడు సుభగతావిరహితంబొందున్ ॥ అను. ఆగ్. ప94

386 సీ॥ ఋతుమతిగాక శుద్ధతయుఁ గల్గినయింతి

కన్య తత్పరిణయంకరణమునకు

నొడయులు విను తల్లియును దండ్రీయును దండ్రీ

తోఁబుట్టినతడు మాతులుఁడు సోద

రుండును యోగ్యవరునిఁ జూచి వారిలో

నెవ్వరైనను బ్రీతి ♦ నిచ్చువారు

పతి యంతనుండియుఁ ♦ బ్రభువు దానికి నట్లు

గావున నాతండ ♦ దైవ మనుచు

నతని మత మూఁది దేవతా ♦ పితృసమర్చ

నములు నతిధిపూజనము సన్మతి సమాచ

రించుచును జతిహితము వాటించి నడుపు

సతి పతివ్రత యిహపర ♦ సౌఖ్యమహిత॥ అను. ఆగ్. ప285

387 క॥ పాతివ్రత్యము గలిగిన

నాతి యనఁగ దైవమన జనస్తుత! వేరే

యాతతధర్మార్థసుఖ

ఖ్యాతులు సద్భార్యవలనఁ ♦ గాదే కలుగున్ ॥ అను. ఆగ్. ప219

388 చ॥ పతి గడవంగ దైవతము ♦ భామల కెందునులేదు, ప్రీతుడై

పతికరుణించెనేని కలభాషిణి భాసురభూషణాంబుర

న్విత ధనధాన్య గౌరవము ♦ విశ్రుతసంతతియున్ యశంబు స

ద్గతియునుగల్గు నొందుమెయిఁ ♦ గల్గు నెయెన్ని తెఱంగు లారయన్.

ఆర. ఆగ్. ప314

389 ఆ॥ వె॥ కరము దుఃఖపడినఁ ♦ గాని యొక్కింత సౌ

ఖ్యంబు ధర్మగతియుఁ ♦ గలుగ దెందు

జూడ నబల భర్త ♦ శుశ్రూషఫలము సం

తతసుఖంబు గలదు ♦ ధర్మ మోదవు॥ ఆర. ఆగ్. ప315

390 క॥ ధని యధనుఁడు రూపసి యొ

ప్పనివాఁ డవివేకి మూఢభావుఁడు రోగుం
డనుగతరోగుఁ డనక యం

గన పతిఁబాటింపవలయుఁగామధ్వంసీ॥ అను. ఆశ్చ. ప295

391 చ॥ పతికి ననుంగులైన తగు ♦ బంధుల మిత్రుల భోజనాదిస
త్కృతముల నాడరించుచు నక్యత్రిమభక్తి విశేషసంతతో
ద్ధితమతివై చరింపుము త ♦ దీయ హితేతర వృత్తులైన హ
రతివ! భవత్సుహృజ్జనము ♦ లైనను గైకొనకుండు మేర్పడఁ॥

ఆర. ఆశ్చ. ప 319

392 గీ॥ పనులయెడ మారువలుకక ♦ యనవధానుఁ

డైన పతిఁ దలఁపించి ధ ♦ స్మార్థకలిత
కృతుల్లు నడపుచు నవతి గల్గినను బోర

తంబులే కొక్కటైయున్కి ♦ తగవు సతికి॥ అను. ఆశ్చ. ప291

393 క॥ కావున నిత్యము సమ్య

గ్భావము ప్రేమంబు వెఱపు ♦ భక్తియుఁ బ్రియముం
గావింపుము ప్రియనెడ నీ

భావ మెఱిగియతఁడుదానఁపైఁబడి మరుగున్॥ ఆర. ఆశ్చ. ప316

394 తే॥గీ॥ భర్తచేత నియోగింపఁ ♦ బడక సతికి

నేదియును జేయఁగాఁ దగ ♦ దెద్దియైన

భర్తచేత నియోగింపఁ ♦ బడినదానిఁ

జేయకునికి దోషం బని ♦ చెప్పెమనువు॥ ఆది. ఆశ్చ. ప92

395 క॥ పురుషులచే ధర్మస్థితిఁ

బరిగ్రహింపంగఁబడిన ♦ భార్యలకు నిరం

తరము నిజపురుషభక్తియుఁ

బరపురుష విసర్జనంబుఁబరిచిత మయ్యెన్॥ ఆది. ఆశ్చ. ప93

396 ఆ॥వె॥ ఎట్టిసాధ్వ్యులకును ♦ బుట్టినయిండ్లను

బెద్దకాల మునికి ♦ తద్ద తగదు

పతులకడన యునికి ♦ సతులకు ధర్మపు

సతుల కేడుగడయుఁ ♦ బతులచూ వె॥ ఆది. ఆర. ప64

397 ఆ॥ వె॥ పురుషుకంట మున్ను ♦ పరలోక మేగిన
 సత్య నోచినదియు ♦ సతులలోనఁ
 బురుషహీనయైనఁ ♦ బరమపతివృత
 యయ్య జగముచేత ♦ వ్రయ్యబడదె॥ ఆది. ఆ. ప253

398 తే॥ గీ॥ బాల్యమునఁ దండి, యావన ♦ ప్రిప్తి మగఁడు,
 వార్ధకంబునఁ దనయుఁడు, ♦ వామనయన
 నరసి నడుపఁగా నెందును, ♦ నంగనలకు
 వలసినట్టులు చేయఁగా ♦ వచ్చునెట్లు॥ అను. ఆ ౨, ప22

399 చ॥ అలయక మంత్రతంత్ర వివిధౌషధభంగులఁ జేసి యెంతయున్
 వలతురు నాథులంట మగువా! కడు బేలతనంబు దానమున్
 గలిగిన ప్రేమయున్ బొలియుఁగాని యొకటను సిద్ధిబొంద ద
 ప్పొలతులతోడియు న్నియహిఁపొత్తుఁగఁజూచువిభుండెఱంగినన్॥
 ఆర. ఆ ౫. ప296

400 చ॥ మగువయొనర్చువశ్యవిధిమందులుమాయలునొండుచందమై
 మగనికిఁ దెచ్చు రోగములుమానక మూకజడాది భావముల్
 మొగి నొనరించు నద్దురితము ల్దనచేసిన చేతలై తుదిన్
 జగమున నెక్కి నిందయును ♦ సద్గతిహానియు వచ్చు నింతికిన్॥
 ఆర. ఆ. ప 297

401 క॥ కావునఁ బతులకు నెప్పుడు
 గావింపఁగఁ దగదు కపటకర్మంబులు ద
 ద్భావ మెఱిగి వశవర్తిని!
 యై వనిత చరింప నదియయగు నెల్లవియున్॥ఆర. ఆ. ప298

402 క॥ గతి పతియ చువ్వె భార్యకు
 నతని గడచినట్టి సత్ప్రాయణము కృపా
 యుత కలదే కావునఁ దా
 నతనికి భక్తయగు టిచ్చునఖిలశుభంబుల్॥ అను. ఆ. ప297

403 ఆ॥ వె॥ పురుషునందు దోషపుంజంబు గలిగిన

నెఱిగి యది సహించునేని భార్య

పురుషున దభీష్టభోగంబు దేహంత

రంబునందు ధర్మ రతియుఁ బడయు॥

ఆర.ఆ.౨. ప159

404 తే॥ గీ॥ అనపహార్యంబు తేజోమయంబు నర్వ

గుణములకు నలంకారంబు గురుతరంబు

భామలకు బతిభక్తియ ధరమమైన

భూషణం, బిట్టివే పెరి ధూషణములు?

ఆర.ఆ.౨. ప142

౧౨. కులధర్మము.

405 క॥ తన కులధర్మము విడువక

మనుట పరమధర్మ మండు॥ మాన్యులు చిత్తం

బునఁ గృపగలుగుట ముఖ్యపు

పని సైరణ వలయు నఖిలభావము లందున్॥ ఆర.ఆ.౩. ప37

406 క॥ ఒప్పెడునదియైనను గడు

నొప్పనియదియైన నిజకులోచితపథమున్

దప్పఁ దగ దండు ధార్మిక

లప్పని నిజభాగ్యవిహిత ధర్మముండఁ దగున్॥ ఆర.ఆ.౩. ప64

407 తే॥ గీ॥ ఒప్పకున్నను నాత్మకులోక్తకర్మ

మూర్ఖ్యగతిఁ జేర్చు బరకర్మ మొప్పెనేని

సార్యజనములు కిల్చిష ధర్మము దానిఁ

గాన నడుపుము నిజవంశకర్మ మధిప॥

శాంతి. ఆం. ప279

408 క॥ కుల రూప గుణ ద్రవ్యం

బులు వికృమవంతునందు భూవిదితములై

నిలుచు నవికృమునకు నవి

గలిగియు లేనిక్రియ నప్రకాశంబు లగున్॥ సభా. ఆం. ప127

409 క॥ ధనమును విద్యయు వంశం

బును దుర్మదులకు మదంబుఁ ♦ బొనరించును, స

జ్జను లైనవారి కడఁకువ

యును వినయము నివియె తెచ్చునుర్వీనాథా! ఉచ్ఛో. ఆ. ౨ పరి 5

410 క॥ కులనాశము నేసినఁ ద

త్కులధర్మ మడంగు నష్టఁకులధర్ములకుం

గలుగును దుస్సంకర మ

క్కులఘ్ను లేగుదురు నరక ♦ కూపంబులకు॥

భీష్మ. ఆం. ప187

411 ఆ॥ వె॥ ధాత నిన్ను నేమి ♦ ధర్మంబు నడుపుట

కై సృజించె దాని ♦ నాచరించి

యుండు నీకు నీవ ♦ యొడయండవై ధాతృ

నోదితప్రసర్తఁనుఁడవు గాఁగ॥

శాంతి. ఆం. ప209

— ❦ —
౧౩. ధర్మగుణము.

412 తే॥ గీ॥ వేదవిహితంబులును శాస్త్రవిహితములును

శిష్టచరితంబులును ననఁ ♦ జెప్ప నొప్పి

ధర్మములు మూఁడు విధముల ♦ దనరుచుండుఁ

గడఁగి యిన్నియు సద్గతి ♦ శారణములు॥ ఆర. ఆ. ౫. ప49

413 చ॥ అరయఁగ ధర్మతంత్రముల ♦ యందు నిరర్థము లేదొకండు నె

వ్వరి మదియందు వ్రాలెఁ దగఁవారలు దానినపూని యాచరిం

తు రదియ వారి కిష్టఫల ♦ దోహదకార్య మొనర్చు నెల్లెడం

బురుషులఁజూడమే తమకుఁ ♦ బోలినధర్మముల న్నెలుంగఁగ॥

శాంతి. ఆ. ౬. ప545

414 క॥ ధీరమతి యుక్తిజేసి వి

చారింపఁగ నిక్కువంబు ♦ సర్వజనస్వ

ర్హోహణ సోపానం

బారంగ ధర్మంబుచూవె ♦ యంబుజనేత్రా. ఆర. ఆగ. ప229

415 క॥ ఉత్తమపథంబు ధర్మా

యత్తము ధర్మంబు మృతుల ♦ కథిప! సహాయం

బెత్తెఱుగున ధర్మక్రియ

చిత్తంబునఁ జేర్చవలయు ♦ జీవించుతటిక. అను. ఆర. ప251

416 క॥ అంతంతకు సత్కర్మము

లేంతయుఁ బెనుపొంద జీవుఁ ♦ డెక్కుడు చేయు

జింతాకలుషము వాయఁగ

సంతోషామృతము నాని, సంశుద్ధుడగున్. శాంతి. ఆగ. ప419

417 గీ॥ ఉత్సవంబుమీఁద ♦ నుత్సవ మందుచు

సుఖముమీఁద సుఖము ♦ చొప్పడంగఁ

బుణ్యపదముమీఁదఁ ♦ బుణ్యపదంబున

కరుగు నరుడు సుకృతి ♦ యైన నధిప. శాం. ఆర. ప74.

418 శ్లో॥ గీ॥ మేలు రెండులోకంబుల ♦ మేలు తెచ్చుఁ

గీడు చేసినఁ దప్పను ♦ కీడె యగును

గానఁ 2 బుణ్యవర్తనమున ♦ కానుకూల్య

శీలమవు దైవ మది ఫల ♦ సిద్ధిఁజేయు. అను. ఆగ. ప137

419 క॥ ఈలోకమ యగుఁ గొందఱ

కాలోకము గొందఱకు నిహంబును బరమున్

మేలగుఁ గొందఱ కథిపా!

యేలోకములేదు వినవె ♦ యిల గొందఱకున్. ఆర. ఆర. ప174.

420 చ॥ ధనములు సాల గల్గి సతతంబును నిందియవాంఛసల్పుచున్

మనమున నెన్నడున్ సుకృతమార్గముపొంతనుబోక భోభామో

హనిరతబుద్ధులై తిరుగు ♦ నట్టిజను ల్పరలోకసౌఖ్యముల్

గనుటకు నేర 3రిప్పటినుఖంబులు మేలయితోఁచు వారికిన్॥

ఆర. ఆ ర. ప 176.

(1) యతిరక్త్యుఁడై (2) బుజువేవర్తన వన (3) యెక్కిడి

421 మ॥ ఉపవాసవ్రత సంతతాధ్యయన తీర్థోపాసనాదిక్రియై
కపరత్వంబునఁ జేసి యైహికము దుఃఖప్రాయమైపోవఁగా
విపులానందముఁ బొందగల్గుఁ దుది నావిరూపతభోగైక లో
లుపబుద్ధిం జరపుణ్యాశీలురకు నాలోకంబునకా భూవరా!

ఆర. ఆ ర. ప 177.

422 ఉ॥ ధర్మమ పల్కుచుం దగిలి ♦ ధర్మపథంబునఁజేసి యర్థమున్
బేర్చియుఁగాంచి ధర్మవిధిఁ ♦ బెండిలియై ప్రజలకా సృజించి స
త్కర్మములం బ్రశస్తములుగాఁగ్రతువుల్ వొనరించుసజ్జనుల్
ధర్మజ! యిందు నందును ముదంబునఁగాంతురభీష్టసౌఖ్యముల్ ॥

ఆర. ఆ ర. ప 178

423 ఆ॥ వె॥ సత్యమును శమంబు ♦ శౌచంబులేక నా
స్తిక్యమును నిషిద్ధ ♦ నేవనంబు
గలిగి తిరుగు దుష్టకష్టజనశ్రేణి
పొలియు నుభయలోకములకుఁగాక. ఆర.ఆర ప 179.

424 తే॥ గీ॥ వనిత లీపాపములు చేసి ♦ వానివాని
పత్నులై జనియింతురు ♦ పాపభీతిఁ
దెరువుఁ దప్పక నడిచిన ♦ నరులు సౌఖ్య
మందుదురు రెండులోకంబులందుననఘ! అను.ఆర.ప268

425 క॥ విను, మాంస శోణిత వివ
ర్ధన మగు నైహికమునందుఁ ♦ దత్పురులు పరం
బని యొకటి కలిమి దలఁపరు
గొనరు బుధులమాట నాస్తికులు వినయనిధి! శాం.ఆ. ప225.

426 క॥ ఐనను గాఢనిరూపణ
మానసుడై యార్యజనుల ♦ మహితవచనముల్
వీనుల నూనుచు ధర్మము
తెనవి సేయంగఁ దప్ప ♦ కగుఁదత్పులముల్. శాంతి. ఆర. ప78.

427 తే॥ గీ॥ శ్రుణ్యపాపానుగుణభంగిఁ ♦ బుట్టి సౌఖ్య
దుఃఖమయ సంసరణమునఁ ♦ దొడరి నరుఁడు

- వినుము కేవల ధర్మవత్తానసుభైక
 1భాజనము నొందు ధర్మైక ♦ పరత మేలు॥ అను.ఆర.ప257
- 428 క॥ అమరగ దాక్షిణ్యము ధ
 ర్మమునకుఁ గుదురండు గీర్తి ♦ మహిమ నెలపు దా
 నము సత్యము సురపురి మా
 గణము శీలము సంశ్రయమునుఁఖంబులకెల్ల॥ ఆర.ఆ2.ప443
- 429 క॥ ధర్మంబుఁ బరిజ్ఞానము
 నిర్మలమతి నభ్యసించి ♦ నృప! యనిశంబు
 ధార్మిక సంగతి గలిగినఁ
 బేర్చి యుభయలోకముల న ♦ భిస్తుత్య మగు॥ శాంతి.ఆ2.ప74
- 430 ఆ॥ వె॥ అంతకుండు జనుల ♦ కాసన్నుడై యుండ
 నిమిషమాత్రమేని ♦ నిశ్చయింపఁ
 దగని జీవనంబు ♦ దద్ద సుస్థిరముగాఁ
 జేసి కార్యమెడయుఁ ♦ జేయఁదగునె॥ ఆర.ఆ6.ప261
- 431 తే॥గీ॥ జరయు మరణంబు మర్త్యనిజన్మమాది
 గాఁగ వెనువెంటఁ దగులు నంగంబు వేచి
 యెల్లి చేసెద ననక మేలిపుడు నేయు
 మనఘ యోర్చునె మృత్యువుజనులపనులు॥ శాంతి.ఆ2.ప234
- 432 తే॥గీ॥ మీను వల తన్నుఁ బొదువుట ♦ గాన కిష్ట
 వృత్తివిహరించుచుండెడు ♦ విధమ కాదె
 యెల్లిచేసెద ననక మేలిపుడచేయు
 మనఘ యోర్చునె మృత్యువు మనుజుపనులు॥ శాంతి.ఆ2.ప281
- 433 క॥ ఆపడ యయినను ధర్మవ
 ప్రాప్తుగ రక్షింపవలయుఁ ♦ బరమార్థము 3ధ
 ర్మోపాయము ధార్మికులకు
 నాపద జన్మాంతరమున ♦ ననుగత మగుట॥ ఆది. ఆ2. ప218
- 434 ఆ॥వె॥ పడయరాని యాయు ♦ మోడలికిఁ గలిగినఁ
 బాపకృతుల దానిఁ ♦ బదటఁ గలుప

నగునె? పుణ్యవిధి సమాచరణముల గై-

సేయవలయు గాక • చెలువు మిగుల॥ శాంతి. ఆగ్ర. ప480

435 క॥ అనఘా! మర్త్యుల జీవన

మనిత్య మని యెఱిగి సుఖము • నప్పుడు దుఃఖం

బు నపుడు ధర్మం బేమర

కునికియ యెఱ్ఱాత్మికై న • నురు పూహింపన్॥ శాంతి. ఆగ్ర. ప489

436 క॥ జాతుఁడు మృతుఁ డగుట ధృవము

భూతోల్లాసము లనిత్యములు విను సద్యః

పాతియగు శరీరంబున

కై తొరఁగునె ధర్మపథము • నార్యుండధిపా॥ శాంతి. ఆగ్ర. ప519

437 క॥ భూతము లింద్రియగుణసం

భూతము సత్త్వాదిగుణనికాయము గాయం

బై తోచు టెఱిగినను ధ

ర్మేతర కృత్యములు సేయునే నరుడనఘా॥ శాంతి. ఆగ్ర. ప518

438 క॥ జనన జరామరణగ్రా

హనిబిడ కాలాబ్ధిమగ్నముని జగము నెఱిం

గినవాఁడు ధర్మవతాన

మున నుండును జింతదక్కి • భూపవరేణ్యా॥ శాంతి. ఆగ్ర. ప219

439 క॥ ఎఱుకఁ గలవారిచరితలు

గఱచుచు సజ్జమలగోష్ఠి • గదలక ధర్మం

బెఱుగుచు నెఱిగినదానిని

మఱువ కనుష్ఠించునది సమంజసబుద్ధి॥ ఆది. ఆగ్ర. ప202

440 చ॥ తనతనధర్మమున్నడపి • దానన సంతనమంది శాంత భా

వ్తనిరతి ముండువాఁడెగి • పారలు చెప్పెడు ధర్మవృత్తి ని

చ్చెనయుఁగ నూఁది పత్పథముజెందుట కెక్కుము పొత్తి నూలివు

త్వన కెనగాకు బంధకుడవుం దన కజ్ఞుఁడు దానయమ్యై॥

శాంతి. ఆగ్ర. ప227

- 441 తే॥ గీ॥ పాపకర్మంబు లెల్లను ♦ బాముఁ బెట్టి
పుణ్యకృత్యంబు లందును ♦ బురుషుఁ డోపి
నట్లు శుద్ధమనస్కుఁడై ♦ యాచరించు
వాఁడు సజ్జనసంగతి ♦ వలయు నెపుడు॥ శాంతి. ఆ గీ. ప451
- 442 తే॥ గీ॥ పాప మించుక తొడరెడు ♦ ¹పనుల నెట్టి
ఫలముగలిగిన వల దల్పుఁఫలవిధాయి
యైన పుణ్యమిశ్రిత కార్య ♦ మాచరించు
నది శివం బగు దాన నిఁహమ్ముఁ బరము॥ శాంతి. ఆగీ. 450
- 443 క॥ ధార్మికులు సలుపు నుత్తమ
కర్మముఁ జెడనాడు నాస్తికజనము విను మా
దుర్మతుల తెఱఁగుఁ గనుఁగొని
ధర్మమునెడఁ బ్రీతి వదలఁ ♦ దగదు బుధునకు॥ ఆర. ఆగీ. ప40
- 444 క॥ పులుగులలోఁ బూత్యండక
ములు సారములైన ధాన్యములలోనను బా
ల్లులుఁ బోలెను జూవె మను
ష్యులలో ధర్మరహితాత్ములుర్వీనాథా ! శాంతి. ఆ ర. ప75
- 445 క॥ పాపంబులు కర్జము లని
యేపునఁ జేయంగ నవియు ♦ నింపగు ధర్మ
వ్యాపారంబులు గార్యము-
లై పరిణతిఁ బొందెనేని ♦ నట్టుల చెల్లు॥ ఉద్యో. ఆ. ప69
- 446 సీ॥ సత్యహితాలాప ♦ చతురత యర్హంబు
సంతత సుజనపూజనము వలయు
²విను క్రోధసంరంభ ♦ విద్వేషములుఁ జేసి
మతి గలంగినను ధర్మంబుఁ దప్ప
కుండంగ నడచు టత్మత్తమసరణి య
ప్రియముల యందును ♦ బ్రియము లరెదు
దైన్య హర్షంబులఁ ♦ దగులక యున్నట్టి
కల్యాణవర్తన ♦ కాంక్ష లేస్స

గీ॥ యెగ్గునేసినవారికి • హితమునేత
 యార్యజనములు గీర్తింతు • రన్యదోష
 కారి! దనపాపమునఁ దాన • కాలిపోవు
 వేట వానికిఁ గీడు గావింప నేల? ఆర. ఆగ్. ప39

447 క॥ శరణం బని వచ్చిన భీ
 కరశత్రుని నైనఁ బ్రీతిఁ • గావఁగవలయున్
 గరుణావరుల తెఱం గిది
 యిరువుగ సరిగావు దీని • కేధర్మంబుల్॥ ఆర. ఆగ్. ప418

448 ఆ॥వె॥ కావరయ్య యనినఁ • గరము దుర్మలుఁ డైన
 జెనసి యోపినంత • చేయు ననిన
 నూరకుండు నయ్య • యుత్తమశూరుండు
 దీనజనుల యున్న • తెఱఁగు చూచి॥ ఆర. ఆగ్. ప412

449 క॥ కృత మెఱుఁగుట పుణ్యము స
 న్మతి దానికి సమముచేత • మధ్యము, మాటి త
 త్కృతమున కగ్గలముగ స
 త్కృతి నేయుట యుత్తమంబు • కృతబుద్ధులకు॥ ఆది. ఆఁ. ప241

450 క॥ మనమున ²వై రము దలఁపమి
 యును సద్ధర్మాత్ముఁ డగుట • యును గుణములు చే
 కొని దోషంబులు విడుచుట
 యును నుత్తముఁడైన పురుషు • నుత్తమగుణముల్॥
 సభా. ఆఁ. ప266

451 క॥ ఒరు లేమేని యొనర్చిన
 నరవర! యప్రియము దనమనంబున కగుఁ దా
 నొరులకు నవి నేయకునికి
 పరాయణము పరమధర్మ • పథముల కెల్ల॥ శాంతి. ఆగ్. ప220

452 క॥ దొరకొని పుణ్యముఁ బాపముఁ
 నరుఁ డర్థిం జేయుచుండ • నడుమ ³నొకంట

(1) దనదోషమున (2) నేరమిదలఁపమియును సత్క్షమచిత్తుఁ (3) నొకఁడనవ్వెరవుడ

నైర వెడలి తప్పినను ద

త్పరిణతి ఫలమొందు నందు) ♦ ధర్మవిధిజ్ఞుల్ డిద్యో. ఆ3. ప240

453 క॥ అనలం బించుకయైనఁ బ

వనుచే వెలుగొందుమాడ్కి ♦ వర్ధనముం బొం

దును సత్కర్మాచరణం

బున దైవం బొనుకూల్యమునఁ గురుముఖ్యా॥ అను. ఆగ. ప138

454 క॥ విను కుసుమంబుల వాసిం

చిన నొప్పనికంపు విడిచి ♦ చెందును సౌర

భ్యనిరూఢిం దిల లట్టుల

యనఘా! సుకృతముల జీవుఁ ♦ డకలంకుఁ డగున్॥

శాంతి. ఆగ్. ప418

455 చ॥ జనులకుఁ గీడు రోయక యజన్ము ధర్మరతిం జరించి స

జ్జన గురు పూజనంబులును ♦ సత్యహితోక్తులు వీనపోషణం

బును నతిధిప్రియత్వమును ♦ భూరిదయార్ద్రతయుం గలట్టి వా

రనిమిషలోకగాము లని ♦ యాత్మనెఱుంగుము మేనకాత్మజా!

అను. ఆ గ్. ప219

456 క॥ సుకృతముల నరుడు నాకము

నకుఁ జను నవి కొంచమైన ♦ నరుడె యగును వా

నికి దివి కేగి డిగిన యత

నికి మానుషవైభవములు ♦ నెరయం గల్గున్. అను. ఆగ్. ప121

457 క॥ ధర్మార్థకామగోచర

కర్మములకు సాత్వికాదికప్రకరవికా

రోర్ములు హేతువు లగు ని

మృత్యుత కేతద్విభూతికారణమునుండి॥ అశ్వ. ఆ ౨. ప129

458 ఆ॥ వె॥ సకల పుణ్య కర్మ ♦ చయమును నొకదెస

వినుము పాడి దప్ప ♦ కునికి యొక్క

వలను దీని శ్రేతులు , తెలిపెడు నెడఁ బాడి

కలిమి యంప పెడ ♦ గానుపించు॥

డిద్యో. ఆ౨. ప66

459 తే॥ గీ॥ పాడి గలిగిన నిహలోకఫలములెల్ల

జేరుటయకాదు కీర్తియుఁ ♦ జెందుఁ బురుషు

1ధరణిఁ బరఁగుఁ బొగడ్డ యెందాక నంత

కాలమును బుణ్యలోకంబు ♦ గల్లు నందు॥ ఉద్వో. ఆ. 2. పరి7

460 చ॥ చిరముగ ధర్మము ల్నుడుపఁజిత్తము దేటుఁ బ్రసన్నచిత్తుడై

పరువడి నిందియార్థముల ♦ భంగులు రిత్తులుగా నెఱింగి చె

చ్చెర నవి యంతవట్టు నిరసించి తపోదమ సత్యశీలతం

బరిణతినొంది పొందుబిదఁపం బరమార్థ పదప్రభావమున్ ॥

ఆర. ఆ. 2. ప77

గ ర దా న వి ధి

461 తే॥ గీ॥ వినుము దానంబుఁ దపమును ♦ వృద్ధసేవ

నము నహింసయు నియతకృత్యములు సర్వ

జనుల కీమహాగుణములు ♦ మనమునంచు

దృఢముగా నిల్పి నడుపుము ♦ ధీరవర్య!॥ అను. ఆ. 2. ప434

462 తే॥ గీ॥ ఇందుఁ జేసిన పుణ్యంబు ♦ లందుఁ గుడుచు

మీదిజన్మంబునకు నది ♦ మేలు సేయుఁ

గావఁ దన శక్తితోఁ గూడ ♦ దానధర్మ

చిరపరోపకారంబులు ♦ సేయవలయు॥ ఆర. ఆ. 2. ప 109

463 శా॥ అన్యాయార్జితమైనవిత్తమునఁ జేయంబూను దానంబు మూ

ర్ఖన్యాయం బది దానఁ జేసి ఫలపాకం బేమియున్ లేదు యు

క్తన్యాయార్జిత మించుకంత యయినం ♦ గాలంబు దేశంబు స

న్మాన్యంబై తగఁబాత్రయోగమునసామ్యంబై ఫలించుందుదిన్॥

ఆర. ఆ. 2. ప 112

464 క॥ తనకుఁ దనయులకు సత్తులకు

జననీజనకులకు బంధుజనులకుఁ గీడొం

దని తెరువునఁ గీర్తి గొనం

జనుఁ గా కందఱును జెడుయశం బేమిటికిఁ॥ఆర. ఆ2.ప297

465 క॥ ధన మించుకేని ధర్మం

బునఁ బడచినయట్టిదైన ♦ భూవర ! పాత్రం

బున నిడిన నది మహాఫల

జనకం బగు నండు వేదసంవేదిజనుల్॥ శాంతి.ఆగ్.ప483

466 ఆ॥ వె॥ ధర్మలబ్ధమైన ♦ ధనము పాతికయేని

బహుళఫలము నిచ్చుఁ ♦ బాపవృత్తు

పార్జితంబు కోటి ♦ యైన నిష్ఫల మండు

దాన శాస్త్రవిదులు ♦ మానవేంద్ర॥ శాంతి.ఆగ్.ప492

467 క॥ పరుషత్వము లే కంతః

కరణంబున శుద్ధి జాలఁ ♦ గలిగి ప్రియము పొం

పిరివోవఁ జేత దానము

పరమోత్కృష్టంబు పద్మపత్రనిభాక్షి॥ అను.ఆగ్. ప212

468 క॥ తమతమ సారములకుఁ దగఁ

గమలాక్షి ! చేయుదాన ♦ కల్పనల వికే

షము లొక్కరూప యగుఁ ద

త్రప్రమాణరూపణము నేసి ♦ పలికెదఁ దెలియ॥అను ఆగ్.ప210

469 క॥ విను మొక కుంచేడుధాన్యము

దన కాంతి గల్గు నతఁడు ♦ దాని నొసఁగిన

ధనకోటి గల్గువాఁడ

ధన మొసఁగిన నొక్కరూపతత్త్వలముల్॥అను.ఆగ్.ప211

470 క॥ నిజదార పరులు సంతత

యజనరతులుఁ గామ రోష ♦ హంతలు నగు స

ద్విజుల నరసి ధన మిచ్చుట

త్రిజగత్పూజ్య మగునండు ♦ ధీరవిచారా! అను ఆగ్.ప341

471 క॥ దారిద్ర్యముచే గుందుచు

నేరిని నడుగంగఁ భోష ♦ కెంతయుఁగృశత

గూరిన విప్రున కుర్వర

వారని దయ నీగి ఫలము ♦ వాగ్గోచర మే? అను. ఆ. ౨. పరి58

472 క॥ అడుగక యుండిన నాలిం

గొడుకుల రక్షింపలేక ♦ కుతిలపడుచు నె

ప్పుడుః బేదతనము గల నరు

నెడరుడుపఁగవలయు నదిమహితగుణ మనఘా! అను. ఆ. ౨. పరి40

473 క॥ అరియైన దీనుడై తను

శరణం బని వేడినం బ్రహ్మసన్నాత్మత న

ప్పురుషుని కోరికదీర్చినఁ

బురుషోత్తముఁ డందు రతనిఁ బురుషవరేణ్య! అను. ఆ. ౨. పరి39.

474 క॥ మౌనమున దృఢజ్ఞానము

దానంబున నభ్యుదయము ♦ ధర్మనిరత! యా

శానిర్వహణంబున నర

కానీకాహరణసౌఖ్య ♦ మగు నందుబుధుల్. శాంతి. ఆ. ౬. పరి85

475 చ॥ ధన మదియేల భోగమును ♦ దానము లే దగునేని, శత్రుమ

ర్దన మొనరింపఁడేని బలదర్పములేల, సధర్మవృత్తికిం

గొనకొనఁడేని విన్ని మునికుంజర! యేల, జితేంద్రియుండు గా

డనఁ జనునేని నాత్మవిధమారయునాగ్రహమేల? చెప్పమా॥

శాంతి. ఆ. ౬. పరి43

476 చ॥ అడిగిన నిచ్చుకంటెను నయాచకుఁగాఁగ నెఱింగి యిచ్చు పె

క్కుడుఫల మిచ్చు దానవిధికోవిద! వేడుటచావు వేడఁగాఁ

బడు టది పెద్దచావు, తగుప్రార్థన పూర్ణముచేయు నాతఁడా

యడిగినవాని దన్నును దయారతిఁగావఁగఁ జాలువాడగు॥

అను. ఆ. ౨. పరి43

477 క॥ ఇచ్చునది ధనము పాత్రున

కచ్చుగ నొరు వేడకుండు ♦ నది యభిముఖులై

వచ్చిన యాశార్థుల వృధ

పుచ్చక చేయునది సర్వభూతప్రీతి॥ ఆది. ఆ. 3. పరి23

478 క॥ చేలులుం జుట్టులు సంబం

ధులు ఋత్విజులును బురోహితులుఁ దగుపాత్రం

బులు హింసాకోర్ధేర్ష్యా

దులు లేని జనంబులైన ♦ దురితవిదూరా! అను. ఆ ౨. ప162

479 క॥ ¹శిల దేపమానుగాఁ గొని

జలనిధిఁ ²గడవంగఁ గోరు ♦ చాడ్చుగుఁ బాత్రం

బులు గానియెడల దానం

బులఁ బాపము నిస్తరింప ♦ బుద్ధిఁ దలఁచినఁ॥ శాంతి. ఆగ. ప330

480 క॥ కావున విను పాత్రము మే

లై విహితాచరణ సౌమ్య ♦ మగుదానము ధా

త్రీవర! ³పాత్రముఁ దాతలఁ

దా వెలయుంచు భువనద్విత్తయరంజకత్॥ శాంతి. ఆగ. ప334

481 తే॥గీ॥ వండునకు బిడ్డ నిచ్చిన ♦ చంద మొందు

బూదిలో నేయి వేల్చిన⁴ పోల్కియొటి

కడవలో నీళ్ళు పట్టిన⁵ కరణి యగు. న

పాత్రజనులకుఁ బెట్టుట ♦ పారవేంద్ర! శాంతి. ఆగ. ప332

482 ఆ॥వె॥ పునుకఁ గుక్కతిత్తి ♦ బోసినపాలు నీ

శృధి⁶నింద్యమైన ♦ యట్లు దుష్ట

మై యపాత్రవిషయ ♦ మగు నీగి వృధవోవు

నిచ్చుచోట బాత్ర ♦ మెఱుగ వలయు॥ శాంతి. ఆగ. ప331

483 సీ॥ పాడియు నాడియు⁷ బ్రదుకువారలఁ బరి

హాసకు దుర్జను ♦ నంగహీను

మత్తుని ముచ్చును⁸ న్మత్తు నపుంసకుఁ

జనఁటిమాటలఁ దేల్పు ♦ మనజుఁ గులము

చాలమి వేదంబు ♦ చదువమి నిజవృత్తి

హాని దుర్వృత్తిగఁలట్టివాని

దానపాత్రంబులు ♦ గా నియ్యకొనరు పె

ద్దలు దీనులును విపద్యాధితులును

(1) శిలచేప మాను దెప్పఁ (2) గడవంగ దొంకొన (3) దాత్రదాతల

(4) పోలనొటి (5) నింద పొంయనట్లు

- గీ॥ నీగి కర్ణులు దయపేర్చి ♦ నిచ్చుచోట
నైన నవగుణ మెక్కుడై ♦ కానఁబడిన
నిందితాత్ముల కిచ్చుట ♦ నిష్ఫలంబు
పాత్రనిశ్చయ మిట్టిది ♦ పౌరవేంద్ర! శాంతి. ఆ ౧. ప329
- 484 ఆ॥ పాడి దప్పకుండఁ ♦ బడసినయర్థ మ
పాత్రములకుఁ నీగి ♦ పాత్రములకుఁ
బెట్ట కునికి యనఁగ ♦ నెట్టన రెండు వి
ధములఁ గీడు దొడరు ♦ ధరణినాథ ! ఉద్యో. ఆ ౨. ప43
- 485 తే॥ గీ॥ అడవి గోవులకై కాల్పు ♦ టద్వరమునఁ
బశువుఁ జంపుట దానము ♦ పాత్రభూతుఁ
డగు టెఱుంగక యిచ్చుట ♦ తగనిబంటు
బోవకుండుట గీడులు ♦ గావు వత్స ! శాంతి. ఆ ౧. ప302
- 486 క॥ దానవిధి యరయ నసమీ
చీనం బగు నేనిఁ గీడు ♦ నేయుం గురుధా
త్రీనాథ ! మఱియు బాత్రం
బైనను గొన్నతని కిచ్చు ♦ నతనికి నెట్లుక॥ శాంతి. ఆ ౧. ప333

౧౫-అన్నదానము.

- 487 క॥ దానార్హ వస్తువులలో
మానిత మన్నంబ యన్న ♦ మయముల యసువుల్
మేను దదీయబలంబును
గాన బుధులు దానిఁ దద్ద ♦ గైకొందుమాదిక॥ అను. ఆ ౪. ప550
- 488 క॥ తనకుఁ గలయట్టి యన్నము
నన సుర పితృపూజనములు ♦ నరునకు నడుపం
జను నతిధితర్పణము దా
నన తగ నొనరించువాఁడు ♦ నరవరముఖ్యా! అను. ఆ ౨. ప407
- 489 తే॥ గీ॥ దివము వంధ్యంబు గాకుండఁ ♦ దివిరి యన్న
పానదానము లొదవిన ♦ భంగిఁజేసి

- మఱి భుజించుటఁ బోలెడు ♦ మహిత ధర్మ
కార్య మొండొకఁ డెందును ♦ గలదె యరయ॥ అను. ఆర. ప275
- 490 తే॥గీ॥ అజఁడు కల్పాదియం దన్న ♦ మమృత మనియె
నన్నహాని బలాధికు ♦ నైన దుర్బ
లాత్ముఁగాఁ జేయుఁ గావున ♦ నన్న భుక్తి
సకలధాతు వృద్ధికినయి ♦ జనము గోరు॥ అను. ఆ ౨. ప 374
- 491 క॥ కులమును విద్యయు వృత్తము
నలఘుమతీ యన్నమిడుట ♦ కై యడుగఁగా
వలవదు విప్రుని నాదర
మలరంగా నిడుట లెస్స ♦ యడిగినమాత్రా॥ అను. ఆ ౨. ప372
- 492 సీ॥ ప్రాణంబులకును ధా॥రక మన్న మింటిజ
నంబుల కుడిగియైనను సభక్తి
నతిధికిఁ బెట్టుట ♦ యధికపుణ్యము శా॥ంతు
వృద్ధుఁ దాపసు బాలు ♦ వికలు వనితఁ
గడపఁగా దాకలి ♦ గదిరి యర్థించిన
1 గృహమేధి కవమతి ♦ కినుక దగదు
కాలంబుతోఁ గుక్క మాలఁడు ♦ తుదిఁగాఁగ
నాఁకొని వచ్చిన ♦ ననుగుణముగ
గీ॥ నాచరింపవలయు ♦ నాహారకల్పన
మునులు దేవ పితృ స॥ముత్కరముల
నన్నదానవిధుల ♦ నాదరంబుగఁ బ్రియ
మొందఁజేత బోల ♦ మొండువిధులు॥ అను. ఆ ౨. ప371
- 493 క॥ మునులును దివిజులు నన్నము
వినుతింతురు లోకతంత్ర ♦ విధి గ్రతువులు ద
క్కునుగల సర్వము నన్నం
బున నడచుం గాన నన్నము విశిష్టమిలక॥ అను. ఆ ౧. ప369
- 494 ఆ॥వె॥ అన్నదానసదృశ ♦ మగుదాన మెందు నె
న్నఁడును లేదు గావునను విధేయ

మన్నదాన మధిక ♦ యత్న పూతంబుగాఁ
బూని దానిచేత ♦ పుణ్యతమము॥

అను. ఆ. ప370

495 క॥ విను దానంబులఁ బాపము

లనఘా! చెడు దానములకు ♦ నన్నిటికిని స

జ్జనసేవ్య! యన్నదానము

మును లధికంబండు పాపములఁ బాపునెడన్॥ అను. ఆ. ప270

496 ఆ॥ వె॥ అన్నమిడిన మణిమఁదాన శయ్యాస

నములు నమృత భోజనంబు హృద్య

మాల్యలేపనములు ♦ మహనీయ మహిళాను

భవముఁ జిరతనొందు ♦ దివమునందు॥

అను. ఆ. ప376

16-జలదానము.

497 క॥ పానీయదాన ముత్తమ

దానంబని యఖిల ధర్మతత్త్వదృఢ పరి

జ్ఞానానూనుం డగు మను

మానవపతి చెప్పె నృపసమాజవరేణ్య! అను. ఆ. ప383

498 నీ॥ దేవ తిర్యజ్నర ♦ స్థావరాశ్రయము త

టాకంబు వినుమట్లుగాక యందు

గోకులంబులు నీరు ♦ గొని దానకర్తకు

లము నెల్ల బుణ్యలో ♦ కమున కనుచు

నీలోకమున శ్రీయు ♦ నెక్కుడు కీర్తియు

నతనికిఁ జేయు వర్షాగమమున

సీతున వేసవిఁ ♦ జెరువులో నీరున్న

నగ్ని హోతాదిమ ♦ యజ్ఞవాజి

గీ॥ పేయ ఫలము లోలి ♦ సాయనకగుఁ గట్టఁ

దగిన తరువు లిడిన ♦ సుగతి గలుగు

- నిహనుఖంబుఁ బొందు ♦ విహగాదిబహుభూత
వాససౌఖ్య మతఁడు ♦ చేసెఁగాన॥ అను. ఆ ౩. పరికిరి
- 499 తే॥ గీ॥ ఆకలేక యెవ్వని జలశయమున
మండువేసవియందును ♦ మనుజకోటి
యవభృథస్నాన పానంబు ♦ లాచరించు
నతఁడు మౌందఁడు విషమ¹దుర్గాదిగతులు॥ అను. ఆ ౨. పరికిరి
- 500 క. అనఘా యెవ్వఁడు గావిం
చిన సలిలాశయమునందుఁ ♦ జెలఁగుచు గోవు
ల్గొను నీ రాతనివంశం
బున కని కావించు నూర్ధ్వ ♦ భువనప్రాప్తి॥ అను. ఆ ౨. పరికిరి
- 501 క॥ కావునఁ జెరువులు నూతులు
బావులు గొలఁకులను నెవుడుఁ ♦ జౌరవవర్యా!
కావింపవలయు నవి కడుఁ
బావనములు పుణ్య²లోక ♦ భాగ్యతనిచ్చు॥ అను. ఆ ౨. పరికిరి

౧౭-భూదానము.

- 502 క॥ వసుదాయనియైన వసుధ
నొసఁగి నతనిఁ దన్న తన్న ♦ యొసఁగె ననుచు సం
తసపడు భూతములన్నియు
నసమానము భూమిదాన ♦ మమరాధీశా! అను. ఆ ౨. పరికిరి
- 503 ఆ॥ వె॥ పూర్వదత్తయైన ♦ భూమి నెవ్వఁడు పుచ్చి
కొనియె నతఁడు తనదు ♦ కులమువారి
నిరువదొక్కతరము ♦ నరకవాసులఁజేయు
³దాను మున్నుగాగఁ ♦ ధర్మనిరత॥ అను. ఆ ౨. పరికిరి
- 504 ఆ॥ వె॥ భూమి రత్నగర్భ ♦ పురుషాతయటుగానఁ
గలుగు భూమిదాన ♦ కర్తయైన

వాసి కశ్యపాస్తి ♦ వనితాది సర్వర
త్నములు నిచ్చు నట్టి ♦ యమితఫలము॥ అను. ఆ ౨. పరి62

505 ఆ॥వె॥ భూమి నిఖిల మగువిభూతివిశేషజా
తంబు గలుగుఁ గానఁ ♦ దత్ప్రదాన
మెల్లవస్తువులును ♦ నిచ్చినయట్లగు
దానఁ బోని పాప ♦ తమము లేదు. అను. ఆ ౩. ప193

506 క॥ ఆజి ప్రాప్తమృతులు గురు
పూజకులును మఱియు నెట్టి ♦ పుణ్యాత్మకులుకా
రాజోత్తమ! భూదాన
భ్రాజిష్ఠునిఁ బోలరండు ♦ పరమ మునీంద్రుల్॥ అను. ఆ ౨. పరి56

507 క॥ కనకము రజతము వస్త్రం
బును ధాన్యము వివిధరత్నములు నిచ్చిన య
వ్వినుతఫలంబుల నెల్లను
గను నుత్తమభూమిదానకర్త నరేంద్రా! అను. ఆ ౨. పరి51

508 క॥ దానము లన్నిటికిని భూ
దానం బెక్కుడు సమస్త ♦ ధాన్యములుఁ బ్రభూ
తానేక! వస్త్ర ఘనర
త్నానూనత్వ మునుభూమి నపుటకతమునక॥ అను. ఆ ౨. ప. 350

౧౮-గోదానము.

509 ఆ॥వె॥ పుణ్యదినమునందు ♦ భూసురానుజ్ఞతో
నుపవసించి గోవు ♦ లున్నమంద
కరిగి పరమనియతి ♦ నయ్య హూరాత్ర మ
గ్గోష్ఠమున వసించి ♦ నిష్కతోడ॥ అను. ఆ 3. ప7

510 ఆ॥వె॥ సంగవాభిధానసత్కాలమునఁ దన
యిచ్చుగోవుఁ బేర ♦ నెలమిఁబిలిచి

యజుఁడు కరుణఁ జెప్పి ♦ నట్టి యవ్యాకృత
త్వముఁ బఠించునది యు♦దాత్తచరిత!

అను. ఆ3. ప9

511 ఆ॥ వె॥ తల్లి గోవు వృషము ♦ దండి గర్భప్రాజే
శంబు దివము ధరణి ♦ సంప్రతిష్ఠ
యని పఠించి యోగ్యుఁ ♦ డగువిపు నర్చించి
పలుకవలయు నీగి ♦ కలిమిదెలియ॥

అను. ఆ3. ప10

512 క॥ సారము లగుగోవులు మ

ద్వోర సకలకల్మషములఁ ♦ దుగించును సౌమ్య
త్వారూఢంబులు శాశ్వత
సారోదారపథ మిచ్చి ♦ సౌఖ్యముఁ జేర్చున్॥

అను. ఆ3. ప12

513 క॥ అనిపలికి గోవు లిచ్చితి

ననుచు నుదకధారఁ బ్రీతి ♦ న విప్రప్రకరం
బునఁ బోయవలయు నర్ఘ్యం
బనిచెప్పుదు రజ్జలంబు ♦ లాదిమునీంద్రుల్॥

అను. ఆ3. ప13

514 క॥ 'విను విప్రుఁడు వ్రతశీలుం

డనఘుఁడు దాంతుండు శాంతుఁ ♦ డకోధనుఁ డి
వ్వినుతప్రదానవిధికిని
జననాథవరేణ్య! యెఱుఁగు ♦ సత్పాత్రంబుల్॥

అను. ఆ3. ప14

515 క॥ జేపకడ నీరు ద్రావక

మేఘ గొనక మున్న గోవు ♦ మిక్కిలిభక్తి
భూపాల! యిచ్చునది ది
వ్యాపారసుఖంబుఁ బడయ ♦ నాత్మ దలఁచినన్॥

అను. ఆ3. ప18

516 క॥ మొదపులలో నెల్లఁ గపిల

మొదపు వరిష్ఠంబు రాజముఖ్య! నియతిమై
నిది విప్రున కిచ్చు టరయఁ
దుదిదానంబులకు నతికు ♦ దురితాటపులన్॥

అను. ఆ3. ప19

517 క॥ విను గోవులను శ్రీభాతం

ఋనఁ దలఁచుట తద్గుణములు ♦ వొగడుట భక్తిం

గనుఁగొనుట యధికపుణ్యము

లని యెఱిగించును జనములఁకాగమఫణుతుల్॥ అను.ఆ.౨.పరి1

518 క॥ గోవులు సూర్యుని యుజ్జ్వల

గోవులయ ట్లగుటఁజేసి ♦ గోదానపరుల్

భూవినుతాః సూర్యసదృశ

లై వెలుగుఁదు రిట్లచెప్ప ♦ నాగమఫణుతుల్॥ అను.ఆ.ప461

519 క॥ గోవులపా లమృతం బని

దేవేంద్రుఁడు చెప్పఁగాన ♦ ధీరత్వనిధి!

గోవునొసఁగ నమృతము స

ద్భావంబున నిచ్చినట్టి ♦ ఫల మొనగూడు॥ అను.ఆ.౨.పరి99

520 తే॥గీ॥ అనఘ! గోవులు ప్రాణంబు ♦ లని సమస్త

మునులు సెప్పుదు రట్లుగాఁపునఁ దలంపఁ

బ్రాణదానవిధానసంప్రాప్త మైన

ఫలము గోదానకర్తకుఁ ♦ గలుగుఁ జూపె॥ అను.ఆ.౨ ప400

521 ఆ॥వె॥ గొడ్డు బడుగుఁ దెవులు ♦ గొంటిఁ గేరి పెడలిన

దాని నెచ్చటేని ♦ నూనమైన

యట్టిదాని నొకట ♦ నాయాసపడియున్న

దాని నీరు గోప్రదానవిదులు॥

అను.ఆ.౨.ప402

522 క॥ క్షూరునకు నాస్తికునకు దు

రారంభున కిచ్చినం బరమదుఃఖమునం

గూరును గో వది దాత

వారకిఁ జేయును భరీక్షణము గడు వలయు॥ అను.ఆ.౨.ప401

౧౯-కన్యాదానము.

- 523 క॥ అతివా ! కన్నియ నిచ్చినఁ
 బిత్తపతి ముదమందు సురలుఁ ♦ బ్రీతు లగుదు రం
 చితగతి కర్తకు దొరకొను
 నతి తేజశ్శ్రీయశస్క ♦ మగు నబ్బవము॥ అను. ఆశ్శ. ప194
- 524 క॥ కులమును శీలము విద్యయుఁ
 గలవానిం బిలిచి ప్రీతిఁ ♦ గన్నియ నీఁగా
 వలయు నుదకప్రధారా
 కలితంబుగ బ్రాహ్మ్యకర్మ ♦ గతియిది యధిపా ! అను. ఆశ్శ. ప221
- 525 తే. గీ. రూప గుణ శీలముల ననురూపుడై న
 వరున కీక కన్నియఁ దన ♦ వలసినట్ల
 తగనివానికి నిచ్చుట ♦ ధర్మదేవ
 తా తనూభవ ! బ్రహ్మ హాత్యాసమాబు॥ అను. ఆశ్శ. ప70

౨౦-విద్యాదానము.

- 526 ఆ॥ వె॥ రాజముఖ్య ! తగు సరస్వతి శిష్యున
 కొనఁగ భూమిదాన ♦ మూర్జితముగఁ
 జేసినట్టి ఫలము ♦ సిద్ధించు ధేనువు
 నిచ్చుటయును భూమి ♦ నిచ్చినట్లు॥ అను. ఆశ్శ. ప412
- 527 గీ॥ విద్య యిచ్చుట సత్పాత్ర ♦ విషయమైన
 నవ్య యానందపదముఁ జే ♦ యంగజాతుఁ
 దగఁగ దక్షిణ యిచ్చి పేదలకు విద్య
 యీ నియోగించుటయుఁ దత్సమానకృతియ॥ అను. ఆశ్శ. ప195

౨౧-ఇతరదానములు.

528 క॥ అలఘుతర సకల కామ్యం

బుల నిచ్చినయట్టి మహిత ♦ పుణ్యంబైతా

వెలుగుఁ గనక మిచ్చుట యని

పలికెఁ గర్కజ్ఞుఁ డత్ర ♦ పరహితచరితా! అను. ఆ౨. పరి81

529 తే॥గీ॥ కనక మాముఃప్రదంబు పావనము భావ

శుద్ధినొనరించు దాతకు ♦ సువ్రతమున

వేడ్కతో దాని నిచ్చుట ♦ వేర పొగడ

సేల యనియె హరిశ్చంద్రుఁ ♦ డిద్ధతేజ! అను. ఆ౨. పరి82

530 ఆ॥వె॥ ఛత్ర మిచ్చి కాంచు ♦ బుత్తులఁ బురుషుండు

సకల కామ్యదాన ♦ సమము శకట

మిచ్చుటనఘ ! చెప్ప ♦ లిచ్చినఁ గంటకు

లైన రిపులఁ దొక్కి ♦ యతఁడు దిరుగు॥ అను. ఆ౨. పరి89

531 చ॥ తెవుళులు గొన్నవారి కవి ♦ దీరుట కౌషధ మీగి దుర్గతుల్

దవులు జనాలి పోవు సుపథంబుగఁ దైర్ధికకోటిఁ దన్ను బాం

ధవరహితత్వ దీనశవదాహము దుఃఖితులైన వారిఁ దే

ర్ప వెరవు నోర్పు గల్మియునుబ్రస్తుతి కెక్కిన మేటిధర్మముల్ ॥

అను. ఆ౩. ప214

532 క॥ తిలలు పితృభోజ్యములుగా

జలజభవుఁడు చేసెఁ బితృనిచయ మలరఁ గడం

దిల లిచ్చిన శుచు లగుదురు

తొలఁగుం బర్వసురతాది ♦ దోషము లెల్లఁ॥ అను. ఆ౨. పరి90

533 క॥ దానప్రవణయుపాన

ద్దానంబును నాతపత్రదానము సురస

స్మాననభాజనము లగుట

నానాబుధజనులచే విదానంబడు నెపుడుక ॥ అను. ఆ3. ప267

534 క॥ యాగాదికర్మముల కుప

యోగింపంబడుటఁజేసి ♦ యుత్తమము ఘృతం

బాగురువస్తువు నిచ్చుట

యాగములకు నగ్నికిం బిచ్చియంబై యుండుట॥ అను. ఆ. ౨. పరికి7

535 తే॥గీ॥ అర్థి కోరినవస్తువు ♦ లక్ష్మితోడ

నీగి యెల్లదాసములకు ♦ నెక్కు డరయ

నఖిలభూతమ్ములకు నభయంబు నిచ్చు

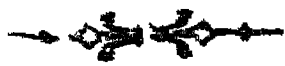
టంతకంటెను మే లందు ♦ రార్యజనులు॥ అను. ఆ. ౨. పరికి5

536 తే॥గీ॥ కుడుపునకు ముందఁరొక్కని ♦ గోవునకు స

మంచితగానిసముష్టి నిత్యంబు నేడు

గాల మిచ్చిన నతఁ డెల్ల ♦ కామ్యములను

బ్రాహ్మణుల కర్థి నొసఁగిన ♦ ఫలము వడయు॥అను. ఆ. ౨. ప415

౨౨-ధూపదీపపాఠము.

537 తే॥గీ॥ తగినయట్టిధూపము దేవతలకు నిచ్చి

పరమపుష్టియు నాయువుఁ ♦ బడయు గర్త

యక్షగంధర్వపన్నగ ♦ రాక్షసులును

ధూపమున మెచ్చి కోర్కు లిత్తురు కుమార!అను. ఆ. ౪. ప15

538 ఆ॥వె॥ దైవతార్చనపును ♦ తామసభూతర

క్షోమఃఖంబులైన ♦ కుత్సితంపు

జాతు లెల్ల దీప ♦ సన్నిధి నడఁగు న

ట్లగుట దీపదాన ♦ మధికఫలము॥

అను. ఆ. ౪. ప17

539 క॥ ఒరు లిచ్చిన దీపం బప

హరించి తత్పాతకమున ♦ నంధుం డగు భూ

వర ! నభ గుడిపై తోపల

గిరిదీపం బిడి విభూతికిం బాత్ర మగుట॥ అను. ఆ. ౪. ప21

540 తే॥గీ॥ ఆలనేయి ముఖ్యము మహిఁపాది మేష
జనిత ఘృతమును దైలంబు ♦ మనుజనాథ !
మధ్యమము లగు మేదోస్థి ♦ మాంసరసము
లరయ నింద్యము వ్రీపసఁమర్పణమున॥ అను. ఆర. ప22

541 క॥ జ్యోతిస్సాలోక్య కులో
ద్యోతన మహితప్రకాశ ♦ యోగంబులు పు
త్రా! తెచ్చు దీపదానము
దాత కొనఁగు నమరపూజితశుచిత్వంబున్॥ అను. ఆర. ప23

—o—o—o—

౨౩-పుష్పములు.

542 నీ॥ ఓషధు లమృతమయ్యు తమవస్తునం
తతిలోనఁ బుష్పవంఠములు మేలు
పుష్పము ల్లాని సురఁపూజ లొనర్చిన
మానవులకు మంచి ♦ మనసు గలుగు
నట్లుగావున సుమనోభిధానము పుష్ప
ముల కయ్యెఁ దద్ద్రవ్య ♦ పూజ లిచ్చు
నరుల కోర్కులు సుమనస్కృతఁ దీర్చుట
నమరులు సుమనస్కు ♦ లనఁగఁ జనిరి
గీ॥ కంపురూపు దెలుపు ♦ గలిగి యకంటక
భూరుహాదులందుఁ ♦ బుట్టినట్టి
పుష్పములఁ బ్రియంబుఁ ♦ బొంది కైకొందుని
ర్జురులు పూజనములఁ ♦ గురువరేణ్య ! అను. ఆర. ప25

543 క॥ నలినంబులు జాజులును
దులసీదళములుఁ బ్రభూతఁతోషము గీర్వా
ణులకుం జేయును యక్షా
దులకు జలోద్భవములెల్లఁ♦దుష్టియొనర్చున్॥ అను. ఆర. ప26

544 క॥ దేవత లర్హ కుసుమపూ
జావిధిఁ బ్రీయ మంది యపుడ ♦ జనులకుఁ దగ సం
భావించి వాఁడొక్కఁడు
గావించురు సఫలములుగఁ ♦ గౌరవనాథా! అను. ఆర. ప11

545 క॥ అరుణంబులును సకంటక
తరుభవములు గటుకగంధ ♦ దామములు నొన
ర్తురు శాత్రవాభిచారిక
కరణమున నధర్వమాంత్రిత గుసుమంబుల్ ॥ అను. ఆర. ప7

546 క॥ పా రావతములు శుకములు
శౌరికలును బుష్పలతలు ♦ జనవర! పసిఁడీ
దారమున నైన ముట్టులు
నారయ గృహమంగళంబు ♦ లాదర్శంబుల్ ॥ అను. ఆర. ప118

547 క॥ విను దేవాలయమునఁ బితృ
వనములఁ బుట్టు కుసుమములు ♦ వలదు వివాహం
బునకును శాంతిక పౌష్టిక
వనితాజనరంజనాది ♦ వర్తనములకున్ ॥ అను. ఆర. ప3

అర-వనప్రతిష్ఠ.

548 తే. గీ॥ ఛాయ నతిధివర్గంబుఁ బుష్పములు సురగ
ణంబుఁ బండులఁ బితృనివహంబుఁ బ్రేమద
మందఁజేయు వృక్షంబు ల ♦ ట్లగుట వృక్ష
రోపణక్రియ మేటిధర్మవృక్షమార! అను. ఆ 3. ప 382

అగ్ని-ఉపవాసము.

549 క॥ నరవర! యర్థంబులును
బరివారము లేకయును శుభస్థితిఁ జేయన్
దొరఁకొనియుండుట గనియం
గిరసుం ధుపవాసముం బ్రీతిర్తింపఁ దగన్ ॥ అను. ఆర. 161

550 తే॥గీ॥ మాళకును వేదమునకు ధర్మంబునకును
 బరము లగు గురుశాస్త్రులార్థములుబోవు
 తపములే దుపవాసవ్రతంబుకంటె
 నధికమైనది యందు మహాత్ములనఘ॥ అను. ఆశ్చ. ప153

551 క॥ కావున నుపవాసవ్రత
 సేవనము శరీరమునకుఁ ♦ జిత్తంబునకుం
 బాపన మైహికమహిమయు
 దేవనిలయసుఖమునిచ్చు ♦ ధీరవిచారా! అను. ఆర. ప157

౨౬-తీర్థసేవ.

552 సీ॥ కడఁగి బుద్ధిందియ ♦ కర్మేందియంబులఁ
 యందు సంతతచిత్తు ♦ లైనవారు
 ధృతి నహంకార ప్రతిగ్రహపేక్షల
 యందు నివృత్తాత్ము ♦ లైనవారు
 నల్పభోజనలు సనారంభకులునునై
 యత్యంత సంతోషు ♦ లైనవారు
 సత్యవ్రతులు శుభాచారు లకౌఠను
 లనఁగ ధర్మాన్వితు ♦ లైనవారు

గీ॥ నఖిలతీర్థశతములాడినఫలములు
 నఖిలయజ్ఞవిధుల నైనఫలము
 బడయుదురు విహీనభాగ్యదుఃఖితులకు
 బరమతీర్థసేవ ♦ పడయ నగునె॥ ఆర. ఆ.౨. ప157

553 క॥ క్రితుఫలములు పడయఁగ దు
 ర్గతులకు దొరఁకొనదు తీర్థగమనంబున ద
 త్కృతుఫలము లందుదురు దు
 ర్గతులును నిది మునులమతము ♦ కౌరవవృషభా! ఆర. ఆ.౨ ప242

554 క || వెలి శుచియై మఱి తీరం
బులుసొచ్చుట మేలు నియమములు దీర్చి తగ
న్వెలలినయెడ దేవార్చన
ములు విస్తార్పలు నవశ్యమును గృత్యంబుల్ || అను, ఆశ్శ. 185

555 క || విను తీర్థసేవ కామం
బును గోధము మదము లోభముం జేరని నె
మ్మనము గలిగి నడుపవలయు
ననఘా! ఫలసిద్ధి దానం నగు బురుషునకున్ || అను, ఆ. 9. ప90

556 క || చేరువతీర్థము కంటెను
దూరపుతీర్థంబు మేలు ♦ తోయజవదనా!
శారీరాయాసము ద
త్కారణ మను వేదవాక్యగతి² యట్లుండెన్ ||

అను, ఆశ్శ: ప166

557 ఆ. వె || నాతి! తీర్థసేవనంబును నియమవి
శేష మగుట దానిఁ ♦ జెప్పవలయు
సకలనదులు తీర్థసంజ్ఞలుగల నబ్ధి
కరుగు నట్టి విచ్చు ♦ నధికఫలము || అను, ఆ శ్శ. ప182

558 తే || గీ || వాని మందును మునివర! మానసీయ
దేశములు నబ్ధిసంయోగదేశములును
దెలియు మన్యోన్యసంగమదేశములును
బరమతీర్థంబులగుఁ ♦ బద్మపత్రనయన! అను, ఆ శ్శ. ప183

559 క || వనధి మహాతీర్థం బం
దును సంయమివరులచేతఁ ♦ దొల్లి ప్రియమునం
గొనియాడఁబడినచోటులు
విను ముత్తమతీర్థములు వివేకాభరణా! అను, ఆ శ్శ. ప184

560 క || విను గంగ గంగ యను కీ
ర్తనములతో నొండు నీటఁ ♦ దగ మునిగిన య

(1) స్వేజడిన (2) యిట్లుండెన్

జ్ఞనులు దురితములఁ దొరఁగుదు

రని యాద్యులు సెప్ప విందు ♦ నంచితచరితా! అను. ఆ. ౨. ప 112

561 ఆ॥ వె॥ అరయ దుర్గమములు ♦ సతివిషమంబులు

నై న తీర్థములు ధరాధినాథ!

యధిక భక్తియుక్తి ♦ నాత్మఁ దలంచిన

జాలు నరులకల్మషములు వాయు॥

అను. ఆ. ౨. ప 93

562 క॥ దమమును దపము నహింసయు

శమమును దీర్థములు దాన ♦ శౌచాతిశయం

బమలగుణ! కలుగు రిత్తజ

లములం దోగిన శుచిత్వ, లాభము గలదే॥ అను. ఆ. ౩. ప 242

563 క॥ దొరకొననివానిఁ గోరక

దొరకొని నందును మమత్వ, దుష్టహృదయత

బొరయక విగతస్పృహ లగు

పురుషులె శుచు; లేల తీర్థములు వారలకు? అను. ఆ. ౩. ప 244

564 ఆ॥ వె॥ ఆత్మధర్మనిరతు ♦ లై న పుణ్యాత్ములు

దుర్లభులు సమస్త ♦ దురితములును

శాంతిఁ బొందు వారి ♦ సంసర్గమునఁ డీర్థ

భూతమతులు వారు ♦ భూతలమున॥

ఆ. ౩. ప 242

౨౭. శీలము.

565 సీ॥ దానంబు సత్యంబు ♦ దపము యజ్ఞము నార్జ

వము గామలోభాది ♦ వర్జనంబు

గురుజనశుశ్రూష ♦ క్రోధరాహిత్యంబు

దమము సంతోష మధ్యయన నిరతి

డాంబికత్వము లేమి ♦ దైన్యంబుబొగయమి

యనసూయ యనహంకి, మాభియుక్తి

తలపంగ నాద్యమై ♦ తనరు ధర్మము నెవ్వు

గొనియాట నాస్తిక ♦ గోష్ఠిఁ జనమి

గీ॥ శీలసంరక్ష తీర్థసం ♦ సేవ శౌచ

మఖిలభూతంబులందు దయాద్వైర డగుట

మితహింసోక్తులు సంశ్రిత ♦ మిత్రగుప్తి

యిన్నియును శిష్టచరితంబు ♦ లిద్ధచరిత! ఆర. ఆగ్ర. ప44

566 క॥ క్రమమున శిష్టాచార

క్రమ మెఱుంగఁగ ధర్మమునకుఁ ♦ గడు వాటంబై

విమలంబగు చిత్తము స

త్యమును నహింసయును దనకుఁ ♦ దావలము లగున్. ఆర. ఆగ్ర. 45

567 సీ॥ ఇరుప్రోద్దు గుడ్డచుచు ♦ నెడనెడ గుడువక

యుండునాతండు సదోపవాసి

ఋతుకాలమున నాత్మ ♦ సతియందు రతిసల్పు

భవ్యశీలుఁడు సదా ♦ బ్రహ్మచారి

దేవప్రితిధిపూజావిధులం దిడి

మఱి సంజపురుషుఁ డమాంసభోజి

తనయట్లు సజ్జీవాఁరును భుజింప భుజిండు

నంచితాత్ముఁడు విఘ్నసాశనుండు

గీ॥ భృత్యవర్గంబు గుడిచిన ♦ పిదపఁ గుడుచు

నాతఁ డమృతాశి దివసంబు ♦ నందు నిదుర

వోని వున్ముఁ డస్వప్నుఁ డిప్పొలను లగు మ

హాధికవ్రతములు చేహాబాధముకలు॥ శాంతి. ఆర. ప368

568 చ॥ పగలునురేయిఁ గుడ్చి జలపానము లోనుగఁ గుడ్చునపు తు

ష్టిగ నొనరించి మర్త్యుడొక ♦ టిన్నడుమ న్మరియెట్లు నంటకే

మిగతినిపాపముంబొరయఁమిందలకొల్పును హేమామకార్యము

నగుమెయిఁ జేయుచున్న వినుతంగెటిజున్న గునూర్వలోకముల్॥

అను. ఆర. ప 164

569 క॥ వినుశిష్టచరితఁ గై కొని

యనపాయత నడువ నడువ ♦ నంతఃకరణం

బునఁ బొదలునట్టి సమ్మద

మనఘా! దుర్లభముసూవె ♦ యన్యపథములన్॥ ఆర. ఆగ్ర. ప46

570 తే॥ గీ॥ సత్కులంబునఁ బుట్టుట ♦ సకలవేద
ములుఁ బురాణంబులును శాస్త్రములును జదువు
టయును సద్గతి జేయఁ బొ॥ధములు గావు
శీలసామగ్రి లేని దు॥శ్చేష్టితునకు॥ అను ఆ ౨ ప 42

571 క॥ పరహితము సిగ్గుపాటుం
బొరయక యుండంగ నెదిరి ♦ బాధించుటయున్
నరసముదయఁబు వొగడెడు
చరితము శీలమున కంగ♦సంపద వత్సా! శాంతి. ఆ 3. ప 14

572 క॥ ఒలసి మనోవాక్కాయం
బుల 1దోషాభావ మఖిల ♦ భూతములయెడం
గలిమి విను శీల మది మే
లొలయించును దాననుల్లమూన్పుముపుత్రా॥ శాంతి. ఆ 3 ప. 14

573 మ॥ అనయంబున్ శమవంతుడై వినుత శిష్టాచారమార్గంబులన్
జను పుణ్యాత్ముఁడు దుర్గతుల్గడచి ప్రజ్ఞాహర్మ్యసంరూఢుడై
కనుచుండన్ బటుమోహపంకజలమగ్నంబైనలోకంబు వీఁ
క నధోభాగమునంను డింది కడుదుఃఖం బొందఁగా నవ్వచున్.
ఆర. ఆ ౫. ప 50

అ. శాంతి.

574 క॥ వైరాగ్యంబు ప్రశాంతికిఁ
గారణము ప్రశాంతి ముక్తి ♦ గను మోక్షానం
దారాము జరామృత్యువు
లేరూపునఁ జేరనేర ♦ విద్ధచరిత్రా॥ అను. ఆ ౫. ప 242

575 క॥ విను తెవు లుక్షపంగ భేషజ
మునకుం దలఁకొనిన చందమున మది సత్యం

బును శౌచము శమమును దమ

మును నెలకొలుపంగవలయుఁ మోహచ్యుతికిన్ || శాంతి. ఆర. 236

576 క॥ విధివశమున వచ్చిన కీ

డధములు గొనియాడి వెడఁగులై విపులభవాం

బుధి మునుఁగుదుఁ, ♦ మునుంగు

సధర్ములగు నుత్తములు ప్రి॥ శాంతిఁ జలకనన్ || అను. ఆం. ప9

577 క॥ ఏవిధమున దుర్దశకును

భూవర ! ధైర్యంబు మందు ♦ భూరిధృతిమెయిం

జేవగలుగు దృఢనిశ్చయ

భావము నెవ్వగల తోడఁ ♦ బడ దేభంగిన్ || శాంతి, ఆర. ప420

578 క॥ అవమానమునకుఁ దృప్తుం

డవు నమృతము చావినట్లు ♦ యంచితసన్మా

నవిధికి నుద్వేగముఁ బొం

దు విషంబును బోలె శమరక్షతుఁడు మునినాథా! || శాంతిఆ. 25

579 క॥ ధనములు బంధులు భోగము

లనియెడు నస్థిరములెల్ల ♦ నాత్మ కెరవు చే

సిన శాంతి యలవడును మన

మున శాంతిశ్రీసమృద్ధి ♦ మోక్షముసేచ్చున్ || శాంతి. ఆర. ప546

అ. శ్లోమ.

580 క॥ శ్లోమమును దమమును సత్యము.

నమేయమహిమాస్పదంబు ♦ లన విందును ధ

ర్మములం దెల్లను నభివ

ర్ణముల విహృద్బ్రంధిభేదఁ నప్రోధంబుల్ || శాంతి. ఆ. ప544

581 క॥ శ్లోమమును సత్యంబును శౌ

చమును సుధర్మములు బ్రహ్మచర్యం బత్వ్య

త్తమధర్మము వానికిఁ జి

త్తము నలవఱుపంగవలయు ♦ ధైర్యము పేర్కొనఁ || శాంతి. ఆర. ప299

582 క॥ త్తమగలవానికిఁ బృథ్వీ

సమునకు నిత్యంబు విజయ ♦¹సంసిద్ధి యగున్

త్తమి యయినవాని భుజవి

క్రమము కడు న్వలయు సర్వ ♦ కార్యత్తమమై || ఆర. ఆగ ప228

583 క॥ త్తమియించువారిఁ గని చా

లమి వెట్టుదు రైననుం ద ♦ లఁప ననూన

త్తమయ కడు మెఱియు తొడ వు

త్తమరూపము గోరువారు ♦ దాల్తురు దానిక || ఉద్యో. ఆ. 40

30 - ద మ ము

584 క॥ దమమునఁ గర్మేంద్రియముల

శమియింపఁగఁ జేత యది ని ♦ సర్గగుణంబై

రమియించునె పురుషుని చి

త్తము దాననతండు సర్వ ♦ ధర్మకరుఁడగున్ || శాంతి. ఆగ. ప550

585 తే॥ గీ॥ సర్వవర్ణాశ్రమములకు ♦ శమము దమము

గలిగి యునికి విశిష్టప్ర ♦ కార మగుట

బ్రాహ్మణునకు విశేషించి ♦ రాజవర్య !

దమసమాహితవృత్తి పెద్దయును వలయు || శాంతి. ఆర. ప362

586 నీ॥ శౌచ మక్రోధంబు ♦ సంతోష మార్జవ

మనసూయ విగత²దై ♦ న్యప్రవృత్తి

యప్రమాదంబు దురభిమానరాహిత్య

మతివాదవర్జన ♦ మఖిలభూత

దయ గురుపూజ నిందాస్తుతి ప్రవణతా

త్యాగం బపైశునత్వంబు సాధు
జనసంగమం బమృతాభిభాషణము ని

స్పృహత యహింస సుశీలభావ
గీ॥ మింద్రియగ్రామజయ మివి ♦ యెల్ల దమము
నాకృతులు వీనిఁ గలపుణ్యుఁ ♦ డభయఁ డైహి
కముల వలనను నాముష్మికములవలన

శాంతిఘంగళనిధి బోధ ♦ సౌఖ్యమూర్తి॥ శాంతి.ఆర.ప364

587 క॥ శీలంబు మైత్రి కరుణ య

లోలుపభావము తితిక్షు ♦ లోనగు మునిలో

కాలంబనమగు సద్గుణ

జాలంబు దమంబు రూపసంపద యధిపా!॥ శాంతి.ఆ3.ప408

588 క॥ దమముం గడచిన సద్ధ

ర్మము లేదని విందు నాశ్రమము లన్నిటికిఁ

దమవంతుఁడు గామముఁ గో

ధము లోభము మత్సరంబు ♦ దర్పము గెల్పున్॥ శాం.ఆ3.ప407

589 తే॥గీ॥ దమము నిశ్చేయసముఁ బుణ్యతమము ధర్మ

సార మది వెలిగా ధర్మసంచయంబు

సిద్ధిఁ బొందునె, దమముతో ♦ బుద్ధి పొందు

గనినఁ బొందని యున్నతుల్ ♦ గలవె? యధిప!॥ శాంతి.ఆ3.406

590 క॥ తమతమ కలవడు విజ్ఞా

నము తెరువున నాదరించి ♦ నానాగతులన్

సుమతులు ధర్మము దెలిపిరి

దమముపరాయణము ధీరతమ! యిన్నిటికిన్॥ శాంతి.ఆ3.ప405

591 క॥ గుహాయందు నియతి మనియెడు

మహనీయబ్రహ్మపదము ♦ మహిత దమత్వో

పహితం డగువానికి స

న్నిహితం బనిచెప్పదురు మహనీషిజనంబుల్॥ శాంతి.ఆ3.ప409

30. అ హింస.

592 క॥ జననీజనకారాధన

మున గురుభక్తిని సువృత్తమున శాంతిని దాం

తిని సత్యమున నహింసను

విను కాంతురు మోక్షపదము, వేత్వేజజనుల్॥ శాం.ఆ. ప553

593 ఆ॥వె॥ దంతియడుగులోనఁ ♦ దక్కిన జంతుచ

యంబునడుగులెల్ల ♦ నడఁగియుండు

నట్ల ధర్మకోటు ♦ లన్నియు లోనగు

నిదగుణ! యహింస ♦ కింత నిజము॥

అను. ఆర. ప283

594 ఆ॥వె॥ జంతుపదములెల్ల ♦ దంతిపదంబులో

నడఁగుక్రియ నహింస ♦ యందు సకల

ధర్మములు నడంగుఁ ♦ గర్మసంత్యాగికి

నైన భూతదయ సమర్థగుణము॥

శాంతి. ఆ5. ప145

595 క॥ విమలాత్మ! యహింసయు దా

నము సత్యముఁ గ్రోధవర్జనంబును విను ము

త్తమధర్మరాశి యిది ధ

ర్మమునఁ బరమసీమ దీనిమరపుము మదికి॥ అను.ఆ5. ప421

596 ఆ॥వె॥ దానమును దపంబుధర్మంబు యజ్ఞంబు

శౌచ మంత్ర తంత్ర ♦ సత్యములును

బుధు లహింస రూపములుగాఁగ జెప్పుట

యెల్లకల్మిను మృహింసకలిమి॥

అను.ఆ4.ప310

597 ఆ॥వె॥ శమము దమము లేమి ♦ జనులకు హింస నొ

నర్చుఁగాన ధరణినాథ! విను మ

హింస శమ దమములు ♦ హృదయంబునకు నెప్పు

డలవడంగఁజేత ♦ యండుమునులు॥

శాంతి. ఆ5. ప511

598 ఆ॥వె॥ సర్వభూతదయకు ♦ సత్యవాక్యమునకు

నుత్తమంబు ధర్మ ♦ వొం డెఱుంగ

నొరులనొప్పికోడ ♦ కుపతాప మొనరించు

నదియ కడు సధర్మ ♦ ¹మనిరి మునులు॥ ఆది. ఆరి. ప218

599 క॥ విను పశుహింసాకృతయా

గవిరూఢుని ధర్మపరుని♦గా వేదంబు

లొక్కినియాడెడు సముచితహిం

సన మరయ నహింసగాన ♦ జగతీనాథా!॥ శాంతి ఆ1. ప111

600 తే॥గీ॥ విధివశంబున మృతిబొందు ♦ వివిధజంతు

నిచయమం దనహంకార ♦ నిష్ఠుడై న

పురుషుఁ గల్కష మేమియుఁ ♦ బొందనేర

దెట్టు లంటేని విను మది ♦ మేర్పరింతు॥ అను. ఆగ్నే. ప57

601 సీ॥దివియలోఁబడు² పురుష ♦ దివియయెత్తినవారిఁ

బాపంబు వొందునే ♦ యోపి దున్న

నాగంటిమొనఁ జచ్చు ♦ నానావిధప్రాణు

లన్నరుఁబొందునే ♦ యథుము కారు

తమపనుల్సేయ విధాతృవశమున నా

యువుదెగినట్టి జంతువులు సచ్చు

నేము చంపితి మని ♦ యించు కేనియు నహం

కారంబు వారికిఁ ♦ గలుగ దట్లు

గీ॥ గానఁ జూపె వారిఁ ♦ గల్కష మొందదు

పుణ్యపాపములకు ♦ బుద్ధి మూల

మని శివుండు మరియును నహింసవోలు న

య్యత్కికధర్మ మైన ♦ విధము వినుము॥ అను. ఆగ్నే. ప58

602 క॥ శ్రుతివిహితహింస హింసా

గతిఁ దలఁపఁగ రాదు ముని నికాయం బిది దు

ష్కృతతతిఁ బాపెడు ♦ పరమసు

కృతమని కొనియాడుఁ గానగీర్వాణసుతా!॥ అను. ఆగ్నే. ప73

(1) మనఁగబడియె. (2) పుత్ర్య.

603 సీ॥ సకలధర్మములలో ♦ సర్వభూతాహింస

మేటి యహింసాస♦మేతుఁ డైన

వానికి నుత్తమ ♦ జ్ఞానోదయం బగు

నది మోక్షమొనరించు ♦ ననఘులార

కోరికమెయి గర్మ♦కారి యయ్యెడువాఁడు

మౌందు గతాగతంబుల ఫలాభి

లాషంబు లేక నిర్దోషత మేలాచ

రించిన ముక్తి సిగిద్దించు వినుఁడు

గీ॥ విషయపురుషుండు సత్యంబు ♦ విషయ మెట్లు

భోక్తృ భోజ్యత్వసంబంధంబునఁ బొసంగి

యుండియును బద్ధపత్రపయోగవంబు

కరణీ సతఁడు తత్సంగంబుఁ ♦ బొరయకుండు॥ అశ్వ.ఆ.౨.ప188

604 క॥ సమదర్శియై యఖిలభూ

తములను దనయట్లగాఁగఁ ♦ దలఁచుచు నెవ్వం

డమలన్యాయపరుం డగు

నమరు లతనివందనీయుఁడండున రేంద్రా॥ శాంతి.ఆ.౫.ప482

కె.౨. స త్య ము .

605 క॥ క్షమయు నహింసయు సత్యము

సమతయు నింద్రియజయంబు ♦ శమముఁ బరిత్యా

గమును దపోలక్షణములు

కృమమున నిన్నియును నూర్ధ్వగతికారణముల్॥ ఆర.ఆ.౬.108

606 క॥ సత్య క్షమా దమంబులు

నిత్యవదంబునకు నెక్కు ♦ నిచ్చెన లవి సం

గత్యనుగతములు సత్సాం

గత్యము గావునను ముఖ్యకార్యమునుండి॥ శాంతి.ఆ.౫.ప556

607 క॥ సమతయు దమముఁ దితిక్షయు

సమత్సరము హీయు ధృతియు ♦ సవసూయూర్య

త్వములు నహింసా దాన

క్షమాశ్చ జనసూన్యతములు సత్యము మూర్తుల్ ||

శాంతి. ఆ3. ప413

608 క|| సత్యమ తపమును యజ్ఞము

సత్యమ వేదంబు దాంతి ♦ శాంతులు నగుటన్

సత్యము దొరికిన నిర్మల

నిత్యానస్తానములును ♦ నిష్ఫలములగున్ || శాంతి. ఆ3. 151

609 క|| 1 సత్యమ ధర్మము దపమును

సత్యము ప్రజలను సృజించు ♦ సత్యమ లోక

స్థిత్యాదానముఁ జేయుచు

సత్యంబన్యతంబుచేత ♦ సరివిహిత మగున్ || శాంతి. ఆ3. 100

610 క|| సత్యంబు నహింసయు నను

నత్యుత్తమధర్మయుగళ ♦ మందు నహింసన్

సత్యము గాచుట ధర్మము

సత్యమున నహింసఁ గాఁ జను నందు బుధుల్ || కర్ణ. ఆ3. ప73

611 సీ|| సత్యంబు పలుకుట ♦ సర్వధర్మములకు

మిక్కిలి యన్యతంబు ♦ మేటిపాత

కము తద్విశేషంబు గలదు చెప్పెద నొరు

నర్థంబు లెప్పుడు ♦ నపహరింప

జూచు పాతకులతో ♦ సూన్యతం బొడుట.

పాపముల్ బొంకులు ♦ వలికి యట్టి

వారి హింసించుట ♦ వరధర్మ మొకఁ డిది

యేల భూతములకు ♦ హితము సేయు||

గీ|| బొంకులెల్లను ధర్మముల్ ♦ భూతబాధ

కములు నిక్కములగు పాతకములు వినుము

భూతముల దుష్టశిష్టత్వ ♦ ములు వివేక

సూక్ష్మతా వేద్యములువానిఁ జూడవలయు|| శాంతి. ఆ3. ప 45

612 ఉ॥ భూతహితంబుగాఁ బంతుఁబొంతును సత్యఫలంబు నిచ్చుచు
 ద్భూతభయాస్పదం బగు ప్రభూతపుసత్యము బొంతునట్ల ప్రా
 ణాతురఁడైనచోఁ బరిణామంబులయందును బల్కుబొంతు స
 త్యాతిశయంబయందుమహితాత్మక! యిట్టివిధర్మసూక్ష్మముల్
 ఆర. ఆశ్చ. ప62

613 ఆ॥ వె॥ విను మహింస ధర్మవితతి కెల్లను మేటి
 యదియు సత్యయుక్త ధైర్యమైన వెలయు
 ననఘ! శిష్టచరితలందు సత్యము కడు
 నధిక మనిరి శ్రుతుల ధైర్యమైన బుధులు॥ఆర. ఆశ్చ. ప48

614 చ॥ సుతజలపూరితంబులగు ధైర్యములు నూటిటికంటె! సూన్యత
 వ్రత! యొక బావిమేలు మఱి బావులు నూటిటికంటె నొక్కస
 తక్కువ వది మేలు తక్కువ శతంబునకంటె సుతుండుమేలు త
 త్సుతశతకంబుకంటె నొక సూన్యతవాక్యము మేలుచూడగన్.
 ఆది ఆ ర. ప92

615 తే॥ గీ॥ సర్వతీర్థాభిగమనంబు ధైర్యమైన సర్వవేద
 సమధిగమము సత్యంబుతో ధైర్యమైన సరియుఁగావు
 ఎఱుఁగు మెల్లధర్మంబుల ధైర్యమైన కెందు పెద్ద
 యందు సత్యంబు ధర్మజ్ఞు ధైర్యమైన నమునులు॥ ఆది. ఆ ర. ప94

616 చ॥ కుదురు సమస్తధర్మములకున్విను సత్యము యోగమోక్ష స
 త్పదములు సత్యకార్యములు ధైర్యమైన మసత్యముకన్న నొండు లే
 దు దలఁప నశ్వమేధములు దొమ్మిది నూలులు వెండి నూలునై
 యొదవిన నీడుగావు భరతోత్తమ! సత్యముతోడ నారయన్॥
 శాంతి. ఆ 3. ప 419

617 తే॥ గీ॥ వాజిమేధము లేవ యొక్క ధైర్యమైన వలను వెట్టి
 యలఘుసత్యంబు తక్కువ ధైర్యమైన వలనియందు
 నిల్చి తులఁ దూన్యగా సత్య ధైర్యమైన నిష్ఠతోని
 యర్థమున కెత్తు వచ్చె నయ్యధర్మములు॥ అను. ఆ ౨. ప 43

618 క॥ వెలయంగ సశ్వమేధం

బులు వేయును నొక్కసత్యమును నిరుగడలం

దుల నిడి తూఁపఁగ సత్యము

వలనను ములునూపు గౌరవంబున పేర్చిన్॥ ఆది. ఆర. ప 93

619 క॥ దివికిం జనినను నెవ్వని

వివిధగుణము లఖిలజనులు ♦ వినుతింతురు వాఁ

డవనీశ్వర ! సత్పురుషుం

డవునని కయికొండుబుద్ధి¹ నార్యజనులెల్ల॥ శాంతి. ఆం. ప 193

620 క॥ తను లోకము గొనియాడఁగ

విని యుబ్బఁడు సజ్జనుండు ♦ వెండియుఁ గడుమే

లొనరించుఁ గీ డొకించుక

యును దనదెసఁదోఁపనీక² ముడుగుచువచ్చున్॥ ఉద్యో. ఆ. 48

621 క॥ సత్యాకృతులగు గుణములు

నిత్యానుష్ఠిత సమగ్ర ♦ నిర్మల యోగ

స్థిత్యభిముఖునకు సులభము

లత్యంత సుఖప్రదంబు ♦ లవి కార్యంబుల్॥ శాంతి. ఆ. 3 ప 418

622 క॥ అమృతము మృత్యువు నన స

త్యము మోహము గానవిను మహాత్మాక! యేస

త్యమునన మృత్యువు గెల్చెద.

సమసుఖదుఃఖుండ నగుచు ♦ శాంతిపరుడనై॥ శాంతి. ఆర. ప 26

623 చ॥ అనఘుఁడు సాత్వికుండగుమహాత్మాఁడుబోధనిరూఢిఁ 4దత్వమున్

గనుఁగొని లోకవృత్తములు ♦ గా వని రోసి సమస్తసంగభం

గనిరతుఁడై తొఱంగు మమకారవికార మహంకియాచ్యుతిన్

బనుపడి సంయమప్రకటఁ భావన నుత్తమశాంతిఁ గైకొనున్॥

ఆర. ఆ. 98

33 - స్వర్గము.

624 క॥ ఈలోకమునకు మీఁదై

చాలగ వెలుఁగొందుచుండు ♦ స్వర్లోకము నా
నాలంకారయుతము ది

న్యాలోకము దేవయాన ♦ మది మునినాథా! ఆర.ఆ.ప129

625 క॥ ఇది కర్మభూమి భోగా

స్పద మాలోకంబు ధర్మపరులకు సులభం
బది సత్య శౌచ సౌజ

న్య దయాదులు లేనివారి ♦ కప్రాప్య మగు॥ శాంతి.ఆరప110

626 తే॥ గీ॥ ఇందు జేసిన పుణ్యంబు ♦ నందుఁ గుడుచుఁ

గాని మర్త్యున కందుండి ♦ కడ గి పుణ్య

మాచరింపంగ లేదు పుణ్యావసాన

మగుడు నవనికె తోతురు ♦ మగుడ నతని॥ ఆర. ఆ. ప109

627 క॥ ఈలోకము దుఃఖబహుల

మాలోకము భూరిసుఖ నిరంతర మందే

జాలియును లేక యొందొరు

తో లెస్సగఁబొంది యుండుదురు జను లనఘా. శాంతి.ఆర.ప111

628 తే॥ గీ॥ హస్తమశకాంతరము గల ♦ దరసి చూడ

వాసగృహ శయ నాసన ♦ వసన గంధ

మాల్య తూర్యత్రయారామ ♦ మానినీజ

నాది సుఖసాధనములకు ♦ నందు నిందు॥ శాంతి. ఆ ర. ప 112

629 చ॥ మనువులుధాతలు స్మృతులు ♦ మానుగనుండుదురందులోభముం

గినుకయుఁదాపముం బగయుఁ ♦ గిల్చిషముఁ ఘనదుఃఖవై కృతం

బును జనియింప నీభువన ♦ ముల్దెగునప్పడు నాశమొంద ద

వ్విసుతపదంబు దానియెడ ♦ వేడుక నేయుదు రింద్రముఖ్యులు॥

ఆర. ఆ. ప 133

630 ఆ॥ వె॥ అనఘ! యింద్రలోకమునకంటె మీఁద ని

శ్లోక మగుచు బ్రహ్మలోక మమరు

నది యనన్యదీప్తః • సదనమై తనదైన

వెలుగునను జగంబు • వెలుగఁజేయు॥ ఆర. ఆ ౬. ప 12

631 చ॥ అమల తపోనివాసులు మహాధ్వరశీలురు సత్యసంధులు
తములుజితేంద్రియు ల్పములు • దానపరులృణశూరులందుహా
రమున వసింతు రప్పరలు • సాధ్యులు దేవమును ల్మరుద్వసు
ప్రముఖులు వేఱువేఱు తగుఁపట్టుల నుండుదు రందునిమ్ముల॥

ఆర. ఆ ౬. ప130

632 సీ॥ పుణ్యంబులును బాపములురెండు జోకలై

యుండుఁ బుణ్యంబుల • నొదవు నాక

సుఖము పాపంబులఁ • జొప్పడు నరక దుః

ఖము వీను మున్ను నాకంబు సుఖము

ననుభవించినయట్టి • యతఁడు పదంపడి

యధికనారకపీడ • ననుభవించు

మున్ను నరకదుఃఖమునబడ్డ వాఁ డనం

తరమునాకమునఁ దాఁ • బొరయు సౌఖ్య

గీ॥ మల్పపుణ్యండు తొలితొలి • యమరతాను

ఖంబు గైకొని మఱియు దుఃఖముల నొందు

భూరిపుణ్యండు మును మును • ఘోరనిరయ

యాతనల నొంది వెండి సౌఖ్యముల నొందు॥ స్వర్గా. ఆ ౨. 39

కర. సూ ర్య ప్ర భా వ ము .

633 సీ॥ ఆశ్చర్యములకెల్ల • నాస్పద మాదిత్యుఁ

డాతనివలనన • భూతజాల

మఖిలంబు జగ్గియించు • నది యచ్చెరువుగాదె

యద్దేవునంశువు • లందుఁ బ్రీతి

నమరులు వాలఖిల్యాది మునీంద్రులు

సిద్ధులు శాఖలఁ • జేందియుండు

విహగకులంబుల • విధమున వసియింతు

రంతకంటెను నెక్కు • డద్భుతంబు

గీ॥ గలదె యమ్మహాత్ము ♦ వలనన వాయువు

వెడలి యతని నడిమివిపులరశ్మిఁ

బొంది వృష్టిగురియు ♦ నెందును నట్టిచో

ద్యములు గలవె భూసురాగ్రగణ్య॥ శాంతి. ఆ६, ప598

634 క॥ రవి సృజించును వర్షము

రవియ మగుడఁ గిరణతతుల ♦ రసమంతయుఁ దాఁ

దివుచును విస్మయకారక

మవసీసురవర్య! దాని ♦ కథికము గలదే॥ శాంతి. ఆ६, ప599

635 క॥ ఇనువేడిమి శోషించిన

జనములయం దాత్మనిష్ఠ ♦ శాశ్వతికత్వం

బున వెలుగుచుండు దానికి

ననఘా! మిగులంగఁ జిత్ర ♦ మైనది కలదే?॥ శాంతి. ఆ६, ప600

636 తే॥గీ॥ సూర్యవలనన బీజంబు ♦ ధార్యమాణ

మగుఁ జరాచరధారిణి ♦ మైన ధరణి

చేత నంతకు మిగులఁ జర్చింప నక్క

జంబు లెందును గలవె నిష్ఠానిరూఢ॥ శాంతి. ఆ६, ప601

637 క॥ పరముండు నిరంజనుఁ డ

క్షురుఁ డజరుం డద్వయుండు ♦ శాశ్వతుఁ డగు న

స్వరుషుండు రవియంద వెలుగు

నరు డంతటికంటెఁ గలదె ♦ యగ్నిమవర్ణా॥ శాంతి. ఆ६, ప602

637 లయగాహి॥ వారిరుహామిత్రు నమ ♦ రోరగ మునిద్యుచర ।

చారణగణప్రణుతచారుగుణు!లోకా । ధారు నఖిలశ్రుతిశరీరు హరి

శంకరసరోరుహభవప్రతిముదారుణతమిస్రాధారణమారీచపరిపూరి

తదిగంతరుని భూరికరుణానిరతు ♦ సూరుద్రోజగద్ర । క్షూరుణసహస్ర

కరుగోరిభజియింపుముమ ♦ నోరథఫలంబులగు ♦ భూరమణ! నీకు॥

ఆర. ఆగ. ప40

౪-నివృత్తిప్రకరణము

౧-విరక్తి.

1 సీ॥ విను మోహబీజ సంజనితంబు గామదుః
మంబు ప్రమాదజలంబు దనకుఁ
బరిపేచనంబుగఁ ♦ బెరుగు నజ్ఞాన^{స్థి}
రాపాదకలితమై ♦ యం దసూయ
పత్రసంపద యతి ♦ చిత్రితరంబు మా
నస్కంధదృఢత నున్నతి వహించు
శోకశాఖంబు ననేకచింతోపశా
ఖంబుఁ బురాకృత ♦ కర్మసార

గీ॥ ఘనము తృష్ణాలతాపరిగతము నగుచుఁ
బొలుచుఁ దత్ఫలములకు లుబ్ధులు గడంగి
ప్రాకి పడుదురు విడుపు శస్త్రముగ నది వి
ఖండితము చేసి బుధుడు దుఃఖములఁ దొరఁగె॥

శాంతి. ఆగ్నే. ప199

2 క॥ మాయారహితుఁ డహంకా
రాయత్తతఁ జూవె పుట్టు ♦ వసు చెఱఁ బడి నా
నాయాసంబులఁ బడు నా
జ్ఞాయుతుడై యాత్ముఁ డింతచర్చింపు మది॥ అను. ఆగ్నే. ప157

3 క॥ భూతంబులఁ బచరించుచు
భూతాత్ముడు వానిఁ దన విభూతి నడంచున్
భూతాహరణంబు నిజ
ద్యోతనము దదీయవృత్తిదుర్దశ పుత్రా॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప161

4 చ॥ తలఁపఁగ నాయు వింతియకదా యని సౌఖ్యముదుఃఖముంబొరిం
గలుగవె కాలవృత్తి నని ♦ కర్మము లిట్లని వేదబోధనం

బులు బహుభంగు లిట్టి వని ♦ బుద్ధికి సత్వ రజ స్తమో గుణం
బులకుఁబ్రవర్తనంబు లివిఁపొమ్మని కాంచుట చాల మేలగున్ ||

శాంతి. ఆగ్. ప601

5 క॥ శారీర మానస మహా

దారుణ దుఃఖములఁ జేసి ♦ తఱిగి శరీరల్

కూరత బాధలఁ బొందుదు

రా రెంటిని జెఱుతు రాద్యు ♦ లమలినబుద్ధిన్ ఆర. ఆగ. ప21

6 క॥ శారీర మానసము లగు

సీరెండువిధములు దన్ను ♦ నేపకయుండం

గోరికొని నియమములఁ బ్రతి

కారము లొనరింపఁగా సుఖం బొందునరన్ || శాంతి. ఆర. ప104

7 క॥ ఒలయు జరా వ్యాధి ప్రభృ

తులు శారీరములు గాఢ ♦ తోవకళోకా

దులు మానసములు దుఃఖం

బులు రెండువిధముల నిట్లుపురుషులనలఁచున్ || శాంతి. ఆర. ప103

8 ఉ॥ మేలున సంతసిల్లునెడ ♦ మేకొని యాపద పొందు నాపదం

మాలఁగఁబూనిసౌఖ్యములు దోచుఁగృతంబులుదప్ప వెమ్మియున్

బోలఁగ నింతయుం గని ప్రబుద్ధమనస్కులు భేదమోద ని

ష్ఠ్కలిత ధైర్యసాగరులు ♦ గాన సుఖితురు సర్వకాలమున్ ||

ఆర. ఆగ్. ప341

9 క॥ విను విధిక్యత్యము లూరక

కనుఁగొనుచును సిద్ధుసిద్ధి ♦ కల్పిత సుఖదుః

ఖ నిరూఢి బొందకుండఁగ

మనముందొలగించువెరపుఁమహనీయమగున్ || శాంతి. ఆర. ప379

10 క॥ విను దుఃఖంబుల దిగఁదో

చిన పురుషుఁడు సౌఖ్యసక్త ♦ చిత్తుఁడు గా² కా

దిని వైరాగ్యము జేందిన

ననుపమమగువరమపదమునమ్మెయిఁజేర్చున్ || శాంతి. ఆర. ప105

11 క॥ కోరికలకుఁ జొరక యసం

గారూఢత కలిగి యెల్ల • యందును సమతం

గూరిన చిత్తంబులు గల

సారాత్మకు లీపదంబుఁ ♦ జనుటకు శక్తుల్॥ అశ్వ. ఆ. ప215

12 క॥ మానుషము దుర్లభము సో

పానం బగు నదివిముక్తి ♦ పథము గనుటకున్

దానిగని తొంటిచందము

రాసీక సముద్యమమునఁ ♦ బ్రాకరగ వలదే॥ శాంతి. ఆ. ప237

13 క॥ నురువున నొనరించిన పం

జరంబులోనున్న పులుగు ♦ చాచ్చున మేనం

బురుషవర ! జీవ ముండుట

పరికింపక యేమరంగ ♦ బాడియె నీకున్॥ శాంతి. ఆ. ప224

14 క॥ కామాదితృప్తుడై నరుఁ

డేమరి యుండంగ గొరియ ♦ నెత్తెడుపులి యు

ద్దామత మృత్యువు గొని చను

నామూఢుని యట్లకాకు ♦ మతులవివేకా॥ శాంతి. ఆ. ప229

15 తే॥గీ॥ఎన్నికొనుచుండఁ జనుచుండు ♦ నేడు లివ్వి

ధమున నాయువు దోడ్తోడఁ ♦ దరుగు జీవ

హని వాటిల్లఁగాఁ బుత్ర ♦ యనవధాన

నిద్రమోహితుడై యున్కి ♦ నీకుఁ దగునె॥ శాంతి. ఆ. ప225

16 క॥ ఇంతకుమునుఁ జూచితి నతఁ

డెంతయు నొప్పు గొనియుండె ♦ నిది గడుచిత్రం

బెంత వెనఁ జచ్చె నని తను

చింతంబడు జనుడు మూఢఁచిత్తత్వమునన్॥ శాంతి. ఆ. 445

17 ఆ॥ వె॥ తనకు దాన కలఁడు ♦ జననంబు నప్పుడు

మరణమునను సుగతి ♦ నరకములను

దల్లిదండ్రీదక్కు ♦ నెల్లబంధులు శరీ

రంబు ననుగమించి ♦ కృష్ణురుదురు. అను. ఆ.ర. ప250

- 18 తే॥ గీ॥ తాను దెగునేని బాంధవ ♦ దారపుత్ర
మిత్రులను నజ్జనంబు లేమిటికి విగత
చిత్తుడై గుహ సొచ్చి సిశ్చింతబుద్ధిఁ
దడవి కానంగవలవదే ♦ తన్నుఁ దాన. శాంతి. ఆ ౬. ప233
- 19 ఆ॥ వె॥ ఆశ్మశానగమను ♦ లంతియ చుట్టంబు
లగ్నిఁ గలిపి మరలు ♦ నఖిలమైన
జ్ఞాతిజనము దీనిఁ ♦ జర్చింప కందఱ
యందు మమతఁ బెనుచు ♦ నజ్ఞుఁ డనఘ! శాంతి. ఆ ౬. ప235
- 20 తే॥ గీ॥ యశావనంబును రూపంబు ♦ జీవితంబు
ద్రవ్యసంచయములు ననిత్యములు గావె
వీనిహానికి వగ ప వివేక మగుటఁ
బండితులు వగఁ గూరరు ♦ పౌరవేంద్ర! శ్రీ. ఆ ౧. ప27
- 21 క॥ దారాపేక్షం గష్ట
పౌరంభముఁ బూని యిహమునందుఁ బరమున
న్వారని సంక్షేశంబుల
గూరు నరుడుదానిఁ జేర ♦ గొనకొండ్రెబుధుల్. శాంతి. ఆ ౬. ప242
- 22 క॥ మిత్రులు భార్యలు భ్రాతలు
బుత్తులు నిజ కార్యవరులు ♦ బోధము ను మ్మా
త్మత్రాణమునకు మూలము
ధాతృపతివర్య ! యెవ్విధంబునఁ జూడక. శాంతి. ఆ ౬. ప537
- 23 తే॥ గీ॥ 2 వఱదఁ గాష్టము ల్లాడిన ♦ వడుపు బంధు
సంగమం బని వాసిన ♦ చాడ్పు తద్వి
యోగ మిత సూచినవాని కుమ్మలికము
వొరయనేరదు దానవవరతనూజ! శాంతి. ఆ ౮. ప66
- 24 క॥ కదియుం గాష్టము కాష్టము
నదిలో, మఱిగొంత సేపునకు బాయును, నె
మ్మది నట్లుగఁ దలపఁగ వల
వదె పితృపుత్రాదిబంధువర్గము నధిపా! శాంతి. ఆ ౮. ప 10

25 క॥ క్షయవృద్ధుల జండ్రిడు న
బియు లోనుగఁ బొందుచుండఁ ♦ దెలియఁడు బంధు
క్షయమునకు వగచు సజ్జం
డయమహితా! దీని నెఱుగుటమలతఁ దెచ్చుకా శాంతి. ఆశ్శ. ప608

26 క॥ విను దార పుత్ర మిత్రులు
చనిరి కొడుక! మున్ను చనినఁ జన్మంబుల నీ
కును వారు వారలకు నీ
పును మఱుపుట్టుపునఁ గొరయఁ పుట గల్గెనొకో॥ శాంతి. ఆఽ. ప240

27 తే॥ గీ॥ మాతృ పితృ దార పుత్రకఁ భ్రాతృ శతస
హస్రకంబులు సంస్మతి ♦ ననుభవింపఁ
బడియె నందులో నెవ్వరి ♦ కడలువాఁడు
నరుఁ డనిత్యత యూహించు ♦ టరయ నుఱువు. శాంతి. ఆగ. ప218

28 క॥ అనిమి త్తము భూతంబుల
జననం బవి రూపు నెడుట ♦ సంపన్నములై
యునికి విషాదము మోదం
బును జేయఁగ లే వనిత్యఁములుగ నెఱిగినకా. శాంతి. ఆర. ప55

29॥ తే. గీ॥ వగతు మన్న నెవ్వారికి ♦ వగవఁ జనదు
చిత్తమున నేమిటికి సంతఁ సింపరాదు
కాన గతమునందును ననాఁ గతమునందు
వగవ రార్యులు సంతోష ♦ వంతు లగుచు॥ ఆర. ఆశ్శ. ప 141

30 క॥ వగచినఁ బోయిన కార్యము
మగుడునె వగవంగ లోకఁ మాన్యం డగునే
వగ పుణ్యగతికి మూలమె
వగ పెల్లవిధముల నుడుగఁ వలయు నరేంద్రా! శ్రీ. ఆగ. ప20

31 క॥ వగపునఁ దేజోహీనుం
డగు నాత్మహితక్రియలకు ♦ నక్షముఁ డగు న
వ్వగపు దఱిగి యుద్యోగము
ధగఁ జేయఁగ గలుగునంచితములగుశుభముల్॥ ఆర. ఆశ్శ. ప142

32 ఉ॥ కావున నెవ్వగ ల్విడువు ♦ గైకొను మాత్మకు లార్హ కర్మనం
 నేవనతత్పరత్వము విశిష్టజనంబుల సంగతికా భవ
 ద్భావము కల్మషంబు దెగఁబాచి శుచిత్వముఁ బొందులోకనం
 భావితవృత్తి నయ్యెడు నృపాలక ! నాపలు కూఁదు?పాడిగఁ॥

శాంతి. ఆం. ప212

33 క॥³దివమును రాత్రియునుం బొరిఁ

బ్రవర్తనముఁ బొందుచుండు ♦ పగిదిని సుఖనం

భవదుఃఖజననములు జం

తువులకు వలదుబ్బ ♦⁴దురపిల్లంగఁ॥ అశ్వ. ఆం. ప164

34 తే॥గీ॥ పొదలుఁ దరుగుటకై పొడ ♦ పొదవు బడుట

కై కడుం జేరుఁ బాయుట ♦ కై జనించు

బొలియుటకు నై సుఖంబును ♦ బొందు దుఃఖ

మందుటకు నై పదార్థము ♦ లఖలములును॥ అశ్వ ఆం. ప165

35 క॥ పెరుగుట స్రగ్గఁగఁ జువులం

బొరయుట యరుచంబుగాఁగ ♦ బుట్టుట సావం

బెరయుట పాయఁ బదార్థ

త్కరముల నేజ మది యెట్లు ♦ దప్పింప నగుఁ॥ శ్రీ. ఆం. ప. 24

36 సీ॥ ఒకయింటనుండి వే ♦ తొకయింటి కరిగిన

విధమును వస్త్రంబు ♦ విడిచి యొండు

వస్త్రంబు గట్టిన ♦ వడువును నైయుండు

శొడలు దొఱంగి యొం ♦ తొక్కయొడలు

గైకొంట నృప ! విను ♦ కడవకు సారెవై

నమరమ్మత్తిక యిడు ♦ నవుడువిరియు

టయు వెరవారఁ బట్టఁగరాక చెడుటయు

వానియెత్తెడు నెడ ♦ వ్రయుటయును

గీ॥ నెత్తి యొకచోటడించిన ♦ నెడలుటయును

నెండి యవియుటయును నావ ♦ మిడినఁ బగిలి

- పోవుటయు వాడుజనులచేఁ ♦ బొల్లియుటయును
గలుగు గతి మేని కెట్లును ♦ గలఁగు జేటు॥ స్త్రీ. ఆం. ప34
- 37 క॥ తనయొడ లెర వనినను మను
జనకును బంధుతతి సతమె ♦ శోకించిన వ
చ్చునె చచ్చినజంతువు నె
మ్మన మధికము నొచ్చుగాక ♦ మహితవిచారా॥ శాంతి. ఆం. ప20
- 38 త్రే॥గీ॥ అరయ వచ్చినఁ దనమేను ♦ నెరవ తనకు
నొండుచూపులు దక్కక ♦ యునికి యరుదె
యను తలంపు ధ్రువంబుగ ♦ నలవరించి
బుధజనంబులు శోకంబు ♦ బొరయ రధిప॥ స్త్రీ. ఆం. ప33
- 39 క॥ భూతము లనిత్యములు నీ
వీతెను వెప్పుడును ¹విడుమ ♦ హీన²ధృతి మెయిం
జేతోగతి నలవలుపుము
భూతానిత్యత్వ మదియ ♦ పుచ్చును వగలక॥ స్త్రీ. ఆం. ప67
- 40 క॥ ఆరయఁ గదళిగర్భా
సారము సంసార మిట్టి ♦ చందమెఱిగినం
జేరవు జనన మరణములు
గారించును దీనిభంగి ♦ గానకయున్నక॥ శాంతి. ఆం. ప530
- 41 ఆ॥వె॥ అడవి జొచ్చి యంత ♦ కంతకు నవులకు
నతికుతూహలమున ♦ నరిగి యరిగి
చూచుచుండునట్లు ♦ చూచె సంసారకా
ననమునందుఁ దిరుగు ♦ జనులనడుపు॥ శాంతి. ఆం. ప285
- 42 క॥ నలసారము సంసార మ
ఖిలదుఃఖావహము భయని ♦ కేతన. మతిచం
చలము పరాధీనం బిం
దుల జీవన మేల నమ్ము ♦ దురు³తత్వజ్ఞుల్. ఆది. ఆ ౬. ప 245
- 43 క॥ మతిఁ దలపగ సంసారం
బతిచంచల మెండమావు ♦ లట్లుల సంప

- త్వతతు లతిక్షణికంబులు
గతకాలము మేలు వచ్చు ♦ కాలముకొలుకొ. ఆది ఆశ్. ప163
- 44 క॥ ఇవియెల్ల నశాశ్వతములు
భవమరణాకలితములును ♦ బటుసంసారో
ద్భవ దుఃఖ యుక్తములు సుఖ
లవయుతములు వీనియందు ♦ తౌల్యం బేలా? అను. ఆ ౧. ప308
- 45 తే॥ గీ॥ అస్థిరేంద్రియ సలిలమయంబు గామ
రోషదారుణగ్రాహ పృ ♦ దూషితంబు
నైన సంసారసాగర ♦ మతుల ధైర్య
పోతపాత్రిక నిస్తరింపుము కుమార! శాంతి. ఆ ౬. ప 228
- 46 క॥ వీను సంసృతి మృత్యువుప
ట్టనఘా! నిస్సంగవృత్తి ♦ యమరగృహము నె
ట్ట నట్లగుటం గనుగొని
తునుముము సంసారరజ్జు ♦ దురితవిదూరా. శాంతి. ఆ ౪ ప 25
- 47 క॥ ప్రియవస్తు వెడలుటయు న
ప్రియంబు వాటిల్లుటయు. ♦ బరిజ్ఞాన విని
శ్చయహీనులై న యల్పా
శయులకు దుఃఖంబుఁ జేయు ♦ జగతీనాథా! స్త్రీ. ఆ ౧. ప 30
- 48 చ॥ గజ తురగాదినంపదలు ♦ గాంతలతోడి విహారలీలలుం
బ్రజ కనురాగమొందఁ బరిపాలన సేయుక్రమంబు బోరుల
న్విజయముఁ బొంది పేర్చుటయు ♦ విస్ఫురితాభరణానులేప వ
స్తుజనిత వైభవంబు గల ♦ రాజులుఁ బోయిరిగాక నిల్చిరే
ఉద్యో. ఆ ౨. ప 93
- 49 క॥ ప్రియములు నప్రియములును హృ
దయమునఁ జిక్కువడఁజేయ. ♦ దత్తదనేక
క్రియలకు, జొచ్చు నరుడు మే
వ్రయ మగు టెలుగండు చెడు జరావ్యాధులచే॥
శాంతి. ఆ ౪. ప 345

- 50 క॥ ప్రియములు వాయుటయును న
ప్రియములు వెసబొందుటయును ♦ బెల్లుగ నగుఁ ద
త్క్రియలందు మూఢమతికి హృ
దయతాపము వాయ దెపుడు♦దరికొనిమండున్. ఆర. ఆగ్. ప140
- 51 క॥ వినుఁ డీసుఖమును దుఃఖము
ననిత్యములుగాన వాని ♦ యాగమకాలం
బున ముదమును శోకము మొగ
1కొనమియుఱుపుసూ వెశాంతి♦గోరుజనులకున్. శాంతి. ఆగ. ప189
- 52 ఆ॥ వె॥ బ్రదుకు ² చెడుట పొగడఁ♦బడుట దూఁచొందుట
యీగివేడుకొనుట ♦ యిట్లు మఱియు
గలుగు సౌఖ్య దుఃఖములు వచ్చు నెడనెడ
వాని కింతయేల ♦ వగవ నధిప! ఉద్యో. ఆ ౨. ప 79
- 53 క॥ విను పర్యాయంబున సుఖ
మును దుఃఖముఁ జెందుజనులఁ ♦ బురుషుఁడు ధైర్యం
బున గర్వంబు విషాదం
బు నడంగింపఁదగు నండు ♦ బుధులది వినవే. శాంతి. ఆర. ప428
- 54 క॥ కడుకొని కడు దుఃఖము లగు
నెడ నుచితమె యాత్మనింద ♦ యెయ్యెడల మనం
బడలక యేకాకృతి నె
ప్పడు నుండుటచూవె పురుషు ♦ పుష్కర్థ మిలన్. ఆర. ఆర. ప114
- 55 క॥ ఈలోకము నిస్సారం
బాలోకింపంగ నధిప! ♦ యట్టుల యని తా
లోలతఁ బొందని పురుషుం
డేలా నెవ్వగలఁ జేర ♦ నిచ్చు మనంబున్. స్త్రీ. ఆగ. ప 32
- 56 క॥ నేర్పరి పెక్కువిధంబుల
నార్పఁగ బొమ్మలు గడంగి ♦ యాడెడు చందం

బేర్పడఁ గాన్పుము కాలస

మర్పితకార్యకరులై న ♦ మానవుల దెసకా॥ శాంతి. ఆం. ప283

57 క॥ నరవర! సరసాన్నంబులుఁ

బరిమళ సద్వస్తువులును ♦ బరమశయనవి

ప్రరములుఁ గాలాధీనత

నరుఁబొందుం బొయు వాని ♦ నమ్మమియ యులుకా॥

శాంతి. ఆం. ప 215.

58 క॥ కాల మడఁగించు జనుఁ గ

ల్లోలిని గిరి ద్రొంచుకరణి ♦ లోభక్రోధా

శీలత్వ కామ భయములఁ

దేలు జనుఁడు కాలవృత్తిఁ తెఱఁగు నెఱుఁగునే?॥ శాంతి. ఆం. ప 444

59 క॥ కమలంబులు దొగలు వికా

సముఁ బొందుట లతలు దరులు ♦ సకుసుమఫలభా

వముఁ బొందుట పక్షులును మృ

గములును మదకలము లగుట ♦ కాలకలితముల్॥

శాంతి. ఆం. ప 186

60 తే॥ గీ॥ మేలు గీడును నరుఁ బొందుఁ ♦ గాలమున న

వశ్యమును దానిఁ గోరిన ♦ వచ్చుటయును

వినుము ద్రోచినఁ బోవుటయును సురేంద్ర!

కలదె యేరికిఁ గావున ♦ వలదుచింత॥ శాంతి. ఆం. ప416

61 తే॥ గీ॥ రాత్రితెగుదల దిన మేల ♦ రాకయుండు

దినముతెగుదల రాత్రి యేతేరకున్నె?

పరఁగ సుఖదుఃఖములు కాలపర్యయమున

నెందు మనుజులఁ బొందక ♦ యేలయుడుగు॥ ఆం. ఆం. ప340

62 క॥ బలమును బుద్ధియుఁ జేవయు

నలఘుమతీ! యుల్లసిల్లు ♦ నగు కాలమునం

బొలియుం గాలవిపర్యయ

కలనంబున బుధుల కుబ్బుఁ ♦ గలకయుఁ గలవే?॥ మా. ఆం. ప221

- 63 క॥ కళలుం గాష్టలు లోనుగఁ
గలచి దురలఁ గూర్చుకొనుఁడు ♦ గాలంబు జనం
బుల వడ్డి కిచ్చునాతని
వలె నలవడఁగొదివి తనకు ♦ వశ్యులఁ జేయున్॥ శాంతి. ఆర. ప443
- 64 క॥ లోకము కాలముచే ని
ట్లాకులపడు చునికి గాంచి ♦ యధికధృతిని ధ
ర్మైకాంతతా నిరూఢి
కైకొని శ్రోవంగ వలదె ♦ కాలవికృతులన్॥ శాంతి. ఆర. ప436
- 65 క॥ ఈలోకంబుల నెల్లం
గాలము పక్షములు నేయఁ ♦ గా నెవ్వఁ డ
క్కాలము పక్షముఁ జేయం
జాలు నతం డమృతు నజరుఁ నత్యుఁగనుటకున్॥ శాంతి. ఆర. ప112
- 66 క॥ కాలము నేమనవచ్చును
గాలము గాలంబు పోలుఁ ♦ గా కొంటికి నే
లీలలు గలవే లెస్సగ
నాలోకించి తిది హితము ♦ నభిమతమునగున్॥ మహా. ఆగ. పర
- 67 ఉ॥ కాలవిపర్యయంబున సుఖంబును దుఃఖము వచ్చుచుండు నె
క్కాలము నేరికిఁ ధ్రువముఁ గాదు సుఖంబును దుఃఖమున్ మహీ
పాల! బుధుండు దద్వివిధ ♦ భంగు లెఱింగి ప్రమోదభేదసం
శీలుఁడుగాఁడు రెంటును బ్రసిద్ధపదంబుననప్రమత్తుడై॥ ఆర. ఆ. 106
- 68 ఆ॥ వె॥ కాలకబళనై క ♦ శీలుడై మృత్యువు
గెలిచి శాశ్వతము నచలము శివము
నచ్యుతము ననామయము ♦ నమృతము నవ్య
యంబు నగుపదంబు ♦ నందు నిలుచు॥ శాంతి. ఆ. ప132
- 69 క॥ అర్థమ యనర్థమూలం
బర్థమ మాయావిమోహా ♦ నావహము నరుం
డర్థజ్ఞ దుఃఖమున న
పార్థిక్యతజన్ముఁ డగుట ♦ పరమార్థ మిలన్॥ ఆర. ఆగ. ప28

- 70 తే॥ గీ॥ ధనము గలిమియు లేమియుఁ ♦ దాసు నందు
నిలిపి యెత్తంగ ములుసూపె ♦ నిర్ధనత్వ
మెక్కుడై దాని దిక్కున ♦ నెట్టు లన్న
వినుము గుణదోషములభంగి ♦ విస్తరింతు॥ శాంతి. ఆర. పరి3
- 71 క॥ ఎచ్చోటనైన నధనుఁడు
విచ్చలవిడి నుండు లేదు ♦ వెఱపించుకయుం
బొచ్చెంపు చంద మొల్లఁడు
మెచ్చరె సురలైన బలుకుమ్మదువై యుండు॥ శాంతి. ఆర. పరి5
- 72 క॥ కోపంబును లోభంబును
నేపారి మనంబు గలఁప ♦ నెప్పుడుఁ జింతా
తాపంబు నొందు సధనుం
డాపదగా కవ్వధము సుఖావహ మగునే॥ శాంతి ఆ ర. పరి5
- 73 క॥ ధనముగలవాఁడు మృత్యు వ
దనమున నున్నట్లు భయము ♦ దనచిత్తమునం
దనుకఁగ నుల్లల నుడుకును
విను శిఖి చోరాదిముఖ్య విషయాపదకు॥ శాంతి. అర. పరి4
- 74 తే॥ గీ॥ జలములందు మత్స్యంబులు ♦ చదలఁ బక్షు
లామిషం బెట్లు భక్షించు ♦ నట్లు తివిరి
యెల్లవారును జేరి యనేకవిధుల
ననుదినంబును భక్షింతు ♦ రర్థవంతు॥ ఆర. ఆం. ప27
- 75 ఆ॥ వె॥ విను ధనార్జనంబు ♦ ధనరక్షణంబు ధ
నవ్యయంబు ధనవి ♦ నాశనముఁ బ్ర
గాఢ దుఃఖదములు ♦ గావున దుఃఖభా
జనము ధనము గాల్పు ♦ మనగవలయు॥ అను. ఆ గీ. ప231
- 76 తే॥ గీ॥ కలిమియును లేమియును విను ♦ కాలవశగ
తములు బోధవిహీనుల ♦ దర్పదైన్య
కలిత సుఖదుఃఖములఁ బెట్టు ♦ గాక యర్థ
ముల యనిత్యత యెఱిగినఁ ♦ గలదె వికృతి॥ శాంతి. ఆగీ. పరి98

- 77 తే॥ గీ॥ కలిమి¹ లేము లనఁగఁ • గల మోకరెం డవి
యత్త గౌరవమున • యత్తతయును
గలుగవచ్చు ననుట • గా దదిసూ బేల
దనము వినుము తెలియ • ననిమిషేంద్ర॥ శాంతి. ఆర. ప372
- 78 క॥ తేరక యుండఁగఁ జేసెం
దేరంగఁ బొలియు విధి యధీనంబులు గా
కారయ విత్తంబులు పుడు
పారంభాయ త్తములె మహాబుద్ధినిధి! శాంతి. ఆ ర. ప373
- 79 క॥ సారపుసిరి చేటు నరుడు
కోరకయే వచ్చునట్ల • కోరకయుండె
శ్రీరాక గలుగు దైవము
కారుణ్యము గలిగెనేని • గాఢవివేకా॥ శాంతి. ఆ 3. ప32
- 80 క॥ జననీ జనకులును సుహృ
జనులును దెగు నపుడు కావఁ • జనమిఁ దెలియదే
ధనములు వారలకంటె
మనుజేశ్వర! వగపు వాని • మగుడించునొకో॥ శాంతి. ఆ 3. ప29
- 88 ప॥ లోకముచందము గనుఁగొని
యీకానఁగ నగు ధనాదు • లెల్లను గాల
వ్యాకులతఁ బొందఁగలయవి
గాకుండమి యెఱిఁగి విషపుకడుఁ జదురెందు॥ శాంతి. ఆర. ప37
- 82 తే॥ గీ॥ అర్థపంతుడై భోగంబు • లనుభవించు
చున్నయప్పుడ యిది యిట్టు • లుండనేర
దధిరమ తానులోనుగా • నని యెఱుంగు
నతఁడు వగఁబొందఁ జేదియెఁజ్జెన నధిప! శాంతి. ఆ 3. 27
- 83 క॥ శత్రుజనులఁ జేరుచుటయును
మిత్రుల బ్రతికించుటయును • మిన్నకయాప
త్పత్రత సంపద యనగ వి
ధాత్యుడు చెందించుజూవెతరితోఁ బురుషు॥ శాంతి. ఆ ౪. 374

84 క॥ పెరవును లావును గలిగిన

పురుషులు లే రెట్లు లోకమున నెవ్వరికిన్

సిః శాశ్వతంబె యని వగఁ

బొరయఁడు ధీమండు కలిమిఁ పోకకు నధిపా॥ శాంతి. ఆ3. ప3.

85 క॥ మనమునకు సుఖము గోరెడు

జనులకు నర్థక్రియా విశారద భంగుల్

పొనుపడ విడిచి భరము లే

కునికియ యూహించిచూడఁనురు వెబ్బంగిన్॥ శాంతి. ఆర. ప3

86 క॥ ధనవత్త్వము దుఃఖకరం

బని కని తత్కాంక్ష విడుచు ధననికీ ధనతా

జనితాత్కాధీనత్వం

బచునమ సౌఖ్యంబు సేయు ధనక్షీణముగన్॥ శాంతి. ఆర. ప3

87 క॥ సిరి విడుచురు బురుషుని విను

పురుషుఁడు సిరిదొలఁగు నిదియ ధర్మమె ఫలమూ

లగతుండై వాఙ్మయతిం

బొరసిఁ యునికియట్టిచోటఁ బురుషున కమరున్॥ శాంతి. ఆ3. ప3

88 తే॥గీ॥ సకలభూతంబులకును శాసకుఁడు గలఁడు

గాదె యొక్కరుఁ డాతని ధర్మ కల్పనమున

బ్రాహ్మమైనది నీళ్ళులు ధర్మ పల్లమునకు

వచ్చుక్రియఁ దానవచ్చు గీర్వాణముఖ్య॥ శాంతి. ఆర. ప4.2

89 క॥ నరనాథ! సుఖము దుఃఖము

పరువడి మైబొరయుఁగాకఁ ధర్మ బంధుగ ననుచి

బొరయునె యం దొక్కటి యవి

పోరసిన వల దూడ మోదమును భేదంబున్॥ శాంతి. ఆర. ప13

90 క॥ శోకభయస్థానంబు ల

నేకము గలిగిన వివేకహీనుఁడు మదిలో

నాకులతఁ బొందునట్లు వి

వేకముగలవాఁడు బుద్ధి ♦ వికలుం డగునే॥ ఆర. ఆ ౧. ప20

91 క॥ కానియటు లుండి నెఱిఁ బడు

నైనతెఱఁగు దోఁచి మాయ ♦ మగు నిబ్బంగి

న్మానసమున కుబ్బు వగయు

దే నోపుం బనులు బుధుఁడు ♦ దేలఁడు రెంటు॥ శాంతి. ఆ. 3 ప28

92 ఆ॥ వె॥ ఏను గర్తననుట ♦ యెరుగమిఁ దాగర్త

యేని నెల్లఫలము ♦ లెడలకుండ

నఖిలకర్మములును ♦ నాచరించుచునున్న

వాఁడె కానఁ గర్తఁగాఁడు దాను॥ శాంతి. ఆ ౪. ప377

93 తే॥ శి॥ కార్యఫలములయెడ దాన ♦ కర్తననుట

కడు నెఱుంగమి సువ్వె తాగర్తయేని

తగిలి తనదైన కార్యజా ♦ తంబు నెల్ల

జెడక ఫలియించునట్లుగాఁ ♦ జేయరాదె॥ ఆర. ఆ ౫. ప66

94 క॥ ధైర్య బున వీర్యంబున

శౌర్యంబునఁ బ్రజ్ఞఁ బడయఁ ♦ జాలునె నరుఁ డే

కార్యమును బ్రాప్త్యమైనను

నార్యుం డది యెఱుఁగు గానఁ నడలఁడుశక్రా॥ శాంతి. ఆర. ప415

95 క॥ ఎలమియు వాడుటయును దన

వలచినయట్టివె యెఱుంగఁవా విధిచరితం

బులు బలవంతము లగుటయు

వలదె వివేకంబు పెద్దఁవారికి నిందా॥ శాంతి. ఆర. ప397

96 క॥ ఇది నాకయ్యెం గాఁగల

యదియే యను గాఢనిశ్చయం బెవ్వని నె

మ్మదిఁ గలుగు నుబ్బు వగ సం

పద యాపద గలుగ దట్టి ♦ భవ్యున క్రిందా॥ శాంతి. ఆర. ప414

97 క॥ భీరుఁడు శూరుఁడు జడుఁడు వి

శారదుఁ డబలాత్మకుండు ♦ సబలుం డన లే

- దేరినయిన మృత్యువు దు
 ర్వారంబై యపహరించు ♦ వైదికవర్యా॥ శాంతి. ఆర. ప24
- 98 క॥ మొదల విధి నియతియును న
 ట్టిద యందురు పెద్ద లది ఘటంపకపో దే
 మదిఁ జూచి చెప్పినను ద
 వ్వుదు మేరువు దిరిగెనేనిఁ బాంచాలనుతా॥ ఉద్యో. ఆ3. ప123
- 99 క॥ గతమునకును వగనక యా
 గతమునకును నోరుదెరచి ♦ కడుఁ గోరక దీ
 నతఁబొందక దైవం బే
 గతిఁ బంచిన దానఁబోదు॥ గా కనవలయున్॥ శాంతి. ఆ3. ప30
- 100 క॥ హర్షంబును మానంబు న
 మర్షము నపరాధమును సమదభావము ను
 త్కర్షాపకర్ష చింతల
 నార్షసమాచారమును నిరస్తగుణంబుల్॥ శాంతి. ఆ ౫. ప24
- 101 ఆ॥ వె॥ అనియతంబులై న ♦ యాహారవిహారణ
 శయనముల విధాత్య ♦ సంప్రయుక్త
 భంగిఁ బరగు నంతరంగనిర్భారవ
 ర్తనము కలిమి యజగరవ్రతంబు॥ శాంతి. ఆర. ప63
- 102 ఆ॥ వె॥ చలనమేదిపుట్టుఁ ♦ జాపునుం బిరువెట్టి
 యామిషార్థిజనుల ♦ నపహసించు
 నెలమితోడ లేమి ♦ కలిమివాటింప నీ
 రమణ నునికి యజగరవ్రతంబు॥ శాంతి ఆర. ప62
- 103 క॥ సరసాన్నము బిణ్యాకము
 సరిగా భుజియింతు మృదుల ♦ శయ్యాతలమున్
 ధరణియు శయనరుచికి నా
 కరయంగా నొక్కరూప ♦ యసురప్రవరా॥ శాంతి. ఆ ర. ప59
- 104 ఆ॥ వె॥ నారచీరయేనిఁ ♦ జారుచీనాంబరం
 బైనఁగట్టుకొనిన ♦ యపుడు హృదయ

మొప్ప దొప్ప ననక ♦ యుండురూపాదుల
నలమికొనవు చక్షు ♦ రాదికములు॥

శాంతి. ఆర. పరి60

105 క॥ మే లర్థింపను గీడున

జాలింబడి తొలగద్రోవ ♦ సరి దూష్టిభా
వాలంబిమనస్కుడనై

యాలంబుగఁ జేసి నడతునయ్యిరుదెఱగున్॥ శాంతి. ఆర. పరి8

106 క॥ శాకకణమూల ఫల పి

ణ్యాకాదుల భైరవమైన ♦ యన్నంబున ని

శ్లోకత నాకలి వుచ్చుచు

లోకాలోకంబున నచలుడు గావలయున్॥ శాంతి. ఆర. పరి16

107 క॥ దాంతుడు ప్రజ్ఞావంతుడు

శాంతుడు నగువాని మానసం బా యాస

శాంతముగా దమ్మెయి ని

శ్చింతుడనై యుండుదును విశిష్టవిచారా॥ శాంతి. ఆర. పరి11

108 ఆ॥ వె॥ భావములు నిజస్వభావంబునన తోచు

నడగు నట్లుగాన ♦ నస్థిరతకు

నెలవు లనియెఱుగ ♦ నేర్చినభావంబు

లందుఁ దగులు నెట్లు ♦ డెంద మనఘ॥ శాంతి. ఆర. పరి75

109 చ॥ బలమును నొప్పుబుద్ధియును ♦ బ్రాథతయుం గలవారులేనివా

రలనక యొక్కభంగిదరి ♦ రాకయ చూచి హరించుచుండు వి

చ్చలవిడిఁ గాలుఁ డట్లగుట ♦ సారమతిం గనియున్నవాడ ను

మ్మలికము నుబ్బు నాదుమది ♦ మందునకై నను లేదు వాసవా!

శాంతి. ఆర. పరి95

110 క॥ కావున భూతానిత్యత

భావించుట యెపుడుగలిగి ♦ బంధచ్ఛేద

ప్రావీణ్యము సంపరితో

షావహమును గన్నవాడ ♦ నమరప్రవరా॥ శాంతి. ఆర. పరి80

- 111 క॥ వినుఁ డవ్యక్తాంతం బగు
పనియెల్ల నవిద్య నొలయుఁబంధము మమతం
బనఁ బడినమృత్యు వమృతం
బన జనునది నిర్మమత్వ • మారఁగలిగినన్॥ అశ్వ.ఆ.౨.ప210
- 112 క॥ బ్రజ యేనకాన నన్నం
బ్రజ సుగతికి బుచ్చునని భరంపడి కోరం
బ్రజ విడిచెద నాయం దది
యజేయమును నవ్యయంబుఁనగుపదమిచ్చున్. శాంతి. ఆ.౫.ప387
- 113 క॥ విను పశుయజ్ఞము హింసన
మనంత ఫలదంబుగా దహంకృతి సహితం
బనఘా! వాఙ్మనసమయం
బను యాగం బిచ్చునవ్య • యానందబున్. శాంతి. ఆ.౪. ప28
- 114 క॥ మనసును వాక్కును రక్షం
బనుపడు నెవ్వనికి శ్రుతి తపస్త్యాగము లా
తనిచేతిలోని నగు నని
మునిజనములచేత విందుఁము నిరంతరమున్॥ శాంతి. ఆ.౫.ప52
- 115 క॥ పాణి¹యుపస్థయు నుదరము
వాణి యనఁగ మూయరాని • వాణి శ్మవి గీ
ర్వాణుఁకు వీని బుధుఁడు పు
రాణపురుషరక్షకై తిరంబుగ మూయున్॥ శాంతి. ఆ.౫ ప18
- 116 క॥ గతహర్షభయ క్రోధుఁడు
ధృతిమంతుఁడు నప్రమత్త • ధీమహితుఁడు సం
శ్రితధర్ముఁడు దాంతుఁడు నగు
నతఁ డవసాదంబు నొందఁ • డతులవి వేకా!॥ శాంతి. ఆ.౫.ప87
- 117 క॥ చుట్టము పగమును భేదం
బెట్టిజనులవలనఁ దగుల • దెల్లప్పుడు నే

పట్టున నెద్దానకు మదిఁ

బుట్టమ సంతోషహాని ♦ బుద్ధాత్మునకుకా॥ శాంతి. ఆ గ. ప 26

118 ఆ॥ వె॥ ప్రియము నప్రియంబుఁ ♦ బెల్లగు సౌఖ్యముఁ

ఖములు భూతభావికార్యములును

నెవ్వరికి నమంబు ♦ లివి సర్వధనియనఁ

బరఁగుఁజువ్వె యట్టిభవ్యుఁ డనఁను॥ ఆర. ఆ 2. ప454

119 క॥ సంగము బంధ మట్టిల ని

స్సంగతమోక్షంబు బహువిచారము లేలా?

పింగజటాజూటకలిత

గంగాబాలేందుమహిత ♦ గారీనహితా! అను. ఆ ర. ప 238

౨ - జ్ఞానము

120 నీ॥ పంచభూతంబులఁ ♦ బరఁగింప గుదియింపఁ

జాలు దక్షతవాని ♦ నేలుప్రభుతఁ

దనరు మనంబు రథ్యముల సారథియెట్టు

లట్టిందిరియంబుల ♦ నాఁగ నడప

నదియ వలంతిభూతాత్మకంబును బుద్ధి

సన్నాహమును మన ♦ స్సారథికము

నిందియాశ్వము నైన ♦ యీథ్య రథంబున

నభిమతిగతి సంత ♦ రాత్ముఁ డెందు

గీ॥ నెలమి వలెఁంచు నిట్లగు ♦ పెరుఁగు బుధుఁడు

ఘోరసంసారమోహవాగురకు లోను

గాక నిర్గుణపదమునఁ ♦ గ్రాలి కను ని

రామయము నవ్యయంబును ♦ నగుపదంబు॥ ఆశ్వ. ఆ ౨. ప 198

121 వ॥ అవ్యక్తప్రభవంబును బుద్ధిస్థంధంబును నహంకారవిటపంబును

మహా భూతాపశాఖంబును నిందియకోటరంబును ! సంతతశాశ్వతం

బును శుభాశుభఫలంబు నై సంసారవృక్షం బొప్పుచుండు॥ ఆశ్వ. ఆ ౨. ప 178

(1) సంతతిపర్ణ శ్రుష్టంబులు, సంతితాశాపల్లవిలు.

122 క॥ జ్ఞానాసి నది నటికి యభి

మానాహంకారదూర ♦ మతియగు పురుషుం

డానందము ప్రస్తుటముగఁ

గానంగా నేర్చు విగతకల్మషులారా!! ఆశ్వ. ఆ ౨. ప177

123 క॥ విను గుణములు మాయకు నొడ

లని యెఱిగి తమోరజస్సు ♦ లడఁచి సుసత్వం

బున నెలిచి నద్వివేకం

బున నదియుందోచి విమలబోధాత్ముడగు॥ శాం ఆర.ప124

124 క॥ వేదాంతవిదుడు దుర్లభుఁ

డాదరము ప్రవృత్తి లక్షణాన్విత మగు ధ

ర్మోదయమందె కలుగు నది

లే దరయ నివృత్తి సౌఖ్యలీనత్వమున॥ శాంతి ఆ ర. ప282

125 క॥ తోలు దిగవిడిచి నాగము

లీలఁ బాలుచు మాడ్కిఁ గర్మ ♦ లేపముఁ దనలోఁ

గీలుకొన నీక వెలుగు ని

రాలంబనబోధ ఘనుడు ♦ రాజనరేణ్యా!! శాంతి. ఆ ర. ప358

126 క॥ పాపక్షయమున బోధం

బాపాదింపంగ మెఱుగు ♦ టద్దము కరణం

జూపునకువచ్చుదనుఁ దా

నాపురుషుడు గాంచుపనికి॥ నై తన్మయత॥ శాంతి. ఆర. ప187

127 క॥ స్థావరముల జంగమముల

నావిభుడు వసించు నతనియందు నవి నిస

ర్గావాసతనుండును ద

ద్భావన మెఱుగుట దదైక్యపదముంజేర్చు॥ శాంతి. ఆ ౫. ప110

128 చ॥ వినయమువిద్యయుం గలుగువిప్రనియందును గోవునందు నొ

ప్పు నెరయు హస్తీయందు నొకపోకకుఁబోవనికుక్కయందు దా

ని నడిచితెచ్చి వండి తిను ♦ నీచపుమాలనియందుఁ దుల్యద

ర్శనులు తదంతరాత్ముని నిరంజనునిం గనునట్టి పండితుల్॥

శాంతి. ఆ ౫. ప109

- 129 క॥ విమలజ్ఞానముఁ దపమును
దమమును ద్యాగంబు శాశ్వతప్రియ రానం
దమునకు మూలము లండ్చి ని
జముగాఁ గై కొం ద్రవియ పత్రసన్నవివేకుల్॥ శాంతి. ఆం. ప142
- 130 క॥ జ్ఞానము కేవల కృప న
జ్ఞానికి నుపదేశవిధిఁ బ్రకాశముఁ జేయం
గా నది సకలధరిత్రీ
దానంబునకంటె నధికతర ఫలద మగున్॥ శాంతి. ఆం. ప255
- 131 క॥ గురు డెవ్వఁడైన నగు ని
వ్వెర పుపదేశించువాఁడ ♦ వేల్పుగ శ్రద్ధా
పరమతిగావలయు జనన
మరణంబులు శ్రద్ధలేనిమనుజుం జెందున్॥ శాంతి. ఆం. ప165
- 132 క॥ అలయక యేడ్లు గడుం బె
క్కులు జీవించుట నెర గలుగుటయుం దగు వృ
ద్ధుల లక్షణమే జ్ఞానము
గలఁడేని బాలుఁడైనఁగడువృద్ధమహిన్॥ ఆం. ఆం. ప248
- 133 క॥ జ్ఞానంబు వడయుటకు వా
జ్ఞానసములు సునియతములు ♦ గావించురు న
న్మానితశాంతికొఱకు వి
జ్ఞానంబున నాత్మనియతిసల్పుదురు బుధుల్॥ శాంతి. ఆం. ప90
- 134 క॥ మనసును వాక్కును గాయం
బు నియంత్రితములుగఁ జేసి ♦ పొందుదురు ధనం
బునకై మ్రచ్చులు దానిం
గనుఁగొనఁగావలదె మోక్షకాంక్షికివత్సా॥ శాంతి. ఆం. ప313
- 135 క॥ విను మజ్ఞానంబునఁ గ
ర్మ నిరూఢత గలుగు దాన ♦ మలగవు జననం

బును మరణము సమ్యజ్ఞా
న నిత్యుడగువాడు మోక్షాణముఁ జల్కుఁ గనున్॥

శాంతి. ఆ. ప166

136 క॥ జ్ఞానాజ్ఞానంబులకుం
దాన యుపాశ్రయము బుద్ధి ♦ తత్వాహంకా
రానూన లక్షణాద్యం
బైన యెఱుక దాని జీవుఁడనిచెప్పఁజుతుల్॥ శాంతి. ఆ. ప294

137 క॥ జ్ఞానంబు నాశ్రయించిన
వానికి నేపనులఁ గీడు ♦ వాటిల్లదు ప్ర
జ్ఞానరహితుండు గామా
ధీనతమెయిఁ గర్మసమితిఁ త్రిప్పలఁజిక్కున్॥ శాంతి. ఆ. ప326

138 ఆ॥వె॥ జ్ఞానము నన కాని ♦ జన్మజరామృత్యు
వుల జయించునట్టి ♦ యలఘుమోక్ష
పదము గల్గనేర ♦ దది గారణముగ ను
జ్ఞాన మెల్లభంగి ♦ సాధ్యతమము॥ శాం.ఆ. ప164

139 ఆ॥వె॥ జ్ఞానపూర్వమైన • సన్యాసకలనంబు
పరమగతి నొనర్చు ♦ భవ్యులార!
ద్వంద్వరహితుఁ డగునతని జరా మృత్యు ని
స్తరణకరణమైన ♦ ధర్మమొందు॥ అశ్వ. ఆ. ప158

140 క॥ మానవులకుఁ దలఁపఁగ న
జ్ఞానము నట్టిపగ లే ద ♦ సంగతకృత్యా
ధీనుండై రూపు చెడును
దానం గావున నుదాత్తధర్మవిధిజ్ఞా॥ శాంతి. ఆ. ప521

141 క॥ వినుము మృణాలంబున నం
టిన గొంపి జలంబులం గడిగినను బెడవా
సిన క్రియ విమలజ్ఞానం
బున సంసారంబుపాయుఁ బురుషు నరేం వా॥ శాంతి. ఆ. ప533

142 క॥ జ్ఞానంబు దృష్టి నరునకు:

గాన నయనహీను నడుపు ♦ కరణి యగును బ్ర

జ్ఞానవిహీనుని నడవడి

దీని నెరుగవలయు నెరుక♦దెచ్చుకొనంగన్ ॥ శాంతి ఆర ప298

143 ఆ॥ వె॥ నిత్యత్వ ప్తిశౌచ ♦ నిరతి తాల్మి సమత్వ

మార గలిగి చిత్తు♦ఘానుభవము

ప్రచురమగుట యజగ♦రవ్రత మది విను

యజ్ఞదుర్లభంబు ♦ ప్రాజ్ఞభూమి॥

శాంతి, ఆర. ప64

144 ఓ॥ ప్రజ్ఞయ ప్రతిష్టలాభము

ప్రజ్ఞయ నాకం బనంగఁ ♦ బ్రజ్ఞయ చువ్వే

ప్రజ్ఞయ ¹కై వల్యమును

బ్రజ్ఞాసాధ్యములుకాని ♦ పనులుం గలవే॥ శాంతి, ఆర. 64

145 క॥ ప్రాజ్ఞఁడు రమించు నొక్కఁడ

ప్రాజ్ఞఁడు పెక్కండ్రొ బ్రీతిఁ ♦ బరఁగఁగ జేయుం

బ్రాజ్ఞఁడు బలవంతుం డగుఁ

బ్రాజ్ఞఁడు కలహంబు²దొట్టి♦వడకతోలంగున్ ॥ శాంతి, ఆగ్. ప564

146 తే॥ గీ॥ వినుము ప్రజ్ఞాధిరూఢుడై ♦ వనటదక్కి

సంస్మృతికేశపరుల భూ♦స్థలి జరించు

వారి నచలంబుపై నున్న ♦ వాఁడు చూచు

నట్లు చూచుటనువ్వె నే ♦ ర్పమలహృదయ!॥ శాంతి ఆగ్. ప129

147 క॥ సుత! నీవు సుప్రసన్నా

త్కతఁ బొంది నగాగ్రగతుఁడు ♦ మహి వారలఁ జూ

చు తెఱంగున నీ భూత

ప్రతితిం గనుఁగొనుచునుండు ♦ పరితృప్తుఁడవై॥ శాం. ఆగ్. ప185

148 తే॥ గీ॥ వాఙ్మనఃకాయములు శౌచ♦వంతములుగ

జేసికొని యనహంకార ♦ శీల శాంత

బుద్ధియై నిరపేక్షతః ♦ బొంది యఖిల

భూతదయగల్గి మెలఁగంగ ♦ బోధ మొందు॥ శాంతి ఆర.పరి12

149 క॥ విను రేఖామాత్రపుఁ జం

దునియట్టుల జీవుఁ డతని ♦ దుష్పక్షముఁ బో

లిన యజ్ఞానము నపగమ

మున బోధానందసాంద్రీః పూర్ణతఃబొలుచుక॥ శాం ఆగ్నే.ప130

150 క॥ ఈతెరువున వేదవిదుఁడు

వీతామ్నాయుండు ధర్మ♦వేదియుఁ! బాపా

స్వీతుఁడు సరియై కడతు ర

నాతురత జరామరణ మహాంభోరాశిక॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప91

151 క॥తమము రజస్సు దొరఁగి స

త్వమునన రమియించి యగుణఃత త్వము గని స

త్వమును దిగవిడచు వైరా

గ్యమహితుఁ డగుముసవరుం♦డకల్మషులారా!॥అశ్వ. ఆ.ప207

152 క॥ ఆతెఱఁ గఘములఁ బాపును

బాతకములు వాయ మొగులు ♦ వాసిన సంప్ర

ద్యోతితుఁ డగు నమృతాంశుని

భాతి వెలుఁగు నాత్మమోక్ష♦పథ మదినుండీ॥ శాంతి.ఆగ్నే.ప151

153 క॥ జ్ఞానము సవిశేషస్థితి

దానికి నాశంబు లేదు ♦ దానిఁ దెలియుట

న్మానాహంకృతి మమతలు

మానిననిర్మలుఁడు మోక్ష♦మార్గముఁగాంచుక॥అశ్వ.ఆ.ప166

154 క॥ జ్ఞానమ యింధనముగ వి

జ్ఞానాగ్నిం బ్రబలఁజేయ ♦ జరయు మరణము

న్మానావిధదుఃఖంబులు

లేనియమృత మక్షరంబు,లెస్సైతోఁచుక॥ శాంతి. ఆర.పరి17

3 - త ప ము .

155 క॥ ఇయ్యఖిలము సృజియింపఁగ

నెయ్యది ప్రభు వమ్మహామహితభూతము పొం

దయ్యెడి శుభంబు తపమునఁ

జయ్యన సిద్ధించు నది యశయ మనఘా॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప101

156 క॥ అవ్యక్తాదిక సకలము

నవ్యయుఁ డగు పురుషుఁ డాశ్రయంబుగఁ బరఁగున్

సువ్యక్తంబుగ నది గను

భవ్యులు వడయుదురు మోహబంధవిముక్తి॥ అశ్వ. ఆ. ప201

157 క॥ వినుఁ డక్కనుటకు మూలం

బనఘం బగు తపమ యగుట ♦ నతినిష్ఠఁ దపో

ధన సమ్యాగ్విధ సముపా

ర్జనము నవశ్యంబు వలయు ♦ సన్మతులారా! అశ్వ. ఆ. ప202

158 క॥ తప మనగ సకలవిషయ

వ్యపేత మగు నట్టిబుద్ధివైభవము సుమీ

తపమున సుస్థిరుఁ డగు యో

గపరునకుం గలవె యొండు ♦ కర్తవ్యంబుల్॥ ఆర. ఆగ్నే. ప90

159 క॥ శివకరము దపము మేధా

ధవ! సకలజనంబులకును ♦ దానికి మూలం

బవిరళ శమ దమసంపద

లపుట నివి మనంబుతోడ ♦ నలవడవలయున్॥ శాంతి. ఆగ్నే. ప69

160 ఆ॥వె॥ అధ్వరంబుకంటె ♦ నధికంబు తపము ద

పంబునాగ మేని ♦ ప్రన్నదనము

నిపురఁ జేతెగా దహింసయు సత్యవా

క్యంబు దమము దయయు ♦ గాని యరయ॥ శాంతి. ఆ. ప348

161 క॥ సత్యంబు బ్రహ్మచర్యము

నిత్య శుచిత మాన మతులనియమము దయ శు

ద్విత్యాగంబుఁ దపస్సం

పత్త్యాకృతు లండు బుధులు పౌరవముఖ్యా! అను. ఆ3. ప206

162 క॥ మమలేని తపసి తపమును

బ్రహ్మ త్తనంపదయు ధర్మ , బాహ్యప్రభు రా

జ్యము భిన్న కుంభముల తో

యము లట్టుల యధ్యువంబు ♦ లగు నవియెల్ల॥ ఆది. ఆ. 1. ప171

163 క॥ అనఘా! తపోవనంబున

జననంబును మరణదశయు ♦ సంప్రాప్తము ల

యైనయేని వాఁడు ముక్తుఁడే

మనంబు బహుకామవికృతి ♦ మగ్నం జైన॥ శాంతి. ఆ. 1. ప238

164 తే॥గీ॥ అనఘ! సుఖదుఃఖములు వచ్చి నపుడు ముద వి

షాదములు లేక సంప్రాప్త ♦ సముపభోగ

రతుఁడు నప్రాప్తవాంఛాని ♦ రాసకుండు

నగుట సారతపోరూప , మండు బుధులు॥ శాంతి. ఆ. 1. ప501

165 క॥ మమతాహంకృతి రహిత త

పమునఁ బ్రజాపతిసమీప , భవ్యపదము సం

యమి పొందు నిందు సందే

హ మొకింతయు లేదు నిర్మలాత్మకులారా! అశ్వ. ఆ. 1. ప204

166 తే॥గీ॥ పంచవిధవృత్తులగు మహా , పాతకములు

లోనుగాఁ గిల్చిషము లెల్ల ♦ లుంతితంబు

లగుఁ దపంబున సత్యశౌచాదు లొలయు

నఖిలసిద్ధులు నఱచేత ♦ నావహిల్లు॥

శాంతి. ఆ3. ప415

167 క॥ తపము నిదానము ధర్మ

ప్రపంచమున కెల్ల దానిఁ ♦ గ్రహమున ప్రతతం

త్రప్రరాయణు లొనరింతు ర

ధిష! ఫలమూలాంబువృత్తిఁ దృప్తి బొరయుచు॥ శాం. ఆ. 1. ప413

168 క॥ ఈతెరువున జరియించుచు

నేతెఱుగున నైనఁ దప్పే నేనియుఁ బురుషుం

డాతత నాకసుఖము గనుఁ

దోతెంచును మగుడ సద్బుధులవంశమునన్ || శాంతి. ఆశ్చ. ప627

169 క॥ విను నీవును నాపదలకు

మనమున నొక్కింత యోర్చి • మహానీయముగా

నొనరింపుము తపము తపం

బునన కదా సకల సౌఖ్యములు సిద్ధించున్ || ఆర. ఆత్. ప107

170 క॥ 1వసువులు రుద్రాదిత్యులు

వసుధేశ! తపంబు గౌరవంబున నైశ్వ

ర్యసమృద్ధులైరి తపమునఁ

బ్రసిద్ధముగ నిష్టసిద్ధి • వడయుము నీవున్ || ఆర. ఆగి. ప34

171 చ॥ కమలభవుండు దాఁ దపముకల్కినగాదె సృజించె నెల్లలో

కములను నాదిరాజు లధికం బగుపెంపు వహించుటెల్ల ను

త్తమ తసమాచరించుటన • తద్దయు సౌఖ్యకరంబులైన భో

జ్యములును గంధమాల్యములు శయ్యలుభవ్యతపఃప్రభూతముల్ ||

శాంతి. ఆశ్చ. ప498

172 సీ॥ ఇంద్రియార్థంబులం • దింద్రియవ్యాపార

ముడిగించి క్రిమిలెల్ల • విడిచి వుణ్యా

పాపబంధంబుల • నోపి బంధింపఁగఁ

బడక మనోవృత్తి • విడిచి నాకు

నిదిప్రియం బప్రియం • బిది నింద యిది మహా

స్తుతి యిది యనక సంతత నితాంత

సంతోషయుతుడనై • వంతయు భయమును

శీతాతపంబులు • హతగతియు

గీ॥ నెఱుఁగ కివ్వధమున • మఱచి శరీరంబు

మరణ జీవితముల • కురువిషాద

రోషవృత్తు లుడిపి • భీషణాటవి నుండి

చేసెదను దపంబు • భాసురముగ ||

ఆది. ఆశ్చ. ప64

173 సీ॥ భూరితపంబునఁ జూరె ప్రజాపతు

లృహువిధస్పష్టి నిర్వహణ నిపుణు
లైరి వన్యంబు లాహారంబులుగఁ దప

మాదరంబునఁజేసిఁకాదె మునులు
కాలత్రయంబు లోకత్రితయంబును

గాంతురు విద్యలఁ గౌరవంబు
లొదవుఁ దపంబునఁ నొండువిధంబులఁ

బడయంగరాని యెక్కుడుపదంబు
గీ॥ లచ్చమైన తపంబునఁ వచ్చుఁ బడయ
బ్రహ్మవధ మద్యపానాదిఁ పాతకంబు
లెల్లఁ బాయుఁ దపఃకృతిఁ నిద్రతపము
పేర్చి సర్వభూతంబులుఁ ప్రీతి బొందు॥ అశ్వ. ఆ. 203

174 క॥ విను మశననిగ్రహము తప

మను నభిధానంబు గల మహాధర్మము త

ద్ధనవంతుచి త్తవశగతిఁ

జను నఖిలస్థావరములుఁ జంగమతతులు॥ శాంతి. ఆ. 3. ప414

175 క॥ యజ్ఞంబులతోన దపో

యజ్ఞంబు త్తమము దానిఁ నాదరణమునం

బ్రాహ్మోత్తమ! చేయుము స

ర్వజ్ఞుడు ప్రీతుఁడగు శాంతరసమొప్పుఁజూమి॥ అశ్వ. ఆ. 2. ప80

176 క॥ వాకును మనసును గాయము

నేకాయనవృత్తి శౌచఁ మెడలని తపముం

జేకొనునది యది బోధ

శ్రీకి ఘృతంబునకు వెన్నఁక్రియజనకమగు॥ శాంతి. ఆ. 3. ప333

177 క॥ ఆతతసంసారము తృ

ష్టాతంతుస్యాతబంధంబున దృఢమై

చేతస్సంగతిఁ బొరయమి

—కాతెఱఁగుతపంబు పుత్ర! యాషఢము నుమి॥ శాంతి. ఆ. 3. ప335

178 క॥ వికసిత తృష్ణాలతికకు

నకుటిలమగు తపము దాత్రిమై నలుకంగా

వికృతులఁ బ్రకృతినిఁ బురుషుని

నకలంకజ్ఞానదృష్టి • నవలోకించుక॥ శాంతి. ఆర.పరికి6

179 తే॥ గీ॥ బ్రహ్మచర్య మహింస నాఁ • బరగు పరమ

ధర్మములు రెండునువ్వె యుత్తమతపంబు

దాని గలవాఁడు నిర్మల • జ్ఞానయోగ

వంతుడై చూడనేర్చున • ర్వంబు ననఘ! శాంతి. ఆర.పరికి4

180 క॥ మమతాహంకార విము

క్తము శుద్ధము నైన యచలితధ్యానముతో

సముపేత మగు తపము సం

యమి గను సకలొత్తరావ్యయపదప్రాప్తిక॥ అశ్వ.ఆ.౨.ప205

౪ - యోగము.

181 సీ॥ జ్ఞానయోగము కృపా • సంపన్నబుద్ధి నా

కెఱిగింపవే యన్న • నెలమి నాతఁ

డతని కిట్లను ననఘాత్మ! సత్కర్మయో

గశ్రద్ధ దానికిఁ • గారణం బ

నిష్టంబు దోవను • నిష్టంబు దేరను

నరుఁడు కర్మాచరణం బొనర్చు

నెయ్యవి సుఖము లొక్కింత గాలమునకు

నవియ దుఃఖంబులై • యావహిల్లు

గీ॥ నింత యెఱిగి ఫలము నెడ నిరపేక్షుడై

సమత సౌఖ్యదుఃఖ • చయము దోచి

కామ ముఖ్యవిపద • కంపితజ్ఞాన వి

శేషబుద్ధి బరమ • సిద్ధి బొందు॥ శాంతి. ఆర. ప 172

182 క॥ అసమాలంబ మశబ్దము

రస గంధ స్పర్శ రూప + రహితం బగుటం

బ్రసరించు నిందియములకు

వసంబుగా దొందఁ బరమ ♦ వస్తువు పుత్రా! శాంతి. ఆర. ప 174

183 తే॥ గీ॥ వెలుగుచుండెడి దీపంబు + వేలువస్తు

పులఁబ్రకాశింపఁజేయున + ట్లలఘు నిత్య

బోధనజ్యోతి నిందియములను మాన

సమునుదనప్రభ విగతజాడ్యములఁ జేయు॥ శాంతి. ఆర. ప 176

184 క॥ విను పురుషుని కిందియములు

మనంబు గలిగించుఁ గ్రియల ♦ మనుజేశునకుం

దన తన తెఱపునఁ గార్యము

ల కములు చూపు సచివు + లట్ల మహీశా! శాంతి. ఆర. ప 177

185 చ॥ అనలము దోచునే తరువునందుఁ గుఠారముఖంబులైన సా

ధనములఁ ద్రవ్వనజ్జనహితంబుగఁ ద్రచ్చినగాక, యట్ల యి

త్తనువు నలంగఁజేసి పరతత్త్వముఁ గాంతు మనంగరాదు వి

న్ననువున నాగమోక్తమధానం బొనరించినఁగాని మారయన్.

శాంతి. ఆర. ప 179

186 క॥ డెందమున కిందియములకు

నొందగరాకున్న లేక + యున్నే తత్త్వం

బిందు నపరభాగంబునఁ

బొందవు చూడ్కులవి లేకపోవునె? సుమతీ! శాంతి. ఆర. ప 180

187 క॥ వల యురి యోదము గాలము

గలిగికదా మృగము బక్షి ♦ గజము ఝషము ద

క్షులు వట్టుదు రట్టె త

జులు విజానంబు కలిమిఁ + జూతురు పురుషున్॥ శాంతి. ఆర. ప 181

188 క॥ పామెలుగు బాముకాళ్ళు

ధీమంతుం డెలుగనేర్చు + ధీసాక్షిత్వ

శ్రీమంతుఁ బరమపురుషుని

ధీమలనిర్మోచనంబు తెలుగు నేటికిన్॥ శాంతి. ఆర. ప 182

189 క॥ కలుగుం దోపమి యమవసఁ

గలుగునె యంతటన యమృతకరునకు నాశం

బలఘు పరవస్తువునకు

గలదె యభావంబు మనసుఁ గాననికలుచన్॥ శాంతి. ఆర. ప 183

190 క॥ రవిబింబము రాహువు పయిఁ

గవిసినఁ బాసినను దోపకయుఁదోచియు నుం

డు విధమ యజ్ఞానంబున

యవిరతివిరతులయధీనుఁడగు నాత్మునకున్॥ శాంతి. ఆర. ప 184

191 క॥ విను మానసప్రసన్నతఁ

దనుఁ గను పురుషుండు కలుషతం గానఁడు దే

తిననీట రూపుసూడఁగ

నన్నువె కలఁక నదిలేని + యట్టుల పోలెన్॥ శాంతి. ఆర. ప 185

192 తే॥ గీ॥ ధ్యానయోగనిశ్చల మగు + నంతరంగ

మెడలవిడుచు గుణంబుల + నిర్దశాంత

మైన నిర్గుణవస్తువు + నందుఁ గలయుఁ

బరమపద మది దానికిఁ + బరము లేదు॥ శాంతి. ఆర. ప 188

193 క॥ అనుభవము సిగ్గు శాంతిం

గను నది నిర్భేదసత్ప్రకాశం బది దా

విను తలఁపునకును బలుకున

కు నగమ్యము గర్మముల కఁగోచర మనఘా! శాంతి. ఆర. ప 199

194 క॥ అమృతం బచ్యుత మమలం

బమేయ మవ్యయ మనంత + మవ్వెలుఁగు యుషా

ద్యఘ్నంబుల ఫలవడిన చిత్తము

శమాతిరేకమువఁ బొంద + సంవేద్య మగున్॥ శాంతి. ఆర. 201

195 క॥ వినుము నివాతస్థానం

బునఁ గంపనరహితదీపము వెలింగెడు చా

ద్భుత సతతాత్మ వెలుఁగుచు

నునికి ప్రసాదంబు భంగి + యుత్తమధిపణా! శాంతి. ఆర. ప 196

196 క॥ వినుతప్రసాదవంతుఁడు

దనయంద నిరంజనముగఁ • ద న్ననిశంబుం

గనుఁగొనుచు నియతి నియతా

శనుఁడై యుండుటయొనర్చు • శాశ్వతపదము॥ శాంతి. ఆగ్. ప157

197 క॥ తను నెఱిగిన నవ్య క్తము

1 చనువున బోధాత్ముడజర • శాశ్వత విగతాం

జన విసులాఁఁచ్యత పదముం

గని యక్షరుఁ డగు నిజప్రకాశస్థిరత॥ శాంతి. ఆ ౬. ప102

198 క॥ శాంతి పరినిష్ఠునకు నే

కాంతికధర్మంబు కరతలామలక మగుం

జింతాతంతుత్పానా

త్యంతవిదగ్ధంబుసూవె యది • మనుజేంద్రా! శాం. ఆ ౬. ప503

199 తే॥ గీ॥ యోగధర్మంబుకంటెను • నుత్తమంబు

గలుగనేరదు ధర్మమొక్కటియు నపున

రాగమం బగు పదమున • కరయ నిదియ

మేటినిచ్చెన సంయమి • కోటికెల్ల॥ అను. ఆ ౪. ప216

200 క॥ యోగంబుఁ దపంబుఁ బరి

త్యాగంబును గాక యొండు • లగునె హితంబుల్

• రాగము సరి దుఃఖంబును

ద్యాగముఁ బోలెడి సుఖంబు నరయం గలరే! శాంతి. ఆగ్. ప386

201 క॥ వినుయోగయుక్తునకు శ

ప్రనిహతి జలబాధ యగ్ని • దాహము మొదలై

చను నవ్వికారములు లే

వనఘ! యతఁడు గోరఁ డైంద్రామగుపదమైన॥ అశ్వ. ఆం. 211

202 తే॥ గీ॥ తపము సత్యంబు కన్న విద్యయ సుఖంబు

విడువు దుఃఖంబు రాగంబు • వినుము నరుఁడు

ముక్తి కుత్సహింపక భవసక్తుఁ డైన

నొండుపుట్టువునం దది • యొంద రాదు॥ శాంతి. ఆ ౬. ప 311

203 క॥ అమృతము విద్యయుఁ బరమహి

తము నేయుటఁ బుచ్చికొండు) ♦ దానిని సుమతు

ల్దమకున్ విషమువలన నై

న మహీశ్వర ! నీచమగు జనముచే నైనన్ ॥ శాంతి. ఆ 3 ప435

204 ఆ॥ వె॥ సకలరత్నపూర్ణ ♦ సర్వవసుంధరా

చక్రబానవిధియు ♦ సరి యనంగ

రాదు విశ్వవేదఃరాశి సారాధ్యాత్మ

విద్య యిచ్చుటకు వివేకధుర్య ! శాంతి. ఆ ౫. ప159

205 తే॥ గీ॥ అనఘ ! విను కామమును గోధమును భయంబు

నిద్రయును లోభమును జాల ♦ నిందితములు

యోగిజనులకుఁ గావున ♦ నుడుగవలయు

వీని నైదింటి నచలావధానవృత్తి. శాంతి. ఆ ౫. ప115

206 సీ॥ కమఠంబు తనయంగఃకముల నెట్లట్లు కా

మముల విద్వాంసుండు ♦ మరలఁ దివుచుఁ

గామముల మరల్పఁగా నోపు ధీరుండు

విరజస్కుఁడై ముక్తి ♦ తెరువుగాంచు

నిందియంబులు పదియింటిని గుదియించు

తెక్కుడు వెరవది ♦ యింధనముగ

నాత్మాగ్ని వెలుగు భూతావళి నాత్మఁ

గాంచిన సూక్ష్మతత్త్వదర్శనము గలుగు

గీ॥ భూతపంచక జలధి రోగాతిశోక

నహితభోగ లవాంశకాశ్రయము దీని

విభులు గాముండు గోధుండు ♦ వీరి గెల్వ

వచ్చు నప్పుడ యది కడవంగవచ్చు॥ అశ్వ. ఆ. ప152

207 క॥ యోగులకు యోగబలమున

రాగము మోహంబులును జిర స్నేహము గా

మాగమము గోధమును గుణ

యోగముఁ బెడవాప వరుస ♦ నున్నతి యొలయున్ ॥

శాంతి. ఆ. ప576

208 ఆ॥ వె॥ ఏన కలగు నాకు ♦ నెవ్వరివాని గా

నాత్మ దలఁతు నన్ను ♦ నట్టివాని

నెందుఁగానఁ గాన ♦ నెవ్వరివాఁడను

గాననంగ వలదె ♦ మానసీయ!

శాంతి. ఆ ౬. ప241

209 తే॥గీ॥ నాకుఁ బ్రజ గతియిచ్చు నానంగవలవ

దే నప్రజయయి పొడమెదఁ ♦ గాన నేను

నన్నుఁ గనుచున్న నది మోక్షఁబంబు సేయు

నాసపడ నట్టులగుటఁ బ్రజాభియుక్తి॥ శాంతి. ఆర. ప27

210 క॥ సమదృష్టిని తాయయఁ గన

కము చూచుచు సత్సమాధి ♦ కలితం బగు వృ

త్తము నడిపిన శబ్దబ్ర

హ్మము వణ్మాసముల యోగిమతివ ర్తించు॥ శాంతి. ఆగ్. ప122

211 క॥ సుత విను శబ్దబ్రహ్మాని

యతి వ ర్తించి భువనత్రయమునను యోగా

న్వితఁ డగు మునిగను నజు శా

శ్వతునచలుఁబురాణతమునఁజరుఁబరమాత్ము॥ శాం.ఆగ్.ప123

212 సీ॥ పురము శరీరంబుఁబుద్ధి తత్త్వామిని

సర్వార్థచింతన ♦ సచివపదవి

నడుచుచునుండు మనంబు శబ్దాద్యంబు

లై చెల్లు విషయంబు ♦ లైదు దగఁ బు

రోహిత వర్గంబు ♦ శ్లోత్థార్థదులగు నింది

యంబులు పౌరజఁనంబు లిట్లు

పరగెడు రాజ్యంబు ♦ పరిభోగమునకు దో

షకులైన దొరలు రజస్తమములు

గీ॥ 1 వారికఱపులఁబడి బుద్ధి ♦ నేరకుండి

మనసుతోడ వేర్పడిన తానును మనంబు

నేకమఖతఁ గార్జ్యమునూచు ♦ నేనిదోష్యు

లడగుదురు భోగ మవ్యయఁమగుఁ గుమార॥ శాం.ఆగ్. ప20

- 213 తే॥గీ॥ విను నవద్వారపురమున ♦ వెలుగుచుండు
హంసుఁ డాతని నక్షరుఁ ♦ డమృతుఁ డందు
పరమయోగు లా తత్త్వంబు ♦ భంగి గాంచు
యోగ్యసత్క్రియాభ్యాసవై ♦ రాగ్యవక్రుడు॥ శాంతి, ఆగ్ర. ప113
- 214 తే॥గీ॥ ఆత్మతత్త్వ మేకంబ దీపాంతరములఁ
గలుగఁజేయు ప్రదీపంబు ♦ కరణి నావ
హించు రూపాంతరముల నయ్యెలమియును బు
ధుండు గనుగొని భ్రమయక ♦ యుండునొకట॥ అశ్వ. ఆ. ప155
- 215 ఆ॥వె॥ మనసు మనసునంద ♦ మడియించి యాత్ముని
నాత్మయంద కాంచు ♦ నట్టియతఁడు
సర్వవిదుఁడు దన్ను ♦ సకలభూతవితతిఁ
గనుచునుండు నిర్వికల్పముగను॥ అశ్వ. ఆ. ప154
- 216 త॥ తనయంద తన్ను లెస్సగఁ
గనుటం గడచిననుఖంబు ♦ గలుగదు లోకం
బున నెందు దానికయ్యెడు
వినుతానుష్ఠానమునకు ♦ విసువనువలయు॥ అశ్వ. ఆగ్ర. ప212
- 217 క॥ తన యెఱిగిన తెరువున నె
మ్మన మంతర్వర్తిజేసి ♦ మరి బాహ్యగతిం
జననీకుండగ నదియుం
దనువునఁ బడ నిలుపవలయు ♦ నచ్చటదాని॥ అశ్వ. ఆగ్ర. ప214
- 218 తే॥గీ॥ దంతములు జిహ్వ గుత్తక ♦ తాలుతలము
కంతనాళంబు హృదయం బగణ్యాచరిత !
మఱియు! లోబడ నెచటికి ♦ మనసు మలఁగె
డోగఁ దప్పక యచటన ♦ యాగవలయు॥ అశ్వ. ఆగ్ర. ప216
- 219 ఆ॥వె॥ పాలకడవ పెక్కు ♦ పసులలోవల డించి
నాతఁ డెట్లు దాని ♦ నరసిక్రానుచు
నుండు నట్లు లోన ♦ నునిచిన మనసు నే
మరక యాత్మ వేదకు ♦ తెఱఁగు మేలు॥ అశ్వ. ఆగ్ర. ప220

220 క॥ తను వేర్పడించి కేవల

మును శాంతమునైన తత్త్వం మును సంతతముం

గనుచున్న తన్ను నెఱుంగు

గనుచీకటిఁబాపు వెలుగు ♦ గలుగుం బుత్రా॥ అశ్వ. ఆం. ప224

221 క॥ తెలిసికొనఁ బడయ రొరు లా

ర్యులు పోయెడి తెరువు లరసియును జదలం బ

క్షులు నీశ్వలొన మీనం

బులు వోయెడుత్రోవ చూడఁబోలు నెయధిపా॥ శాం. ఆర. ప78

222 తే॥ గీ॥ ఒకటి గొని రెంటి నిశ్చలయుక్తి జేర్చి

మూటి నాల్గింటిఁ గడు వశ్యములుగఁ జేసి

యేనిటిని గెల్చి యాఱింటి ♦ నెఱిగి యేడు

విడిచి వర్తించు పాడు వివేకధనుడు॥ ఉద్యో. ఆం. ప37

223 సీ॥ తెలివి నొందిన బుద్ధి ♦ గల మహాత్ముడు శుభా

శుభకర్మములయందు ♦ జొరకయుండు

గ్రమమున సౌఖ్యదుఃఖము లాదిగా నశే

షద్వంద్యములయందు ♦ సమతనుండు

విను మట్టి పుణ్యన ♦ కొనరింపవలయు కా

ర్యం బెఱింగించెద ♦ ననుదినంబు

నియతాశియును జితేంద్రియుఁడనై పూర్వరా

త్రమును నపరరాత్రమునందు

గీ॥ యోగధారణనిరతుడై ♦ యుండవలయు

నపుడు బోధదీపంబు ననాత్ము నాత్మ

యందు గనుచు నివాతదీపానుకారి

యై వెలుంగుచు నమృతమయత్వమొందు॥ ఆర. ఆం. ప118

224 క॥ క్షేత్రజ్ఞం డనగ నిఖిల

గాత్రవ్యాప్తత్వమహిమఁ ♦ గలిగి సమీరా

సూత్రణమున జీప్రండును

గోత్రము నై సర్వవర్తకుండగుచుండు॥ శాంతి. ఆర. ప93

- 225 క॥ అగు నీతత్వము సత్త్వా
ది గుణత్రయవికృతి కత్యతీతంబై పూ
ర్వగురుత్వంబునకుం జన
విగతత్వంబునకు నెలవు ♦ విమలవిచారా॥ శాంతి. ఆర. ప 94
- 226 ఆ॥వె॥ బుధుడు సూక్ష్మవిమల ♦ బుద్ధి నష్టరుషుని
నరసి కాంచి యతనియందు మనసు
డిగ్గవిడిచి యెగ్గు ♦ లగ్గును బొందక
శుద్ధశాంతి బరమ ♦ సుఖము బొందు॥ శాంతి. ఆర. ప95
- 227 తే॥గీ॥ పుత్ర! వినుము నవద్వార ♦ పుణ్యపురము
నం దచింత్యకు వ్యాపకుడై శయించు
నీ సమస్తభావంబుల ♦ నెనసి యిట్లు
లగుట బురుషుండు నా జను ♦ నవ్విభుండు॥ శాం.ఆర.ప275
- 228 ఆ॥వె॥ మణిమయములు గనకమయములు రజతమ
యములు మణియు మృణ్మయాదికములు
నైన పెక్కుపూసలందు దా డున్నట్లు
భూతకోటియందు ♦ బురుషుండు॥ శాంతి. ఆర. ప 129
- 229 క॥ అమరుం డవ్యయుం డజరుం
డమేయుం డమలస్వభావుం ♦ డష్టరుషుండు దే
హమున మహీజమునం దన
ల మున్నగతి నుండు మధనలక్ష్మ్యుండగుచు॥ శాంతి.ఆర.ప276
- 230 ఆ॥వె॥ వినుము యోగమధనమున దోచు నత్తేజ
మది ప్రబోధసాంద్ర ♦ మఖిలభూత
గణసమాశ్రయంబు ♦ గావున శ్రవణద
ర్శనముఖ క్రియాకరంబు దాన॥ శాంతి. ఆర. ప277
- 231 తే॥గీ॥ సత్వమార్గాభిరతియాత్మ ♦ తత్త్వదర్శ
నంబు గావింప దనుదాన ♦ నరుడు గాంచు
విశ్వమున దాను దనయగు ♦ విశ్వమును వ
సించుటయుజూచుచును ముక్తిజెందియుండు॥ శాంతి.ఆర. 281

౫ - మోక్షము .

232 తే॥గీ॥ విను మనేకవిధంబుల ♦ విస్తరిల్లు

ధర్మములయం దొకండును ♦ దలఁప నిష్ఠ

లంబు లేదాత్మ మోక్షావలంబియైన

ధర్మ ముత్తమమండు తత్త్వజ్ఞు లధిప॥ శాంతి. ఆర. ప 5

233 సీ॥ పుణ్యంబు లగు కర్మముల నెపుడునుజేసి

యింపారుచుండు నైఃపాకసుఖంబు

తృదివంబుఁ బడసితి ♦ ధీయుత యత్యంత

యత్నలబ్ధులైన ♦ యట్టిపదము

పదపడి యొకమాత్ర ♦ భ్రంశంబుఁ బొందఁ గా

మక్తోధముఖ చిత్తమలవిశేష

ములఁ బొరిఁబొరి జన్మమును మరణంబును

గలుగంగ నేను ద ♦ ల్లులను దండు

గీ॥ లను స హేచాదరులను బుత్తు ♦ లను ననేక

జాతికలితులఁ గాంచితిఁ ♦ జన్మ బాలు

వివిధభంగుల వానిఁ ద్రావితి సుహృద్వి

యోగ ధననాశ దుర్దశ ♦ లొందెఁ బెక్కు॥అశ్వ.ఆం.ప158

234 క॥ కడు మరిగిన సౌఖ్యంబులు

విడుచుట చిత్తంబు దుఃఖవివశముగ మహిం

బడుఁ జూపె పుణ్యలోకం

బెడలిన మనుజుండు తేజఃమేది యబలుడై॥ ఆర. ఆ. ప 136

235 క॥ అదియునుగాక ఫలంబులు

తుదిముట్టం గుడిచి వెడలఁ ♦ ద్రోవఁబడుదు ర

ట్టిది సౌఖ్య మగునె శాశ్వత

పదంబె మోక్షంబుగాక ♦ భవ్యవిచారా! అశ్వ. ఆం. ప284

236 క॥ విను మనఘ! యింక సుకృతం

బునకుం జొర దుష్కృతంబు ♦ పొంతకుఁ బోనే

ననుపము నచ్యుతు నవ్యయు

ననంతుఁ జెందెద ననామయత నవ్విష్ణుఁ ॥ శాంతి. ఆగ్. ప405

237 క॥ పాపాత్ములు నరకము వు

ణ్యోపేతులు దివమువిధి నియుక్తి నవశతం

బ్రాహ్మింతురు గావున ని

ర్లేపం బగుమోక్ష మొందలే రట్టిజనుల్ ॥ అశ్వ. ఆగ. ప181

238 క॥ మానసశారీరము లగు

నానావేదనల వివిధ • నరకగతుల దుః

ఖానేకత్వ మొనర్చు వి

మానసభవబంధసంప్రమర్దనకృతులన్ ॥ అశ్వ. ఆగ. ప 159

239 క॥ కృతకర్మఫలము తెగఁ గుడి

చి తనకుఁ దగినట్టి పుట్టుఁ చెందు మగుడ ని

ట్టి తెఱంగున జీవాత్ముఁడు

గతాగతము లనుభవించుఁ • గల్గుషరహితా! అశ్వ. ఆగ. ప180

240 క॥ ఊహించి తన్నుఁ గప్పెడు

మోహఃశిశయంబు దోచి • మోక్షపదస్సా

ప్రీహను సంసారాబ్ధ్యవ

గాహనముం జేయకుండు • గతకల్మషుడై ॥ అశ్వ. ఆగ. ప199

241 క॥ విను సుఖదుఃఖము లచిరము

లనియుం దను వశుచియనియు • నఖిలపదార్థం

బును నశ్వర మనియుం గ

ర్మనిరూఢత జాడ్యమనియుఁ మది నూహించున్ ॥ అశ్వ. ఆగ. ప198

242 తే॥ గీ॥ నరుఁడు సుఖదుఃఖముల వెంట • బొరయనీక

మలఁచి యాత్మను జేర్చిన • మానసంబు

లీనమగు నందు జలములలోన నిడిన

లవణకణము చందమ్మున • నవనినాథ! శాంతి. ఆర ప357

243 క॥ మనమున ధర్మము నర్థం

బును గామము గీలుకొనక • పొరపొచ్చెములై

చను సుఖదుఃఖములును మద

మును దైన్యముఁ బొందకునికిఁ మోక్షకరమగున్ || శాంతి. ఆ3. ప466

244 క॥ భూతములు జరామరణో

పేతంబులు గాన మోక్ష ♦ మెదఁ గోరుట మే

లాతత వర్తత్రయ సం

జాత మనోదుఃఖ భారఁ సహుఁడగుకంటెన్ || శాంతి. ఆ3. ప464

245 క॥ ఎయ్యెడకుఁ జనిన బురుషుం

డియ్యెడకును మగుడకుండు ♦ నెక్కాలము నే

నయ్యుత్తమపదవికిఁ జన

నెయ్యనవుననైన నుత్సహించెదబుద్ధిన్ || ఆర. ఆ4. ప140

246 ఆ॥ వె॥ ఒడలి యస్థిరత్వ ♦ మూహించి యాత్మయం

దధికనిషగలుగు ♦ నతఁడు సకల

భూతకోటివలనఁ ♦ బొందఁడు భయము రో

గాదిదుఃఖములకు ♦ నగపడండు.

అశ్వ. ఆం. ప210

247 క॥ తనగృహమున నభ్యాసం

బున మెలఁగెడు నంధుచందమున సంసారం

బునఁ దిరుగు మూఢుఁ డెఱుఁగఁడు

వినుతంబగు మోక్షపదము ♦ విమలవివేకా! శాంతి. ఆశ్శ. ప532

248 క॥ జననము జరయును మరణం

బును మొదలుగఁ గలుగు దుఃఖములు లోకమునం

గనుఁగొని బుధుండు మోక్షం

బున కుద్యోగించు నియతిఁ బూతహృదయుఁడై || శాం. ఆ౪. ప311

249 తే॥ గీ॥ భూతముల పుట్టుచేష్టయుఁ ♦ బొలియుటయును

జూచు నేరువు గలవాఁడు ♦ చూడనేగు

మోక్షమార్గంబు చిత్తింబు ♦ మూఢమైన

సక్తుఁడగు లోలగతి నెట్లుము క్తి గలుగు || శాంతి. ఆశ్శ. ప462

250 క॥ జనిరుగ్జరామరణములు

గని ప్రకృతివిధంబు తెన్నఁగా నెఱుఁగుట త

జ్ఞనితక్లేశమునకు విసి

విన మర్త్యులు పరమపదముఁ వెదకుదు రనఘా! అశ్వ. ఆం.ప201
 251 ఉ॥ చెందుచునుండుఁ బుణ్యములుఁ చేసి సురత్వము మధ్యకర్ముడై
 యొందు నరత్వముఁ దురితఁ యోగమునం బశుకీటభావముం
 బొందు సుఖంబు దుఃఖమును • బొందఁగ జీవుఁడు దీనిభేదశ
 క్తిం దెలియంగనేర్చిన మఁతింగల యాతఁడుగోరు మోక్షముఁ ॥

శాంతి. ఆం. ప607

252 తే॥గీ॥ ధనములును దానములు తపోధనము వాజి

పేయ రాజసూయంబులు • వేయఁగోరి

చేయుటలు గావు మోక్షదర్శిత్య మొకఁడ

మందు జరకు మృత్యువునకు • నిందువదన! అను. ఆం. ప237

253 తే॥గీ॥ భూతములను గుణంబుల • బుద్ధి మనసు

నడఁచికొని జీవు డొందు నాఁరాయణునిఁ ద

దీయ మాహాత్మ్యమున మానసీయ పరమ

పదము గనుఁగాన నిష్పుణ్యపాపుఁ డతఁడు॥ శాంతి. ఆం. ప618

254 క॥ తనదేహము దోషములం

2గనుఁగొనువెరవున నొకండు • గలుగు విముక్తి

గనుపని కుద్యోగించుట

కనఘా! పెక్కండులేరఁ హంకృతికతన॥ శాంతి. ఆం.ప609

255 క॥ విను సత్వరజ స్తమముల

పెనుకువ కవుల వెలుఁగొందు • పెంపుగలుగు తు

ర్యనిరంజనతత్త్వము పర

మనఘా! యది భావనీయమనువేదంబుల్॥ శాంతి. ఆం.ప332

256 క॥ విను కేవలుఁ డగు జీవుఁడు

తనుఁ బరముంగాఁగ జూచి • తల్లినత్వం

బున వెలుఁగునది నిరామయ

మనంతమగు పదముసూ వెయతులవివేకా! శాంతి. ఆం. ప59

1 వేయనోపి. 2 గనుఁగొని వేపురకు నొకఁడు.

257 ఆ॥ వె॥ నిమిషమేనిఁ బరమఁనియతి నాత్ముని నాత్మ
యందఃకనిన తెలివు • నారఁబడసి
బోధ మహితమునులు • పొందు నవ్యయగతి
బొందఁగండుఁ ప్రకృతిఁపొందుఁ దొఱఁగి॥ అశ్వ. ఆ. ప180

258 క॥ ప్రకృతిగుణంబులఁ గొని బహు
వికృతపురూపముల నట్లు • వెట్టిగొలిపె నే
నకలంకుండ నరూపుడఁ
బ్రకృతిఁ దొరగి నిలిచెదను నిరంజనమహిమ॥ శాంతి. ఆ. ప51

259 గీ॥ ప్రకృతి చేసెనె యాయపఁరాధ మరయ
నాయదియకాక వేటొకఁడో యనంగ
కలితుఁ డగు నేను దానితోఁ • గలయనేల
గలిగె బహురూపములు దాన • గాదెనాకు॥ శాంతి. ఆ. ప52

260 క॥ మమతంగాదే బహుజ
స్థము లయ్యెడు దీని విడిచి • నానా యోని
భ్రమణంబుం బాసెద న
త్యమలుడనగునాకుఁబ్రకృతిఁయాశ్రయమేలా? శాంతి. ఆ. ప53

261 తే॥ గీ॥ ఎన్నిరూపులు గొనివచ్చి • యెట్లు పొడవు
చూపె నేనియు దాని నే • జూడ మమత
నా నహంకార మనఁ గల్గు • వానిఁ జేర
నీక తోచినఁ బ్రకృతి దా • నెట్లు దోచు॥ శాంతి. ఆ. ప54

262 క॥ ప్రకృతి దన యిచ్చఁ గీడ్డ
రకముగ సత్వాదిగుణ వితానము నానా
వికృతులఁ బొందింప నసం
ఖ్యకవిధమై పరఁగుచుండు • నది మనుజేంద్రా! శాంతి. ఆ. ప96

263 క॥ దీపమున ననేకములగు
దీపములు పరంపరానుదీప్తాకృతులై
వ్యాపించుచందమున గుణ
రూపంబులఁ బరఁగుఁ బ్రకృతిఁరోషవిదూరా! శాంతి. ఆ. ప97

- 271 క॥ చేతనుఁ డగుపురుషుని ని
 శ్చేతన యగుప్రకృతిపొందిఁ చేతనతాప
 స్థిత యగుం బరతత్వము
 లాతత్వం బను మహాబ్ధిఁ యందలి తరంగల్॥ అను. ఆర. ప221
- 272 క॥ నిశ్చేతనయును నెంతయు
 దుశ్చేష్టయు నైన ప్రకృతిఁ దొరఁగి సమద్య
 నిశ్చయవృత్తి నిరామయ
 నిశ్చల నిర్మలపదైకఁ నిరతుఁడ నగుదున్॥ శాంతి. ఆఽ. ప56
- 273 ఆ॥పె॥ ప్రకృతి దొరఁగి తన్నుఁ బరికించుజీవుండు
 పరముఁగాంచునపుడుఁ ప్రకృతి సగుణ
 తానిరూఢి యడఁగిఁ తన్మయత్వము నొంది
 జీవ కేవలత్వఁ సిద్ధి యొలయు॥ శాంతి. ఆఽ. ప58
- 274 తే॥గీ॥ కమలదళముననున్న జలము విధమున
 బ్రకృతినుండి తదీయ సంబంధవికృతి
 లేని తనుఁ గని వెలుఁగు నిర్లేప నిశ్చ
 లాజరామరపదవి జీవాహ్వాయుండు॥ అను. ఆర. ప233
- 275 క॥ తనయందుఁ దోచు విషయము
 లనుభవగోచరము లగుటఁ నది మాయాసం
 జనిత స్వప్నంబై యా
 త్మునికిం దనుఁ గానలేని మోసము దెచ్చున్॥ శాం. ఆర. ప123
- 276 క॥ విను మాయవిధం బిట్టిది
 యని యారయ వెరవు గలుగఁ దవనిం జరణం
 బనఘా! మోసనిజంతువు
 చను చొప్పరయంగరాని చందముబొందున్॥ శాం. ఆర. ప190
- 277 క॥ గుణమూర్తి మాయదానిని
 గణుతించెద నన్ను దెగదుఁ గ్రాహ్యత్వంబున్
 గుణములఁ బెడవాపంగా
 గణనాతీత మగు వెలుఁగుఁ గనుదా నంతన్॥ శాంతి. ఆర. ప191

278 శ్లో॥ మాయాశబలుండై యిటు

నేయక పోరామి భూతఃసృష్టి యొనర్చున్
మాయ వెడవాప భూతని

కాయాభావ మగు నదియ ♦ కవిజనముఖ్యా! శాంతి. ఆగ్. ప123

279 సీ॥ కావున ముక్తికిఁ ♦ గారణం బగుదాని

నేర్పడ జెప్పెదఁనెఱిగికొనుము
దానంబు శమమును ♦ దమమును బ్రహ్మచ
ర్యవ్రతంబును వ్రత ♦ రక్షణంబు
దయయును బరధన ♦ దారవర్జనమును
నియమంబు నిందియ ♦ నిగ్రహంబు
జననీ జనక గురు ♦ జనపూజలును దేవ

తాతిధి పితృదేవఁతార్చనములు
గీ॥ సత్యమును శౌచమును శుభ ♦ సంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును గౌరవ ♦ నిరసనమ్ము
కలిమిపుణ్యవృత్తం బిది ♦ గలుగు నరుడు

మొనయు వీనినూతఁగఁగొనిఁమోక్షమునకు॥అశ్వతథప192

280 సీ॥ జలనిధి తరఁగలఁచాడ్పునఁ బొడముచు

నడఁగుచునుండు భూతాత్మునందు
భూమిప్రభృతిభూతఁములు వానిగుణములు
గంధాదు లిందియ ♦ గ్రాహ్యకోటి
యనఁకు ! శ్రోత్రం బాది ♦ యగు నిందియశ్రేణి
దర్శియుఁబోలె సాధనతనొందు
మన సిందియములకుఁ ♦ బెనుప్పొవు బుద్ధిత
న్ముఖమున నిశ్చయంబునకుఁ దేరఁ

గీ॥ బురుషుఁ డవ్విషయంబులఁ ♦ బొందునట్లు
గాకయుండ నిందియములఁ ♦ గ్రమ్మరించి
మనసుతోఁగూర్చి బుద్ధి లోనన యడంప
బుద్ధి నిర్విషయస్థితిఁ ♦ బురుషు నొందు॥ శాంతి. ఆర. ప 121

281 సీ॥ అట్టివా రిట్టివా ♦ రగుట మేల్గని కొను

మజనంబుఁ బూతంబు ♦ నైనచోట

నాసీనుడై హృదయంబున నొకచింత

యునులేక యూరడి ♦ యుండి యడరి

తోచు తోపులనెల్ల ♦ దోడ్తోడ డుల్చి ని

రాలంబనుండైన ♦ యతఁ డొకండు

సర్వమిత్తుండును ♦ సర్వసహండును

నిర్జితేంద్రియుఁడును ♦ నిర్భయుండు

గీ॥ గామకోపహీనుఁడు శమ ♦ ఘనుఁడునైన

యతఁ డొకండు మానాభిమా ♦ నాపగమము

సర్వభూతాత్మకత్వదర్శనము గలుగు

నతఁ డొకండు వీరలు గండురనఘముక్తి॥అశ్వ.ఆం. ప202

282 క॥ అవయవము లెట్లు కూర్చుము

నిపురించును లోని కడఁచు ♦ నెరి నట్టుల భూ

తవితతి భూతాత్ముండును

బ్రవర్తననివర్తనముల ♦ పాల్పడఁజేయు॥శాంతి, ఆం.ప162

283 క॥ తలఁపునన వాసు దేవుఁడు

గలిగింపను నిలవ నడఁచఁగానోపు జగం

బులు మఱియును గీర్ణార్థము

పలువోకలఁ 1 బోవుచుండుఁ బౌరవనాథా! ఉద్యో. ఆం. ప316

284 క॥ సుర సంయమి గరుడొరగ

నర కిన్నర గిరి సరి ద్వీప పయోధులు ద

త్కరణీయములం జేయుం

బురుషుఁడు దివ్యాంతరంగమునఁదలఁచినుతా! శాంతి.ఆం.ప65

285 క॥ చేతన రహిత జ్ఞేత్రముఁ

జేతనముం 2బొందఁజేయు ♦ జీవాత్మ 3దశా

న్వీతుఁడు పరమాత్ముఁడు వి

ఖ్యాతుఁడు దైలోక్య సంపా ♦ కల్పనుఁ డనఘా!ఆర.ఆం.ప105

286 క॥ భూతములయందు వెలిగెడు

భూతాత్ముని నెఱుఁగుదురు బ్ర॥బుద్ధులు నిత్య

జ్యోతిర్మయు నవ్యయు న

ద్వైతంబగు బుద్ధిసూక్ష్మభర్తమునలనన్॥ ఆర. ఆగ్. ప106

287 క॥ మనసుగొని మనసు బుద్ధిం

గొని బుద్ధిని దర్శనంబు ♦ గొని దర్శనము

న్విను క్రమమున నొదిగించిన

గను బుధుఁ డక్షుడని విష్ణుఁ ఘనబోధమయున్॥ శాంతి.ఆర.ప200

288 క॥ విను దేహియు దేహము వే

రను నిశ్చయదృష్టి గల్గు ♦ నాశఁడు చాలు

స్మనసు మగిడింప నది ని

ర్మనస్కతఁ బొనర్చి మోక్షమార్గముఁ జూపున్॥ అను.ఆగ్.252

289 మ॥ 1మన మేకాగ్రతఁ బొందఁజేయ జనసమ్మర్దంబు వర్జించి శూ

న్యనికేతాది గుహ వివిక్త వన దే॥వాగార ముఖ్యంబులై

న నివాసంబుల నుండఁగావలయుఁ దన్మస్మించినం గీడు చే

సిన హర్షంబు నమర్షమున్ హృదయముంజెందింప కక్షోభ్యుడై

శాంతి. ఆగ్. ప121

290 క॥ మనసును నిందియములునుం

దనయం దొడుగంగఁజేయ ♦ దాను దెలివి నొం

ది నిరంజనత్వసిద్ధిం

2గని గతధూమానలంబుకరణి వెలుంగున్॥ శాంతి.ఆగ్.ప120

291 క॥ హరి యాత్మ మెల్లనారికి

నరవర! తనయాత్మపై మనంబున దృఢత

త్పరభావములేని జనులఁ

బొరయవె యాపదలు వేర ♦ బోధనమేలా? శాంతి. ఆగ్. ప474

292 క॥ ఏకాంతికజనములు సు

శ్లోకుం డగు హరిమనంబులో నుండుదు రా

లోకింప వారి కతనికి

నేకత్వము గలదు తెల్ల + మిది వేదములన్ || శాంతి. ఆ. ప509

293 క|| పురుషోత్తముండు పురుషుండు

నిరువు రగుటగలదు గలిగె + నేనియుఁ బురుషుం

బురుషోత్తమునందుఁ గలవు

వైరపున నేకత్వమహిమ + విజ్ఞాతమగున్ || శాంతి. ఆ. ప160

294 క|| ఇది విజ్ఞానము కృత్యము

తుదివిజ్ఞానంబు నడఁగు + దుర్లభము ప్రశాం

తి దశాహీనాత్ముల క

ప్పద మది మోక్షంబు మమత + వాసినఁగల్గున్ || శాంతి.ఆ. 161.

295 క|| మానవపతిసత్తమ! యీ

జ్ఞానము బ్రహ్మాది దివిజనయమిమత మె

వ్యానికి మోక్షంబునకుం

దాన తెరువు తెరువు లొండుఁదలఁపం గలవే! శాంతి.ఆ. ప163

296 క|| శమ నిరతియు నాత్మజ్ఞా

నముఁ జువ్వె విబుధులలక్షణంబులు పర్యా

ప్తము లివి రెండు గలుగ మో

క్షము సాధించుటకు వేఱఁకల్పన లేలా? శాంతి. ఆ. ప177

297 క|| విను మమకారవివర్జిత

మనస్కులకుఁ బుణ్యపాప + మార్గంబులు లే

మిని నేలోకము 1 ద్రిమ్మర

కనఘా! పొందుదురు శాశ్వతానందంబున్ || శాంతి. ఆ. ప115

298 క|| ధనయోగము దుర్లభ మని

యును గ్లేశము సులభమనియు + నూహించుచు నె

మ్మనమున మర్త్యత్వము కీ

డనియెఱుఁగు నతండు గను మహానందంబున్ || శాంతి. ఆ. ప465

299 ఆ|| వె|| ఆదిని ధనరహితుఁడగు నిరంజనుఁ జెంది

గుణము లెడలవిడిచిఁకొద్దలోభ

ములకుఁ జొరవయ్యాని ♦ మునిహృదయగ్రంథి

విరియ నడఁచి మోక్ష♦విభవ మొందు॥ శాంతి, ఆగ్నే, ప175

300 క॥ ఇనుమును గనకము నిందయు

వినుతియు సమములుగ గొనుచు ♦ వివిధాంగకముల్

తనలోన నడఁచు కమతము

వనువున నిందియము లడఁచు ♦ | నతఁడు శివుఁ గనుక॥

శాంతి, ఆ ౬, ప286

301 క॥ అనఘ! దురన్నము శాలోక్య

దనమును భూమియును మృదులతల్పం బజిన

మ్మును సురుచిరచీనాంబర

మును సరియెవ్వనికి నతఁడు♦ముక్తింబొరయుక॥ శాంతి, ఆగ్నే, ప463

302 తే॥గీ॥ నేలయెల్లను నేలిన ♦ శృవులు వుట్టు

వీఁగిపోకయుఁ జూపాది ♦ గాఁగ గలుగు

శక్తు లెడలినఁ జెడు మేని ♦ చందమును ద

లంపనేర్చినతఁడు మోక్ష♦లక్ష్మిఁజెందు॥ శాంతి, ఆగ్నే, ప464

303 క॥ భూతంబుల దర్శింపమి

²భూతస్వర్చనము భూత♦ములయెడ సంభా

షాతురతల నొందమి సూ

రేతెరువు విమోక్షనుఖగ♦రిష్టత వడయక॥ శాంతి, ఆ ౬, ప314

304 క॥ విన జూడం బడినం దె

ల్లను సమతం బరముఁ గనుచు ♦ తాల్యనిరసనం

బున సుఖదుఃఖాది ద్వం

ద్వనిరూఢుఁడుగాగయున్నతడుముక్తిఁగనుక॥ శాంతి, ఆ ౬, ప285

305 క॥ కోరికయు నొల్లమియు లే

కేరూవున భూతములకు ♦ నెగ్గుగు తెఱఁగుం

జేరకయ కామవృత్తిఁ ద

పోరతి నున్నతఁడు బ్రహ్మా♦ముం బ్రాపించుక॥ శాంతి, ఆ ౬, ప284

(1) నతఁడుగను శివుక, (2) భూతాస్వర్చనము.

306 క॥ అపరిగ్రహ సర్వారం

భ పరిత్యాగములు గలుగు ♦ పండితునకు దుః
ఖపుఁదెరువు వాటిలదు మో

క్షపథము⁽¹⁾చొప్పడ,దదాత్మ,సౌఖ్యంబొందున్॥ శాంతి. ఆ. పరి13

307 ఆ॥ వె॥ నిత్యతృప్తుడైన ♦ సత్యయజ్ఞనియెడ

దేవతలును నధికతృప్తు లగుదు

రమరతృప్తివలన ♦ సవ్యయానందంబు

సంఘటిల్లుజూపె ♦ సంయమింద్ర! శాంతి. ఆ గీ. ప233

308 తే॥గీ॥ వేదసారంబు సత్యంబు ♦ వినుడు సత్య

సారమూర్తిఁ దమము దమసార మనఘు

లార ! మోక్ష మీపరిపాటి ♦ గారవమున

నాదరించు జనములకు ♦ నందుముక్తి॥ శాంతి. ఆగీ. ప549

309 ఆ॥ వె॥ హింస లేక యునికి ♦ యింద్రియజయము 2వె

రాగ్య మచపలత్వ ♦ మనుగుణములు

నాల్గు గలుగునట్టి ♦ నరునకుఁ గరతలా

మలక మంతరాత్మ ♦ మహిమ యెల్ల॥ శాంతి. ఆ. పరి15

310 క॥ ధ్యానై క తత్పరాత్ముడు

గానఁ బడయు నజరు నిర్వికల్పు విమలు ని

త్యానంద సత్యశుద్ధ

జ్ఞానమయుం బరము నచలుఁశాశ్వతుని శివున్॥ శాంతి. ఆ. పరి118

311 తే॥గీ॥ సర్వ సంకల్ప వర్జనశాలి యగుచుఁ

బరమశాంతి చిత్తంబునఁ ♦ బట్టుకొల్పు

నతఁడ యింధనానలమునట్లల్ల బొందు

వికృతివర్జితయైన నిర్వృత కృతాత్మ! అశ్వ. ఆం. ప205

312 తే॥గీ॥ వివిధసంకల్పయజ్ఞము ♦ ల్విడిచి యాత్మ

యందు నిష్ఠమై నగ్నిసమాహితముగఁ

జేసి నిస్సృహఁడై విష్ణుఁ ♦ జిత్తవృత్తిఁ

జేర్చువాఁ డవ్యయస్థితిఁ ♦ 3జెంద నేర్చు॥ అను. ఆం. పరి84

(1) చొప్పడితదాత్మక సుఖంబొందున్ (2) సైరాశ్య (3) జేర నేర్చు.

- 313 ఆ॥వె॥ జ్యోతి యాత్మయంద • యున్నదిగాన శ
కృము సమాహితాత్ముఁడైన ముసికి
నొరులవలనఁ దనకు • నొరులకుఁ దనదెస
భయములేకయున్నఁ • బరచుఁ గాంచు॥ శాంతి. ఆ. ప 283
- 314 తే॥గీ॥ ఎల్లయందును దా వసియించు నెల్ల
యదియుఁ దనయందు వసియించు • టండ్ల వాసు
దేవుఁడను పేరి కర్థంబు • తెల్లమింత
యెఱుఁగుజనులందుఁదగవసియించుశుభము॥ఉద్యో.ఆ.ప.పరి26
- 315 ఆ॥వె॥ శ్రద్ధ గలిగి లోకసంగ్రహసంగంబు
నీడ విడిచి యెవ్వఁ • డీ యుపాయ
ముల భజించువాఁడు • మోక్షలక్ష్మీపతి
యగు నొకింత సందియంబు వలదు॥ అశ్వ. ఆం. ప228
- 316 క॥ ముక్తుండు జరామరణ వి
యుక్తుండై హర్షశోక • యోగ మెడలి స
దృక్తులకును సత్పద మీ
శక్తుండగుఁ జువ్వె బ్రహ్మచర్యము పేర్కొ॥ అశ్వ. ఆం. ప209
- 317 క॥జగములకెల్ల శరణ్యం
డగుచు నమృతసిక్త మైనయట్టి మనసుతో
విగతాఖిల లేపస్థితి
గగనము నట్లుండు నతఁడు • గణనాధికుఁడై॥ శాంతి.ఆ.ప.ప147
- 318 క॥ పరమం బనంగ వేదాం
తరహస్యాత్మకత వెలుఁగు • తత్వము నిక్కం
బరయఁగ జ్ఞేత్రజ్ఞుఁడ యను
పరిణతి గలయతఁడుసర్వపదవిదుఁడునుఁడీ॥అశ్వ. ఆ. ప.ప208
- 319 క॥ పునరావర్తనరహితుం
డనఘా ! పరమాత్ముఁ జెంది • నట్టి పురుషుఁ డ
వ్వినుతావస్థను మోక్షం
బని చెప్పుదు రంతకంటె • నధికము గలదే॥ శాంతి.ఆ.ప.ప619

- 320 క॥ విను మాత్ముడు తేత్రజ్ఞం
డన భూతాత్ముఁ డనఁ బురుషుఁ ♦ డనఁ బరమేశుం
డన బుద్ధిసాక్షియును నన
జనవర! హితుఁ డనఁగఁ బరఁగు♦శాంతిప్రవణా॥ శాం. ఆర. ప122
- 321 క॥ వ్యాపకుడు స్రష్ట బ్రహ్మ ప్ర
జాపతి నాఁ బరఁగి నిత్య ♦ సత్యాత్మత్వో
ద్దీపితుఁడై పురుషుడు ని
ర్దేవుడు నిర్దేశముం గలిగి వెలుగొందు॥ శాంతి. ఆగ్. ప64
- 322 క॥ తేజోరూపము బ్రహ్మము
ప్రాజాపత్యం బనంగ ♦ బరఁగి పురుషుఁడు
భ్రాజిష్ణు నిత్యసత్యా
వ్యాజమహిమ వెలుగుచుండు♦నకలంకమతి॥ శాం. ఆగ్. 63
- 323 తే॥గీ॥అతనిఁ బొందు నుపాయంబు ♦ నంతరంగ
నిగ్రహముగాఁగ నార్యు లనుగ్రహింతు
రోపి చిత్తవికారంబు ♦ లుడిపి యేక
బుద్ధిఁ గొలువఁ బ్రసన్నతఁ ♦ బొందు నతఁడు॥ఉద్యో.ఆ. ప327
- 324 తే॥గీ॥ఆపరాజ్యోతి పేళు లర్యముడు వరుణుఁ
డనిలుఁ డగ్ని సోముడు విష్ణుఁ ♦ డజుడు శివుఁ డ
నంగఁ బరఁగు శబ్దముల సన్నతులు దానిఁ
బ్రయతులయి భజియింతురు ♦ నియతులార॥ అశ్వ.ఆ. ప166
- 325 తే॥గీ॥ అంబు పవమాన సూర్యచం ♦ ద్రాణలాది
వివిధ తత్త్వంబులును నీవ ♦ విశ్వలోక
సంప్రవర్తనకరుఁడవు ♦ శాశ్వతుండ
వచ్యుతుండవు పుండరీకాక్షసివు॥ భీష్మ. ఆం, ప216
- 326 క॥ జగములకు నాదికారణ
మగు పరమజ్ఞేయ మీవయని కనియెద భూ

గగన దిగంతరమంతయు

నగణితమూర్తి! భవన్మయంబై తోఁచెన్ || భీష్మ. ఆం. ప212

327 క॥ లోకోత్పత్తిస్థితి విల

యాకలన వినోది మునిగఁజూర్చితగుణ ర

త్నాకల్ప నిర్గుణాత్మ క

శోక భయాపహ పదాబ్జ శుభకరమూర్తి॥ భీష్మ. ఆం.ప264

౫ స్తుతి వ్రక రణము.

౧-నారాయణస్తుతి.

- 1 క॥ పరమబ్రహ్మం బనఁగాఁ
బరతత్వం బనఁగఁ బరమపదమనఁగా నీ
శ్వరుఁ డన విష్ణుఁ డన జగ
ర్భరితత నారాయణుండు • దా వెలుగొందున్॥ అను. ఆర. పరి66
- 2 ఆ॥ వె॥సర్వశాస్త్రవాక్యసమితి 1 నాలోకించి
మరియు దృఢవిచార • మహిమదెలిసి
నిశ్చయింపఁబడియె • నిష్ఠ నారాయణు
నెప్పుడుఁ దలపవలయు • నిదియొకండు॥ అను. ఆర. పరి66
- 3 క॥ నారాయణపరములు నిజ
మారయ బ్రహ్మాంబుఁ బరము • నంచితసత్వో
దార తపంబులుఁ గావున
నారాయణపరత వినిన • నాల్గిటినిచ్చున్॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప52
- 4 క॥ విను మొకయించుక సేపై
నను నారాయణునిఁ దలఁచి • నను సుగతిఁ గనున్
మనుజుఁ డనిన మది నెప్పుడు
నునిచినయాతనికి బ్రాతె • యుత్తమధిషణా! అను. ఆర. పరి71
- 5 క॥ ప్రణత యగు నమోనారా
యణాయ యను నక్షరాలి • సంతఃప్రాప్తి
క్షణమున జిహ్వాకుఁ దెచ్చిన
బ్రహ్మార్థంబై నపదముఁ • బడయుదురునరుల్॥ అను. ఆర. పరి71
- 6 క॥ నారాయణ పదవాచ్యం
బారయ బ్రహ్మాంబు దాని • ననిశము వినియున్
సారమతిం దలఁచియు నిం
పారఁగఁబొగడియురమించుటతులహితమగున్॥ అను. ఆర. పరి73

- 7 తే॥గీ॥ విందు నారాయణపరాయణుండు పాత
కముల గెలిచి వెలుగుటయఁకాదు తన్ను
నాశ్రయించినవారికి ఁ నతుల మైన
వెలుగు నొసంగంగఁ జాలుటఁవేధచేత॥ అను. ఆర. పరి74
- 8 క॥ ఓంకారవాచ్యునకు నన
హంకార సిగూఢభావ ఁ నారాధ్యునకున్
హ్రీంకారమయ సునోజ్ఞా
లంకారోల్లాసనిత్య ఁ లాలితునకున్॥ విరాట. ఆగ. పరి2
- 9 క॥ త్రిభువన శుక దృఢపంజర
విభవ మహితునకు సమస్త ఁ విష్ణవ నిర్మో
క భుజంగపతి కఖిలజగ
దభిన్నరూపునకు భావ ఁ నాతీతునకున్॥ విరాట. ఆగ. పరి3
- 10 క॥ శ్రుతిసీమంతమణికి నా
శ్రితవాంఛా స్ఫూర్తికరణఁచింతామణి కా
నత దురిత తమోద్యుమణికి
గ్రతుభూషణమణికి లోక ఁ రక్షామణికిన్॥ విరాట. ఆగ. పరి4
- 11 క॥ పరమశమ నిరత సంయమి
వర మానసకుముద హాస ఁ వత్సాన చంచ
చ్ఛరణ నఖ చంద్రికా వి
స్ఫురణ విచిత్రప్రకాశఁశోభాధ్యునకున్॥ విరాట. ఆగ. పరి5
- 12 క॥ హరిహరనాథునకు మరు
త్సరిదాకల్పిత మనోజ్ఞ ఁ చరణశిర స్సుం
దరమూర్తికి భానన త
త్పరచేతోయుక్త భక్త ఁ పరతంతునకున్॥ విరాట. ఆగ. పరి6
- 13 క॥ శరణాగత సంశ్రిత భయ
హరణాసుర నికర శేఖ ఁ రానఘమణి
స్ఫురణాపరిచయ రంజిత
చరణ వనమాలికా భుజంగాభరణా॥ విరాట. ఆగ. పరి8

- 14 క॥ జలనిధి హిమన ద్భూధర
కలిత జనన కేళికాతు ♦ కవ్యక్రావ్య
క్త లలిత సౌందర్య స్ఫుర
దలఘుతను శ్రీసనాథ ♦ హరిహరనాథా॥ విరాట. ఆ ౧. ప40
- 15 క॥ పరమాత్ముని నారాయణుఁ
జిరంతనుని భ క్తశేముఁపి నిష్ఠాస్వీ
కరణైకాయనుని నమ
స్కరణంబునఁ దలఁతు నతుల ♦ షడ్విధభూతిక॥
శాంతి. ఆ ౪. ప248

౨ - శి వ స్తు తి .

- 16 సీ॥ సర్వజగన్నిత్య ♦ సాక్షి లోకైక శు
భావహమూర్తి నిరామయుండు
1 భూమ్యాదినిజమహా ♦ భూతంబులకు నుదా
త్తంబునునై నభూతంబు శివుఁడు
దనముఖమున నగ్ని ♦ జనియుంచుటను సభ
క్తికసమారాధన ♦ కృతుల నియతిఁ
బాటించువారికి ♦ భవమోక్షణంబు గా
విచువేడుక మది ♦ 2నించినాఁడు
గీ॥ వితతి చతురాత్మకత్వవిశ్రుతి వహించి
కరుణఁ దత్త్వదస్థిరాకలన కల్యు
లగు సపర్యారతులకు న ♦ య్యైవిధంబు
3నిత్యపదవుల నొసఁగు మహేశ్వరుండు॥ అను. ఆంధ్ర. ప404
- 17 ఆ॥ వె॥ ఇంద్రుఁ డజుఁడు విష్ణుఁ ♦ డేవాని వైదిక
స్తోత్రములఁ బ్రసాదితుఁడుగఁ జేసి
యెలమిఁ గొలుతు రమ్మహేశ్వరుఁ గొలుచువా
రెందు నెపుడుఁ గీడు ♦ నొంద రధిప! శాంత. ఆ 3. ప49

(1) ప్రభుభూతంబులకుఁ బ్రధమతమంబు (2) నించువాఁడు (3) నీడ్య
(4) బ్రసాదితునిగ

- 18 ఆ॥వె॥ ఆదిదేవుఁ డగు మహాదేవుమీఁద నె
వ్వానిమనసు భక్తివై భవమున
నుల్లసిల్లు నతని • కెల్లకార్యముల డ
గ్గరవుచూచె గ్రహవికార¹గతులు॥ ఆర. ఆ శ్లో. ప257
- 19 ఆ॥వె॥ అఖిలదేవతామయాత్ముఁ డద్దేవుఁ డ
ట్లగుట నిఖిలదై వికాపదుదయ
నిరసనం బొనర్చు • నియతి నప్పర మేశుఁ
గొలిచి యిపుడ కీడు • దొలగఁదొోతు॥ సౌప్తి. ఆం.ప110
- 20 క॥ జగములు గలిగింపగ నవి
తగువర్తన మొంద నిలుపఁ • దతితో నానిం
దెగఁజేయ నీవ నేర్పరి
వగుట శ్రుతులు చెప్ప నిర్మలాద్భుతమూర్తి! దోణ.ఆం.ప365
- 21 క॥ ప్రకృతి యనఁ బురుషుఁ డనఁగా
వికృతు లనం బరఁగుచున్న • వీనికి నెల్ల
సకలాత్మక ! నీవిభవమ
యకృత్ప్రమాధారభూతమైయుండు శివా! దోణ.ఆం.ప365
- 22 క॥ అవ్యక్త మప్రమేయము
సువ్యక్త మనాదిభక్తి • సుగమ మగమ్యం
బవ్యయము త్రిలోచన ! నీ
దివ్యమహిమ యాగమోపదేశము రుద్రా! దోణ.ఆం.ప367
- 23 క॥ వేదములు ధర్మవాచక
వాదంబులుఁ దద్విలాసవంతం బగు నా
త్రీదేవోత్కరము భవ
త్ప్రదుర్భావములు గావె • బాలేందుధరా! దోణ.ఆం.ప412
- 24 క॥ సురలాదిగఁగల జీవులు
పురుషార్థ చతుష్టయంబుఁ • బొంది సుఖీర్ష
స్ఫురణము నొందుట నీ దగు
కరుణాతిశయంబు వడసి • కాదె కపర్దీ! దోణ. ఆం. ప411

- 25 క॥ స్థావరములు జంగమములు
 నీవలనం గలిగెఁ దద్వినిర్మలరక్షా
 ప్రావీణ్యము దగఁ బ్రభువుల
 కేవారలకైన నీవ యిత్తు మహేశా! దో॥ణ. ఆ॥. ప410
- 26 ఉ॥ అదికి నాదిలోకముల ♦ కన్నిటికిం బ్రభుఁ డవ్యయుండు వే
 దాది పవిత్రాచారక సహస్ర పరిస్ఫుట వాక్యరూపుఁ డం
 ఘోరశనకప్రకారక శుభోదయకారణ దివ్యనాముఁ డం
 బాదయితుండు దృఙ్మహితఫాలుఁడు లోలుఁడు భక్తియుక్తికి॥
 దో॥ణ. ఆ॥. ప425
- 27 ఉ॥ నీలగళుండు శంకరుఁడు ♦ నిత్యుఁడు సత్యసురూపుఁ డుజ్జ్వల
 త్కాల మహానలప్రళయక ప్రచురామృతవృష్టి విస్ఫుర
 ద్బాలమృగాంక శేఖరుఁడు ♦ దైత్యకులప్రవిదారణక్రియా
 లోల పరశ్వధుండు²సకలుండు గలుండు ప్రియుండు శాంతికి॥
 దో॥ణ. ఆ॥. ప427
- 28 క॥ యోగింద్ర చిత్తకమలా
 భోగమధుప విభుఁడు ప్రకృతిపురుషాత్ముఁడు నీ
 ర్భోగస్వరూపుఁ డవ్య
 క్తాగోచరుఁ డధికసులభుఁ ♦ డమలాత్మునకు॥ దో॥ణ. ఆ॥. ప426
- 29 ఆ॥ వె॥ అజుని విశ్వరూపుఁ ♦ నమరుని సర్వామ
 రాధినాథు నాద్యుఁ ♦ సాంగవేద
 వేదితవ్య నాత్మవేద్య నీశాను న
 వ్యయుఁ దపఃఫలాత్మ ♦ నాశ్రయింతు, శాంతి. ఆ॥. ప415
- 30 క॥ వరదు శరణ్యశశాంక
 స్ఫురితశిరోభాగు సర్వభూతేశ్వరు శం
 కరు సాంఖ్యయోగనిష్ఠా
 పరసులభు ననంగదమనుఁ ♦ బరమాత్ము శివు॥ కర్ణ. ఆ॥. ప269
- 31 క॥ స్తుత్యానుభావ నిర్మల
 నిత్యానందస్వరూప ♦ నిగమశిరోధి

1. మగ్రపరిస్ఫుట వాక్యగోచరు., 2 సకలుండు గలుండు.

సి త్యపనయనోన్ముఖ చి

త్సత్సత్సత్సత్స భక్తలోక ♦ ద్వారత్సహారా॥ కర్ణ. ఆం. ప 271

32 చ॥ అనిమిష సిద్ధ సంయమి విహంగ భుజంగమ ముఖ్యులెల్ల ని
న్ననిశము గొల్చి నీదయఁ గృతార్థతఁబొందుదు రెందు నీవు నె
మ్మనమున సంతసిల్లుదు సమస్తజగంబులు శాంతిబొందు నీ
కినుకకు మాఱులేదు శివకీర్తన యీ భువనత్రయంబులక॥

ఆర. ఆర. ప 377

33 చ॥ రవి శశి ఐహిని లోచన సురప్రతివీరవిమర్దనక్రమా
భువనమయాత్మకా భుజగభూషణ పాషితభక్తసంయమి
స్తవనకథావధాన పర ♦ దర్శక దర్శహారా నిరస్తసం
భవ మరణాద్వివేక్యత యపారగుణగుణ దోషవర్జితా!

దోషిణ. ఆం. ప 364

34 క॥ అజగవశాఙ్గాలంకృత

భజగర్వనిరస్తదైత్య ♦ భూమస్తుత్యా

తిజగద్ధారణనిత్యా

భుజగసమాచరితశయన ♦ భూషణకృత్యా॥ విరాట. ఆం. ప 39

35 ఉ॥ 1 తెల్లముగాఁగ నేను శివదేవు నెఱుంగుదు భూతసంచయం
బెల్ల జనింప నిల్ప గలఁయింపఁగఁ జేయు నతండె యవ్విభుం
డుల్లమునం దలంప భువనోత్కర విశ్వవిధానయుక్తి వ
ర్తిల్లుచు నుండు భక్తికి విధేయుఁ డమేయుఁడు కౌరవేశ్వరా

సౌప్తి. ఆం. ప 109

36 శా॥ భావం బేకముఖంబుఁ జేసికొని యాపద్ధ్యాంతభాను న్మహా
దేవుం బర్వతకన్యకాప్రియు దయాఽర్ద్రీభూతజేతస్కు లో
కావిర్భావ వివర్ధనక లయకృతి ♦ న్యాపారపారంగతుక
దేవేంద్రప్రముఖామరాచ్చతుని భక్తిప్రౌఢత న్నొల్పెదక॥

సౌప్తి. ఆం. ప 109

37 ఆ॥ వె॥ దైవమెల్ల దలఁప ♦ నీవ సమస్తజ

గంబులకును నేడు ♦ గడయు నీవ

కర్మ ఫలదుఁడవును ♦ గర్మ ప్రదుండువు

నీవ కరుణ నన్ను ♦ గావు మభవ॥

శల్య. ఆ. ప 162

38 క॥ నినుఁ దనుగా నతినిర్మల

మనస్సమాధిప్రకర్ష ♦ మగ్నత వలనం

గనుఁగొని తద్రూప భజన

మొనరించుమహాత్ముఁడమృతః మొందుబశుపతీ॥ ద్రోణ. ఆ. ప 413

39 క॥ శతరుద్రీయము నే నరుఁ

డతిభక్తిని శివుని మనమునందు నిలిపి యం

చితముగఁ బఠించు సులభం

బతనికి సర్వంబు నిందు ♦ నందు నరేంద్రా॥ అను. ఆ. ప 386

40 క॥ ఈనామ నిర్వచనములు

మానవుఁడు పఠించినను సమాహితమతియై

వీనుల నించిన సౌఖ్యము

నానందము నిందు నందు ♦ నతనికి గల్గు॥ అను. ఆ. ప 401

41 ఆ॥ వె॥ అగ్ని వాయు వాస, వానిత్య వసు మరు

దాది దేవతా మయాత్ముడైన

శివునిమహిమఁ బ్రీతిఁ ♦ జెప్పట వినుట స

ర్వార్థసాధకంబు ♦ లగు నృపాల!

అను. ఆ. ప 396

42 క॥ శివ నారాయణ యచ్యుత

భవదీయములైన మధురభాషణములు నా

చెవు లానిన నమృతరస

ప్లవనంబునఁబోలెఁ బ్రమదభరితుఁడనైతి॥ శాంతి. ఆ. ప 118

3 - విష్ణు స్తుతి.

43 క॥ అజ విశ్వాధీశ్వరు న

ర్వజగ త్ప్రభ వవ్యయ ప్రవతనకరు నం

బుజలోచను నెవ్వారలు

భజింతురు పరాభవమునఁ ♦ బడ రహస్యుల్॥ అను. ఆ. ప 332

- 44 తే॥ గీ॥ ధరణి మొదలైన పంచభూతములకంటె
మనసుకంటెను బుద్ధికంటెను మహాత్త
రంబు గాలంబు గాల తత్త్వంబు మిగిలి
యుండు విష్ణుఁ డిజ్జగములఁకొడయుఁడతఁడు॥ శాంతి. ఆర. ప197
- 45 క॥ ఆదియు మధ్యము నంతయు
నాదేవేశునకు లేమి • నవ్యయుఁ డతఁ డీ
వేదములకు నానావిధ
వాదములకుఁ జేరుగడ భవజ్ఞేపి నృపా! శాంతి. ఆర. ప198
- 46 ఆ॥ వె॥ పూజ్యుడవు పురాణపురుషుండ వీశుండ
వప్రమేయుఁడవు చరాచరంబు
లయిన భూతరాసు • లచ్యుత! నీయంద
పుట్టు నిలుచు లయముఁబొందుచుండు॥ ఆర. ఆ2. ప126
- 47 తే॥ గీ॥ క్షరము నక్షరమును నీవ • సకలమునకుఁ
గతకాయును నీవ యాద్యంతఁగతులు నీవ
యొకడవై వెలిఁగెడు పురుషోత్తమాభి
ధాన! వాచ్య వినమ్రవాత్సల్యకల్య! శాంతి. ఆ. ప10
- 48 క॥ ఆదిమపురుషుఁడ వగుటను
వేదంబులు సెప్ప నవియు • వెరచుఁబలుకఁగా
నీదృక్ప్రకారుఁ డని దా
మోదర ; నీపెంపెటుంగ • నోరుల కలవియే? శాంతి. ఆగ. ప390
- 49 క॥ దేహస్థు నదేహు నఖిల
దేహిసమున్నిన్న భక్తి • దెలుతురు దురిత
పూహమ్ము పుణ్యచయమున
మోహత నిరసించు యోగిముఖ్యులు కృష్ణా! శాంతి. ఆర. ప237
- 50 క॥ చతురాశ్రమముల లోపల
నతులమతీ! యెందు నిల్చె • నతులిత భక్తి
మతిఁ గేశవుఁ గూర్పక స
ద్గతి పెరకర్మముల నేలకలుగఁగ నేర్పు॥ అను. ఆర. ప375

- 51 తే॥గీ॥ ఆశ్వమేధసహస్రంబు ♦ లాచరించి
పడయరాని మహాన్నత♦పదము నన్న
దీయ భక్తిరసైక ప♦రాయణుండు
పడయనేర్చు సుకరముగ ♦ బ్రహ్మపుత్ర! శాంతి.ఆర.ప257
- 52 క॥ కను టరిది యొడుమెయి వి
ష్ణునిభక్తిం గనుము నీవు ♦ సువ్రత! యద్దే
వుని వినుము భక్తవత్సలుఁ
డను నామము గలిమి దృశ్యఁ♦డగుభక్తులకు॥ అను.ఆర.ప376
- 53 క॥ భక్తియు సార్జవమును సం
యుక్తము లై యున్నయట్టి ♦ యుల్లంబున నా
సక్తి నిలుతు నిం దొకఁడు వి
యుక్తంబై నను వసింప ♦ సుర్వీశవరా! శాంతి.ఆ. ప115
- 54 క॥ రోషముఁ గామము రాగ
ద్వేషములును లేక భక్తి ♦ తిరమై యేకా
శ్లేషునిఁగాఁ గొలుతు రవి
శ్లేషమనో 1నిలయవృత్తి ♦ సిద్ధులు నిన్ను॥ శాంతి.ఆర.ప235
- 55 క॥ అంతశ్చర మారుతములు
శాంతములుగఁజేసి యనల ♦ సత్వము శమము
దాంతియుఁగల జనములు గను
నంతర్హితు గొలుతు జలశ♦యనుయోగాత్ము॥ శాం.ఆ. ప29
- 56 క॥ 2 అపరభవముఁ బ్రాపించిన
యపుణ్యపుణ్యములు గలుగు ♦ సతిశాంతులు భ
వ్యపుగతిఁ బొందెడు నానం
దపురూపుని విష్ణుఁ దలఁచె♦దను మోక్షాత్ము॥ శాంతి.ఆ. ప30
- 57 తే॥ గీ॥ ప్రయతులగు నద్విజులు వాని ♦ బరమభక్తి
యుక్తి నెపుడుఁ బఠించుచు ♦ భుక్తిముక్తి
దాయి వగు నిన్ను సతతము ♦ దలఁచుచును న
మస్మృతులు నేసి యవ్యయ♦మహిమఁగండు॥ శాం.ఆ. ప392

- 58 క॥ దురితములఁ జెఱుప శుభములు
బెఱిగింపంజాలునట్టి • పేరలు నీకుం
బురుషోత్తమ ! కడుఁ బెక్కవి
పరమార్థద్యోతకములు • భావింపంగఁ॥ శాంతి. ఆం. పరి91
- 59 క॥ భూతముల మ్రింగి లోక
వ్రాతము జలమయముచేసి • వశ్యాత్మత స
ద్రాతిశయంబున బాలుం
డై తేలెడువానిఁ దలఁతు • హరిమాయాత్ముఁ॥ శాం. ఆం. పరి2
- 60 తే॥గీ॥ స్థావరములు జంగమములు • ధాత లోను
గాఁగఁ బ్రళయంబు బొందిన • కాలములను
నిలుచు నెవ్వఁ డొకండ యా • నిత్యసత్య
లలితు శాజ్ఞిఁ బ్రసన్నుఁగాఁగొలుతు నియతి॥ శాం. ఆం. పరి219
- 61 తే॥గీ॥ అంబుదంబులు కేశంబులందు నదులు
సర్వతనుసంధులందును • జలధు లుదర
నేశములయందు నున్నట్టి • దేవదేవు
గొలుతుఁ డోయాత్ము దేవకీ, కొడుకుఁ గృష్ణు॥ శాం. ఆం. పరి3
- 62 క॥ అమృతమయు ఋగ్వృజస్సా
మముల యుపనిషద్వచస్సమాజములకు వా
చ్యమయిన పురుషోత్తము ని
క్కమురూపగువాని భక్తి • గమ్యుఁ దలంతుఁ॥ శాం. ఆం. పరి22
- 63 తే॥గీ॥ చరణ నాభి కీర్షంబులు • ధరయు నంత
రిక్షమును దివమును జగచ్చతు రగ్ని
దిశలు దృఙ్ముఖశోత్రముల్ • దీప్తుఁ డే మ
హాత్మునకు నట్టి సర్వలోకాత్ముఁ దలఁతు॥ శాంతి. ఆం. పరి1
- 64 ఆ॥వె॥ హరి సహస్రశీర్షు • బరము సహస్రాక్షు
వేదమయు సహస్రపాదు నలఁతు
లైనవారికంటె • నలఁతి పెద్దలకును
జాలబెద్దయగు దయాళుఁ గొలుతు॥ శాంతి. ఆం. పరి21

65 క॥ ముని దివిజాదికలోకము

లనంతుఁడన జగతికెల్ల • నాధారంబై

పెనుపొందెడు శేషాత్ముని

వినుతింతు నిష్ణుభ క్తి • విభవవిధాయి॥ శాంతి. ఆ. ౨. పరి6

66 క॥ సువ్యక్త తేత్రంబున

నవ్యక్తాకృతిని రూఢి • నాసీనుండై

భవ్యత నొందెడు తేత్రా

త్తవ్యపదిష్టుఁ బ్రణుతింతు • దామోదరుని॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప27

67 సీ॥ శుచియును హంసుండు • శుచిషత్తుఁ బరముండుఁ

బరమేష్ఠియును నగు • భవ్యఁ గొలుతు

మునులును సురలు నెవ్వని యున్నరూ పెఱుం

గరు సర్వవిదుని నాపురుషుఁ గొలుతు

శ్రుతులు సెప్పఁగ మహామతులు దుఃఖౌషధ

ముగ నెఱిగెడు పుణ్యమూర్తి గొలుతు

లోకంబులెల్లఁ గల్గుట నిల్చు టాదుగుట

తనయంద యగు మహిమ తరునిఁ గొలుతు

గీ॥ బక్షి రత్నచయంబు బుష్పవ్రజంబుఁ

బంజరము త్రాడు నార యుపాశ్రయముగ

నుండుచాడ్పున విశ్వంబు • నుండుటకు ను

భాస్పదంబగు పుండరీకాక్షుఁ గొలుతు॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప20

68 తే॥ గీ॥ ఒకఁడు పండ్రెండుమూర్తులై • యుండునట్లు

గా హితణ్యవర్ణం బగు • గర్భ మదితి

దాల్చి యెవ్వనిఁ గనియె • దైత్యఘ్ను నట్టి

దేవు సూర్యాత్మకునిఁ బ్రణుతింతు విష్ణు॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప24

69 క॥ సురపితృకోట్లం బూర్వా

పర పక్షములందు నమృతపానప్రీతిం

బొరయఁగఁ జేయుచు వెలిగెడు

హరి సోమాత్మకునిఁ గొల్తు • నాత్మేశ్వరుని॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప25

- 70 తే॥ గీ॥ విశ్వసృజలైన మునులచే • వితత మగు స
హస్రవత్సరకలిత మహాభ్వరమునఁ
గశ్యపబ్రహ్మ యెవ్వనిఁ • గనియెఁ గనక
పక్షుఁ దార్జ్యాత్ముఁదలతు నప్పద్మనాభు॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప26
- 71 క॥ ఆదిత్య మరు ద్వసు రు
ద్రాది దివిజగణము లెల్ల • నవయవరూపాః
త్పాద కలితు లెవ్వనికి
నాదేవుని సంస్తుతింతు • హరి వేదాత్ముఁ॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప37
- 72 క॥ మాస ర్త్వయనాబ్ద మయో
ద్భాసితరూపుఁడయి సృష్టి • ప్రళయంబు దగం
జేసి పాలుపారు శౌరి ను
పాసింతును యోగభోగ్య • బలుఁ గాలాత్ముఁ॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప38
- 73 క॥ మీ నయి తా నతలగతం
బైన నిగమచయముఁ దెచ్చి • యజునకు నొసఁగం
గా నేర్చిన సుమనస్స
న్మానితవిగ్రహు భజింతుఁమత్సాత్ము హరిఁ॥ శాం. ఆ. ౨. ప39
- 74 క॥ అమృతమధనమున మంధన
గము లీహోద్ధరణ కేలిఁ • గైకొని సురసం
ఘమునకుఁ బ్రియ మొనరించిన
యమేయుఁ గూర్మాత్ము నంబుఁ జాక్షునిఁ గొలుతుఁ.
- శాంతి. ఆ. ౨. ప40
- 75 క॥ వారాహరూపమునఁ బెం
పారిన తనదంష్ట్ర నొకట • నవని సగిరికాం
తారంబుగ నెత్తిన యా
శౌరిం గోడాత్ముఁ గొల్తు • సమ్యగ్భక్తిఁ॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప41
- 76 ఆ॥ వె॥ నారసింహవపు రుదారభావము నొంది
ఘనహిరణ్యకశిపు • ఖరనఖముల
వచ్చి దీప్తమూర్తిఁ • వరలు నృసింహాత్ము
నాత్మభవుని భక్తి • నాశ్రయింతు॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప42

77 క॥ వామనరూపంబున ను

ద్దామబలున్ బలి నడంచి • త్రైలోక్యతి

క్రామతః బేర్చిన యద్భుత

థామున్ గాంతాత్ముఁ దలఁతుఁదామోదరునిన్॥ శాం. ఆ. ౨. 43

78 ఆ॥ ఐ॥ పరశురాముఁ డనఁగ • భవ్యుండు జమదగ్ని

కుద్భవించి యిరువఁదొక్కమాలు

మనుజపతులనెల్లఁ • దునిమిన క్రోధాత్ము

నధికభక్తిశాజ్ఞి • నాశ్రయింతు॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప44

79 క॥ శ్మతాత్ముఁ గొలుతు దశరథ

పుత్రున్ శ్రీరాముఁ డనఁగఁ • బొలిచిన దేవున్

శత్రుభయదు రావణు నొక

మాత్రం దునుమాడినట్టి • మధుసూదనునిన్॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప45

80 క॥ హల ముసల ధరునిఁ గరుణా

నిలయహృదయు రాము రౌహిణేయు సితాంగున్

జలద నిభాంబరు నీశుం

దలఁతును గోవిందు శౌర్యధను భోగాత్మున్॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప46

81 ఆ॥ ఐ॥ అరణి నగ్ని వొడముఁకరణి దేవకియందు

విప్రకర్మ యజ్ఞ • వేదగుప్తి

కై జనించె నెవ్వ • డవ్వసుదేవనం

దను భజింతు నేకతానురూఢి॥ శాంతి. ఆ. ౨. ప23

82 మ॥ యదువంశంబున వాసుదేవుఁ డనఁ • గ్రీడార్థంబు జన్మించిదు

ర్కదదైత్యావనిఁగూల్చి పాశునకు సారథ్యంబు త్రైలోక్యన

మ్మదమారంగ నొనర్చి దేవముని సన్మానోద్ధతి భూభరం

బుఁదొలంగించిన చక్రి నంబురుహనాభుఁ గొల్తు గృష్ణాత్మునిన్.

శాంతి. ఆ. ౨. ప47

83 క॥ కలికాలచరిత ధర్మము

నిలుపంగలయట్టి కృష్ణునిం గల్కాత్మున్

- దలఁతుఁ దురగవాహను మ్నే
 చ్చులనెల్లను గీటడంచు • శుభచాతుర్కీ॥ శాంతి. ఆగ. ప48
- 84 ఆ॥ వె॥ యజ్ఞధరుఁడు పంచఃయజ్ఞుడు లక్ష్మికి
 నునికిపట్టు యోగమునకు నెలపు
 సర్వమునకు నిష్ఠఃసదనంబుగా నొప్పు
 వానినాశ్రయింతు • వరదుఁ బరము॥ శాంతి. ఆర. ప223
- 85 సీ॥ అవ్యక్తు శాశ్వతు • నఖిలప్రభవభూమి
 భక్తవత్సలు విష్ణుఁ • బరమపురుషు
 నక్షయుఁ బ్రాంజలిఁదై యాశ్రయించెద
 బుండిరీకాక్షుని • భువనసాక్షి
 నిత్యుఁ బురాణు వర్ణించెదఁ బరు సహ
 స్సాత్ము నక్షరుని 1లో॥ కాధినాథు
 భవ్యుఁ గొల్చెద భూతభవ్య జగత్ప్రభు
 సర్వతోముఖు భూతసంప్రవృత్తి
 ఆ॥ వె॥ నమ్మతు నచ్యుతుని నఃసంత హృషీ కేశు
 రవిసహస్రనిభు హిరణ్యగర్భు
 నబ్జనాథు సత్యు • నాద్యంతరహితు భూ
 గర్భుఁ బ్రభువు భక్తగమ్యుఁ దలఁతు॥ శాంతి. ఆర. ప216
- 86 క॥ ఎవ్వఁడు సచరాచరగురుఁ
 డెవ్వనినాభీసరోజ • మూనె విధాత
 న్నివ్వటిలు జగము లన్నియు
 నెవ్వనిచే న మ్ముకుందు • నెప్పుడుఁ గొలుతు॥ శాంతి. ఆర. ప218
- 87 క॥ కాలము పర్జన్యండును
 నేలయు సస్యంబుఁ గ్రియయు • నిష్క్రియయును ధ
 ర్మాలోకమునై మహిమ
 స్థీల సలుపు వాసుదేవునిం బ్రణుతింతు॥ శాంతి. ఆర. ప220
- 88 క॥ సర్వము నందును దాను
 సర్వము దనయందు నుండు • సంచారంబుల్

సర్వమునకు దనవలనన

సర్వాత్మకు నట్టి వృష్టిః సత్త్వముః దలఁతున్ || శాంతి. ఆ. ౨. పరి ౮

89 క॥ ప్రకృతి వికృతులను పోడఁ

వికారములఁ బెరసి ప్రకృతి • వికృతిత్వముఁ బొం

దక యుండఁ గాంతు రెవ్వని

సకలమునులు దలఁతు నట్టిః సాంఖ్యాత్ముహారిన్ || శాంతి. ఆ. ౨. 28

90 క॥ లోకం బంతయు నెవ్వం

డేకాంశంబునను నిర్వహించుచు నగ్రా

హ్యకారుండె వెలుఁగు ద

యాకరు నప్పద్మనాభు • నభివర్ణింతున్ || శాంతి. ఆ. ౨. పరి 27

91 క॥ అగమనుని బోధ్యుని నఖిల

జగద్భరణుఁ బరు నమూర్తి • సాగరునిఁ బ్రబో

ధగరిష్టు బంచకాల

జ్ఞు గుణాత్మకు నిర్గుణత్వశోభితుఁ గొలుతున్ || శాంతి. ఆ. ౨. పరి 24

92 క॥ వ్యక్తమునకు ప్రభవం బ

వ్యక్తం బాతత్వమునకు • నవుల నను వచో

యుక్తికిఁ బరాయణం బగు

భక్తపరాధీను భవ్య భావ్య • నుతింతున్ || శాంతి. ఆ. ౨. పరి 25

93 క॥ గుణములకు నాదియై ని

ర్గుణమ్ములకు నాద్యుడగు నరూపుని లక్ష్మీ

ప్రణయపరు నజుని సూక్ష్మం

బ్రహ్మతింతుఁ బ్రసన్నుఁ గాఁబరముసర్వగతున్ || శాంతి. ఆ. ౨. పరి 22

94 క॥ మతిగత సాంఖ్యులు యోగా

న్వితలు నగు మహాత్ము లెవ్వనిం గని పునరా

గతి లేని సుగతి వడయుదు

రతర్క్యవై భవుని దలఁతుఁ నప్పరమాత్మున్ || శాంతి. ఆ. ౨. పరి 29

తే॥ ౧॥ అచలు సూక్ష్మ 2 శరణ్యు సహస్రశీర్ష

నభయకారి నశీర్షు నారాయణుని స

నాతనుని యోగమూర్తిలోఁకాతిరిక్తు

ధృవుని నీశ్వరు హరి భక్తితోడఁగొలుతు॥ శాంతి. ఆర. ప 217

96 ఆ॥ వె॥ శ్రురములైన భూతసంఘంబులందెల్ల

నశ్రురస్వరూపుఁడై వెలుంగు

సకల బుద్ధివృత్తి ఁ సాక్షిసూక్ష్మాత్ము న

స్పందభోధఘను ముఁకుందుఁ దలఁతు॥

శాంతి. ఆ. ప 49

97 క॥ అనలునకు రవి శశాంకుల

కును గ్రహగణ తారకములఁకును దేజం జె

వ్వనివలన నావహిల్లెడు

ననుపాధికతేజుఁ గొల్తు ఁ నవ్విశ్వాత్ముఁ॥ శాంతి. ఆర. ప 221

98 క॥ ఇనునడుమ ! వెలింగెడు సో

మునిమధ్యమనం జలత్వముం బొందని ని

ల్పున వెలయు దీప్తియగువా

ని నిరంజను నంతరాత్ముఁనిం బొటెంతుఁ॥ శాంతి. ఆర. ప 230

99 క॥ కలయంగ నెల్లయెడలుం

దలలును లోచనములును వదనములు నగు ని

ర్మలు నిర్వికారు నిన్నుం

గొలిచెద సర్వైకసాక్షి ఁ 2 గోవిందుహరి॥ శాంతి. ఆర. 223

100 క॥ జ్ఞానధ్యానపరాయణు

లైన మహాత్ములు జితేంద్రియత్వమహితు లె

వ్వాసిం బొందిన మరలరు

వానిశరణుఁ జొచ్చి బ్రతుకుఁవాడనుకృత్తి నె॥ శాంతి. ఆర. 226

101 తే॥ గీ॥ అచరములును జరంబులునైన భూత

సముదయంబులు మణులు సూత్రముననున్న

కరణి నీయంద యున్నవి ఁ గాన సమత

నేకభక్తి నేఁ గోరెద ఁ నిమ్ముదేవ॥

శాంతి. ఆ ర. ప 240

102 తే॥ గీ॥ బుద్ధియును బ్రాణమును నిన్నుఁ ఁ బొరయఁ జేయ

జాలు భ నా కొనఁగుము ఁ జలధిశయన

పూర్వకర్తఫలంబులు • పొందుగాక

యవి ఋణంబులు గడ తేరుఁటై సుఖింతు॥ శాంతి. ఆర. ప 245

103 తే॥గీ॥ విష్ణుమయ మగ్ని హవియును • విష్ణుమయము

విష్ణుమయము సర్వంబును • విశదబుద్ధి

నిట్లగుటఁ గందుఁ గావున • నించుకేని

గల్కషము నాకు లేకున్కి • గానవచ్చు॥ శాంతి. ఆ. ప 53

104 క॥ కర్తయును భర్తయును సం

హర్తయు జగములకు నీవ • యాశ్రితజన ఘో

రాత్రి నిరాస నిపుణ సం

కీర్తన యోగీశ్వరేశ • కృష్ణ ముకుందా॥ శాంతి. ఆ. ప 111

105 క॥ మొదల గలిగించి జగములఁ

బదిలంబుగ నునిచి వానిఁ • బదపడి తనయం

దొదిగించి మఱియు నిమ్మొయి

నుదారగతి నడపు చిన్మయుని హరిగొలుతు॥ శాంతి. ఆ. 414

106 సీ॥ పరమేశ ! పుణ్య సుబ్రహ్మణ్య భక్తవ

త్సల మహాదేవ విశ్వప్రకాశ

శరణు హృషీకేశ • వరద నారాయణ

రాజీవనయన హిరణ్యనాభ

యఖిలలోకనమస్కృతాంఘ్రినరోరుహ

యజ్ఞాంగ యచ్యుత • యమృతరూప

నీకు మ్రొక్కెదఁ గరుణింపవే యతనీకు

సుమవర్ణ పీతాంబరము ధరించి

ఆ॥వె॥ యున్న నిన్ను నెవ్వ • దుల్లంబునందు ద

లంతు రట్టివారలకు భయంబు

గలుగ దెందు నేమి • కార్యంబులం దెప్పు

వినుతమంగళాయతనము లగుట॥ శాంతి. ఆ. ప 50

107 మత్త॥ దేవ దేవభృతిప్రమాణవిధేయ మాధవ జంగమ

స్థావరాత్మక మైనలోకము • సర్వము భవదీయ మా

యావిధేయము విశ్వరూపుఁడ ♦ వవ్యయుండవు నీవ స
ద్భావసుస్థితి ని న్నెఱింగినఁ ♦ బాయుఁ బాపము లచ్యుతా!

ఆర. ఆర. ప 376

108 తే॥గీ॥ నిన్ను నెప్పుడు చలఁచెద ♦ నన్ను నీవు
వత్సలుఁడవయి “వీఁడు నా॥వాఁ” డనంగ
వలయుఁ జ మ్మయ్య మఱువక ♦ వాసుదేవ!
దేవదేవ మునీశ్వర॥భావనీయ!

246

109 క॥ కరుణింపుము సంశ్రితభయ
హరణధురీణా! సహింపు ♦ మజ్జానము నీ
శరణము వేడెదను భవ
చ్చరణంబులు గనుగొనంబ్ర॥సాదింపఁగదే॥ ఉద్యో.ఆ3.ప408

110 క॥ అంబుదశుభగాతుం బీ
తాంబరధరుఁ గమలదళని॥భాక్షున్ హరిఁ జూ
డం బడసి లోచనము లమృ
తం బానినమాడ్కి సమ్మదంబున దేలన్॥ ఉద్యో.ఆ3.ప254

111 తే॥గీ॥ దేవదేవ! 'దేవాత్మక! ♦ దేవవంద్య!
శంఖచక్రగదాపద్మ ♦ చారుహస్త!
వాసుదేవ! త్రివిక్రమ ♦ వరద పరమ
పురుష ప్రణుతి యొనర్చెదఁగరుణఁజూడు॥ అను.ఆ౫.ప461

112 క॥ శరణాగతుండ భక్తుఁడఁ
బరమపదవి గోరెదను శుభంబుగ నన్నుం
బరికించి యేది మే ల
య్యిరవు దొరఁకొనంగ జేయ॥వేకమలాక్షా॥ శాంతి.ఆ౨.ప54

113 తే॥గీ॥ తపమునకు విద్యకును జనిస్తానమైన
జననరహితుని యజ్ఞాత్ము ♦ శౌరి వాఙ్మ
యాధ్వరాత్పితుఁ జేసితిఁ ♦ నా జనార్ద
నుండు మద్భజనమునఁ బ్రీతుండుగాత॥ శాంతి. ఆ౨.ప55

- 114 తే॥గీ॥ అమల ధర్మార్థకామమోక్షములగుటిచి
యొలయు తెరువెద్దియును నిందుఁదలుగు నదియ
యొండెడలఁ గల్గు దీన లేకుండుచొప్పు
తక్కుకండును లేదు వేదజ్వలార॥ స్వర్గా. ఆం. ప82
- 115 క॥ మానసముల నిందియముల
నేనియుఁ జేయంగఁబడిన ♦ యేనఃపుంజం
బీనిర్మ లేతిహాసము
వీనుల నొక్కింత వినిన ♦ విరియు సకలము॥ స్వర్గా. ఆం. ప88
- 116 క॥ మంగళము విష్ణుదేవుఁడు
మంగళ మెమ్మొదలంప ♦ మధురిపుఁ డుద్య
న్మంగళ మంభోజాక్షుఁడు
మంగళ మఖిలము విహంగమధ్వజుడరయ॥ శాంతి. ఆం. ప51

